Rada Miejska w Opatowie

Burmistrz Miasta i Gminy Opatów

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów,

Zmiana Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów,

oraz

Zmiana Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów

Załącznik Nr Ia **do Uchwały Nr XXXI/269/2017 Rady Miejskiej w Opatowie** **z dnia 26 kwietnia 2017 r.**
CZĘŚĆ I
zawierająca tekst: - **Wprowadzenie** - **Uwarunkowania realizacji celów rozwoju przestrzennego gminy**

OPATÓW 2012/2016/2017

Główny projektant:
mgr Władysław Gurdak – upr. urb. Nr 1094/90
39-460 Nowa Dęba, ul. Cegielniana 4

Zespół autorski:

mgr Władysław Gurdak	Wprowadzenie Powiązania funkcjonalno-przestrzenne gminy Cele i zadania rozwojowe Polityka realizacji przedsięwzięć publicznych
Anna Matyka	Wartości środowiska przyrodniczego
mgr Ewa Polanowska	Ochrona dziedzictwa kulturowego, zdjęcia
mgr inż. Aniela Grądziel	Problematyka zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej
mgr Barbara Kokot	Polityka rozwoju w sferze społeczno-gospodarczej
inż. Maria Mróz	Kierunki i zasady rozwoju systemów transportowych
mgr inż. Jan Sadecki **mgr inż. Janina Wiącek**	Kierunki i zasady rozwoju systemów infrastruktury technicznej
tech Maria Słapczyńska **tech Aldona Chmiel**	Opracowanie graficzne
tech. Jacek Morawski	Opracowanie techniczne, skład, redakcja komputerowa, zdjęcia

Zmiany dokumentu dokonała firma INPLUS Doradztwo Inwestycyjne z Olsztyna w składzie:
mgr Łukasz Złakowski
mgr inż. Piotr Gromelski
mgr inż. Arkadiusz Świder
Główny projektant mgr inż. arch. Marian Kopliński (nr uprawnień urbanistycznych 963/89), Północna Okręgowa Izba Urbanistów (G-083/2002)

Zmiany dotychczas obowiązującego dokumentu miała na celu jego aktualizację oraz dostosowanie przedmiotowego zakresu do wymogów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz.717, z 20004. Nr 6, poz. 41, poz. 1492, z 2005 r. nr 113, poz. 1087, z 2006 r. nr 45, poz. 319, nr 225, poz.319, nr 225, poz. 1635, z 2007 r. nr 127, poz. 880).

Tekst zmian wyróżniono *kursywą*. Pozostała część dokumentu stanowi materię dotychczas obowiązującego studium.

Zmianę nr 1 Studium opracowała firma GARD - Pracownia Urbanistyczno - Architektoniczna - mgr inż. arch. Anna Woźnicka z Łodzi w składzie:
- główny projektant: mgr inż. arch. **Anna Woźnicka** - uprawniona do sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy na podstawie art. 5 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 778, z późn. zm.)
- projektant: mgr **Karolina Wiśniewska**

Zmianą nr 1 Studium objętych jest siedem obszarów na terenie Miasta Opatów, zgodnie z uchwałą Nr X/85/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 r.
Tekst zmian wyróżniono niebieskim kolorem czcionki.

Zmiana Nr 2 Studium... została zainicjowana ***Uchwałą Nr X/88/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2016 roku,*** *w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów, przyjętego Uchwałą Nr XXV/161/2012 z dnia 30 maja 2012 r.*

Zgodnie z powyższą uchwałą zmiana Nr 2 Studium... obejmuje część obrębu Kobylany i dotyczy Kopalni „Wymysłów".

Przedmiotem zmiany Nr 2 Studium… jest wprowadzenie ustaleń związanych z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzającą Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów". Dodatek aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m. Zmiana studium umożliwia również poszerzenie terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, związanej z funkcjonowaniem zakładu przeróbczego.

Zmiana Nr 2 Studium... obejmuje część tekstową i część graficzną obowiązującego Studium…, w zakresie niezbędnym dla określenia obszarów stanowiących przedmiot zmiany oraz zasad ich funkcjonowania i zagospodarowania.

Ze względu na potrzebę uzyskania jednolitego tekstu opracowania, dotychczasowy tekst Studium, wraz ze zmianą Nr 1 Studium… *został uzupełniony o zapisy dotyczące zmiany Nr 2 Studium.., które dla odróżnienia zostały zapisane czcionką Times New Roman, 12 – kursywa i oznaczone symbolem *2.*

Zmiana Nr 2 Studium…. została opracowana przez Biuro Planowania Przestrzennego Związku Międzygminnego Spółka z o.o. w Kielcach, przez zespół w składzie:

- *mgr inż. arch. Barbara Godzisz-Grychowska – główny projektant nr upr. 1256/92; zaświadczenie Nr KT-109/KW/054/2014;*
- *mgr Bożena Rumas*
- *mgr Halina Piersiala*
- *mgr inż. Małgorzata Bogdał*
- *mgr inż. arch. kraj. Joanna Helowicz*

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I....1
WPROWADZENIE....7
1 Uwagi ogólne....8
2 Podstawa prawna i zakres opracowania studium....9
3 Metoda i forma opracowania....11
UWARUNKOWANIA REALIZACJI CELÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY....12
4 Uwarunkowania zewnętrzne....13
5 Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie terenu oraz stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony....19
5.1 Charakterystyka stanu istniejącego zagospodarowania przestrzennego gminy....19
5.2 Działania na rzecz prawidłowego zagospodarowania gminy....20
6 Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego....21
6.1 Stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego....21
6.1.1 Położenie i morfologia terenu....21
6.1.2 Budowa geologiczna....21
6.1.3 Ogólna charakterystyka warunków geologiczno – inżynierskich....22
6.1.4 Surowce mineralne....22
6.1.5 Warunki wodne....25
6.1.6 Informacja o glebach....27
6.1.7 Leśna przestrzeń produkcyjna i tereny zielone....28
6.1.8 Charakterystyka warunków klimatycznych....29
6.1.9 Środowisko atmosferyczne....30
6.1.10 Klimat akustyczny....31
6.1.11 System powiązań ekologicznych....31
6.1.12 Zasoby przyrody objęte ochroną prawną....31
6.1.13 Walory krajobrazowe....32
6.1.14 Ogólna ocena stanu środowiska w gminie....32
6.2 Zagrożenia środowiska....33
6.3 Uwarunkowania wynikające ze stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego 34
6.3.1 Uwarunkowania ochronne wynikające z przepisów szczególnych i norm prawa lokalnego....34
6.3.2 Uwarunkowania ochronne obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych....34
6.3.3 Uwarunkowania wynikające z zagrożeń naturalnych....34
6.3.4 Uwarunkowania wynikające z przeobrażeń środowiska....34
6.4 Gospodarka rolna....34
6.5 Użytkowanie i struktura zasiewów....36
6.6 Struktura użytków rolnych gminy Opatów i powiatu opatowskiego....36
6.7 Produkcja roślinna....36
6.8 Produkcja zwierzęca....38
6.9 Struktura agrarna....38
6.10 Obsługa rolnictwa....39
6.11 Uwarunkowania wynikające ze stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej i własności gruntów....39
7 Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej....41

7.1 Wprowadzenie 41
7.2 Rozwój przestrzenny gminy 42
7.2.1 Zarys dziejów Miasta i Gminy Opatów 42
7.3 Spis zabytków architektury, cmentarzy i parków podworskich wpisanych do rejestru zabytków....64
7.4 Gminna ewidencja zabytków....65
7.5 Spis ważniejszych stanowisk archeologicznych z terenu miasta i gminy....70
7.6 Podsumowanie i wnioski....73
7.7 Jednostki architektoniczno - krajobrazowe miasta i gminy Opatów 73
7.7.1 Jednostki ukształtowania i pokrycia terenu 73
7.7.2 Jednostki tradycyjne 74
7.8 Waloryzacja 76
8 Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określone przez audyt krajobrazowy granice krajobrazów priorytetowych....77
9 Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia....78
9.1 Sytuacja demograficzna miasta i gminy Opatów 78
9.1.1 Charakterystyka miasta i gminy na tle powiatu opatowskiego....78
Ogólna ocena stosunków demograficznych w gminie....80
Struktura wykształcenia ludności 80
Struktura zatrudnienia ludności 81
Zatrudnienie w rolnictwie 82
9.2 Stan infrastruktury socjalnej miasta i gminy Opatów....82
9.2.1 Oświata 82
Opieka przedszkolna 82
Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne 82
Szkolnictwo średnie 83
Szkolnictwo wyższe....84
9.2.2 Ochrona zdrowia i opieka społeczna....84
Ochrona zdrowia....84
9.2.3 Usługi kultury 85
Domy kultury....85
Biblioteki....85
9.2.4 Sport i turystyka 85
Kluby sportowe....85
Turystyka....85
9.2.5 Usługi handlu, gastronomii i rzemiosła....86
Handel 86
Hotelarstwo i restauracje....86
Usługi 87
9.3 Rynek pracy. Bezrobocie 87
9.4 Synteza uwarunkowań wynikających z jakości życia mieszkańców....89
9.4.1 Uwarunkowania wynikające ze stosunków demograficznych 89
9.4.2 Uwarunkowania wynikające z dostępności do usług....90
9.4.3 Uwarunkowania wynikające z sytuacji na rynku pracy 90
9.4.4 Uwarunkowania wynikające ze stanu zasobów mieszkaniowych 90
10 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy 91
11 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy dla obszaru objętego zmianą nr 1 Studium.....92
11.1 Zapotrzebowanie na nową zabudowę 92
11.2 Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej....94

11.3 Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę 95
11.4 Porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę...96
11.5 Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej służących realizacji zadań własnych gminy 97
12 Stan prawny gruntów.....98
13 Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia w tym wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej oraz występowanie terenów osuwiskowych 98
13.1.1 Zagrożenie powodziowe i tereny osuwiskowe 99
13.1.2 Zagrożenia pożarowe.....99
13.1.3 Zagrożenia chemiczne 99
13.1.4 Skażenia promieniotwórcze.....100
14 Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych ..100
15 Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami 101
15.1 Komunikacja drogowa 101
15.1.1 Układ drogowo - uliczny 101
15.1.2 Obciążenie ruchem zewnętrznym i docelowo – źródłowym dróg krajowych 104
15.1.3 Ruch pieszy i rowerowy 105
15.1.4 Drogi transportu rolniczego 105
15.2 Komunikacja kolejowa.....106
15.3 Elektroenergetyka 106
15.4 Telekomunikacja.....110
15.5 Zaopatrzenie w gaz.....110
15.6 Zaopatrzenie w ciepło 112
15.7 Zaopatrzenie w wodę.....115
15.7.1 Informacje ogólne 115
15.7.2 Ujęcie „Kobylany” 115
15.7.3 Wodociąg „Leszczków” 116
15.7.4 Stacja wodociągowa Okalina.....118
15.7.5 Zbiornik wyrównawczy w Opatowie 118
15.7.6 Ujęcie „Lipowa”.....118
15.7.7 Pozostałe ujęcia wód 118
15.8 Gospodarka ściekowa.....119
15.9 Gospodarka odpadami.....119
15.9.1 Miejskie składowisko odpadów komunalnych 119
15.9.2 Uwarunkowania i kierunki gospodarki odpadami 123
15.9.3 Melioracje 123
15.9.4 Wody otwarte.....124
15.9.5 Zbiornik „Zochcin” 125
16 Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.....125
17 Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych 127
18 Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych 127
19 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych 129
20 Podstawowe problemy gminy i szanse ich rozwiązania 131
21 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy w kontekście terenu objętego zmianą Nr 2 Studium......*133*

WPROWADZENIE

1 Uwagi ogólne

Studium, jak wynika bezpośrednio z przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a pośrednio z innych ustaw związanych z planowaniem przestrzennym oraz regulacji prawnych dotyczących kompetencji samorządów, jest osią lokalnego systemu planowania.

Stwierdzenie to opiera się na następujących przesłankach:

- Studium jest jedynym dokumentem planistycznym sporządzanym dla obszaru całej gminy. Jest najważniejszym dokumentem określającym kierunki polityki przestrzennej prowadzonej przez samorząd. W odróżnieniu od strategii rozwoju społeczno - gospodarczego jest dokumentem z mocy ustawy obowiązkowo sporządzanym przez każdą gminę, podczas gdy decyzja o sporządzaniu strategii podejmowana jest dobrowolnie, przez zainteresowane gminy. Przedmiotem studium są dwojakiego rodzaju treści:
  - treści związane ze stanem istniejącym, czyli diagnoza aktualnej sytuacji gminy i uwarunkowań jej rozwoju, dająca rozpoznanie obiektywnych okoliczności rozwoju zgodnie z wymaganiami art. 10 ust. 1,
  - treści określające kierunki rozwoju przestrzennego i zasady polityki przestrzennej, a więc podstawowe reguły działania w przestrzeni przyjęte przez samorząd, zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy.
- Potrzeba powiązania kierunków zagospodarowania przestrzennego z ogólnymi celami rozwoju gminy wymaga poszukiwania związków rozwoju przestrzennego z podstawami rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, a zatem wymusza konieczność osadzenia rozwiązań przestrzennych w realiach społeczno - ekonomicznych.
- Do opracowanych planów miejscowych oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez planu miejscowego, studium powinno być najważniejszym punktem odniesienia i źródłem informacji koordynacyjnych. Nie chodzi tu o formalną spójność tych dokumentów, ale o racjonalną zgodność działań i konsekwencję w realizacji obranych kierunków rozwoju przestrzennego, ustalanych na etapie studium w oparciu o diagnozę uwarunkowań i sprecyzowane cele rozwoju gminy.
- Studium jest dokumentem, który zawiera m.in. bardzo szeroki zestaw informacji na temat środowiska gminy, jej społeczności i gospodarki. Władze gminy, chcąc opracować i przedstawić mieszkańcom koncepcję rozwoju przestrzennego gminy (bądź jej zmiany) muszą dysponować rzetelną bazą informacyjną uzasadniającą przyjęte rozwiązania. Temu służy część analityczna studium i zgromadzony zasób informacji, który po uporządkowaniu winien być systematycznie uaktualniany i wzbogacany, tak aby potem mógł być każdorazowo wykorzystywany nie tylko dla realizacji polityki przestrzennej, ale także dla promocji rozwoju gminy, sporządzania programów gospodarczych i inwestycyjnych, oraz opracowania ofert ukierunkowanych na potencjalnych inwestorów.

Część informacyjna studium jest zatem dobrą podstawą do budowy gminnego systemu informacji przestrzennej, który w procesie zarządzania gminą w warunkach gospodarki rynkowej okazuje się nieodzowny.

Reasumując: podstawowymi zadaniami studium są:

- Rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów, związanych z jej rozwojem,
- Sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy, w tym zasad ochrony interesu publicznego,
- Stworzenie podstawy do koordynacji planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez planów,
- Promocja rozwoju gminy.

2 Podstawa prawna i zakres opracowania studium

- Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r., Nr 80, poz. 717, z 2004 r. Nr 6, poz. 41, Nr 141, poz. 1492, z 2005 r. Nr 113, poz. 954, Nr 130, poz. 1087, z 2006 r. Nr 45, poz. 319, Nr 225 poz. 1635),
- Uchwała Nr XXXIX/291/2006 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 3 lutego 2006 r. o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów,
- Zasięg opracowania zmiany „Studium" obejmuje teren o powierzchni 113 km^2 w aktualnych granicach administracyjnych Miasta i Gminy Opatów.

- Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2016 r poz. 778, ze zmianami: z 2016 r. poz. 904, 961),
- Uchwała Nr X/85/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów.
- Niniejszą zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego objętych jest siedem obszarów na terenie Miasta Opatów. Granice zasięgu zmiany Nr 1 „Studium …" określa załącznik graficzny do Uchwały Nr X/85/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów. Zmiana studium dotyczy następujących obszarów w granicach administracyjnych miasta Opatów (obręb geodezyjny Opatów):

- obszaru nr 1 – obejmujący działki nr 332, 331, 262/1 261, 260/3, zlokalizowane przy ulicy Lipowskiej;
- obszaru nr 2 – obejmujący działki nr 194/4, 200, 199, 198, 196/1, 197, 196/2, 195/2, 1714/3, 1714/4, 1714/1, 1715/1, 1715/2, 1716/1, 1716/2, 1717/1, 1717/2, 1712, 1711, 1710, 1709, 1708/1, 1708/2, 219/1, 219/2, 220/1, 220/2, 221/2, 222/1, 223/1, 223/2, 1940 zlokalizowane przy ulicy Widok;
- obszaru nr 3 – obejmujący działkę nr 1519/3 zlokalizowaną przy ulicy Leszka Czarnego;
- obszaru nr 4 – obejmujący działki nr 1272, 1273, 1274, 1275, 1276 zlokalizowane w kwartale ulic ppłk. Zbigniewa Kabaty Bobo, Nowowałowa, Wąska, Lubelska;
- obszaru nr 5 – obejmujący działkę nr 602 przy ulicy 1 go Maja;
- obszaru nr 6 – obejmujący działki nr 726/1, 726/4, 727/7, 729/1 zlokalizowany w kwartale ulic Henryka Sienkiewicza, Mikołaja Kopernika, harcmistrza Jerzego Czerwińskiego;
- obszaru nr 7 – obejmujący działkę nr 655/2 przy ulicy 1 go Maja.

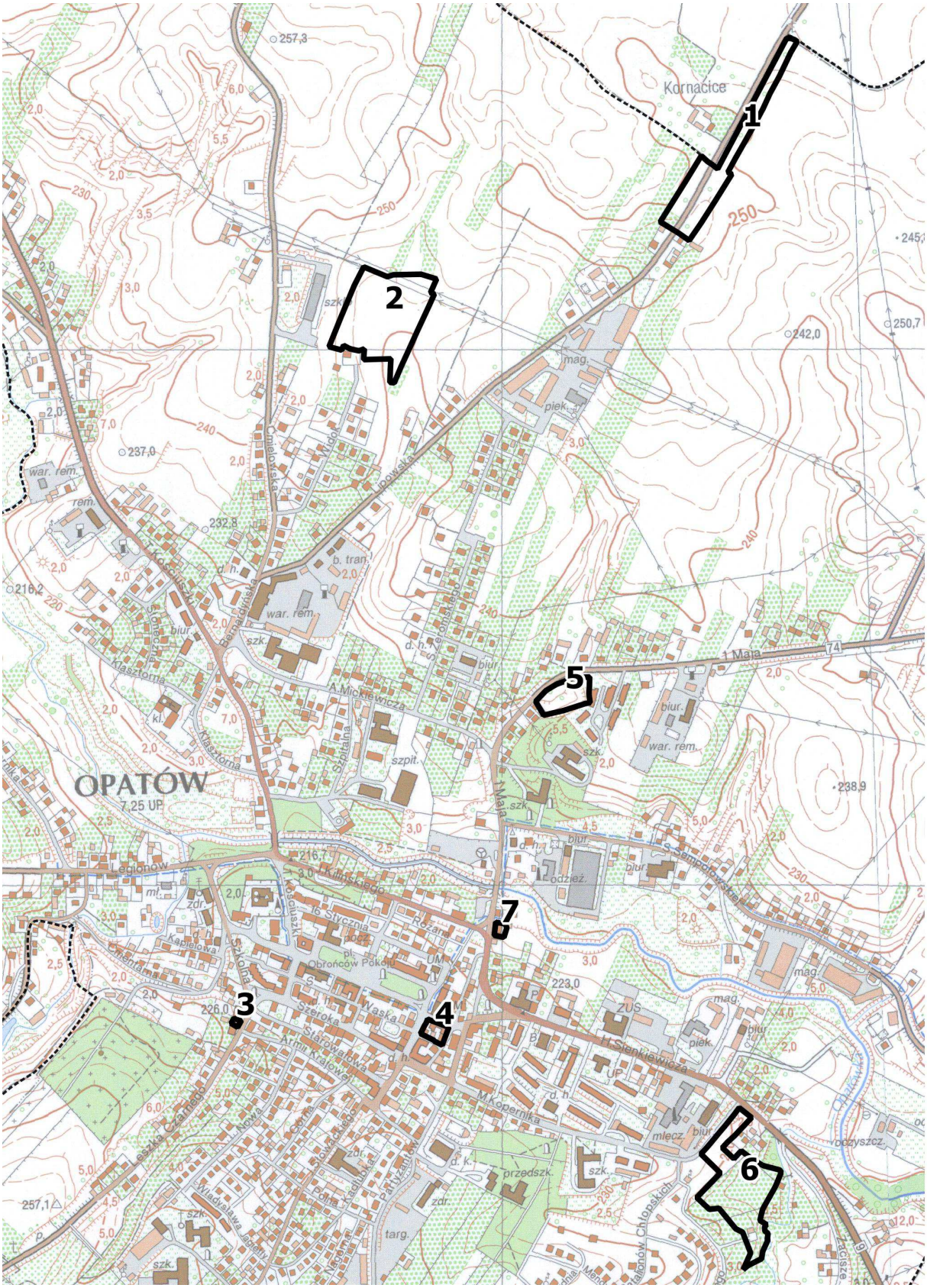

Rysunek 1 Obszary podlegające zmianie nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów
(źródło: opracowanie własne na podstawie mapy topograficznej w skali 1:10000)

**2 Podstawa prawna i zakres sporządzenia zmiany Nr 2 Studium… :*

- *Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2016 r., poz. 778 z późn.zm.),*
- *Uchwała Nr X/88/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów,*
- *Zasięg opracowania zmiany Nr 2 Studium… obejmuje teren o powierzchni ok. 39,60 ha w granicach obrębu Kobylany.*2*

3 Metoda i forma opracowania

Metoda opracowania „Studium" wyłania się z założonego efektu końcowego. Istnieje szereg warunków, jakie muszą zostać spełnione, aby opracowane studium było dokumentem odpowiadającym wymaganiom ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, spełniało wymienione powyżej zadania a także odzwierciedlało specyfikę obszaru gminy.

Najważniejsze z tych warunków to:

- wola polityczna władz samorządowych do sporządzenia dokumentu ukazującego społeczeństwu koncepcję rozwoju przestrzennego gminy i sposoby jej realizacji - w tym źródła finansowania oraz warunki organizacyjne umożliwiające niezbędne działania,
- dostępny zasób informacji o gminie i jej zewnętrznym otoczeniu pozwalający na wiarygodne określenie uwarunkowań rozwoju,
- funkcjonowanie lokalnego systemu planowania rozwoju gminy umożliwiające przenoszenie treści studium do innych dokumentów planistycznych o charakterze operacyjnym (programy) i regulacyjnym (plany miejscowe).

Dla zapewnienia sprawnego przebiegu prac oraz uzyskania pożądanych efektów merytorycznych, niezbędnym było nawiązanie ścisłej współpracy zespołu autorskiego z przedstawicielami samorządu lokalnego, któremu na bieżąco prezentowano wyniki opracowania wg zakończonych faz.

UWARUNKOWANIA REALIZACJI CELÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY

4 Uwarunkowania zewnętrzne

Obszar miasta i gminy Opatów w okresie od początku XIX wieku do 1869 r. kilkakrotnie zmieniał swą przynależność administracyjną. Po utworzeniu Księstwa Warszawskiego na terytorium byłych województw sandomierskiego i krakowskiego powołano dwa departamenty: radomski, obejmujący ziemie położone między Nidą, Wisłą a Pilicą (bez prawobrzeżnej części byłego województwa sandomierskiego) oraz krakowski, zajmujący mniejszy obszar niż przedrozbiorowe woj. krakowskie, bowiem bez ziem po prawej stronie Wisły.
Po zlikwidowaniu Księstwa Warszawskiego w 1815 r. i utworzeniu Królestwa Polskiego jeszcze przez pewien czas obowiązywał dawny podział administracyjny. Nowy podział administracyjny wprowadzony został na mocy postanowienia namiestnika z 16 stycznia 1816 r. W miejsce departamentów utworzono województwa. Te z kolei podzielono na obwody i powiaty. Z departamentu radomskiego po wyłączeniu powiatu kieleckiego utworzono województwo sandomierskie z siedzibą w Radomiu. Z części obszaru departamentu krakowskiego utworzone zostało województwo krakowskie z siedzibą w Kielcach. (Ryc. 1).

Rycina 1. Województwo krakowskie i sandomierskie w latach 1815 – 1837.

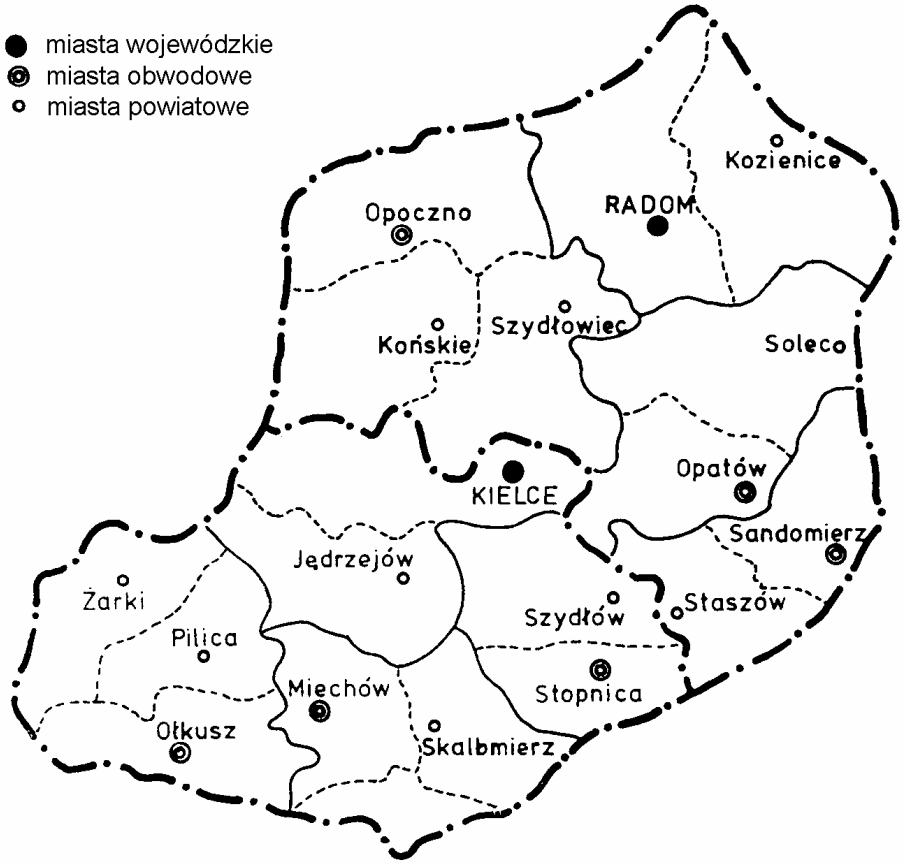

W 1837 r. zamieniono polską nazwę województw na gubernie, a prezesów komisji przemianowano na gubernatorów. Na mocy ukazu z 15 czerwca 1841 r. zmieniona została nazwa guberni krakowskiej na kielecką, obwody zostały zamienione w rok później na powiaty, a powiaty na okręgi. Komisarze obwodowi przemianowani zostali na naczelników powiatów.

Tymczasem ukaz carski z 21 sierpnia 1844 r. wprowadzał już z dniem 1 stycznia 1845 roku nowy podział Królestwa. W miejsce dotychczasowych dziewięciu guberni ukaz przewidywał pięć. Fakt ten spowodował połączenie guberni kieleckiej i sandomierskiej w jedną gubernię radomską z siedzibą w Radomiu. Obejmowała ona nadal osiem powiatów.
Bezpośrednio po wybuchu powstania styczniowego Komitet Centralny przywrócił dawny podział Królestwa Polskiego na województwa, powiaty i okręgi. Przywrócone więc zostały z powrotem województwa krakowskie i sandomierskie w granicach sprzed 1837 roku. Natomiast na czele województw postawiono nie prezesów, lecz naczelników wojewódzkich, a na czele powiatów – naczelników powiatowych. Wyjaśnić należy, że podział ten stosowały tylko władze powstańcze. Z chwilą upadku powstania przestał więc istnieć.
W roku 1867 Królestwo Polskie podzielono na 10 guberni i 85 powiatów. Na mocy ustawy z 31 grudnia 1866 roku gubernia radomska podzielona została na gubernię kielecką i radomską. W celu uniknięcia komplikacji w zakresie nazwy omawianego terytorium dla całego okresu (lata 1815 – 1869) używana jest nazwa „gubernia radomska".
Miasta Polski przedrozbiorowej dzieliły się na królewskie, szlacheckie i duchowne. Wszystkie one korzystały z określonych praw i swobód dotyczących samorządu, uposażenia gmin miejskich i poszczególnych mieszczan, prawa wykonywania przez nich rzemiosł oraz zajmowania się handlem. Miasta królewskie (wolne) posiadały samorząd na mocy przywilejów królewskich, natomiast miasta szlacheckie i duchowne funkcjonowały na podstawie przywilejów lokacyjnych nadanych przez króla dziedzicom miast. Miasta te podlegały całkowitej zwierzchności dziedziców aż do 1816 roku. Bowiem w oparciu o postanowienie namiestnika z 3 lutego 1816 roku miasta podzielone zostały na rządowe (dawne królewskie), prywatne (dawne szlacheckie i duchowne) oraz instytutowe, stanowiące własność instytutów i pozostające pod opieką rządu. Ostatecznie rząd Królestwa Polskiego zaprowadził we wszystkich miastach postanowieniem z 30 maja 1818 roku jednolity system władz.
Obszar guberni radomskiej wynoszący 438,8 mil kwadratowych geograficznych (około 22 407 km^2) był w porównaniu z innymi guberniami terenem stosunkowo najbardziej zurbanizowanym. Jednakże miasta guberni, stanowiące 25% wszystkich miast Królestwa, były małymi ośrodkami miejskimi. Średnia liczba ludności przypadająca na jedno miasto, a wynosząca 1838 osób w guberni radomskiej, była najniższa w całym Królestwie.
Należy również wziąć pod uwagę fakt, że ze 114 miast aż 56 należało do prywatnych właścicieli. W Centralnym Archiwum Historycznym w Petersburgu zachowały się materiały źródłowe, które świadczą że dziedzice ściągali jeszcze w połowie XIX wieku z przeszło 40 miast prywatnych świadczenia w naturze i czynszu oraz w postaci pańszczyzny. Liczba dni pańszczyzny w ciągu roku sięgała w większości tych miast do kilkuset, a w niektórych przypadkach osiągała cyfrę kilku tysięcy.
Gubernia radomska nie stanowiła jednolitego regionu. Uwidaczniała się tu wyraźnie odrębność dwóch ośrodków: Kielc związanych z otaczającym je Zagłębiem Staropolskim i Radomia jako wybijającego się centrum administracji oraz rozwijającego się przemysłu garbarskiego, rzemiosła usługowego i handlu.
Poza tym terytorium guberni radomskiej wyróżniało się spośród innych guberni Królestwa tym, że funkcjonowały na tych terenach liczne kopalnie i huty, stanowiące podstawę dla rozwoju zakładów metalurgicznych. Gubernia radomska obok Warszawy skupiała w pierwszej połowie XIX wieku oprócz przemysłu górniczo – hutniczego, niemal cały przemysł metalurgiczny Królestwa.
Specyfiką dla miast guberni radomskiej było również to, iż poza nielicznymi miastami przemysłowymi w większości z nich podstawowym zajęciem mieszkańców było rolnictwo oraz w mniejszym stopniu rzemiosło i handel.

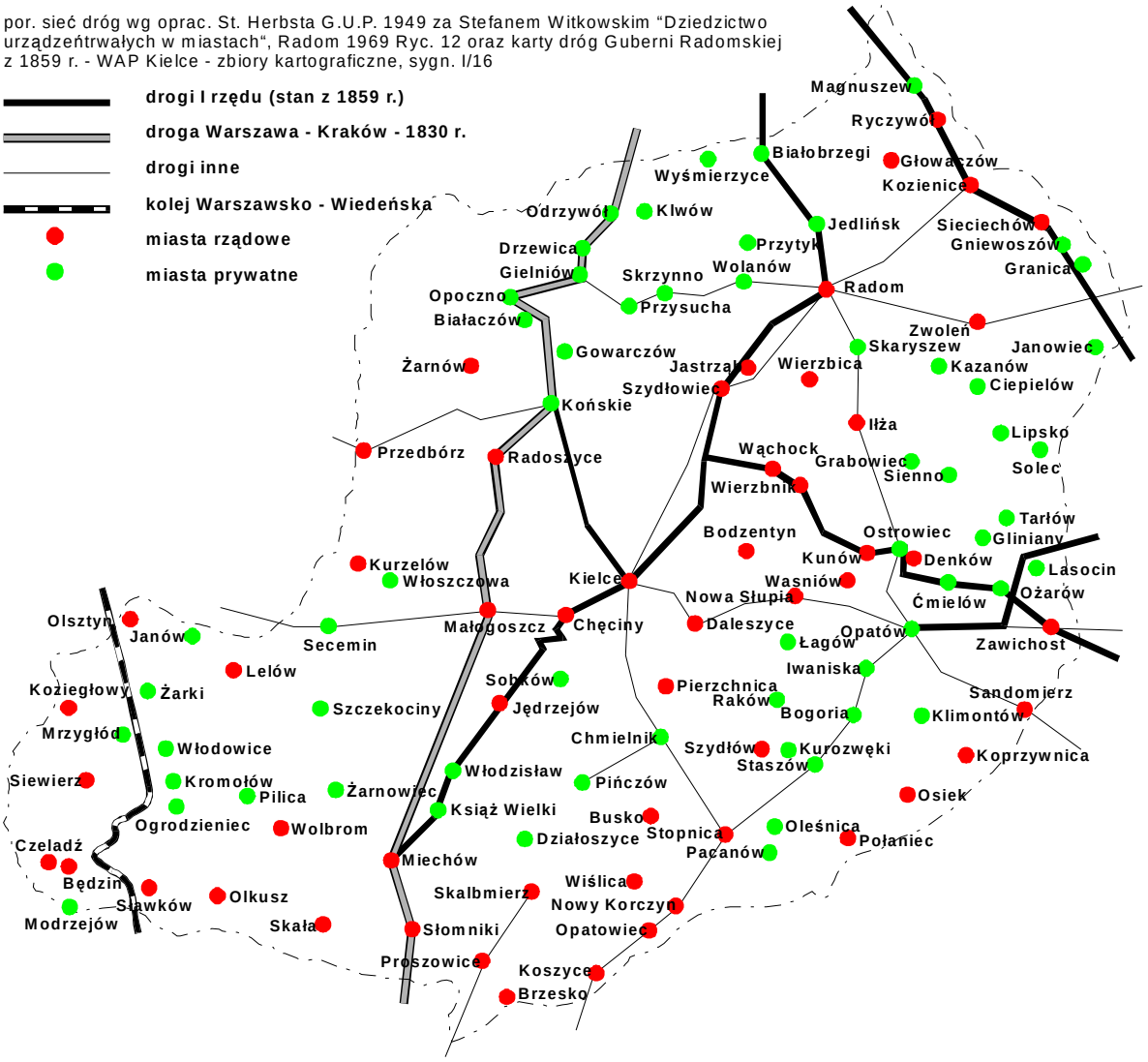

Ryc. 2. Sieć dróg i rodzaje miast (rządowe i prywatne) w guberni radomskiej w połowie XIX wieku.

Twierdzenie badaczy, jakoby miasta prywatne w Królestwie Polskim w XIX wieku różniły się w zasadniczy sposób od małych miast rządowych, „które mimo swej słabości ekonomicznej szybciej wkroczyły na drogę ku kapitalizmowi", jest nieco przesadne. Nie znajduje ono potwierdzenia przy rozpatrywaniu stanu ekonomicznego wszystkich miast guberni radomskiej. Przyznać natomiast należy, iż miasta prywatne na omawianym terenie znajdowały się w stosunku do miast rządowych w bardzo złej sytuacji finansowej. Brak potrzebnych funduszów na opłacanie burmistrza i urzędników uzależniał te miasta od ich właścicieli.
Wśród miast, których dochód w 1843 roku przekroczył 2000 rubli zabrakło Opatowa, który odgrywał dość istotną rolę. Dochód kasy miejskiej nie przekraczał w 1843 roku 1000 rubli. Opatów bowiem w 1843 roku miał 693 ruble dochodu, a w 1863 roku 838 rubli i 7 kopiejek. Zastanawiającym jest fakt, że przy dość wydatnym wzroście ludności, z 2347 osób w 1846 do 4022 mieszkańców w 1863 roku, następował tak niski wzrost dochodów miejskich. Być może, Opatów jako miasto prywatne był nadmiernie (podobnie jak Pińczów i Pilica) eksploatowany przez dziedzica. Bowiem w 1856 roku Kapel Rajsalik pisał do Rządu Gubernialnego w imieniu piekarzy i „innych mieszkańców", iż w mieście Opatowie praktykuje się opłatę pod nazwą „sucha miarka" na rzecz dziedzica miasta od „każdego korca

dowiezionej do miasta wszelkiego rodzaju mąki czy to na sprzedaż w naturze, czy też na wypiek po 30 kopiejek srebrnych. Na pobór tej opłaty dziedzic nie posiadał „żadnej formalnej taryfy". Powyższe zażalenie nie odniosło żadnego skutku. W 1861 roku z podobną interwencją wystąpił do Naczelnika Powiatu Hersz Grosman w imieniu własnym i wszystkich piekarzy Opatowa – oznajmiając, że w mieście jest pobierana opłata od zboża w „obecnych młynach" mielonego, a do miasta czy to na sprzedaż, czy na „wypiek sprowadzonego". Każdy z producentów przywożący do miasta mąkę obowiązany był „natychmiast zajechać wprost pod ocenienie co do ilości korcy i opłatę uiścić". Uchylanie się od tej formalności pociągało za sobą konfiskatę towaru „pod karą pieniężną w czem zawsze egzekucja i wszelka pomoc administracyjna jest dodaną". Przytoczone fakty jeszcze raz potwierdzają stwierdzenie, że hamulcem rozwoju miast prywatnych była polityka dominium.

Tabela Nr 1. Rozwój liczebny miast guberni radomskiej w latach 1822 – 1863, które w 1822 roku liczyły od 2001 do 3000 mieszkańców.

Lp.	Nazwa miasta	Rodzaj miasta	Liczba ludności w miastach w latach:					Wzrost w stosunku do 1822 r.	% wzrostu
			1822	1827	1846	1857	1863		
1.	Chęciny	rządowe	2558	2857	2086	3917	4812	2254	88
2.	Kozienice	rządowe	2094	1972	2902	3095	2897	803	38
3.	NM Korczyn	rządowe	1126	2396	2046	3287	3707	1581	140
4.	Opatów	prywatne	2406	2723	2347	4085	4022	1616	67
5.	Pilica	prywatne	2882	2861	2572	3970	3524	642	22
6.	Przysucha	prywatne	2035	2236	1755	2840	2907	872	43
7.	Sławków	rządowe	2062	2510	2003	2056	2514	452	22
8.	Szydłowiec	rządowe	2820	3160	2377	3969	4039	1219	43
9.	Żarki	prywatne	2762	2573	2400	2834	3531	769	28
10.	Zawichost	rządowe	2158	2320	1505	3212	2795	537	25
11.	Będzin	rządowe	2156	2156	1973	4082	5347	3191	148
Ogółem		7 rządowych 4 prywatne	26159	27797	22953	37347	40095	13936	53,3

Spośród wszystkich powiatów największą liczbę osad mieszczan – rolników posiadały miasta powiatu opatowskiego. W miastach tych obok stosunkowo wysokiej liczby małych gospodarstw występowały liczniej niż w innych powiatach większe osady rolne posiadające powyżej 30 mórg. Stanowiły one 4,5% ogólnej liczby osad. Podkreślić należy, że miasta powiatu opatowskiego posiadały w porównaniu z innymi miastami najwięcej ziemi uprawnej. Ziemia orna wraz z ogrodami obejmowała tu aż 25 347 mórg.

Tabela Nr 2. Struktura osad mieszczan – rolników w guberni radomskiej.

Powiat	Ogólna liczba osad mieszczan - rolników	Wielkość osad w morgach										
		do 3	3 – 6	6 – 9	9 – 12	12 – 15	15 – 18	18 – 21	21 – 30	30 – 45	45 – 60	powyżej 60
radomski	1789	365	398	210	210	137	155	112	64	12	12	1
kielecki	1493	330	409	220	174	130	71	51	58	25	6	9
miechowski	739	391	225	45	35	28	6	3	1	3	-	2
olkuski	3177	1137	1106	521	231	67	43	58	12	1	1	-
opatowski	8906	966	427	574	1183	1965	1050	1051	1288	304	15	83
opoczyński	1801	585	360	260	186	108	80	47	117	36	17	5
sandomierski	1805	763	497	238	111	91	37	30	22	7	-	4
stopnicki	1497	649	506	173	53	45	18	16	17	14	4	6
Razem	21207	5186	3928	2354	2183	2571	1460	1368	1589	402	55	110
w Królestwie Polskim	60073	17966	10051	7976	5259	5581	3561	3279	4499	1187	360	354

Z kolei inny przykład, niż wyżej omówione miasta, stanowił Opatów. Położony na urodzajnych glebach znajdował się ponadto na ważnym szlaku handlowym, biegnącym przez Sandomierz na Ruś Halicką.
W wieku XVIII miasto posiadało przeszło 450 domów. Był wówczas Opatów bardzo żywym ośrodkiem handlowym. Na jarmarki opatowskie przyjeżdżało wielu zagranicznych kupców. Na początku XIX wieku na skutek zmiany szlaków handlowych miasto znalazło się z dala od głównych linii komunikacyjnych i dlatego upadało. Podobnie jak w przypadku Sandomierza, miasto uratowało się przed całkowitym upadkiem dzięki pełnieniu funkcji centrum administracji I instancji.
Ranga Opatowa w układzie sieci osadniczej jako ośrodka obsługi ponadlokalnej (funkcje przypisane ośrodkom powiatowym) przetrwała do 1975 r., kiedy nastąpiła reforma podziału administracyjnego. Opatów utracił funkcję powiatu utrzymując rangę ośrodka gminnego. Jednak zakres świadczonych usług o charakterze administracyjnym i kulturalno – oświatowym w zasadzie się nie zmienił a w niektórych przypadkach nawet wzrósł, przejmując funkcje obsługi o charakterze wojewódzkim (ZUS).
W latach 1975 – 1998 r. gmina Opatów weszła w obszar województwa tarnobrzeskiego.
Kolejna reforma ustrojowa państwa od 1999 r. przywróciła rangę powiatu dla miasta Opatowa a cała gmina weszła w obręb województwa świętokrzyskiego.
Powrót do poprzedniego podziału administracyjnego sprzed 1975 r. spowodował, że mieszkańcy miasta i gminy Opatów ponownie nawiązują kontakty społeczno – gospodarcze ze stolicą województwa świętokrzyskiego – Kielcami.

Administracyjnie miasto i gmina Opatów przynależą do województwa świętokrzyskiego. Znajdują się w jego wschodniej części. Miasto i gmina zajmuje powierzchnię 113 km^2 z czego miasto zajmuje 9 km^2. Gmina Opatów sąsiaduje z: gminą Sadowie, gminą Ćmielów, gminą Wojciechowice, gminą Lipnik, gminą Iwaniska.
W następstwie przeprowadzonej w 1999 r. reformy ustrojowej w obrębie granic administracyjnych województwa świętokrzyskiego wykształcił się hierarchiczny układ ośrodków osadniczych (warunkowany historycznie). Głównym ośrodkiem regionalnego układu osadniczego jest miasto Kielce – krajowy ośrodek równoważenia rozwoju, ośrodek wojewódzki i powiatowy. Innymi ośrodkami z województwa świętokrzyskiego o randze krajowej są: Sandomierz – obsługa ruchu turystycznego oraz zasób dziedzictwa kulturowego oraz Busko Zdrój – kompleks uzdrowiskowo - sanatoryjny. Na poziomie subregionalnym znalazło się sześć ośrodków: Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice Końskie, Staszów, Skarżysko Kamienna oraz Jędrzejów. Ponadto funkcje subregionalne o charakterze komplementarnym pełnią mniejsze ośrodki satelitarne takie jak: Opatów, Pińczów, Kazimierza Wielka oraz Włoszczowa.
Podstawowy układ komunikacyjny województwa zapewniający drogowe połączenie komunikacyjne regionu z największymi aglomeracjami i europejskim korytarzami transportowymi stanowią: drogi międzynarodowe: E-77, E-371 oraz drogi krajowe nr 73, 74 i 78. Za główny węzeł komunikacyjny posiadający znaczenie krajowe uznano Kielce. Węzłami o znaczeniu międzyregionalnym zostały Jędrzejów, Skarżysko Kamienna, Ostrowiec Świętokrzyski, Opatów oraz Sandomierz.
Kształtując politykę funkcjonalno przestrzenną województwa świętokrzyskiego wyróżniono następujące obszary:
A - Obszar miasta Kielce wraz z otaczającym go potencjalnym obszarem metropolitalnym – obszar o najwyższej dynamice rozwoju oraz zróżnicowaniu procesów ekonomicznych i urbanizacyjnych. W granicach obszaru koncentruje się potencjał przemysłowy oraz powstają zaczątki ośrodków i pasm aktywności gospodarczych usytuowanych w Kielcach i przy wylotach dróg międzynarodowych i krajowych.

Północny obszar zurbanizowany obejmujący pozostałe miasta Aglomeracji (Końskie, Skarżysko Kamienna, Ostrowiec Świętokrzyski), z których większość obecnie znajduje się w stanie recesji związanej z upadkiem dużych zakładów przemysłowych. Są to obszary wymagające wparcia zewnętrznego w celu aktywizacji funkcji gospodarczych.
B - Obszary chęcińsko – chmielnicki i małogosko – krasociński obejmujące tereny wydobycia i przetwórstwa złóż surowców mineralnych (głownie węglanowych). Tereny te odznaczają się wysoką dynamiką rozwoju społeczno – gospodarczego oraz zaawansowaniem procesów restrukturyzacji i przekształceń własnościowych.
C - Obszary sandomiersko – opatowski i obszar kazimierski o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych do intensyfikacji rolnictwa. Tereny charakteryzują się najwyższej jakości glebami w województwie i kraju.
D - Obszary o przewadze korzystnych warunków rozwoju funkcji rolniczej zlokalizowane głównie w we wschodniej i południowej części województwa. Uzupełnienie rolnictwa stanowią przemysł wydobywczy i przetwórstwo surowców mineralnych, działalność przemysłowa, turystyka oraz lecznictwo uzdrowiskowe.

Miasto i gmina Opatów charakteryzują się dogodną lokalizacją na przecięciu dróg o znaczeniu europejskim, krajowym i regionalnym:

- droga międzynarodowa E 371 (krajowa nr 9) Radom – Opatów – Rzeszów – granica Państwa
- droga krajowa nr 74 - Sulejów – Kielce – Opatów – Kraśnik,
- droga wojewódzka nr 757 – Opatów – Staszów – Stopnica

Miasto i gmina Opatów dysponują wysokim potencjałem w postaci:

- dogodnej lokalizacji w granicach województwa świętokrzyskiego – pomiędzy krajowym ośrodkiem równoważenia rozwoju – miasto wojewódzkie Kielce, a Sandomierzem, ośrodkiem o znaczeniu krajowym ze względu na zasób dziedzictwa kulturowego,
- dogodnej lokalizacji na przecięciu dróg o znaczeniu europejskim, krajowym i regionalnym,
- wysokiej jakości w skali regionu i kraju glebach, stanowiących podstawę do dalszej intensyfikacji rolnictwa,
- wysokich walorów przyrodniczych obszaru ze względu na brak występowania przemysłu na szeroką skalę,

Odpowiednio wykorzystany potencjał stanowi podstawę do rozwoju ośrodka.

5 Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie terenu oraz stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony

5.1 Charakterystyka stanu istniejącego zagospodarowania przestrzennego gminy

Struktura funkcjonalno – przestrzenna gminy charakteryzuje się zabudową jednorodzinną i zagrodową ukształtowaną historycznie w formie niewielkich jednostek osadniczych.
Sieć osadnicza trójstopniowego modelu hierarchii, połączona jest systemem komunikacji drogowej. Sieć kolejowa na terenie gminy nie występuje.
Opatów – powiatowo-gminny ośrodek administracyjno-usługowy, pełni funkcję ponadlokalną. Skupia na swoim obszarze również funkcję rolną oraz drobnej wytwórczości.
W obszarze przestrzennym wykształciły się dwa obszary:
- o dominującej funkcji rolniczej z rozdziałem na podstrefy intensywnej produkcji rolniczej i produkcji sadowniczej,
- o dominującej funkcji ochronnej obejmującej m.in. tereny systemu ekologicznego, dziedzictwa kulturowego i wartości krajobrazowych.

Bilans terenów o różnym sposobie użytkowania przedstawia się następująco:
- 11% tereny zainwestowane, przekształcone antropogenicznie i inne,
- 87% tereny gospodarki rolnej,
- 2% tereny leśne.

Stan ładu przestrzennego i jego ochrona
Na terenie gminy dominuje mieszkalnictwo typu jednorodzinnego związanego z obsługą lokalnego rynku pracy. Zabudowa zagrodowa coraz częściej wykonuje tendencje przekształcania się w budownictwo jednorodzinne. W obrębie miasta Opatowa zabudowa wielorodzinna uzupełnia obszary zorganizowanej osiedlowej zabudowy jednorodzinnej, a na obrzeżach miasta przeważa zabudowa zagrodowa.
Wyznaczone w przeszłości tereny budowlane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów utrzymują historyczny układ osadniczy oraz zabezpieczają niezbędne rezerwy pod jego rozwój.
Układ osadniczy oparty jest na dwóch podstawowych szlakach komunikacyjnych tj. drodze krajowej Nr 9 Radom – Barwinek i drodze krajowej Nr 74 Kielce – Kraśnik. System komunikacyjny uzupełnia sieć dróg wojewódzkich powiatowych i gminnych.

Przez ład przestrzenny zgodnie z definicją zawartą w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno - gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno – estetyczne.
Na tle wyżej wymienionej definicji analiza stanu ładu przestrzennego na terenie miasta i gminy Opatów uwzględnia następujące czynniki:
a) główne obszary funkcjonalno – przestrzenne gminy i alokację przestrzenną ogniw sieci osadniczej,
b) cechy urbanistyczno – architektoniczne istniejących układów zabudowy.

W przestrzeni miasta i gminy wyróżnić można dwa podstawowe obszary:

- obszar miasta – silnie przekształcone antropogenicznie tereny koncentracji funkcji mieszkaniowych, usługowych i administracyjnych,
- tereny wiejskie – obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz funkcji mieszkaniowych w granicach miejscowości składających się na sieć osadniczą gminy wiejskiej.

Stan zachowania ładu przestrzennego widoczny jest zarówno na terenie miasta jak również na terenach wiejskich.

W strukturze miasta występujące funkcje, tworzą czytelny i w miarę harmonijny układ. Obszarami wymagającymi szczególnej uwagi przy dalszym kształtowaniu struktury miasta są centrum miasta, obszary śródmieścia oraz system terenów zielonych miasta ze względu na intensywność zachodzących na tych terenach przekształceń. Obserwuje się również na terenie miasta naturalny proces wymiany dotychczasowej tkanki – przekształcanie zabudowy zagrodowej w zabudowę o charakterze wyłącznie mieszkaniowym. Pod względem form architektonicznych i charakteru zabudowy struktura przestrzenna miasta również jest czytelna i nie dostrzega się obiektów dysharmonizujących ład przestrzenny.

Na terenach wiejskich nie obserwuje się obszarów zakłócenia ładu przestrzennego. Zabudowa zarówno istniejąca jak i nowoprojektowana lokalizowana jest w ciągach zabudowanych bez wchodzenia zabudowy na tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Jej charakter oraz forma zabudowy pozostaje w zgodzie z otoczeniem.

W celu ochrony ładu przestrzennego na terenie miasta należy kontrolować zachodzące zamiany na w/w obszarach poprzez odpowiednie regulacje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Przy kształtowaniu przestrzeni miasta należy uwzględnić tereny zielone jako uzupełnienie innych funkcji miejskich.

Na terenach wiejskich ochronę ładu przestrzennego należy zapewnić przede wszystkim poprzez wskazanie terenów do zainwestowania głownie w istniejących ciągach zabudowy i wzdłuż istniejących szlaków komunikacyjnych.

5.2 Działania na rzecz prawidłowego zagospodarowania gminy

1. Stworzenie zwartych kompleksów zabudowy w nawiązaniu do istniejących zespołów zabudowy.
2. Zachowanie historycznych układów przestrzennych.
3. Zachowanie wartości architektoniczno – krajobrazowych i kulturowych.
4. Rozwiązanie ruchu w układzie drogowym drogi Nr 9 i drogi Nr 74 poprzez budowę systemu obwodnic.
5. Zachowanie korytarza ekologicznego na rzece Opatówka.
6. Wykorzystanie kompleksów leśnych i obszarów atrakcyjnych krajobrazowo dla celów turystyki i rekreacji.
7. Przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
8. Ograniczanie zabudowy na terenach objętych ochroną prawną bądź wnioskowaną do ochrony.
9. Zapewnienie rezerw terenowych pod przyszły rozwój miasta,
10. Wyznaczenie terenów inwestycyjnych wygenerowanych przez nowoprojektowane obwodnice miasta Opatów.

6 Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego

6.1 Stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego

6.1.1 Położenie i morfologia terenu

Obszar miasta i gminy Opatów położony jest w północno – wschodniej części województwa świętokrzyskiego i graniczy z gminami: Sadowie, Ćmielów, Wojciechowice, Lipnik, Iwaniska i Baćkowice.
Teren opracowania przecinają dwa główne szlaki drogowe Warszawa – Rzeszów i Kielce – Lublin. Ponieważ gmina nie posiada połączeń kolejowych, dlatego sieć autobusowa jest ważnym elementem obsługi komunikacyjnej ludności.
Gmina Opatów położona jest w obrębie dwóch jednostek Wyżyny Kielecko – Sandomierskiej: mezoregionu Wyżyny Sandomierskiej (Opatowskiej) i mezoregionu Gór Świętokrzyskich (mapka Nr 2). Granica przebiega od Jałowęs przez Jurkowice, Kochów, Kobylany. Mezoregion Gór Świętokrzyskich obejmuje mały zachodni fragment terenu gminy, gdzie bezwzględne wysokości zawierają się w granicach od 240 – 330 m.
W budowie podłoża przeważają gliny lodowcowe i lessy maskujące strop skał paleozoicznych. W morfologii widoczne są niewielkie płaskie dolinki cieków uchodzących do Koprzywianki i Opatówki. Rzeźba Wyżyny Sandomierskiej obejmującej prawie całą powierzchnię gminy uformowana została w okresie plejstocenu. Wyróżnia się tam wzgórza denudacyjne, wysoczyznę plejstoceńską i wysoczyznę lessową.
Wzgórza denudacyjne są bardzo słabo widoczne w morfologii. Budują je wapienie dewońskie z cienką pokrywą glin wietrzelinowych na zachód od Strzyżowic. Południową część terenu obejmuje wysoczyzna plejstoceńska wyniesiona od 265 – 300 m n.p.m. o niezbyt urozmaiconej powierzchni. Budują ją gliny zwałowe rozciągnięte niewielkimi dolinami dopływów Koprzywianki ze słabo rozwiniętymi terasami.
Zasadniczą część gminy buduje wysoczyzna lessowa charakteryzująca się silnie urozmaiconą rzeźbą terenu. W morfologii widoczne są liczne formy erozyjne jak doliny o stromych ścianach, wąwozy, jary, parowy.
Ze względu na małą lesistość erozja postępuje tworząc coraz rozleglejsze i nowe formy, powodując zmniejszanie się powierzchni pól uprawnych. Liczne krawędzie są miejscem osuwisk, z których jedno czynne zaobserwowano w Nikisiałce Dużej.

6.1.2 Budowa geologiczna

Starsze podłoże budują utwory masywu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich i jego osłony mezozoicznej. Granicę tych jednostek stanowi dolina Opatówki, od której obszar na południe to masyw paleozoiczny, a część północną budują osady triasu, jury i kredy (osłona mezozoiczna).
W obrębie elementu paleozoicznego wyróżnia się od południa antyklinorium klimontowskie, którego utwory kambryjskie kontaktują z osadami dewonu synklinorium kielecko – łagowskiego w części północnej. Kambr budują głównie łupki, piaskowce kwarcytowe i szarogłazy o kilkusetmetrowej miąższości. Zalegające w synklinorium osady dewonu to piaskowce i łupki (dewon dolny) barwy szarej i różowej, a nawet wiśniowej oraz wapienie i dolomity młodszych ogniw dewonu.
Utwory węglanowe dewonu są przedmiotem wydobycia w kamieniołomie w Wymysłowie. Osłonę mezozoiczną masywu paleozoicznego budują utwory triasu i jury, znane z powierzchni w nieczynnym kamieniołomie wPtkanowie.

Na skałach starszego podłoża na całym terenie zalega pokrywa utworów plejstocenu miejscami tylko ścięta erozyjnie. Najstarszymi są gliny zwałowe występujące prawie zwartą pokrywą na południe od linii Kobylany – Strzyżowice, tworząc wysoczyznę plejstoceńską. Miąższość ich jest zmienna i wynosi zwykle kilka metrów.
Największe jednak rozprzestrzenienie (zajmuje pozostały obszar) posiada wysoczyzna lessowa. Budują ją pyły i gliny pylaste lokalnie z wkładkami piasku i gliny. Grubość pokrywy lessowej wynosi od kilku do blisko 20 m. Poza tymi niewielkimi płatami występują deluwia lessowe (lessy na wtórnym złożu) piaski i żwiry tarasów rzecznych, utwory peryglacjalne oraz najmłodsze holoceńskie, martwica wapienna, torfy, piaski, namuły i mady rzeczne. Osady czwartorzędowe obejmują wszystkie trzy zlodowacenia znane na terytorium Polski. Największe powierzchnie zajmują lessy zaliczane do najmłodszego zlodowacenia północnopolskiego.

6.1.3 Ogólna charakterystyka warunków geologiczno – inżynierskich

Warunki geologiczno – inżynierskie na opisywanym terenie są zróżnicowane głównie z uwagi na bardzo silne urzeźbienie powierzchni. Grunty podłoża są przeważnie o dobrej i dostatecznej nośności, a warunki wodne korzystne.
W podłożu dominują lessy o składzie pyłów i glin pylastych występujące w stanie półzwartym i twardoplastycznym. Są to grunty o dostatecznej nośności ale często posiadają nietrwałą strukturę i pod wpływem zawodnienia osiadają zapadowo powodując uszkodzenia budowli.
Dobrymi parametrami fizyko – mechanicznymi charakteryzują się gliny lodowcowe. Są to grunty o dobrej nośności, zawierają jednak często wkładki piaszczyste nawodnione, a na stropie glin gromadzą się zazwyczaj wody opadowe wykluczając podpiwniczanie budynków. Rzeczne piaski i żwiry wyróżniają się wysoką nośnością, ale są najczęściej zawodnione (budują tarasy zalewowe rzek) co uniemożliwia zabudowę. Osady peryglacjalne i rezidua glin zwałowych wykształcone jako piaski i żwiry z domieszką glin są mało przydatne dla budownictwa gdyż położone u podstawy wzniesień i w obniżeniach często są zawodnione.
Osady deluwialne, martwice wapienne, torfy, namuły, mady i piaski rzeczne z uwagi na zawodnienie nie są przydatne dla potrzeb budownictwa.
Występujące na opisywanym terenie grunty starszego podłoża (od trzeciorzędu do kambru) są nośne i nadają się do bezpośredniego posadowienia. Występują jednak płatami głównie na terenach o nachyleniu większym od 10% w sąsiedztwie dolin i nie są wykorzystywane do posadowienia budynków.

6.1.4 Surowce mineralne

Pośród osadów geologicznych występujących na terenie gminy znaczenie jako surowce budowlane posiadają wapienie, piaskowce dewońskie, piaskowce kambru, piaski i żwiry rzeczne, gliny lodowcowe i lessy.
Badania geologiczno – surowcowe objęły wyłącznie wapienie dewońskie eksploatowane od dawna w Wymysłowie i Karwowie.

Piaskowce kambryjskie i dewońskie
Występowanie ich stwierdzono tam, gdzie pokrywa lessowa została rozcięta erozyjnie przez rzeki. Odkrywki piaskowców kambru występują w nieczynnym dziś kamieniołomie
w Wąworkowie. W przeszłości eksploatowano piaskowce na tłuczeń drogowy, jednak z uwagi na bardzo dużą jego twardość zrezygnowano z wydobycia. Piaskowce kambru występujące w rejonie Kielc są bardzo dobrym surowcem do wytworzenia kruszywa dla drogownictwa i kolejnictwa, znajdują też zastosowanie w hutnictwie. Piaskowce dewonu dolnego znane są z odkrywki w Lipowej, gdzie ze ściany o wys. do 20 m wydobywano

w przeszłości piaskowce kwarcytowe do budowy dróg. Zasoby piaskowców kambru i dewonu są na pewno znaczne, jednak występują pod dużym nadkładem co czyni złoże pozabilansowym.

Wapienie i dolomity dewonu
Występowanie tych utworów udokumentowano w rejonie Wymysłowa i Karwowa. Zasoby przemysłowe złoża „Wymysłów" w kat. C_1 ustalone w granicach obszaru górniczego na dzień 31.12.2008r. wynoszą Q_p = 6344 tys. Mg., obecnie jest eksploatowane jako surowiec dla drogownictwa i budownictwa. W pobliżu znajduje się nie zagospodarowane złoże Wymysłów II udokumentowane w kat. C_2 (31098 tys. ton) dla drogownictwa i w granicach gminy fragment złoża Sobiekurów udokumentowanego w kat. C_2 dla przemysłu wapienniczego i drogownictwa (zasoby całego złoża wynoszą 74390 tys. ton).

**2 Decyzja Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak:OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzająca Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, zawierający ustalenie na dzień 31.12.2013 r. zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych, określa je w ilości 17 825 tyś. ton zasobów bilansowych w kat. C_1.*
*Dodatek nr 2 aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.*2*

Piaski i żwiry
Kruszywo naturalne drobne (piaski) i grube (żwiry) występują niewielkimi płatami w rejonie Kobylan i Nikisiałki, a także na pozostałym terenie w dnach dolin rzecznych o małym znaczeniu. Brak jest dokumentacji geologicznych dotyczących kruszywa naturalnego. Wydaje się, że zasoby piasku i żwiru na terenie gminy Opatów są niewielkie i nie zaspokoją potrzeb budownictwa.

Gliny lodowcowe
Odkrywki gliny stwierdzono w Kobylanach, Tomaszowie, Opatowie i Wąworkowie.
W przeszłości eksploatowano niewielkie ilości gliny i podejmowano próby produkcji cegły. Surowiec zawiera jednak nadmierne ilości ziaren marglu co uniemożliwia wypał dobrej jakości cegły. Analiza materiałów archiwalnych wykazuje, że gliny lodowcowe na terenie gminy nie są odpowiednim surowcem ceramiki budowlanej.

Lessy
Lessy bywają stosowane w innych rejonach (Kraśnik) jako surowiec do produkcji wyrobów ceramiki czerwonej. Produkuje się cegłę, dachówkę, sączki drenarskie itp. Wykorzystując lessy z domieszką między innymi miału węglowego. Na terenach gminy nie wykorzystuje się lessu poza rolnictwem.

Eksploatacja surowców
Na złożu Karwów eksploatacja została zaniechana w latach ubiegłych. Teren został zrekultywowany, częściowo o kierunku rolnym, częściowo wodnym. Powstały zbiornik wodny jest wykorzystywany przez Związek Wędkarski.
Aktualnie eksploatację prowadzi na złożu Wymysłów przedsiębiorstwo Kopalnie Dolomitów S.A. w Sandomierzu na mocy koncesji wydanej przez Wojewodę Świętokrzyskiego, ważnej do 30.06.2017 r. Dla wydobycia surowca utworzono nowy Obszar Górniczy o pow. 89816 m^2

i Teren Górniczy o pow. 2083766 m^2 decyzją Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 15.04.2003 r. Wydobycie w latach poprzednich kształtowało się na poziomie ok. 160 tys. ton rocznie.

**2 Decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, ustanawiająca obszar i teren górniczy „Wymysłów III".*
Zgodnie z decyzją ustanowiono obszar górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 12 ha 4274 m², oraz teren górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 87 ha 9300 m². Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych. Koncesji udzielono do dnia 31.12.2021 r.
Eksploatacja złoża „Wymysłów" w nowych granicach określonych Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej, poszerzonego w kierunku południowo-wschodnim, wymagać będzie zmiany koncesji na wydobycie złoża.
*Z Raportu o oddziaływaniu na środowisko planowanego poszerzenia zakresu eksploatacji złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", w kierunku południowo-wschodnim wraz z budową nowego zakładu przeróbczego oraz pozostałej infrastruktury technicznej, wynika że potencjalne uciążliwości związane z docelową eksploatacją całego złoża, nie przekroczą granic ustanowionego terenu górniczego, określonego w koncesji z 2009 roku, ważnej do końca 2021 r.*2*

6.1.5 Warunki wodne

Wody powierzchniowe i gruntowe
Gmina i miasto Opatów położone są w dorzeczu Wisły w granicach zlewni Kamiennej, Opatówki i Koprzywianki.

Zlewnia Kamiennej – obejmuje teren na północ od Jałowęs od linii Opatów – Balbinów. Wody powierzchniowe odprowadza z tego obszaru ciek bez nazwy biorący początek w Bogusławicach i płynący przez Kornacice, Lipową, Ptkanów i Podole na teren gminy Ćmielów. Na terenie zlewni Kamiennej woda gruntowa występuje płytko na obszarach dolinnych, poza nimi jej lustro stwierdzone zostało na głębokości od kilkunastu do ponad 20 m p.p.t. Jedynie w rejonie Kornacic woda występuje stosunkowo płytko bo 1,5 – 4,0 m p.p.t.

Zlewnia Opatówki – obejmuje środkową część obszaru gminy łącznie z Opatowem. Teren drenowany jest przez Opatówkę i jej niewielkie dopływy. Dno doliny Opatówki o szerokości ok. 100 – 150 m jest często podmokłe. Cieki zasilające rzekę prowadzą niewielkie ilości wody a nierzadko zupełnie wysychają. Niewielkie zbiorniki wodne występują w Zochcinie (staw hodowlany) i w Nikisiałce. Ludność pozbawiona jest możliwości korzystania ze studni kopanych wzdłuż doliny Opatówki.

Zlewnia Koprzywianki – obejmuje południową część gminy do linii Kobylany, Strzyżowice, Gojców. W budowie podłoża przeważają gliny zwałowe i lessy. Zróżnicowanie morfologiczne jest niewielkie co wpłynęło na powstanie kilku powierzchniowych zbiorników wody, niekiedy zatorfionych (Wymysłów, Gojców). W Strzyżowicach obserwuje się znaczne powierzchnie terenu podmokłego, gdzie woda utrzymuje się na glinie zwałowej i wietrzelinach. W przeszłości (dane z materiałów archiwalnych) na obszarze gminy było wiele źródeł wypływających ze skał starszego podłoża odsłoniętych przez erozyjną działalność rzek i wód opadowych. Obecnie zauważa się znaczne obniżenie poziomu wód, a co za tym idzie zanik wielu źródeł.

Jakość wód powierzchniowych
Gmina i miasto Opatów położone są w dorzeczu Wisły w granicach zlewni Kamiennej, Opatówki i Koprzywianki. Dla rzeka Opatówki monitoring prowadzony jest od Żychawy do ujścia, zaś punkt pomiarowy rzeki to Opatówka – Słupcza. Ogólny potencjał ekologiczny rzeki Opatówki został sklasyfikowany jako słaby (IV klasa).
Pod względem wskaźników biologicznych takich jak Fitobentos (Wskaźnik okrzemkowy IO) rzeka charakteryzuje się słabym stanem ekologicznym (Klasa IV).Badania wykazały, iż rzeka Opatówka odpowiada słabemu potencjałowi ekologicznemu (IV Klasa). Stan fizyczny taki jak temperatura odpowiada normom I klasy zaś zawiesina ogólna znalazła się na poziomie poniżej potencjału dobrego.
Średnio warunki tlenowe utrzymują się na poziomie II klasy czystości, w klasyfikacji tlen rozpuszczony posiada bardzo dobry stan ekologiczny (I klasa), ilość związków organicznych BZT5 oraz OWO charakteryzują się II klasą czystości. Zawartość związków ChZT-Cr w rzece stoi na poziomie poniżej potencjału dobrego.
Zasolenie takie jak substancje rozpuszczone oraz wapń odpowiadają normom klasy II, zaś przewodność i magnez charakteryzują się bardzo dobrym stanem ekologicznym (I klasa).
Odczyn pH informujący o zakwaszeniu wody, w klasyfikacji znajduję się na poziomie I klasy. Wartości odnośnie ilości związków biogennych w przypadku azotu Kjeldahla znajdują się na poziomie poniżej potencjału dobrego, zaś azotu azotanowego, ogólnego oraz fosforu utrzymują się na poziomie II klasy czystości, wyjątkiem jest tu azot amonowy, który

charakteryzuje się bardzo dobrym stanem ekologicznym. Zanieczyszczenia szczególnie szkodliwe, specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne nie przekraczają norm i wartości dla wód płynących.
Klasa elementów fizykochemicznych została sklasyfikowana na poziomie poniżej potencjału dobrego.
(Źródło:„Wyniki klasyfikacji i oceny stanu wód powierzchniowych w województwie świętokrzyskim w roku 2010")
Najistotniejszym punktowym źródłem zanieczyszczenia wód Opatówki jest na terenie gminy zrzut ścieków komunalnych i przemysłowych z miasta. Przy czym należy nadmienić, iż sytuacja w tym zakresie uległa zdecydowanej poprawie w związku z uruchomieniem nowej oczyszczalni o dużym stopniu oczyszczania ścieków oraz rozbudową sieci kanalizacyjnej z podłączeniem do nowej oczyszczalni Zakładu Mleczarskiego.
Oprócz źródeł punktowych istotnym źródłem zanieczyszczeń są spływy obszarowe z terenu zlewni. W przypadku zlewni Opatówki – intensywnie wykorzystywanej rolniczo, zanieczyszczeniami są związki biogenne i organiczne oraz substancje toksyczne pochodzące ze środków ochrony roślin. Istotne źródło zanieczyszczenia stanowią również ścieki pochodzące z osiedli wiejskich (odcieki z nieszczelnych i przepełnionych szamb). Rozwojowi sieci wodociągowych na wsiach towarzyszy zwiększone zużycie wody i wzrost ilości ścieków, natomiast stwierdza się brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków.

Wody podziemne – poziomy wodonośne
Teren gminy położony jest w obrębie jednostki hydrostrukturalnej obejmującej trzon paleozoiczny Gór Świętokrzyskich, czyli obszar na południe od linii doliny Opatówki oraz w obrębie osłony mezozoicznej paleozoiku – część pozostała terenu. Obok tych głównych zbiorników wody występuje też poziom wody w osadach czwartorzędowych, ale ma on podrzędne znaczenie.

Poziom wód paleozoicznych
Utwory kambru, ordowiku, syluru i dewonu dolnego uznać należy za bezwodne, nie stwierdzono w ich obrębie użytkowych poziomów wody. Woda o znaczeniu gospodarczym związana jest z węglanowymi osadami dewonu środkowego i górnego. Woda występuje tam w wapieniach o zróżnicowanym stopniu spękania limitującym zasobność.
Mniejsze wydajności uzyskuje się z wapieni i margli dewonu górnego (Okalinka) bo ok. 5 m^3/h przy depresji ok. 40 m. Najbardziej zasobne są wapienie i dolomity dewonu środkowego, gdzie osiąga się wydajność od 45 do 215 m^3/h. Woda występuje na głębokości od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów studni wierconymi o głębokości do 100 m.
Nieco mniejsze wydajności charakteryzują poziom permu ujmowany licznymi studniami w rejonie Opatowa. Woda gruntowa występuje tu w zlepieńcach cechsztynu w różnym stopniu porowatych i spękanych.
Wodonośność osadów mezozoiku (trias, jura) jest zróżnicowana i zależy od ich litologii. Wapienie i piaskowce są zasobne w wodę, wydajność studni wierconych wynoszą od kilkunastu do kilkudziesięciu m^3/h. Natomiast osady ilasto – mułowcowe triasu i jury uznaje się za bezwodne. Na terenie gminy nie ma ujęć wody studniami wierconymi z utworów mezozoiku.

Poziom wód czwartorzędowych
Poziom wód czwartorzędowych ma charakter nieciągły, jest mocno zróżnicowany i związany z dwoma obszarami występowania:
- zbiornikiem w utworach rzecznych w obrębie dolin,
- zbiornikiem w osadach rzeczno – lodowcowych (piaski i gliny) oraz eolicznych.

Zbiornik wód czwartorzędowych w dolinach związany jest z piaskami i żwirami rzecznymi o miąższości 2 – 3 m w małych dolinkach do 6 – 10 m, a nawet do 34 m w obrębie większych dolin współczesnych lub pradolin. Lustro wody ma charakter swobodny, lokalnie tylko naporowy z uwagi na nadległe mady. Najczęściej wody te ujmują studnie kopane na całym terenie, a zasoby wody są ograniczone i związane między innymi z ilością opadów na terenach zasilających. Niekiedy udaje się ująć wody o dużych zasobach (pradolina).
Zbiornik wód czwartorzędowych na obszarach pozadolinnych jest nieciągły, a jego zasobność zróżnicowana zmienną przepuszczalnością osadów. Lustro wody występuje na głębokości od kilku do kilkunastu a nawet ponad dwudziestu metrów (obszar pokrywy lessowej). Wydajność wód tego zbiornika należy uznać za niską, zasilane są głównie przez opady atmosferyczne co powoduje niekiedy zupełny brak wody w studniach.
Dla zasobów dewońskich utworzono Główny Zbiornik Wód Podziemnych „Włostów" Nr 421 obejmujący swym zasięgiem południowe krańce gminy. Całkowita powierzchnia tego zbiornika wynosi 95 km^2, szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą Q_d=18,9 tys. m^3/d. W obrębie GZWP znajdują się dwa istotne ujęcia wody: Leszczków (na pograniczu gmin Opatów i Lipnik o wydajności obecnej 3600 m^3/dobę) i Kobylany (1440 m^3/dobę) stanowiące źródło zaopatrzenia w wodę ok. 50% gospodarstw w gminie. Pozostała część gospodarstw korzysta ze studni kopanych.

Jakość wód podziemnych
Badania jakości wód podziemnych wykonywane są w ramach monitoringu regionalnego przez PIG Kielce w punktach pomiarowych w Kobylanach i Włostowie (bezpośrednie sąsiedztwo gminy od południa) w obrębie GZWP Nr 421. Wyniki badań (2005 r.) wskazują na występowanie wód zadawalającej jakości zarówno w Kobylanach jak i we Włostowie (klasa III). Zauważyć należy, że w stosunku do lat poprzednich jakość wód uległa pogorszeniu i tak dla w/w wymienionych punktów w roku 1997 wody podziemne znajdowały się odpowiednio w Ib i II klasie.
Obecnie punkt monitoringu znajduje się w Baćkowicach w obrębie zbiornika GZWP Włostów Nr 421 (studnia wiercona, o głębokości 20 m) położony na zachód od gminy Opatów. Jakość wody podziemnej w tym punkcie w roku 2009 odpowiadała V klasie – wody złej jakości (przekroczone wskaźniki dla wód pitnych NO_3, NO2, Mn, TW-OG, N_NO_3).Jakość wód podziemnych w poszczególnych punktach monitoringu sieci krajowej w województwie świętokrzyskim w 2009 roku została określona według klasyfikacji podanej w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. Nr 143, poz. 896).
Wody poziomu czwartorzędowego będącego źródłem zaopatrzenia mieszkańców ze studni kopanych charakteryzują się niską jakością (podwyższone zawartości żelaza i manganu geogenicznego pochodzenia, azotu antropogenicznego pochodzenia) ze względu na płytsze zaleganie, zasilanie z powierzchni przez opady atmosferyczne oraz brak warstwy izolacyjnej.

6.1.6 Informacja o glebach

Gleby występujące na obszarze miasta i gminy Opatów należą do najlepszych w skali kraju. Przeważają tu gleby wytworzone z lessów o bardzo dobrych własnościach fizycznych, zasobne w składniki pokarmowe o znacznej zawartości próchnicy.
W obrębie opisywanego terenu występują:
- gleby pseudobielicowe,
- gleby brunatne wyługowane,
- gleby brunatne deluwialne,
- czarnoziemy właściwe,

– czarnoziemy zdegradowane,
– czarnoziemy deluwialne,
– gleby glejowe,
– gleby mułowo – torfowe.

Ukształcenie powierzchni gminy jest mocno zróżnicowane, znaczna część terenu posiada nachylenia 10% i więcej, co powoduje erozję gleb. Sprzyja temu małe zalesienie terenu. Zagadnienia bonitacji i użytkowania gleb szerzej omówione są w rozdziale 4 Uwarunkowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Pod względem jakości i przydatności gleb według IUNG powiat opatowski charakteryzuje się jednym z wyższych w województwie i kraju wskaźnikiem waloryzacji gleb w wysokości 69,1 pkt (rok 2005). Dla województwa wskaźnik ten wynosi 52,2 pkt, a dla kraju 49,5 pkt.

Na podstawie opracowania „Stan środowiska w województwie świętokrzyskim w roku 2005" stwierdza się, że od 21 do 40% gleb miasta i gminy Opatów stanową grunty kwaśne i bardzo kwaśne. W kolejnych latach monitoring gleb nie objął miasta i gminy Opatów.

6.1.7 Leśna przestrzeń produkcyjna i tereny zielone

Gmina i miasto ubogie są w szatę leśną (255 ha), która stanowi zaledwie 2,3% ogólnej powierzchni. Podstawowa część terenów leśnych znajduje się w rejonie Wymysłowa na południu gminy. Występuje tam 60-letni las z przewagą sosny na siedliskach boru mieszanego świeżego.

Mniejsze powierzchnie zajmuje las topolowy w rejonie Nikisiałki Dużej i brzozowy porastający wąwozy i parowy w okolicy Nikisiałki Małej. Lasy te powinny być bezwzględnie chronione przed zmniejszeniem powierzchni, a ich penetrację powinno się ograniczyć do minimum. Wskazane jest zwiększanie powierzchni lasów, szczególnie na obszarach wododziałowych dla zwiększania retencji wód, a także dla ochrony przed erozją gleb i poprawy warunków klimatycznych.

Lasy państwowe podlegają Nadleśnictwu Staszów. Poza lasami występują zadrzewienia wokół zabudowy wzdłuż dróg i inne. W Nikisiałce Małej istnieje park podworski o powierzchni 4 ha objęty ochroną prawną. Jest to cenny zabytkowy park historyczny wpisany do rejestru zabytków wraz ze strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej i powiązań widokowych.

Drugim cennym obiektem (2,96 ha) o wartości historycznej jest starodrzew parku podworskiego w Jałowęsach (pojedyncze okazy lipy, wiązu, aleja z kasztanowców i grabów, szpaler z głogów) objęty ochroną Konserwatora Zabytków.

Ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków objęte są ponadto skupiska starodrzewu w formie parków podworskich w Pobroszynie o pow. ok. 2,0 ha i Jagninie o pow. ok. 1,25 ha. Dotychczas nie objęto ochroną prawną cennych parków historycznych w miejscowościach: Oficjałów o pow. ok. 3,00 ha, Zochcinek o pow. ok. 5,00 ha oraz obiektu o wartości średniej w Podolu o pow. ok. 4,00 ha i Lipowej. Starodrzew występujący na terenie tych obiektów to głównie: lipy drobnolistne, kasztanowce, topole, graby, klony – okazy o charakterze pomnikowym.

Korzystną rolę poza funkcją podstawową odgrywają sady owocowe zastępujące w pewnej mierze las. Największe kompleksy sadów występują w Lipowej, a niewielkie kilku hektarowe powierzchnie znane są na całym terenie.

W granicach miasta Opatowa z 16 ha terenów zielonych zadrzewionych jest 6 ha powierzchni. Najczęściej obserwuje się jesion, orzech włoski, klon, lipę drobnolistną, wiąz szypułkowy, grochodrzew, kasztanowiec, modrzew, topole i wierzby. W zadrzewieniach ulicznych występuje lipa wielkolistna, lipa srebrzysta, jawor i inne liściaste.

6.1.8 Charakterystyka warunków klimatycznych

Zgodnie z podziałem Polski na regiony klimatyczne gmina Opatów znajduje się w rejonie sandomierskim o przewadze wpływów kontynentalnych i słabym wpływem gór. Cechą charakterystyczną tego klimatu są większe roczne amplitudy temperatury powietrza, dość późne i krótkie wiosny, długie lata z zimy długie i chłodne.
Obszar gminy otrzymuje średnią ilość opadu rocznie, bo od 444 mm (Gierczyce) do 565 mm (Opatów) przy średniej regionu 670 mm, a więc wysokiej w skali kraju.
Średnie roczne zachmurzenie na obszarze gminy utrzymuje się na poziomie przeciętnym dla kraju i wynosi (w skali 1 – 10) 6,1 w Zdanowie do 6,9 w Lipowej. W ciągu roku największe zachmurzenie obserwuje się w listopadzie i grudniu, a najmniejsze w czerwcu i sierpniu.
Wilgotność względna powietrza zbliżona jest do przeciętnej dla obszaru Polski i wynosi średnio w roku 81% (Zdanów) do 79% (Sandomierz). Najwilgotniejszymi miesiącami są luty, listopad i grudzień, a najbardziej suchy okres występuje w kwietniu i maju (71 – 73%).
Średnia roczna temperatura wynosi 7,3 ^{0}C w Zdanowie i 7,4 ^{0}C w Lipowej. Okres bez przymrozków to średnio około 172 dni.
Według przebiegu i rozkładu temperatury wyróżnia się w Polsce sześć pór roku. W rejonie Opatowa czas ich trwania przedstawia poniższe zestawienie:

Pora roku	Średnia temp. dobowa ^{0}C	Początek (data)	Czas trwania w dniach
przedwiośnie	0 - 5	5.03.	30
wiosna	5 - 15	1.04.	60
lato	ponad 15	1.06.	100
jesień	15 - 5	1.09.	60 - 70
przedzimie	5 - 0	1.11.	35
zima	poniżej 0	1.12.	90

W rejonie gminy Opatów przeważają wiatry zachodnie, które też osiągają najwyższe prędkości ok. 5,2 m/s. Klimat lokalny jest zróżnicowany przez dość bogatą rzeźbę terenu i inne czynniki. Dolina Opatówki wcięta na głębokość ok. 40 m w otaczającą wysoczyznę lessową oraz inne doliny i wąwozy przy pogodzie radiacyjnej i bezwietrznej, prowadzą z otaczających wyżyn wychłodzone w przygruntowej warstwie masy powietrza.
Stagnując przez dłuższy czas w dolinach na skutek utrudnionego odpływu jaki stwarzają sztuczne przeszkody (nasypy drogowe, zwarta poprzeczna zabudowa, zwarte zadrzewienie) chłodne powietrze powoduje mniej korzystne warunki bioklimatyczne tych partii terenu.
Analiza całości warunków pozwoliła na wydzielenie terenów o odmiennym topoklimacie.

Topoklimat terenów płaskich i zboczy o ekspozycji południowej i południowo – zachodniej o bardzo dobrych warunkach klimatycznych. Tereny takie znajdują się na całym terenie. Charakteryzują się bardzo dobrymi warunkami solarnymi i termicznymi, dobrymi warunkami wilgotności, małą częstotliwością mgieł oraz krótszym okresem zalegania pokrywy śnieżnej. Obszary takie są najbardziej korzystne dla budownictwa mieszkaniowego i rolnictwa.

Topoklimat właściwy zboczom o dużych spadkach i północnej ekspozycji, mało korzystnych warunkach klimatycznych. Tereny takie występują w północnej części gminy. Charakteryzują się najmniejszym usłonecznieniem, zwłaszcza jesienią i zimą, przeciętnymi warunkami termicznymi. Pokrywa śnieżna utrzymuje się tam najdłużej. Tereny takie nie są wskazane do zabudowy mieszkaniowej.

Topoklimat dolin rzecznych z płytko zalegającą wodą gruntową o okresowo mniej korzystnych warunkach klimatycznych. W znacznej części doliny są zadrzewione. Stwierdza

się tam niekorzystne warunki termiczne, solarne, wilgotnościowe oraz dużą częstotliwość występowania mgieł. Obszary dolin nie są wskazane do zabudowy a wykorzystać je należy dla rolnictwa jako łąki.

Topoklimat lasów cechujący się osłabieniem promieniowania słonecznego, dużą zacisznością, wyrównaną termiką, podwyższoną wilgotnością względną, a głównie bakteriostatycznym oddziaływaniem olejków eterycznych.

6.1.9 Środowisko atmosferyczne

Powietrze atmosferyczne ze względu na powszechność występowania, niezbędną obecność w procesach życiowych organizmów jest jednym z elementów środowiska decydującym o jakości życia człowieka i jego otoczenia. Wpływa na stopień czystości wód powierzchniowych, zakwaszenie gleb, zdrowotność lasów, zanieczyszczenie upraw. Stopień zanieczyszczenia powietrza związany jest z wielkością emisji wprowadzanych do atmosfery strumieni zanieczyszczeń pochodzących przede wszystkim ze źródeł antropogennych.
Gmina Opatów położona jest w rejonie, gdzie nie występują źródła emisji wysokich emitorów. Wpływ przemysłu Ożarowa i Ostrowca Świętokrzyskiego jest ograniczony ze względu na korzystny układ warunków wietrznych (przeważają wiatry zachodnie).
Na stan czystości powietrza w gminie wpływa kilkadziesiąt źródeł emisji. Przeważają kotłownie różnych obiektów użyteczności publicznej i zakładów wytwórczych posiadających kominy o małej wysokości (5 – 25 m), skupiające się głównie w samym mieście, gdzie w sezonie grzewczym spala się znaczne ilości węgla.
Emisja pochodzi również z indywidualnych systemów grzewczych i palenisk domowych, gdzie jest dotąd podstawowym źródłem energii cieplnej jest spalanie węgla i koksu. Ponadto na stan higieny atmosfery wpływa komunikacja samochodowa oraz w mniejszym stopniu rolnictwo, sadownictwo – stosowanie środków ochrony roślin.
Największymi źródłami emisji zorganizowanej na terenie miasta jest PGKiM odprowadzający rocznie ok. 80 Mg zanieczyszczeń oraz OSM emitująca ok. 82 Mg/rok (dane PIOŚ 1997 r.). Są to ilości znaczące w skali miasta, biorąc pod uwagę fakt kumulacji zanieczyszczeń, w tym również komunikacyjnych na niewielkim terenie. Zdecydowanej poprawy w tym zakresie należy oczekiwać w związku z modernizacją ok. 30% kotłowni PGKiM i przejściem na opalanie gazem, dającym zdecydowanie mniej zanieczyszczeń. Zmiany paliwa na gazowe i olej opałowy dokonano również w kilku obiektach użyteczności publicznej posiadających własne systemy grzewcze.

Jakość powietrza atmosferycznego
W celu podejmowania działań zmniejszających stopień zanieczyszczenia atmosfery oraz identyfikowania zagrożeń prowadzony jest system kontroli w formie monitoringu powietrza przez PIOŚ, WSSE oraz zakłady przemysłowe.
Lokalizacja punktów pomiarowych wynika z regionalnej polityki ochrony środowiska, są to miejsca potencjalnej koncentracji zanieczyszczeń. Na terenie gminy jedynym obszarem gdzie mogły występować podwyższone wartości tła zanieczyszczeń było miasto Opatów, ze względu na koncentrację ruchu kołowego.
Obszar miasta i gminy Opatów podobnie jak cały powiat w raporcie dotyczącym stanu środowiska przyrodniczego województwa świętokrzyskiego w roku 2010 zakwalifikowano w strefie A gdzie normy emitowanych do atmosfery zanieczyszczeń nie zostały przekroczone. W przypadku pyłu zawieszonego PM10 i benzo(a)pirenu B(a)P strefę świętokrzyską zaliczono do klasy C w związku z występowaniem przekroczeń poziomu dopuszczalnego.

6.1.10 Klimat akustyczny

Na klimat akustyczny wpływ posiadają:
- hałas przemysłowy,
- hałas komunikacyjny.

Uciążliwość spowodowana nadmierną emisją hałasu jest charakterystyczna głównie dla terenów zwartej zabudowy dotyczy terenów mieszkalno – przemysłowych oraz przebiegu tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu.
Głównym źródłem hałasu w mieście i gminie Opatów jest ruch kołowy. Najwyższy poziom hałasu (75,0 dB) odnotowano wzdłuż drogi krajowej nr 9 w granicach miasta Opatów. Na pozostałych odcinkach wzdłuż dróg krajowych hałas kształtuje się na poziomie 70,1 - 75,0 dB. Innym źródłem hałasu na terenie gminy jest kopalnia dolomitów w miejscowości Wymysłów. W jej sąsiedztwie odnotowuje się podwyższony poziom hałasu.
Poziom natężenia hałasu drogowego zależny jest od:
- rodzaju i hałaśliwości pojazdów,
- rodzaju i jakości nawierzchni,
- ukształtowania terenu,
- zwartości zabudowy,
- natężenia ruchu.

6.1.11 System powiązań ekologicznych

Szata roślinna pełni funkcje klimatyczne i biologiczne, wpływające na podniesienie ogólnych standardów ekologicznych i poprawę jakości życia oraz funkcje glebo- i wodoochronne.
Naturalny system powiązań ekologicznych na terenie gminy tworzą:
- ekosystem doliny Opatówki z zielenią łęgową w postaci zarośli składających się z olchy drzewiastej i krzaczastej, wierzby oraz sieć dolin cieków dopływów Opatówki, Kamiennej, Koprzywianki,
- ekosystemy łąkowe nieliczne na terenie gminy (niespełna 476 ha powierzchni – ok. 4,8% ogólnej powierzchni użytków rolnych) skupiające się w dolinach rzek stanowiące bazę równowagi ekologicznej dla sąsiadujących łatwo wysuszających się obszarów,
- ekosystemy leśne i zadrzewienia śródpolne stanowiące niespełna 2,3% powierzchni.

6.1.12 Zasoby przyrody objęte ochroną prawną

Na terenie gminy ochronę prawną (ustawa o ochronie przyrody z dnia 10 kwietnia 2004 r. Dz.U. Nr 92, poz 880 z późn. zmianami) zastosowano dla:

- 13 pomników przyrody żywej znajdujących się w:
  - w Jałowęsach:
    - wiąz szypułkowy (w parku podworskim),
    - topola szara (w parku podworskim),
    - kasztanowiec biały (w parku podworskim),
  - w Zochcinku:
    - lipa drobnolistna (w parku podworskim),
    - lipa drobnolistna (w parku podworskim)
    - lipa drobnolistna (w parku podworskim),
    - Wzgórze „Czarci Kamień”,
  - w Nikisiałce Małej:
    - dereń jadalny (w parku podworskim),
    - lipa drobnolistna (w parku podworskim),

  - w Podolu:
    - kasztanowiec biały (w parku podworskim),
    - świerk pospolity (w parku podworskim),
    - lipa drobnolistna (w parku podworskim),
  - w Opatowie:
    - kasztanowiec biały (teren szkoły podstawowej Nr 1).
- jednego pomnika przyrody nieożywionej – „Wzgórze Czarci Kamień" w Opatowie położonego przy drodze polnej do Zochcinka;
- projektowanego obszaru Natura 2000 „Ostoja Żyznów" zlokalizowanego w południowej części gminy;
- stanowiska dokumentacyjnego w Karwowie;

Pomniki przyrody zostały utworzone na mocy Zarządzenia Wojewody Tarnobrzeskiego Nr 6 z dnia 28.06.1991 r. (Dz. Urz. Woj. Tarnobrzeskiego Nr 9) i Zarządzenia Nr 34/88 z dnia 30.12.1988 r.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, znajduje się poza granicami ww. ustanowionych form ochrony przyrody.*
*W bezpośrednim sąsiedztwie zmiany studium w kierunku południowo-wschodnim znajduje się obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów".*2*

6.1.13 Walory krajobrazowe

Na zasadniczej części obszaru gminy, którą budują lessy występuje malowniczy krajobraz utworzony przez liczne formy erozyjne w postaci wąwozów, jarów, parowów. Rzeka Opatówka oraz sieć jej dopływów i dopływów Koprzywianki i Kamiennej meandrując tworzą doliny wcięte w podłoże niekiedy na głębokość 5 m. Formy te tworzą unikalne walory krajobrazowe, które w znacznej części są zachowane w stanie naturalnym i półnaturalnym. Urozmaicona rzeźba terenu umożliwia wgląd w krajobraz z wielu punktów widokowych. W granicach miasta głównymi elementami elementami podnoszącymi walory krajobrazowe poza zróżnicowaną rzeźbą ternu są: dolina rzeki Opatówki oraz skarpy lessowe. Rzeka Opatówka na odcinku miasta jest w znacznym stopniu przekształcona przez człowieka w związku z czym powinno się podjąć działania zmierzające do przywrócenia jej naturalnego stopnia m.in. poprzez wprowadzenie biologicznej obudowy doliny (wprowadzenie terenów zielonych). Ochrony wymagają również skarpy lessowe znajdujące się w granicach administracyjnych miasta. W następstwie dynamicznych procesów urbanizacji może dojść do ich przekształcenia a tym samym nieodwracalnego zniszczenia. W celu ochrony skarp lessowych proponuje się objęcie ich prawną formą ochrony przyrody – pomnik przyrody.
Walory naturalne, liczne zabytki kultury naturalnej skupiające się głównie w Opatowie, sprawiają, iż teren gminy jest atrakcyjny krajobrazowo, tym samym turystycznie.

6.1.14 Ogólna ocena stanu środowiska w gminie

PIOŚ dokonuje okresowo kompleksowej oceny stanu środowiska na terenie gmin. Wynikiem oceny jest klasyfikacja gmin ze względu na występowanie zagrożeń środowiskowych. Kryteria oceny to:
- poziom zanieczyszczenia powietrza,
- poziom zanieczyszczenia wód powierzchniowych,
- poziom zanieczyszczenia wód podziemnych,
- stopień degradacji i dewastacji gruntów,

- poziom zagrożenia hałasem,
- ilość zakładów uciążliwych z listy wojewódzkiej.

W województwie świętokrzyskim ocenę przeprowadziła WIOŚ w 2003 r. Gmina Opatów została zaliczona do obszarów, na terenie których praktycznie nie występują zagrożenia, stwierdzone uciążliwości mają charakter punktowy. Ogólny stan środowiska oceniono jako dobry, prócz środowiska wód powierzchniowych, którego degradacja jest wynikiem negatywnego wpływu również spoza terenu gminy (zanieczyszczenia obszarowe). Mapka Nr 4 obrazuje ocenę stanu środowiska na terenie gminy na tle gmin powiatu sandomierskiego.
Reasumując, należy stwierdzić iż gmina Opatów położona jest w rejonie o mało przekształconych warunkach środowiska przyrodniczego, gdzie nie ma większych źródeł emisji powodujących znaczną degradację środowiska. Ogólną ocenę stanu środowiska w gminie na tle powiatu opatowskiego obrazuje mapka Nr 4.

6.2 Zagrożenia środowiska

Gmina Opatów w ocenie ogólnej zalicza się do obszarów o warunkach środowiska w niewielkim stopniu przekształconych. W celu utrzymania takiego stanu jak również uzyskania poprawy w pewnych elementach (środowisko wód płynących) należy zwrócić uwagę na występowanie zjawisk negatywnych występujących na terenie miasta i gminy.
Do zagrożeń środowiska występujących w obszarze gminy i miasta Opatów zalicza się zagrożenia naturalne i antropogenne.
Zagrożenia naturalne wynikają z położenia gminy, budowy geologicznej i warunków geomorfologicznych. Są to:
- podatność gruntów na erozję wodną i wąwozową powodujące pogłębianie się istniejących jarów i wąwozów, a w konsekwencji ciągłe zmniejszanie się rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- występowanie zjawisk morfodynamicznych – zagrożenie występowania osuwisk szczególnie we wschodniej części gminy,
- występowanie zjawiska suffozji – zapadania się gruntów na terenach występowania lessów w przypadku ich zawodnienia (dotyczy zwłaszcza terenu miasta),
- występowanie niekorzystnych warunków topoklimatu w obrębie głębszych dolin (niekorzystne warunki termiczne, solarne, wilgotnościowe, zaleganie mgieł),
- zagrożenia powodziowe występujące w części doliny Opatówki (dotyczy sołectwa Nikisiałka Mała), związane z występowaniem wysokich stanów wód w rzece.

Zagrożenia antropogenne związane z działalnością człowieka:
- zanieczyszczone rzeki nie odpowiadające normom w zakresie parametrów głównie bakteriologicznych,
- brak zorganizowanej, systematycznej zbiórki odpadów komunalnych na terenach wiejskich co prowadzi do zaśmiecania „dzikimi" wysypiskami negatywnie wpływającymi na całokształt środowiska przyrodniczego,
- nieuporządkowana gospodarka wodno – ściekowa na terenach wiejskich (całkowity brak kanalizacji poza miastem) powodująca powstawanie zanieczyszczeń obszarowych degradujących środowisko wodne,
- uciążliwe ciągi komunikacyjne powodujące emisję zanieczyszczeń oraz obniżenie standardu klimatu akustycznego szczególnie w samym mieście (drogi krajowe Nr 9 i Nr 74).

6.3 Uwarunkowania wynikające ze stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego

6.3.1 Uwarunkowania ochronne wynikające z przepisów szczególnych i norm prawa lokalnego

- konieczność ochrony areału gleb o wysokiej bonitacji, gleb organicznych, powierzchni lasów szczególnie ochronnych przed zmniejszaniem i zmianą użytkowania,
- konieczność ochrony terenów występowania udokumentowanych zasobów surowcowych, obszarów i terenów górniczych,
- konieczność wzmożonego nadzoru sanitarnego i stosowanie ograniczeń w zagospodarowaniu związanych z ochroną ujęć wody w zasięgu stref ochronnych,
- konieczność ochrony wód podziemnych w obszarze GZWP,
- konieczność respektowania zasad zagospodarowania na obszarach i w otoczeniu obiektów przyrody prawnie chronionej.

6.3.2 Uwarunkowania ochronne obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych

- potrzeba ochrony doliny Opatówki jako regionalnego korytarza ekologicznego zapewniającego stabilność układów i procesów przyrodniczych,
- ochrona lokalnych systemów biotycznych tj. terenów leśnych, ekosystemów łąkowych, zieleni śródpolnej i towarzyszącej ciekom wodnym w celu zachowania lokalnego systemu powiązań ekologicznych,
- ochrona skarp lessowych z obszaru miasta poprzez objęcie prawną formą ochrony przyrody – pomnik przyrody.

6.3.3 Uwarunkowania wynikające z zagrożeń naturalnych

- konieczność odpowiedniego przygotowania działań ratowniczych dla terenów zagrożonych powodzią,
- przeciwdziałanie zjawiskom erozji, suffozji.

6.3.4 Uwarunkowania wynikające z przeobrażeń środowiska

- potrzeba minimalizacji zanieczyszczania wód powierzchniowych,
- uzależnienie rozwoju przestrzennego od możliwości zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w sposób zorganizowany,
- potrzeba minimalizacji zagrożeń wynikających z braku zorganizowanej zbiórki odpadów komunalnych na terenach wiejskich,
- rekultywacja terenu po zakończeniu eksploatacji złoża Wymysłów,
- konieczność odciążenia miasta w zakresie komunikacyjnego ruchu tranzytowego będącego źródłem emisji zanieczyszczeń i hałasu.

6.4 Gospodarka rolna

Funkcję wiodącą na terenie gminy pełni wysokowydajne rolnictwo oparte na sektorze prywatnym. Ze względu na sprzyjające warunki glebowo – klimatyczne gmina Opatów jest bardzo dobrze rozwinięta rolniczo i posiada dobre warunki do dalszego rozwoju rolnictwa.
Bogactwem ekonomicznym są bardzo dobrej jakości gleby. Niewielkie powierzchnie lasów głównie mieszanych położonych w małych kompleksach na terenie całej gminy spełniają ważną rolę, pozytywnie wpływają na gleby oraz lokalny ekosystem.
Na znaczny potencjał rolniczy gminy Opatów składają się:
- bardzo dobrej jakości gleby,

- wiedza rolnicza zamieszkujących rolników,
- zasoby siły roboczej,
- wyposażenie gospodarstw w ciągniki oraz sprzęt rolniczy.

Średni wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wg IUNG w Puławach) dla Opatowa wynosi 98,2 pkt i jest wyższy od wskaźnika dla powiatu opatowskiego (87,15 pkt) i dużo wyższy od wskaźnika dla kraju (66,6 pkt).
W wskaźniku tym: jakość i przydatność rolnicza gleb oraz warunki wodne są wysoko wycenione, a rzeźba terenu i agroklimat znacznie niżej w porównaniu do danych dla powiatu i kraju. Pod względem bonitacji gleb gmina Opatów znajduje się na 3 miejscu w powiecie opatowskim po gminie Lipnik i Wojciechowice.
Procent udziału gleb klas od I do III w gminach powiatu opatowskiego (bonitacja dotyczy gruntów ornych):

- Lipnik – 93%,
- Wojciechowice – 91%,
- Opatów – 92%,
- Sadowie – 83%,
- Baćkowice – 50%,
- Ożarów – 48%,
- Iwaniska – 36%,
- Tarłów – 18%.

Przeważają na tym terenie gleby powstałe na podłożu lessowym. Powstałe na lessach najlepszej jakości czarnoziemy mają dobre właściwości wodne i powietrzne oraz bogate są w składniki pokarmowe, dzięki czemu odznaczają się dużą urodzajnością. Na czarnoziemach udają się najbardziej wymagające rośliny zbożowe, okopowe i przemysłowe. Ze względu na występowanie dużej ilości gruntów ornych, uprawę buraków cukrowych, nieosłonięte roślinnością część gleb uległa degradacji tworząc czarnoziemy zdegradowane. Wartość produkcyjna tych czarnoziemów jest niższa. Ponadto na terenie całej gminy występują kompleksy gleb brunatnych.
Wzdłuż rzeki Opatówki, jej dopływu Kani oraz innych rzek wykształtowały się mady rzeczne. Mady to gleby żyzne ale często o nieuregulowanych stosunkach wodnych. Na madach tych przeważają użytki zielone, często niemożliwe do rolniczego wykorzystania.

Gleby mają zasadniczy wpływ na efekty produkcji rolnej. Jakość gleb na terenie gminy przedstawia się następująco (dane UMiG Opatów):

- gleby klasy I – 181 ha – co stanowi 1,9% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy II – 2820 ha – co stanowi 30,2% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy III a – 3645 ha – co stanowi 39,1% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy III b – 1979 ha – co stanowi 21,2% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy IV a – 514 ha – co stanowi 5,5% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy IV b – 112 ha – co stanowi 1,2% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy V – 56 ha – co stanowi 0,6% powierzchni gruntów ornych,
- gleby klasy VI – 1 ha – co stanowi 0,0% powierzchni gruntów ornych.

Na podstawie zamieszczonych danych można stwierdzić, że większość gruntów ornych bo ponad 90% jest najwyższej jakości i znajduje się w klasach od I – III b.
Użytki zielone zajmują niewielką powierzchnię i są przeważnie średniej jakości należą do klasy III i IV.

Gleby wytworzone z lessu są szczególnie narażone na niszczące działania erozji wodnej powodowanej przez wody opadowe spływające po powierzchni gleby. Erozje to główny element degradacji gleb na terenie gminy Opatów. Erozja wodna występuje w największym stopniu w dolinie rzeki Opatówki, jej dopływów rzeki Kani, dopływów rzeki Kamiennej. W przypadku silnej erozji należy wprowadzić użytkowanie ochronne zmniejszające szkodliwe działanie erozji. Zakładanie pasów zadarnionych lub tarasowanie zboczy znacznie ogranicza erozyjne działanie wód spływających po zboczach. Wprowadzenie na pola erodowane specjalnych płodozmianów z mieszankami strukturotwórczymi (wieloletnie mieszanki traw i motylkowych) przyczynia się do zwiększenia urodzajności tych terenów.
Na polach na których erozja zaznacza się w słabym stopniu przeciwdziała się jej poprzez stosowanie orki oraz innych zabiegów w poprzek zboczy oraz wykonanie bruzd zmniejsza spływy i przyczynia się do utrzymania urodzajności gleb.

6.5 Użytkowanie i struktura zasiewów

Struktura użytkowania gruntów charakteryzuje się dużym udziałem użytków rolnych tj. 87% powierzchni ogólnej gminy. Udział użytków rolnych w powiecie opatowskim jest niższy – 80%. Tak duży udział ziemi użytkowanej rolniczo świadczy o zasobności w ziemię gminy Opatów.

6.6 Struktura użytków rolnych gminy Opatów i powiatu opatowskiego

Tabela Nr 1. Struktura użytków rolnych

Jednostka	Pow. ogólna	Użytki rolne	% pow. ogólnej	Grunty orne	% użytków rolnych	Sady	% użytków rolnych	Użytki zielone	% użytków rolnych
Gmina Opatów	11339	9862	87	8760	89	626	6	476	4
Powiat opatowski	84763	67604	80	58903	87	3382	5	5319	9

W strukturze użytków rolnych największy udział 89% powierzchni posiadają grunty orne. Udział gruntów ornych w gminach powiatu opatowskiego jest zbliżony i wynosi 87% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Grunty orne są bardzo wysokich klas, w przeważającej większości i zaliczane są do 1 i 2 kompleksu glebowo – rolniczego gleb. Najlepsze bonitacyjnie grunty występują we wsiach: Kornacice i Rosochy, a słabsze we wsiach: Oficjałów i Wąworków.

Udział łąk i pastwisk w gminie wynosi 4% ogólnej powierzchni użytków rolnych i są one przeważnie średniej jakości. Bonitacyjnie lepsze użytki zielone występują we wsiach: Zochcinek i Jagnin. Najsłabsze użytki zielone występują we wsiach: Czerników Karski, Nikisiałka Duża, Tudorów.
Powierzchnia sadów w ostatnich latach nieznacznie wzrosła, udział sadów wynosi 6% powierzchni użytków rolnych i jest wyższy niż w gminach powiatu opatowskiego.

6.7 Produkcja roślinna

Bardzo dobrej jakości gleby jakimi dysponuje gmina Opatów w zasadniczym stopniu określają podstawowe kierunki produkcji rolnej. W produkcji roślinnej uprawa wysokowydajnych zbóż oraz roślin przemysłowych tj.: burak cukrowy i rzepak.
W strukturze zasiewów dominują zboża – około 73% całkowitej powierzchni zasiewów, uprawiane są głównie pszenica i jęczmień.

Powierzchnia uprawna	– 7671 ha	
ogółem zboża	– 5610 ha	– 73,1%
w tym: pszenica	– 2778 ha	– 36,2%
jęczmień	– 1768 ha	– 23,1%
ziemniaki	– 279 ha	– 3,6%
buraki cukrowe	– 894 ha	– 11,7%
rzepak	– 604 ha	– 8,0%
strączkowe jadalne	– 143 ha	– 1,9%
warzywa	– 100 ha	– 1,3%
pozostałe (w tym pastewne)	– 31 ha	– 0,4%

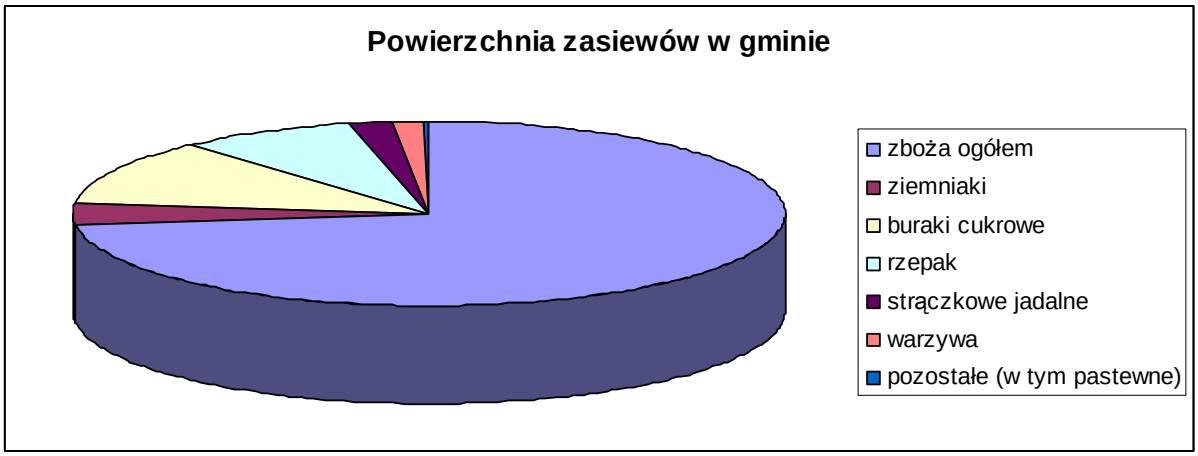

Bardzo duży udział w strukturze zasiewów stanowią rośliny przemysłowe: burak cukrowy i rzepak tj.: 19,7% ogólnej powierzchni obsianej. Największe powierzchnie uprawy rzepaku znajdują się we wsiach: Brzezie, Jałowęsy, Jurkowice, Nikisiałka Mała, Strzyżewice, m. Opatów. Rejon uprawy buraka cukrowego obejmuje wsie: Brzezie, Gojców, Jałowęsy, Kobylany, Nikisiałka Mała, Wąworków, Zochcinek, m. Opatów.
Zboża uprawniane są na terenie całej gminy a największe powierzchnie uprawy pszenicy i jęczmienia znajdują się w tych samych wsiach gdzie uprawiany jest burak cukrowy.
Na niewielkim obszarze bo 97 ha uprawiany jest owies i na 152 ha pszenżyto.
W ostatnich latach zaznaczyła się wyraźnie tendencja zwiększania powierzchni uprawy pszenicy i jęczmienia kosztem zmniejszania areału zasiewów owsa i żyta. Powierzchnia uprawy buraka cukrowego również uległa zmniejszeniu (w porównaniu do lat poprzednich), pomimo bliskiej odległości ośrodka przetwórstwa tj. cukrowni we Włostowie. Spowodowane to jest niezbyt korzystną koniunkturą cenową.

Obok gospodarstw indywidualnych produkcją roślinną zajmują się większe gospodarstwa – zakłady rolne działające na terenie gminy:
- „Agrikola” Sp. z o.o. Kobylany – produkcja zbóż, rzepaku, buraki cukrowe,
- Gospodarstwo przy Domu Pomocy Społecznej w Zochcinku — zboża,
- „Agrosad” Sp. z o.o. Lipowa – sady,
- Gospodarstwo indywidualne w Brzeziu – uprawa zbóż, rzepak, buraki cukrowe.

Wg danych statystycznych tj.: Powszechnego Spisu Rolnego opublikowanego w roku 2002 r. przez Główny Urząd Statystyczny w grupie gospodarstw indywidualnych większość, bo aż 971 gospodarstw gminy Opatów produkcję swoją przeznacza na rynek.

Tak dobre gleby, duża przewaga gruntów ornych umożliwiająca dostosowanie zasiewów do potrzeb rynku, duże zasoby ziemi, duża ilość gospodarstw produkujących na rynek są dobrymi stronami rolnictwa gminy Opatów.
Do słabych stron możemy zaliczyć:
- wysokie zatrudnienie w rolnictwie ogółu zatrudnionych,
- duża liczba gospodarstw małych do 5 ha (62%) ogółu gospodarstw.

6.8 Produkcja zwierzęca

Podstawowym kierunkiem w produkcji zwierzęcej jest hodowla bydła ogólnoużytkowego, a zwłaszcza krów mlecznych oraz chów trzody chlewnej.

Tabela Nr 2. Pogłowie i obsada zwierząt gospodarskich w 1997 r.

Wyszczególnienie	Bydło	Krowy	Obsada bydła na 100 ha	Trzoda	Trzoda na 100 ha
Gmina Opatów	3190	1578	32	7725	78
Powiat opatowski	30 146	16 022	45	33 420	49

Najwięcej bydła hoduje się we wsiach: Kobylany, Strzyżowice, Jałowęsy, Wąworków. Istnieją też gospodarstwa specjalizujące się w hodowli bydła mlecznego i produkcji mleka oraz chowie trzody chlewnej.

W ciągu ostatnich lat ilość zwierząt gospodarskich uległa zmniejszeniu, a szczególnie zmalała ilość hodowanych krów. Zjawisko to jest niepokojące i spowodowane zostało przez niekorzystną koniunkturę, głównie niskie ceny na mleko, problemy ze skupem oraz brakiem opłacalności produkcji.
Pomimo małej ilości użytków zielonych, pasze objętościowe dla hodowanych zwierząt uzupełniane są roślinami motylkowymi uprawianymi w plonie głównym oraz roślinami pastewnymi.

6.9 Struktura agrarna

Na terenie gminy Opatów liczba gospodarstw indywidualnych wynosi 1676.

- Średnia powierzchnia gospodarstwa dla gminy Opatów wynosi – 5,9 ha,
- Średnia powierzchnia gospodarstwa dla województwa świętokrzyskiego wynosi – 6,7 ha,

Tabela Nr 3. Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych.

Lp.	Wyszczególnienie	Razem	Grupy obszarowe w ha			
			0 – 2 ha	2 – 5 ha	5 – 10 ha	powyżej 10 ha
1.	Liczba gospodarstw indywidualnych	1676	665	378	382	251
	Udział % w ogólnej liczbie gospodarstw	100	39,7	22,5	22,8	14,8

Średnia powierzchnia na przestrzeni ostatnich lat ulega zwiększeniu i jest zbliżona do średniej wojewódzkiej. Jednak udział gospodarstw małych do 5 ha jest wysoki i wynosi 62,2% ogólnej liczby gospodarstw. Największe obszarowo gospodarstwa znajdują się we wsiach: Jałowęsy i Nikisiałka, a najmniejsze we wsi Tomaszów.

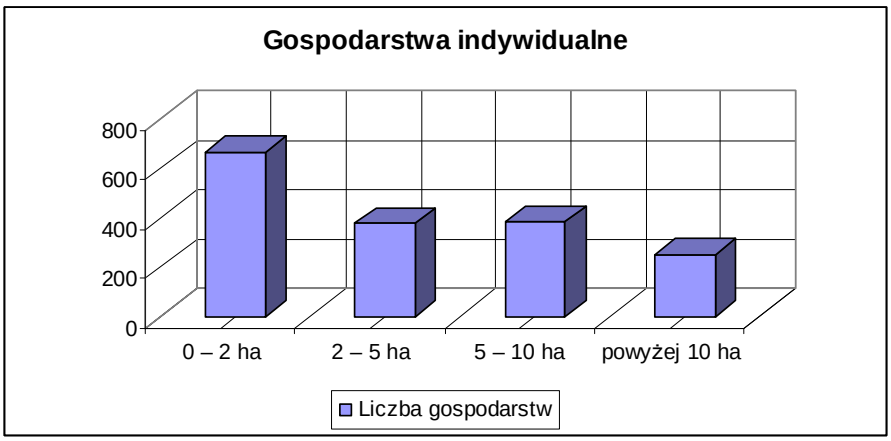

Dominującym sektorem gospodarki rolnej jest gospodarka indywidualna. Z ogólnej powierzchni użytków rolnych – 9580 ha czyli 98,2% przypada na sektor prywatny, w tym na gospodarstwa indywidualne 9415 ha.
Istniejące w latach wcześniejszych gospodarstwa uspołecznione (zakłady) zmieniły swoją formę prawną i stały się własnością osób prywatnych. Instytut Sadowniczy w Lipowej jest obecnie spółką handlowo – usługową produkującą owoce i zapewniającą ich sprzedaż (jabłka, wiśnie, czereśnie, śliwy, morele, owoce porzeczkowe).

6.10 Obsługa rolnictwa

Rolnicy posiadają bardzo dobre wyposażenie w ciągniki, maszyny rolnicze i sprzęt. W wyposażeniu rolników znajduje się:
- 132 kombajnów zbożowych,
- 170 kombajnów buraczanych,
- 104 kombajnów ziemniaczanych,
- 1113 ciągników rolniczych.

Ilość użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik wynosi 8,9 ha, oznacza to, że wyposażenie rolników jest bardzo dobre, a tym samym obsługa jest szybsza i sprawniejsza.
Usługi w zakresie przemiału zbóż spełniają 2 młyny zlokalizowane w Opatowie. Odbioru i skupu mleka dokonuje Spółdzielnia Mleczarska w Opatowie, zlewnie mleka działające w innych miejscowościach w latach wcześniejszych nie funkcjonują w związku z mniejszą produkcją mleka
Spółdzielnia obok typowych wyrobów mleczarskich produkuje słodycze (cukierki krówki), które eksportuje za granicę.

6.11 Uwarunkowania wynikające ze stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej i własności gruntów

- powierzchnia obszarów zagospodarowanych rolniczo świadcząca o zasobności gminy w ziemię wynosi 9862 ha co stanowi 87% ogólnej powierzchni gminy,
- gmina położona jest w obszarze intensywnego rozwoju rolnictwa i sadownictwa i posiada bardzo korzystne warunki do jego rozwoju, wynikające z naturalnych walorów środowiska. Średni wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy Opatów wynosi 98,2 pkt,
- obszary o bardzo dobrych glebach w klasach od I do III stanowią 92,4% ogólnej powierzchni użytków rolnych, użytki rolne klasy IV stanowią 11,5% powierzchni użytków rolnych należy chronić, gdyż stanowią one bazę dla rozwoju rolnictwa,

- średnia powierzchnia gospodarstwa w gminie wynosi 5,9 ha i jest zbliżona do średniej dla województwa (6,7 ha),
- w rolnictwie gminy istnieją duże obszarowo gospodarstwa, gospodarstwa specjalistyczne oraz spółki zajmujące się produkcją rolną,
- wyposażenie rolników w ciągniki i sprzęt rolniczy jest bardzo dobre, a obsługa rolnictwa szybka i sprawna,
- przewaga prywatnej własności gruntów, użytki rolne sektora prywatnego stanowią 98,2% ogólnej ich powierzchni,
- na obszarze miejskim ograniczyć przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze, w pierwszej kolejności z użytkowania rolniczego wyłączać grunty najniższych klas bonitacyjnych oraz w sąsiedztwie gruntów zainwestowanych,
- w granicach miasta dopuszcza się przeznaczanie gruntów rolnych na cele nierolnicze, w pierwszej kolejności z użytkowania rolniczego należy wyłączyć grunty rolne znajdujące się w rejonach zainwestowanych (obszary zabudowane, obszary w sąsiedztwie obwodnic miasta),
- Na inwestycje o charakterze publicznym należy w miarę możliwości przeznaczać grunty gminne.

7 Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

7.1 Wprowadzenie

Studium problematyki ochrony wartości krajobrazu kulturowego dla Miasta i Gminy Opatów wykonane zostało metodą zaproponowaną przez prof. Janusza Bogdanowskiego, według projektu standartowego studium tego typu, jego autorstwa, opublikowanego i zalecanego przez Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu w Warszawie.[1] Założeniem projektu jest spełnienie wymagań Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.[2] W tym celu w studium muszą być określone "obszary objęte ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego",[3] które obejmą dzieła i obiekty zabytkowe oraz krajobrazy kulturowe w formie rezerwatów, parków kulturowych i stref ochrony konserwatorskiej. Przyjęta metoda polega na wydzieleniu na badanym terenie, w oparciu o analizę jego walorów krajobrazowych, materiały źródłowe, publikacje naukowe i wszelkiego typu ewidencje oraz dokumentacje konserwatorskie, jednostek architektoniczno - krajobrazowych (JARK), uwzględniających wszelkie wartości szeroko pojmowanego krajobrazu naturalnego i kulturowego. Objęcie tymi jednostkami całego kraju ma w założeniu ułatwić właściwą ochronę wymienionych wartości.
Opracowanie problematyki ochrony wartości kulturowych do studium zagospodarowania przestrzennego zawiera kolejno:

- określenie zasobu, na który składają się elementy materialne i tradycyjne elementy niematerialne, tworzące środowisko kulturowe lub naturalne; w przypadku krajobrazu zabytkowego pozwoli to potem na wyznaczenie stopnia ochrony (w zakresie jednostkowym, w formie rezerwatu kulturowego, parku kulturowego lub stref ochrony konserwatorskiej),
- waloryzację, w trakcie której określa się wartości materialne i niematerialne danej jednostki,
- sformułowanie wytycznych wyznaczających obszary, które należy objąć różnymi rodzajami działań konserwatorskich, oraz określających zakres i kierunki działań umożliwiających ochronę tych wartości,
- wykonanie planu stref ochrony konserwatorskiej określającego rodzaj ochrony i potrzebę działań w tym zakresie.

Określenie zasobu polega na przeanalizowaniu materiałów wyjściowych (takich jak historyczne i aktualne mapy, ewidencja stanowisk archeologicznych dokonana na podstawie badań powierzchniowych (Archeologiczne Zdjęcie Polski), studia historyczno - urbanistyczne czy ruralistyczne miejscowości, ewidencje zabytków architektury, parków podworskich i zabytkowych cmentarzy oraz materiały geograficzno - przyrodnicze). Następnie wyznacza się jednostki podstawowe (JARK-i), które powstają po naniesieniu na plan warstwicowy terenu regionów geograficznych,[4] jednostek ukształtowania (JU) określających rzeźbę terenu,

---

[1] Janusz Bogdanowski: Projekt standartowego opracowania problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska w studium do planu i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, "Krajobrazy" 12 (24), Warszawa 1996.

[2] Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, rozdz. I, art. 1, pkt. 2.3.

[3] Ibidem, rozdz. II, art. 6, poz. 4.1.

[4] Na podstawie: *Jerzego Kondrackiego: Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno - geograficzne*, Warszawa 1994.

jednostek pokrycia (JP) wyróżniających formy oraz intensywność pokrycia naturalnego (roślinność) i kulturowego (zabudowa), a także jednostek tradycyjnych (JT) obejmujących tereny charakteryzujące się śladami - materialnymi i niematerialnymi - zagospodarowania w przeszłości. Z przecięcia granic tych obszarów powstają JARK-i.
Następnym etapem opracowania jest waloryzacja, w ramach której określa się charakter krajobrazu według kryterium uwzględniającego jego historyczne przekształcenie (kulturowy, naturalno - kulturowy lub naturalny) oraz stopień zachowania wartości kulturowych (np. w skali 6-stopniowej).
Kolejnym krokiem są wytyczne wyznaczające dla każdej jednostki charakter działań oraz stopień koniecznej interwencji konserwatorskiej (np.: ochrona, konserwacja, integracja, rekonstrukcja, rekompozycja, kontynuacja).
Efektem końcowym pracy jest plan stref ochrony konserwatorskiej, które mogą przyjąć w zależności od wartości i stopnia zachowania krajobrazu kulturowego na wydzielonych terenach następujące formy: rezerwat kulturowy (RK), park kulturowy (PK), strefa ochrony konserwatorskiej (SOK), kontynuacja tradycji (KONT). Różnią się one rygorystycznością wymogów konserwatorskich na danym obszarze oraz stopniem jego ochrony.
Opracowanie problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska według przedstawionych wyżej zasad pozwala na kompleksową i pełną analizę poszczególnych obszarów oraz perspektywiczne zaplanowanie koniecznych działań konserwatorskich i planistycznych w tym zakresie.

7.2 Rozwój przestrzenny gminy

7.2.1 Zarys dziejów Miasta i Gminy Opatów

Pradzieje
Teren będący tematem opracowania nosi ślady osadnictwa już w czasach określanych przez archeologów jako pradziejowe lub starożytne, a obejmujących okres schyłkowego paleolitu (ok. 12000 – 10000 a.C.) i mezolitu (ok. 10000 – 4000-3500 a.C.).[5] Zabytki z epoki kamienia odkryto na terenie niemal całej gminy.[6] Stanowiska archeologiczne wskazujące na obecność osadnictwa pradziejowego zlokalizowano w okolicach Brzezia, Karwowa i Lipowej.
W późniejszych czasach zasiedlaniu Wyżyny Sandomierskiej przez ówczesnego człowieka sprzyjały korzystne warunki środowiska naturalnego, takie jak ciepły klimat, dobre zaopatrzenie w wodę i urodzajne gleby. Osadnictwo skupiało się w pobliżu rzek i mniejszych cieków wodnych, wzdłuż dolin i wąwozów, podczas gdy działy wodne wykorzystywano głównie pod pola uprawne, na ogół pozbawione siedlisk ludzkich. Większą aktywność osadniczą, związaną z rozpowszechnieniem się typu gospodarki polegającej na produkcji żywności, nie zaś tylko na zbieractwie i myślistwie, odnotowano w okresie neolitu (ok. 5400 – 2200/2100 a.C.) w okolicach Opatowa, Czernikowa Opatowskiego, Jałowęs, Jurkowic, Karwowa, Kornacic, Podola, Wąworkowa i Zochcinka. Oprócz nowej, rolniczo – hodowlanej gospodarki pojawiają się w tym okresie gładzone narzędzia kamienne i ceramika. Na terenie gminy odkryto także szereg neolitycznych stanowisk archeologicznych, przypisywanych już konkretnym kulturom. Zlokalizowano między innymi osady z zabytkami charakterystycznymi dla kultury ceramiki wstęgowej rytej (ok. 5400 – 5000-4700 a.C.) w pobliżu Opatowa, Jałowęs, Jurkowic, Kornacic, Podola i Wąworkowa. Transformacją tej kultury była jej

[5] Chronologia wg: *Wielka Historia Polski*. T.1. *Najdawniejsze dzieje ziem polskich (do VII w.)*. Oprac. Piotr Kaczanowski i Janusz Krzysztof Kozłowski. Kraków 1998.

[6] Opracowano na podstawie wyników badań AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) obszarów 86–70, 86–71, 87–69, 87–70, 87–71, 88–70, 88–71; sprawozdania z badań w Archiwum Delegatury Służby Ochrony Zabytków (SOZ) w Sandomierzu. W opracowaniu opisano (i zaznaczono na planszy graficznej) stanowiska archeologiczne średniej i dużej wartości, identyfikowane jako pozostałości osad i cmentarzysk.

odmiana zwana od sposobu zdobienia naczyń kulturą ceramiki kłutej, rozwijająca się głównie na terenie Czech i Dolnego Śląska. Na terenie gminy odnaleziono pozostałości takiej ceramiki w okolicach Karwowa i Wąworkowa.
W okresie ok. 4600 – 3300 a.C. obecne były w pobliżu Jurkowic, Opatowa i Wąworkowa grupy ludności zaliczane do cyklu kultur lendzielsko – polgarskich. Między innymi w związku z tymi stanowiskami archeolodzy wydzielili grupę opatowsko – samborzecką tej kultury, wyróżniającą się formą i sposobem zdobienia ceramiki (pucharków na nóżce i czarek zdobionych czarnym, malowanym ornamentem), która dowodzi związku jej twórców z grupami ludzkimi w środkowo – północnych Węgrzech.[7] Z kultury ceramiki kłutej lub kultury lendzielskiej mogła się wywodzić kultura malicka (od pobliskich Malic w gminie Lipnik), rozwijająca się aż do około 3800 lat a.C. i obejmująca znaczną część Polski. Stanowiska tej kultury odkryto w Oficjałowie i Jurkowicach.
W okresie ok. 4100/3900 – 3200/3000 a.C. (starszy eneolit) liczne osady budowali na tym terenie przedstawiciele kultury pucharów lejkowatych (w Opatowie, Adamowie, Brzeziu, Gojcowie, Jagninie, Jałowęsach, Jurkowicach, Karwowie, Kobylanach, Kochowie, Marcinkowicach, Nikisiałce Małej i Dużej, Oficjałowie, Okalinie Koloni, Podolu, Rosochach, Strzyżowicach, Tudorowie, Wąworkowie i Zochcinku). Kultura ta była efektem wewnętrznej transformacji naddunajskiego modelu gospodarki rolniczo – hodowlanej, która na ziemiach polskich doprowadziła do zasiedlenia nie tylko terenów zasobnych w urodzajne gleby lessowe ale także ziem o mniej urodzajnych glebach piaszczystych i innych. Współcześnie z klasyczną fazą kultury pucharów lejkowatych rozwijała się kultura wołyńsko – lubelskiej ceramiki biało malowanej (ok. 3700 – 3300 a.C.; osady w Karwowie, Podolu i Tudorowie). W okresie ok. 3000 – 2000 a.C. (młodszy eneolit) na terenach polskich dominowały grupy uprawiające różne typy półosiadłego pasterstwa, reprezentujące kulturę amfor kulistych (groby w Opatowie, Jałowęsach, Kochowie i Wąworkowie, osady w Opatowie, Brzeziu, Podolu i Karwowie) oraz kulturę ceramiki sznurowej (groby w Opatowie i Jurkowicach, osady w Opatowie, Nikisiałce Małej i Dużej, Wąworkowie). Interesującym jest, że w tym czasie doszło na naszych ziemiach do udomowienia konia. W kręgu oddziaływania obu wyżej wymienionych kultur pozostawała lokalna kultura złocka (od miejscowości Złota koło Sandomierza), która powstała w wyniku połączenia środkowoeuropejskich grup ludności nomadycznej (kultura ceramiki sznurowej) z miejscowymi grupami ludności o bardziej stabilnych systemach osadniczych (późna faza kultury amfor kulistych na Wyżynie Sandomierskiej). Grodzisko ludności tej kultury zlokalizowano w Nikisiałce.
W latach około 2300 – 1600 a.C. zamyka się wczesny okres środkowoeuropejskiej epoki brązu. Około 2000 – 1600 roku a.C. w rejonie Kotliny Karpackiej dynamicznie rozwijała się produkcja wyrobów metalowych, w związku z czym pozostawał rozwój społeczno - gospodarczy ludności. Ważne miejsce w tym procesie odgrywała kultura Otomani (wschodnia Słowacja, północno – wschodnie Węgry, zachodnia Rumunia), która dotarła również na ziemie południowo – wschodniej Polski. Przypuszczalnie jej ślady odkryto także w okolicach Tudorowa. Jest to o tyle istotne, że był to jeden z najwcześniejszych momentów, kiedy bezpośrednie oddziaływania rozwiniętych cywilizacji południowo – wschodnio – europejskich dotarły na ziemie polskie.
Bliżej nieokreślone osady z wczesnej epoki brązu zlokalizowano także w Czernikowie Opatowskim, Jałowęsach, Nikisiałce Dużej, Okalinie, Podolu i Wąworkowie. Cechy właściwe dla I okresu epoki brązu (kultury postsznurowe) mają znaleziska wiązane z osadami w Gojcowie, Jagninie, Karwowie, Kobylanach, Nikisiałce Małej, Strzyżowicach, Tudorowie i Wąworkowie. Na podłożu kultury ceramiki sznurowej rozwinęła się na terenie Małopolski

[7] *Wielka Historia Polski*. T.1, op. cit., s. 111.

i Górnego Śląska grupa Chłopice – Veselé (osada w Opatowie i grób w Nikisiałce Dużej).[8] Inną kulturą postsznurową była kultura mierzanowicka (od miejscowości Mierzanowice w gminie Wojciechowice obok Opatowa; ok. 2300 – 1800 a.C.), której zabytki odnaleziono także w okolicach Opatowa, Czernikowa Karskiego, Jałowęs, Kobylan, Kochowa, Nikisiałki Małej i Dużej, Oficjałowa, Podola, Rosochów i Wąworkowa. W II okresie epoki brązu rozwinęła się kultura trzciniecka (osady w pobliżu Opatowa, Czernikowa Karskiego i Opatowskiego, Kobylan i Kobylanek, Nikisiałki Małej, Podola, Strzyżowic, Tudorowa i Zochcinka; ok. 1700 – 1300 a.C.).

W okresie ok. 1300 – IV w. a.C. na ziemiach polskich dominowała kultura łużycka, która rozwinęła się w III – V okresu epoki brązu i trwała nadal we wczesnej epoce żelaza, tzw. okresie halsztackim (VIII w. – 400 r. a.C.), kiedy powstała najbardziej znana osada obronna ludności kultury łużyckiej w Biskupinie. Ślady łużyckiego osadnictwa na terenie gminy Opatów odnaleziono w Opatowie, Czernikowie Opatowskim i Karskim, Jałowęsach, Jurkowicach, Karwowie, Kobylanach i Kobylankach, Lipowej, Nikisiałce Małej i Dużej, Oficjałowie, Okalinie, Podolu, Rosochach, Tudorowie, Wąworkowie i Zochcinku.

W Kornacicach i Okalinie natrafiono ponadto na relikty cmentarzysk łużyckich. W okresie halsztacko – lateńskim rozwinęła się kultura pomorska, wywodząca się z grupy kaszubskiej kultury łużyckiej, istniejącej na terenie Pomorza Gdańskiego do schyłku epoki brązu.

Z kulturą pomorską wiązała się odrębna grupa, zwana kulturą grobów kloszowych. Z tym kręgiem kulturowym powiązali archeolodzy relikty osad w Brzeziu, Czernikowie Karskim, Jurkowicach, Karwowie, Kornacicach i Podolu oraz cmentarzyska w Kornacicach, Nikisiałce Małej i Okalinie.[9]

W młodszym okresie przedrzymskim i w okresie wpływów rzymskich na terenach Polski rozwinęła się kultura przeworska (III/II w. a.C. – 1 poł. V w. p.C.). Na terenie gminy zlokalizowano relikty osad w Opatowie, Brzeziu, Jagninie, Jałowęsach, Jurkowicach, Karwowie, Kornacicach, Podolu i Rosochach. W Brzeziu i Nikisiałce Małej natrafiono ponadto na nieokreślone zabytki pochodzące z osad okresu wpływów rzymskich.

Wczesne średniowiecze

W początkach I tysiąclecia naszej ery okolice Sandomierza i Opatowa przeżywały okres rozwoju gospodarczego, o czym świadczą – jak wykazano wyżej - pozostałości intensywnego osadnictwa.[10] W III wieku sytuacja ta pogorszyła się w związku z najazdami germańskimi na Cesarstwo Rzymskie i migracjami różnych grup etnicznych. U progu VI stulecia pojawiają się na tych terenach Słowianie, z którymi wiąże się funkcjonowanie przedpaństwowych, plemiennych ośrodków osadniczych w rejonach Złotej, Zawichostu - Podgórza, Kleczanowa i Sandomierza.[11] Badacze zajmujący się okresem wczesnego średniowiecza zaliczali dotychczas plemiona zamieszkujące wówczas te ziemie do znanych ze źródeł wczesnośredniowiecznych Lędzian lub Wiślan. Ostatnio wysunięto hipotezę, że ziemie Sandomierskie i Lubelskie były w tym czasie pogranicznymi dla dużych organizmów plemiennych, takich jak właśnie Lędzianie i Wiślanie, których terytoria rozdzielał pas lasów

[8] Kazimierz Godłowski, Janusz K. Kozłowski: *Historia starożytna ziem polskich*, Warszawa 1979, s. 60.

[9] Na temat cmentarzyska kultury grobów kloszowych z ok. 500 r. a.C. w Kornacicach por.: Marek Florek: *Odkrycie nieznanego cmentarzyska z początków epoki żelaza w Kornacicach koło Opatowa*, „Zeszyty Sandomierskie", 2, 1995, s. 21; tenże: *Badania ratownicze na cmentarzysku kultury pomorskiej w Kornacicach stan. 1, gm. Opatów, woj. tarnobrzeskie*, „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego", XVI, Rzeszów 1995; tenże: *Wyniki drugiego sezonu badań ratowniczych na cmentarzysku kultury pomorskiej w Kornacicach, stan. 1, gm. Opatów, woj. tarnobrzeskie*, „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego", XVIII, Rzeszów 1997(tamże dalsza literatura).

[10] Trzeba jednak pamiętać, że określenie funkcji stanowiska archeologicznego metodą AZP odbywa się na podstawie ilości zabytków znalezionych na powierzchni ziemi. Stąd olbrzymia ilość stanowisk oznaczonych jako osady, która może być zweryfikowana jedynie w wyniku badań archeologicznych.

[11] Jerzy Gąssowski: Materiały do osadnictwa wczesnośredniowiecznego Sandomierszczyzny, Ossolineum, 1969, s. 338.

staszowskich, czy wielkopolscy Polanie. Zamieszkiwały je mniejsze plemiona „Sandomierzan" i „Lublinian"; ślady bytności tych pierwszych odkrywamy w okolicach Sandomierza, Zawichostu, Opatowa i Koprzywnicy.[12] Była to najstarsza faza osadnictwa wczesno-średniowiecznego, obejmującego pas długości 30 km na lewym brzegu Wisły, w rejonie najżyźniejszych gleb rolniczych, z Sandomierzem w centrum. Tym pasem biegła jedna z głównych dróg wczesnośredniowiecznej Europy, łącząca Zachód arabski (Hiszpanię) przez Regensburg, Pragę i Kraków z Kijowem i dalej Bagdadem na Wschodzie arabskim.[13]
W okolicach Opatowa zlokalizowano ślady osadnictwa z tego okresu w Czernikowie Opatowskim i Karskim oraz Podolu. W 2 poł. IX wieku, gdy Wiślanie ulegli, jak się przypuszcza, Państwu Wielkomorawskiemu (potem - na pocz. X w. - państwu czeskich Przemyślidów) a Lędzianie borykali się z ekspansją Rusi, tereny sandomierskie zajęli najprawdopodobniej twórcy państwa gnieźnieńskiego - Piastowie.
Na ślady wczesnośredniowiecznych osad z okresu piastowskiego natrafiono w Opatowie, Czernikowie Opatowskim i Karskim, Gojcowie, Jagninie, Jałowęsach, Kochowie, Kornacicach, Oficjałowie, Okalinie, Podolu, Strzyżowicach i Zochcinku.[14] Znalezione tam zabytki archeologiczne są datowane w większości na XI, XII i następne wieki. W tych samych miejscowościach oraz w Brzeziu, Karwowie, Kobylanach, Nikisiałce Małej, Tudorowie i Wąworkowie odkryto relikty osad wczesnośredniowiecznych o bliżej niesprecyzowanej chronologii.

Czasy historyczne. Okres średniowieczny do końca XV w

Opatów
Opatów obok Sandomierza i Zawichostu był we wczesnym średniowieczu jednym z ważniejszych centrów osadniczych Sandomierszczyzny, położonym nad Opatówką, przy przeprawie i skrzyżowaniu ważnych dróg prowadzących z Rusi przez Zawichost do Wielkopolski i Pomorza oraz z Mazowsza przez Radom, Iłżę do Sandomierza i dalej na Węgry. W kierunku Sandomierza szlak prowadził doliną Opatówki przez Karwów, Pielaszów, Zagrody, Zawadę, Jankowice, Wilczyce i Wysiadłów lub drugim brzegiem rzeki przez Nikisiałkę, Lisów, Sadłowice, Daromin, i Przezwody. Trzeci trakt wiódł przez Okalinę i Włostów. Również do Zawichostu droga mogła mieć dwa równorzędne warianty: przez Rosochy, Koszyce, Kunice, Jakubowice, Prusy, Czyżów i Piotrowice lub przez Łukawę, gdzie oddzielał się od traktu w dolinie Opatówki, Grabów, Gierczyce, Sobótkę i Wygodę. Inne drogi łączyły Opatów z Łagowem (i dalej z Kielcami) oraz zapewne z Ćmielowem (zapewne przez Ptkanów i Krzczonowice). Korzystne położenie przyczyniło się do szybkiego rozwoju tego ośrodka. Przypuszcza się, że najstarszej osady szukać należy na lewym brzegu Opatówki, przy najwcześniejszym szlaku drożnym prowadzącym w XII i XIII wieku przez Mominę, Waśniów i Tarczek ku zachodowi. Był to ważny trakt będący odnogą szlaku z Rusi do Krakowa, prowadząca przez Sulejów ku środkowej Polsce (szlak gnieźnieńsko – kijowski).[15]
Przyjmuje się, że najstarsza osada wczesnośredniowieczna znajdowała się na terenach wokół zespołu klasztornego bernardynów, zwanych w średniowiecznych źródłach Żmigrodem.[16] Nazwą tą określa się obecnie cypel lessowy w pobliżu klasztoru między ulicami Kościuszki,

[12] Andrzej Buko: *Początki Sandomierza*, Warszawa 1998.

[13] Jerzy Gąssowski: *Materiały....*, op. cit., s. 470.

[14] Por. Gąssowski: *Materiały...*, op. cit., s. 391 nn.

[15] Teresa Wąsowicz: *Sandomierska sieć drożna w wiekach średnich* [w:] „Studia sandomierskie", [b.m.], 1967.

[16] Na temat semantycznego pochodzenia nazwy Żmigród por.: Elżbieta Kowalczyk: *Żmigród w świetle badań historycznych i językowych* [w:] „Sandomierz. Badania 1969 – 1973", t. 1, Warszawa 1993, s. 80 i nn..

Klasztorną i Bernardyńską lub całą lewobrzeżną (północną) część Opatowa. Wówczas cypel nazywany jest Zamczyskiem a położony na południowy wschód od niego odcinek skarpy – Grodziskiem (teren dzisiejszego szpitala). Początki osadnictwa w tym miejscu archeolodzy datują na koniec X lub przełom X i XI wieku. W XII wieku znajdowała się tu rozległa osada lub zespół osad, z których jedna, rozlokowana na cyplu Żmigrodu (Zamczysko) posiadała być może drewniano – ziemne obwarowania, a dwie miały charakter osad otwartych lub podgrodzi.[17] Istnienie wczesnośredniowiecznych umocnień obronnych potwierdza przekaz Jana Długosza, który wspomina o grodzie w pobliżu kościoła NMP, określając go jako castrum lub arx. Zapewne w tym zamku zamieszkiwał w 1189 roku książę Kazimierz Sprawiedliwy podczas spotkania w Opatowie z opatem świętokrzyskim Milwanem i biskupem Wincentym Kadłubkiem.[18] W XV wieku z zamku pozostał jedynie plac z ruinami.[19] Liczba odkrytych w trakcie badań archeologicznych obiektów, takich jak różnego rodzaju jamy, piwniczki i paleniska oraz zabytki ruchome, świadczy, że ośrodek osadniczy na Żmigrodzie opatowskim niewiele ustępował osadom Sandomierza z tego okresu. Prowadzący w roku 1932 roku badania archeologiczne na terenie Żmigrodu J. Żurowski informował potem w kronice „Z otchłani wieków", że „W części miasta tzw. Żmigrodzie, odkryto plany domostw najprawdopodobniej wczesnohistorycznych".[20] Istnieje także wiarygodny przekaz, że w XI wieku był tu drewniany kościół: „Rachelin, Włoch, herbu Krucyni, biskup krakowski za panowania Kazimierza Mnicha r. 1040 w lasach nad rzeką Łukawką wzniósł kościół drewniany; kapłana przy nim osadził, i okoliczne wznoszące się wioski na parafię przeznaczył {Vita italorum Episc. Cracovien. Kraków 1609, str. 163). Kościół ten dopiero w r. 1060 przez Lamberta Zulę, Polaka, herbu Starża, biskupa krakowskiego był poświęcony; a św. Stanisław Szczepanowski biskup krakowski, jadąc do Solca na sądy królewskie z sukcesorami Piotra z Janiszowa, Jakubem, Sulisławem i Piotrem, o wieś Piotrowin r. 1078 odprawił w nim, przed ołtarzem męki pańskiej mszę świętą".[21] Co prawda, nie mógł ten kościół jeszcze wówczas pełnić roli parafialnego, gdyż sieć parafialna została utworzona później, bo pod koniec XII lub w XIII wieku, to jednak mógł być świątynią grodową. Z kolei ks. Jan Wiśniewski podaje, że „ok. 1140 r. Piotr Dunin herbu Łabędź, hrabia na Skrzynnie, za Bolesława Krzywoustego przybyły do Polski, na miejscu drewnianego kościoła wzniósł nowy z ciosu".[22] Fakt istnienia wczesnośredniowiecznej świątyni potwierdza też uposażenie dziekana XII – wiecznej kolegiaty p.w. św. Marcina na dochodach kościoła Panny Marii.[23] Ostatnio odkryto przed fasadą kościoła bernardyńskiego, noszącego wezwanie NMP, tkwiące w ziemi kamienne mury, które są interpretowane jako pozostałość wczesnoromańskiej rotundy z 2 poł. XI lub XII wieku, być może tożsamej ze wzmiankowaną świątynią z około 1140 roku.[24] Z kolei, z XVI wiecznego herbarza autorstwa Bartosza Paprockiego pochodzi informacja, że w XIV wieku arcybiskup gnieźnieński Jarosław Bogorya kościoły, m. in. w „Opatowie stare

[17] Jerzy Gąssowski: *Wczesnośredniowieczny Opatów na Żmigrodzie* [w:] Materiały z sesji 700 – lecia miasta, Sandomierz 1985, s. 9 i nn.; Marek Florek: *Średniowieczny Żmigród w Opatowie w świetle ostatnich odkryć archeologicznych*, „Zeszyty Sandomierskie", 6, 1997, s. 38 – 41.

[18] Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów podług miejscowych źródeł i podań*, Warszawa 1895, s. 4. Jest to pierwsza znana wzmianka o tym mieście. Jej związek z Opatowem Sandomierskim zakwestionował Tadeusz Manteuffel w: J. Gąssowski, T. Manteuffel, Z. Tomaszewski: *Sprawozdanie z badań przeprowadzonych w okresie od 7 do 30 maja 1953 r. nad osadnictwem i architekturą romańską w Opatowie*, „Przegląd historyczny", XLV, 1954, s. 691 i nn..

[19] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, Kraków 1863, s. 154 – 155.

[20] J. Żurowski: *Wczesnohistoryczna (?) osada w Opatowie*, „Z otchłani wieków", VII, 1932, s. 24.

[21] Jan Nepomucen Chądzyński: Historyczno – statystyczne opisy miast starożytnych w ziemi sandomierskiej, Warszawa 1856, T. I, s. 175.

[22] Ks. Jan Wiśniewski: Monografia dekanatu sandomierskiego, Radom 1907.

[23] Tadeusz Wojciechowski: *Szkice historyczne XI w.*, Warszawa 1970, s. 71.

[24] Marek Florek: *Średniowieczny...*, op. cit., s. 41.

drzewiane gniłe obalić kazał, a murował z nowa".[25] Z kolei ks. Wiśniewski powołując się na Niesieckiego pisze, że „Jarosław Bogorja Skotnicki, arcybiskup gnieźnieński, przyozdobił Opatów wspaniałym kościołem".[26]
Na prawym brzegu Opatówki, przy przeprawie, funkcjonować musiała w tym okresie jeszcze jedna osada, w której wybudowano około połowy XII wieku kolegiatę św. Marcina. Świątynia ta stanowi przez swą znaczną jak na owe czasy wielkość i rozbudowany program architektoniczny zagadkę dla wielu badaczy zajmujących się tym okresem historii Polski. Jan Długosz widział w przyczółku portalu głównego rzeźbione postacie ubrane w płaszcze z równoramiennym krzyżem i na tej podstawie wysnuł przypuszczenie, iż powstanie świątyni należy wiązać z templariuszami. Rzeźby te zniszczył nadgorliwy dziekan opatowski Rafał z Brzezia herbu Leliwa w okresie, który nastąpił po niesławnym procesie templariuszy i rozwiązaniu ich zakonu w 1312 roku.[27] Domyślano się też innych funkcji tego wybitnego zabytku, takich jak świątynia klasztorna nieznanego zakonu, czy też katedra planowanego biskupstwa misyjnego lub od początku kolegiata. Ponieważ nie potwierdzono badaniami żadnej z hipotez wskazujących na funkcję inną niż kolegiacka, aktualnie uczeni skłaniają się ku tej ostatniej ewentualności.[28] Były to czasy, gdy Opatów należał do włości książęcych, a rozwój gospodarczy i demograficzny osady sprzyjał ambitnym planom wzmocnienia rangi domeny książęcej. Dzieło fundacji przypisuje się więc Henrykowi Sandomierskiemu lub Kazimierzowi Sprawiedliwemu. Pewnym jest, że budowa kolegiaty musiała się przyczynić do rozwoju prawobrzeżnej osady, która stała się zapewne w pewnym sensie konkurencyjna dla osad lewobrzeżnych. Wkrótce po zakończeniu budowy rozpoczęto obudowywanie świątyni przybudówkami o różnych funkcjach (pierwszą był zapewne kapitularz kapituły kolegiackiej)[29], rozwijała się także zabudowa na gruntach przykościelnych należących do kapituły kolegiackiej.
Nie wiadomo kiedy dokładnie pojawiła się nazwa Opatów (przyjmuje się, że miało to miejsce przy końcu XII lub na początku XIII wieku),[30] ale to właśnie ona dała asumpt do szukania tu jakiejś własności klasztornej, która do XV wieku, a więc pojawienia się bernardynów, nie znalazła dotychczas potwierdzenia. O tym, że kościół wraz z osadą mógł zmieniać w swej początkowej historii właścicieli, a tym samym funkcję, zdają się z kolei świadczyć liczne przekształcenia jego architektury. Odnotować należy także obecność cysterskiego warsztatu, pracującego w XIII wieku przy przebudowie kolegiaty.[31]
W 1232 roku włość opatowska przeszła z nadania księcia Henryka Brodatego w ręce biskupów lubuskich, do których należała aż do 1514 roku (z przerwą w 1368 roku, kiedy to Kazimierz Wielki odebrał na krótko biskupstwu włości opatowskie).[32] W 1282 roku Leszek

---

[25] Herby rycerstwa polskiego przez Bartosza Paprockiego zebrane i wydane r.p. 1584, wyd. 1858 w Krakowie, s. 244.

[26] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 279.

[27] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*„ VII, Kraków 1863, s. 575.

[28] Literatura na ten temat jest dość bogata. Por. m. in.: Aleksander Gieysztor: *Początki misji ruskiej biskupstwa lubuskiego*, „Nasza Przeszłość", IV, 1948; Andrzej Tomaszewski: *Sub habitu templariorum – porta occidentalis ecclesiae Oppatoviensis* [w:] Kultura średniowieczna i staropolska, Warszawa 1991, s. 295 i nn. (tamże dalsza literatura). Na temat architektury kolegiaty zob. m. in.: Władysław Łuszczkiewicz: *Kościół kolegiacki św. Marcina w Opatowie, studium zabytku romańszczyzny XII wieku w Polsce*, „Sprawozdania Komisji do badania Historii Sztuki w Polsce", VI, 1897, z. 1, s. 19 i nn.; Zygmunt Świechowski: *Kościelec. Opatów. Pomniki architektury polskiej*, z. 1, Warszawa 1954, s. 35 i nn.; Zygmunt Świechowski: *Architektura kolegiaty w Opatowie i jej geneza* [w:] Materiały z sesji 700 – lecia miasta, Sandomierz 1985, s. 11 i nn. (tamże dalsza literatura).

[29] Jerzy Gąssowski, Tadeusz Manteuffel, Zdzisław Tomaszewski: *Sprawozdanie...*, op. cit.

[30] Jerzy Gąssowski: *Materiały...*, op. cit. s. 353; por. też przyp. 21.

[31] Andrzej Tomaszewski, Janusz Kuczyński: Sprawozdanie z badań przeprowadzonych w okresie od 30 czerwca do 10 lipca 1964 r. nad architekturą romańską w Opatowie, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego", 3, 1966, s. 105 – 126.

[32] Por.: Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 278; Aleksander Gieysztor: *Początki misji ruskiej biskupstwa lubuskiego*, „Nasza Przeszłość", IV, 1948.

Czarny wystawił dla małopolskich włości biskupa lubuskiego Wilhelma przywilej zwalniający jego poddanych od wszelkich danin i posług oraz umożliwiający nadawanie miastom i wsiom prawa niemieckiego. Opatów otrzymał wtedy potwierdzenie targu, jednak przywilej lokacyjny otrzymało miasto prawdopodobnie wcześniej, jeszcze w 3 ćw. XIII w., za Bolesława Wstydliwego. Świadczyć o tym miałby dokument z 1278 roku, wymieniający miasto (oppidum) Opatów.[33] Lokacja ta musiała dotyczyć osady targowej na Żmigrodzie, która jednak wkrótce, bo pod koniec XIII wieku, została opuszczona, a jej teren zniwelowany i z czasem wzięty pod uprawę. Wiązać to można z zagrożeniem jakie niosły nękające w tym okresie ziemie polskie najazdy mongolskie i litewskie, zwłaszcza, że analogiczna sytuacja miała miejsce w Sandomierzu. Centrum osadnicze Opatowa przeniesiono wówczas na prawy brzeg Opatówki, w rejon kolegiaty św. Marcina, gdzie rozwinęło się w tym czasie Nowe Miasto średniowieczne (w odróżnieniu od Starego Miasta na Żmigrodzie), zwane Wielkim Opatowem. [34] W latach 1317 – 1345 biskup lubuski Stefan wykupił od kapituły kolegiackiej place i domostwa w pobliżu kolegiaty za bogatą i blisko leżącą wieś Marcinkowice. Translację ośrodka miejskiego potwierdza dokument króla Władysława Łokietka z 1328 roku, w którym występuje już nazwa „oppidum magnum Oppathow".[35] Wkrótce zapewne wytyczono rynek opatowski wraz z układem dochodzących doń ulic, wyznaczając układ urbanistyczny zachowany do dziś. W dokumencie z 1342 roku wymienieni są Wojsław i jego syn Wilczek, nabywca sołectwa w Bronkowicach, dwaj bogaci, polscy mieszczanie opatowscy.[36] W 1359 roku wzmiankowane jest dziedziczne wójtostwo, które za zgodą króla zostało nadane przez biskupa lubuskiego Piotra kanonikowi krakowskiemu Janowi Kiełbasie oraz jego bratu Mikołajowi za 120 grzywien. Za Kazimierza Wielkiego znany był mieszczanin Bibuski, w którego kamienicy król rozpatrywał skargi na Krzyżaków.[37] Po śmierci ostatniego Piasta ziemie sandomierskie najechał książę litewski Lubart, syn Giedyminy, wraz z Olgierdem i Kiejstutem. Z kolei w 1385 roku tereny te najechał, ograbił i spustoszył późniejszy król Polski Jagiełło.[38] W 1395 roku mieszczka opatowska Kiełbasina toczyła z biskupem lubuskim spór o to wójtostwo. W 1400 roku do wójtostwa należał folwark i młyn, a w mieście było 7 jatek rzeźniczych. Pięć lat później wymieniani są w Opatowie „szewcy i ich kramy, kramy sukna drogiego i sukna taniego, kramy przekupniów, jatki piekarskie, rzeźnicze, kramy kupców obcych".[39] Wójt miał prawo budowy dowolnej liczby jatek, młynów, domów, jazów do młynów i urządzania stawów rybnych. Należały do niego jatki rzeźnicze i trzy młyny: tzw. Pisarzowy (Scriptoris), młyn wójtowski i młyn pod dworem biskupim. Czerpał również dochody z opłat od tkaczy. Z kolei biskup lubuski pobierał na starej drodze z Sandomierza przez Opatów do Piotrkowa, Iłży i dalej do Prus cło opatowskie, nadane zapewne przez księcia w 1332 roku wraz z całą włością. Tą właśnie drogą podążał w 1410 i 1411 roku Władysław Jagiełło z Jedlny do Sandomierza, przez Iłżę, Kunów i Opatów.[40] W 1410 roku król spotyka się z królową Anną na rynku opatowskim, wracając z bitwy pod Grunwaldem. Po raz kolejny odwiedził Jagiełło Opatów w 1422 roku. W pięć lat później szlak, którym podróżował król był nazywany gościńcem opatowskim.[41] W 1448 roku

[33] Tadeusz Wojciechowski: *Szkice...*, op. cit. , s. 71.

[34] Feliks Kiryk: *Opatów XIII – XIV w.* [w:] Opatów. Materiały z sesji 700 – lecia miasta, Sandomierz 1985, s. 21 i nn.

[35] Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, t. II, Poznań 1878, nr 1088; Zbiór dokumentów małopolskich, t. II, Wrocław 1963..

[36] Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej, cz. II, Kraków 1883, s. 12.

[37] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 278.

[38] Ibidem, s. 279.

[39] Feliks Kiryk: Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII - XVI wiek, Kielce 1994, s. 88 i nn.

[40] *Jana Długosza Dziejów Polski ksiąg XII* [w:] „Opera omnia", t. 2 - 6, Kraków 1866 - 1870, t. IV, s 2, 108.

[41] Feliks Kiryk: *Urbanizacja...*, op. cit. s. 88.

Kazimierz Jagiellończyk pozwolił mieszczanom opatowskim podróżować z towarami na Ruś przez Zawichost, Kraśnik i Turobin oraz przez Koprzywnicę, Rzochów i Rzeszów.[42] Król przebywał w Opatowie w roku 1450 i 1460. W 1457 roku biskup Fryderyk pozwolił wystawić na rynku opatowskim ratusz.[43]

W okresie średniowiecza miasto rozwijało się pomyślnie, rozkwitało rzemiosło w specjalnościach takich, jak: szewstwo, krawiectwo, kuśnierstwo, łaziebnictwo, piekarnictwo, rzeźnictwo, sukiennictwo, płóciennictwo i rzemiosła metalowe. W 1471 roku w nowo zbudowanym ratuszu miał się mieścić między innymi magazyn dla kuśnierzy oraz pomieszczenia dla siodlarza, miecznika i złotnika.[44] W tym czasie Opatów był ważnym składowiskiem towarów polskich i zagranicznych (foro et rerum vanalium importatione).[45]

W 1 poł. XIV wieku miasto miało prawo składu soli i śledzi, które jednak straciło po tym jak prawo takie zyskał w 1366 roku Sandomierz. Nie zakończyło to jednak sporu obu ośrodków miejskich, o czym świadczą wzmianki w dokumentach z 1459 i 1505 roku.[46] W mieście istniała też wspomniana już komora celna należąca do biskupa i urządzane były dwa jarmarki: zapewne od lokacji Wielkiego Opatowa w dniu św. Marcina i drugi na św. Prokopa. Oprócz dworu biskupiego, kościołów i ratusza w rynku i przy ulicach stały murowane domy mieszczan, szlachty i duchowieństwa. Dwór biskupi wraz z sadem i młynem stał obok zabudowań kościoła NMP w Starym Mieście. Ks. Wiśniewski podaje, że biskupi lubuscy mieszkali w Opatowie lub Biskupicach, jednak gdy w 1300 roku biskup Jan został w Biskupicach napadnięty przez złoczyńców, wystawił pałac w Opatowie i odtąd przebywał tam stale.[47] Sąsiadowała z nim rezydencja dziekana zgromadzenia kanonickiego, również z ogrodem, sadem i folwarkiem, dwór i folwark kantora, a także staw z młynem koło zamczyska, należący do scholastyka.[48] W XV wieku dochody z 22 łanów czerpała kapituła kolegiacka a z 38 biskupstwo. Funkcjonowały też liczne folwarki należące do biskupa, kanoników kolegiackich i wójta, oraz stawy rybne. Za Długosza kolegiata posiadała browary, młyn (słodowy?), a kustosz kolegiaty pobierał czynsze z 16 siedlisk z karczmami.[49] Obok cmentarza znajdował się szpital dla ubogich oraz kościół św. Ducha i św. Stanisława a przy kolegiacie funkcjonowała szkoła.[50] Polskie etnicznie mieszczaństwo, bogate i znane w innych ośrodkach miejskich, zamieszkiwało na Starym Mieście i na przedmieściach, znanych potem (w 1529 r.) pod nazwami Dziekania i Karczemne, zapewne od podkreślanej już przez Długosza dużej ilości karczem.

W 1467 roku do Opatowa sprowadzono bernardynów, których osadzono przy dotychczasowym kościele parafialnym p.w. NMP. Jednak w skutek konfliktu zakonników z miejscowym klerem, obawiającym się o swe wpływy, erekcja klasztoru została definitywnie zatwierdzona przez biskupa Jana Rzeszewskiego dopiero w 1472 roku, po rozstrzygającym spór wyroku Kurii Krakowskiej. W związku z tym parafię przeniesiono do kościoła kolegiackiego, przy którym kantor Jan Bronikowski dobudował od południa zakrystię. W tym czasie miały też miejsce inne prace w kolegiacie. Nie wiadomo czy bernardyni zdecydowali się na rozbudowę starego kościoła, czy przystąpili do budowy nowej świątyni. Pewnym jest,

---

[42] Ibidem.

[43] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 280.

[44] Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 12 – 13.

[45] Jan Długosz: Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego, t. I, Warszawa 1961, s. 173.

[46] Feliks Kiryk: *Urbanizacja...*, op. cit. s. 89.

[47] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 278.

[48] Jerzy Zub: *Zespół kościelno - klasztorny O.O. Bernardynów w Opatowie. Dokumentacja historyczno - architektoniczna*, Kielce 1991, s. 28, mpis w Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu (tamże dalsza literatura).

[49] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 584, 590, 634 - 635.

[50] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 583, 590 592.

że kościół, wzniesiony z fundacji Jana Tarły przez architekta i budowniczego Klemensa Almanusa, gotowy był przy końcu XV wieku, kiedy to wykonywano dekorację malarską.[51] Można przypuszczać, że w tym też okresie wybudowano budynki klasztorne. Obecny zespół kościelno - klasztorny ma formę nadaną mu w wieku XVIII; starsze mury gotyckie były odnajdywane jedynie w partiach fundamentowych ścian, podczas remontu i adaptacji jego budynków.[52]
W XV wieku Opatów był siedzibą dekanatu i parafii, do której na terenie dzisiejszej gminy Opatów należały: Opatów, część Czernikowa będąca własnością biskupów lubuskich, Jałowęsy, Jurkowice, Pobroszyn i Marcinkowice.

Okolice Opatowa

Z grodem na Żmigrodzie (późniejszym Opatowie) powiązane były we wczesnym średniowieczu stosunkami feudalnymi okoliczne osady, znane z dokumentu Leszka Czarnego z 1282 roku a stanowiące być może pozostałość dawnego terytorium opolnego. Były to: Czerników, Jurkowice, Jałowęsy, Łężyce, Biskupice, Bukowiany, Truskolasy, Kraszków, Niemienice, Ruszkowiec, Zochcin, Grabionowice, Porudzie, Nietulisko i Winiary.[53] Lokalizacja wymienionych osad na zachód oraz północny i południowy zachód od Opatowa każe się domyślać, że dokument wymienia jedynie część stanu posiadania dawniej większej włości (opola).
Czerników występuje w źródłach w 1328 roku jako własność biskupstwa lubuskiego. Część wsi leżąca w parafii Opatów należała do klasztoru benedyktynów łysogórskich, druga część, w parafii Strzyżowice, była własnością szlachecką.[54] W XV wieku Czerników dziedziczył Wojciech Donet herbu Róża.[55] **Jurkowice** należały do włości opatowskich i jako takie zostały w 1232 roku nadane przez Henryka Brodatego biskupom lubuskim.[56] **Jałowęsy** (Ialovans) również są w 1328 roku wymieniane wśród włości biskupów lubuskich.[57] Za Długosza biskup posiadał tam 2 łany roli, ogród i staw, a włościanie i karczmarz płacili mu czynsz.[58] Pozostałe miejscowości wymienione w dokumencie Leszka Czarnego znajdują się dziś poza granicami gminy a Winiary (w okolicy Opatowa) i Grabionowice są dziś nieznane.
Źródła historyczne oraz znaleziska archeologiczne na terenach miejscowości zlokalizowanych po stronie wschodniej oraz południowo i północno – wschodniej Opatowa świadczą o tym, że istniały one we wczesnym okresie średniowiecza i mogły być wcześniej powiązane z tym ośrodkiem. We wsi **Brzezie** znaleziono w 1905 roku naczynie zawierające skarb srebrnych monet z XI wieku. Przypuszcza się, że skarb ten mógł być zakopany przez przedstawiciela wielkiej własności ziemskiej (termin ten w odniesieniu do wczesnego średniowiecza oznaczać może własność nawet tylko dwuwioskową), której ośrodek znajdował się w Brzeziu, miejscowości położonej przy ważnym szlaku handlowym.[59] Z Brzezia pochodził znany nam dziekan opatowski Rafał, który zniszczył płaskorzeźby na portalu kolegiaty. W XV w. Brzezie w parafii Ptkanów były dziedzictwem Klemensa, Jana i Wilhelma de armis Oxa. [60]

[51] Jerzy Zub: *Zespół...*, op. cit. s. 29.

[52] Marek Florek: *Średniowieczny Żmigród...*, op. cit., s. 40.

[53] Jerzy Gąssowski: *Materiały...*, op. cit., s. 358.

[54] Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, t. II, Poznań 1878, nr 1088.

[55] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 425.

[56] Ibidem, s. 637.

[57] Ibidem.

[58] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 638.

[59] Jerzy Gąssowski: *Materiały...*, op. cit., s. 360.

[60] Ibidem.

Starą wsią jest także **Gojców** (Oyrzow, Goyczow), który w 1206, 1308 i 1318 roku należy do klasztoru cystersów sulejowskich.[61] Wraz z **Okaliną** (Okkalyno) został nadany klasztorowi sulejowskiemu przez magistra Wincentego Kadłubka, prepozyta kolegiaty sandomierskiej.
W 1315 roku obie wsie są przedmiotem sporu między cystersami a niejaką Jadwigą, wdową po Jakubie synu Mojkona, upominającą się wraz z synami Stanisławem i Tomisławem o zwrot Gojcowa i Okaliny, nabytych jakoby od klasztoru drogą zamiany. Władysław Łokietek rozsądził spór na korzyść klasztoru, przyznając zakonnikom jurysdykcję nad tymi posiadłościami i nadając im prawo niemieckie.[62] W XV wieku Gojców należał do parafii Włostów. [63]
Z kolei o **Karwowie** wiemy, że wraz z **Nikisiałką** został w 1212 roku, na wiecu w Mikulinie, darowany przez biskupa krakowskiego Wincentego Kadłubka klasztorowi cystersów w Koprzywnicy.[64] Obie wsie miały być włościami rodowymi Kadłubka, więc musiały istnieć już w XII wieku.[65] W XIII wieku biskupstwo lubuskie posiadało w Karwowie jeden łan.[66] Przeciw zaliczeniu obu wsi do dawnego opola świadczy natomiast fakt, że należały one do parafii malickiej (w przypadku Karwowa tylko część wsi, ponieważ druga należała do parafii Włostów), której powstanie datowane jest na XII wiek.[67] W 1277 Karwów jest wymieniany wśród posiadłości klasztoru koprzywnickiego.[68] Długosz z kolei twierdził, że biskup Wincenty dał klasztorowi tylko połowę wsi, drugą zostawiając swym krewnym (nepotibus). W XV wieku połowa ta należała do Różyców. W 1416 roku Wojciech z Wamborkowa wzbogacił klasztor koprzywnicki nadając mu jeden z działów. Dziesięcinę ze wsi pobierał biskup krakowski, natomiast z folwarku rycerskiego kościół we Włostowie.[69] **Nikisiałka** była w XV wieku dziedzictwem Andrzeja z Sienna herbu Dębno. Miała folwark (praedium militare) dający dziesięcinę kościołowi we Wrzawach, a łany kmiece, zagrodnicy i karczmy płaciły biskupowi krakowskiemu.[70]
Jeszcze wcześniej wymieniany jest we wczesnośredniowiecznych dokumentach **Kochów** (Cochonow), który w 1191 roku daje dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej. W XV wieku należał do Jana Kochanowskiego i Piotra Strzyżowskiego.[71]
Marcinkowice – jak już wspomniano – należały w XIII wieku do biskupstwa lubuskiego i w latach 1317 - 1345 zostały przez biskupa Stefana wymienione na tereny wokół kolegiaty. Marcinkowice zostały wówczas podzielone na uposażenia dziekana, scholastyka i pięciu pierwszych proboszczów kolegiaty opatowskiej. Było tam 11 łanów kmiecych i dwa młyny należące do dziekana.[72]
Inną bardzo starą wsią jest **Ptkanów** z kościołem (dziś na gruntach wsi Podole i Rosochy, ponieważ wieś Ptkanów już nie istnieje), który według tradycji wzniósł Piotr Dunin lub templariusze w połowie XII wieku. Są to jednak hipotezy podobne tym, jakie budowano dla wyjaśnienia wczesnych dziejów świątyń opatowskich. Bardziej prawdopodobną hipotezą jest

---

61 Kodeks Małopolski, I, 9 i II, 213, 239.

62 Ibidem, I, 181.

63 Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 343, 345.

64 Kodeks Małopolski, I, 15.

65 Jan Nepomucen Chądzyński: *Historyczno – statystyczne...*, op. cit., s. 158.

66 Według dokumentu Leszka Czarnego i przywileju Władysława Łokietka.

67 Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 84.

68 Kodeks Małopolski, I, 110.

69 Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, III, s. 383.

70 Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 368.

71 Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 363 i II, s. 341.

72 Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 574 - 577.

ta, która utożsamia wymieniany w akcie uposażenia kolegiaty sandomierskiej „Bechanov" koło Krzczonowic i Trebanowa z Ptkanowem.[73] Dawny kościół parafialny był potwierdzony w dokumencie z 1326 roku.[74] Na wzgórzu, gdzie wznosi się dziś kościół, zlokalizowany był gród – siedziba własności ziemskiej. Choć wieś Ptkanów dziś nie istnieje (brak jest jej już w źródłach XIX – wiecznych), to wznoszący się tam okazały, obronny kościół gotycki parafialny dowodzi, że niegdyś Ptkanów był także ważnym ośrodkiem administracji świeckiej. Dzisiejszy, gotycki kościół p.w. św. Idziego (nota bene wezwanie bardzo stare, nadawane kościołom w XI wieku, za Władysława Hermana) nie posiada cech stylu romańskiego. Wybudowany został na przełomie XIV i XV wieku, zapewne z fundacji ówczesnych kolatorów. W XV wieku kościół p.w. św. Egidiusza w Ptkanowie (Pkanowie) był pod patronatem dziedziców Podola i Rosoch. Do parafii należały z terenu dzisiejszej gminy Opatów następujące wsie: Ptkanów, Brzezie, Lipowa i Podole. Wsie **Lipowa** i **Podole** były własnością Domarata herbu Grzymała, do którego należała też połowa **Ptkanowa**. Z czterech łanów kmiecych płacono dziesięcinę parafii w Ptkanowie. Była tam karczma, zagrodnicy i folwark rycerski, z którego dziesięcinę płacono kościołowi w Ptkanowie.[75] **Rosochy** należały do Jakuba z Koniecpola herbu Pobóg. Były tam łany kmiece, folwark rycerski i zagrodnicy. Część roli należała do proboszcza w Ptkanowie.[76]

Inną miejscowością, która już w okresie średniowiecza była siedzibą parafii są **Strzyżowice**, w 1385 roku należące do niejakiej Wichny („generosa heres de S.").[77] W XV wieku istniał drewniany kościół p.w. św. Bartłomieja. Do parafii należały następujące miejscowości znajdujące się dziś w granicach gminy Opatów: Strzyżowice, Kochów, Jagnin, Tudorowiec, Kobylany i część szlachecka Czernikowa. Włość w połowie była dziedzictwem współwłaściciela Kochowa, Piotra Strzyżowskiego de armis Accipitrum, a w połowie Jana z Oleśnicy herbu Dębno. Były tam łany kmiece, karczmy i zagrodnicy, z których dziesięcinę płacono plebanowi w Strzyżowicach.[78]

XIV – wieczną wzmiankę dotyczącą **Tudorowa** zawiera dokument z 1371 roku, przytaczający informację o sądzie ziemskim w Sandomierzu, który rozstrzygał spór o stawidła, za pomocą których dziedzic Tudorowa Pełko, zatrzymywał wodę "„in suis molendinis et in aggere circa castrum Tudorow", pozbawiając jej młyny w Karwowie.[79] Pełka i Iwan z Tudorowa (zapewne synowie Pełki znanego w 1371 roku) są wymieniani w dokumentach jako właściciele włości w 1388 i 1408 roku. W 1423 i 1446 roku występuje Piotr z Tudorowa, w 1439 ponownie Pełka z Tudorowa, a w 1443 kanonik wiślicki Jan z Tudorowa.[80] W połowie XIV wieku wzniesiono tam wolnostojącą wieżę mieszkalno obronną, otoczoną wałem kamienno – ziemnym i fosą. Od południa znajdował się staw zamknięty od zachodu groblą, a po stronie wschodniej funkcjonował zapewne już wtedy drewniany zespół mieszkalno – folwarczny. Wieża i ślady założenia obronnego zachowały się do dziś. [81] W 2 połowie XV wieku należący do parafii Włostów Tudorów był dziedzictwem

---

[73] Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. IX, s. 261.

[74] Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. III, z. 7, s. 55.

[75] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 498 - 499.

[76] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 498.

[77] Kodeks Małopolski, III, 360.

[78] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 340 – 341, 356.

[79] Kodeks Małopolski, III, 253.

[80] Por.: Jerzy Zub: „Tudorów – ruiny zamku. Dokumentacja naukowo – historyczna", Tarnobrzeg 1989, mpis w Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[81] Marek Florek: *„Castrum Tudorow" – średniowieczna siedziba rycerska w Tudorowie, gm. Opatów*, „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1985 - 1990", Rzeszów – Krosno – Tarnobrzeg 1992, s. 35 i nn (tamże dalsza literatura).

braci Mikołaja i Piotra herbu Janina, miał łany kmiece, karczmy, zagrodników i folwark rycerski.[82] **Tudorowiec** w parafii Strzyżowice był natomiast w połowie XV wieku wsią, w której Długosz wymienił łany kmiece, karczmy, zagrodników i folwark rycerski, z których dziesięcinę płacono parafii strzyżowickiej. Należał do właścicieli Tudorowa, Mikołaja i Piotra herbu Janina.[83] Wspomniany wcześniej **Wąworków** w 1371 roku należał do Wojtka z Wąworkowa, procesującego się z synami Pełki z Tudorowa.[84]
Następną znaną w średniowieczu wsią był **Jagnin** (parafia Strzyżowice), który należał za czasów Długosza do Jana Ziarnickiego herbu Tarnawa.[85] Z kolei **Kobylany** były w XV wieku własnością Stanisława i Piotra de armis Bibersten (były tam dwa folwarki rycerskie, z których płacono dziesięciny parafii w Strzyżowicach).[86] **Wymysłów** w XV wieku należał wraz z Sobiekurowem do dóbr Unieszów (potem Iwaniska), których dziedzicem był Jan Głowacz z Oleśnicy herbu Dębno.[87] W tym samym okresie w **Pobroszynie** był łan szlacheckiej ziemi folwarcznej, z którego dziesięcina przypadała prebendzie opatowskiej.[88]

Okres nowożytny XVI – XVIII w.

Opatów

W 1499 i 1502 roku niespodziewane najazdy Tatarów zniszczyły zabudowę i spowodowały niemal całkowite wyludnienie Opatowa, przerywając na jakiś czas jego dynamiczny rozwój.[89] W 1502 roku Tatarzy „civitate Oppathov prius exusta, cum ecclesia collegiata sancti Martini, que et parochialis est, ubi illius ecclesie ornamenta, libri, calices et bona multa ignis voragine perierunt".[90] Pomimo tej klęski i wzmagającej się rywalizacji z Sandomierzem miasto utrzymało w 1 połowie XVI wieku swą znaczącą pozycję. Stało się tak dzięki nowemu właścicielowi, bowiem w 1514 roku biskupi lubuscy zdecydowali się sprzedać zubożone zniszczeniami wojennymi włości właścicielowi Ćmielowa, kanclerzowi Krzysztofowi Szydłowieckiemu.[91] Nowy dziedzic obwarował miasto w latach 1515 - 1530 murami obronnymi z czterema bramami: Krakowską, Sandomierską, Lubelską i Warszawską, z których do czasów współczesnych zachowała się jedynie brama Warszawska z fragmentem muru. Dzięki temu Opatów został określony w dokumencie z 1522 roku mianem fortalicium.[92] Oprócz tego Szydłowiecki całkowicie odnowił i ozdobił malowidłami kolegiatę św. Marcina. Między innymi zyskała ona nowe sklepienie nawy głównej i szczyty. Wówczas też nadbudowana została wieża północna. Ważną inwestycją była w 1528 roku budowa wodociągów miejskich przez Wacława z Moraw.[93] Rzemieślnicy opatowscy byli w tym czasie znani w innych miastach Rzeczypospolitej i wymieniani w licznych źródłach z tego okresu. Oprócz starych jarmarków, poświadczonych w 1505 roku, w Opatowie zaczęto

[82] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 344 - 345.

[83] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 340 - 341.

[84] Por. przyp. 58.

[85] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, II, s. 341.

[86] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 318 i II, s. 341.

[87] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 425.

[88] Jan Długosz: *Liber Beneficiorum...*, I, s. 589.

[89] Jan Nepomucen Chądzyński: *Historyczno – staytystyczne...*, op. cit., s. 189; Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 15 – 16.

[90] E. Codicibus Leopoldiensibus (Varia e variis codicibus), [w:] Monumenta Poloniae Historica ..., s. 1011.

[91] J. Kieszkowski: *Kanclerz Krzysztof Szydłowiecki*, Poznań 1912, s. 282 i nn.

[92] Feliks Kiryk: *Urbanizacja...*, op. cit. s. 89.

[93] Katalog Zabytków..., op. cit., s. 39.

urządzać dwa nowe: od 1502 roku jarmark na św. Agnieszkę i od 1521 roku jarmark w oktawie Bożego Ciała.[94] W 1564 roku było w Opatowie 100 warsztatów rzemieślniczych zaś w roku 1578 o sześć więcej. Z 1503 roku pochodzi informacja o cechu tkackim, a z 1569 o cechu czapników oraz o kongregacji kupieckiej.[95]

W XVI wieku notujemy w Opatowie obecność kupców żydowskich.[96] W związku ze zwiększającą się ilością ludności wyznania mojżeszowego w 1634 roku zawiązała się gmina żydowska, dla której wybudowano synagogę.[97] Powstał też cmentarz żydowski, na którym zachowały się do dziś XVII – wieczne kamienne macewy. W 1732 roku Żyd opatowski Dawidowicz dzierżawił browary nie tylko w Opatowie ale również w sąsiednich wioskach.[98]

O ile do poł. XVI wieku miasto było porównywalne z Sandomierzem, to jednak po pożarze w 1550 roku (spalił się wówczas ratusz, zapewne drewniana zabudowa przyrynkowa i dzielnica żydowska)[99] nie było już w stanie z nim konkurować. Pożar ten zamknął okres świetności miasta, możliwej do osiągnięcia dzięki reformom i opiece Krzysztofa Szydłowieckiego. Po śmierci kanclerza w 1530 roku Opatów stał się własnością Tarnowskich, od 1567 roku Ostrogskich i Radziwiłłów, około poł. XVII wieku Wiśniowieckich, a następnie Sanguszków, Lubomirskich i Potockich.

Z Opatowa pochodził Adam Opatovius, syn Macieja, doktor teologii, profesor i dziekan Uniwersytetu Jagiellońskiego, kanonik katedry krakowskiej, autor wielu dzieł teologicznych i poetyckich żyjący w latach 1574 – 1637. Innym znanym opatowianinem był XVII – wieczny poeta, Aleksander Czechowicz.[100]

W 1657 roku miasto uległo najazdowi księcia siedmiogrodzkiego Jerzego Rakoczego, zmierzającego na spotkanie z królem szwedzkim Karolem Gustawem do pobliskich Modliborzyc, którego wojska rozgrabiły Opatów i jego kościoły. W 1683 roku przebywał w Opatowie król Jan III Sobieski, który w tutejszej kolegiacie dziękował Bogu za zwycięstwo pod Wiedniem. W XVIII wieku był Opatów miejscem gdzie ścierali się stronnicy Augusta III Sasa i Stanisława Leszczyńskiego. W 1787 roku odwiedził miasto – zatrzymując się w oberży i wizytując kolegiatę - król Stanisław August Poniatowski.[101]

W okresie od XVI do XVIII wieku był Opatów miejscem sejmików województwa sandomierskiego. Sejmikowe obrady toczyły się w kolegiacie i niewątpliwie w związku z tą dodatkową funkcją świątyni powstała jej XVIII – wieczna dekoracja malarska, jedyna w swoim rodzaju „sztuka sejmikowa", łącząca tematykę batalistyczną (bitwy na Psim Polu, pod Grunwaldem, przypuszczalnie pod Chocimiem i pod Wiedniem) oraz symboliczną (personifikacje cnót obywatelskich).[102]

Oprócz wspomnianego już pożaru w połowie XVI wieku miasto ulegało jeszcze kilkakrotnie temu groźnemu żywiołowi, m.in. w 1751 i 1785 roku. Mieszkańcy ucierpieli także w opisywanym okresie kilkakrotnie od zarazy, zwłaszcza w XVII wieku, w latach 1651, 1652 i 1657. W tym czasie kilka razy remontowane były kościoły opatowskie: kolegiata w 2 poł. XVI wieku, w XVII wieku i w latach 1710 – 1740 (wykonano wówczas nowe sklepienia nad

---

[94] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit. s. 280; ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 111 – 114.

[95] Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 111 – 114.

[96] Feliks Kiryk: *Urbanizacja...*, op. cit. s. 90.

[97] Katalog Zabytków..., op. cit., s. 50.

[98] Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 22.

[99] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 281.

[100] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 284.

[101] Ibidem, s. 282.

[102] Mariusz Karpowicz: *„Sztuka sejmikowa" w kolegiacie opatowskiej* [w:] Władza i społeczeństwo w XVI i XVII w., Warszawa 1989, s. 330 i nn.

nawami bocznymi, przęsłami transeptu i prezbiterium)[103], kościół bernardynów w latach 1751 – 1765 za gwardiana Ludwika Alszera (była to gruntowna przebudowa zakończona w tymże roku konsekracją).[104] Z tego okresu pochodzą też najstarsze kamienice mieszczańskie przy Rynku i ul. Szerokiej, obecnie mocno przekształcone.[105]

Okolice Opatowa

Pod koniec XV i w XVI wieku wykształciła się w Polsce wielka własność ziemska, która dążyła do prowadzenia gospodarki na większą niż dotychczas skalę. Nastąpiło to drogą powiększania i scalania gruntów przy równoczesnym zapewnieniu siły roboczej przez przywiązanie chłopów do wsi za pomocą pańszczyzny. Folwarki szlacheckie produkowały coraz więcej zboża, które spławiano Wisłą do Gdańska, skąd eksportowano je drogą morską do Niderlandów i Anglii. Dzięki temu rosła zamożność szlachty i potęga finansowa rodzin magnackich. W XVII i XVIII wieku wieka własność ziemska utrwaliła się i rozwijała bez większych kryzysów do chwili utraty niepodległości Polski w wyniku rozbiorów. Procesy te zachodziły również w okolicach Opatowa, gdzie dzięki XVI – wiecznym regestrom podatkowym powiatu sandomierskiego znamy niektórych właścicieli ówczesnych dóbr.
Niewątpliwie największy kompleks stanowiły dobra opatowskie, powiązane z miastem tą samą własnością. W 1514 roku do miejscowości zakupionych przez kanclerza Szydłowieckiego należała także część dóbr tudorowskich z murowanym zamkiem w **Tudorowie**, nabyta od poprzedniego właściciela Alberta z Dmosic.[106] Właścicielem drugiej części został spadkobierca Alberta, Wojciech Dmoszycki z Dmosic.[107] W kościele w Ptkanowie jest wmurowana marmurowa tablica poświęcona pamięci Feliksa i Balbiny Lipińskich z Brzezia, właścicieli Stobcy i Tudorowa.[108] W tym czasie Tudorów stał się jednym z wielu folwarków klucza opatowskiego, w związku z czym wieżę adaptowano do nowej funkcji i otynkowano. W 1578 roku Tudorów należał do Ostrogskich (3 osady, $1^1/_2$ łana)[109], a następnie do kolejnych właścicieli Opatowa. W XVII wieku był średniej wielkości folwarkiem a w 1753 roku niewielką wioską liczącą kilkanaście chat, z browarem i młynem. W połowie XVII wieku miała miejsce kolejna adaptacja wieży dla celów obronnych; przekuto wówczas w jej przyziemiu strzelnicę artyleryjską. Jednak już pod koniec XVII wieku całkowicie zaprzestano jej użytkowania, zapewne wskutek zniszczeń z czasów „potopu szwedzkiego" lub – co bardziej prawdopodobne – dlatego, że średniowieczna wieża nie nadawała się już do wykorzystania w nowoczesnych systemach obronnych. [110] Do dziedziców Opatowa należały też **Jałowęsy**, posiadające w 1578 roku 20 osad oraz 14 łana.[111]
W **Marcinkowicach** i **Jurkowicach** były natomiast grunty kanoników opatowskich.[112]
Z kolei **Tudorowiec** w XVI wieku pozostał w rękach Tudorowieckich. W 1508 roku dziedzicem Tudorowa i Pystrzyny był Stanisław z Tudorowa, w 1578 roku do nieznanych z

[103] Piotr Pałamarz: *Dzieje kolegiaty opatowskiej w ciągu XVIII wieku*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach", XIII, Kraków 1984, s. 253 i nn.

[104] *Katalog Zabytków...*, op. cit., s. 50., s. 40, 47 i nn.

[105] Por.: Sprawozdanie z badań architektoniczno – archeologicznych i urbanistycznych zabytkowego śródmieścia Opatowa 1969/1970, Kraków 1971 – 1972 , mpis w Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[106] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XII, s. 607.

[107] Adam Boniecki: *Herbarz Polski*, t. IV, Warszawa 1901, s. 305.

[108] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 368.

[109] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XII, s. 607.

[110] Marek Florek: *„Castrum Tudorow"...*, op. cit., s. 37, 51 – 52..

[111] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XV, cz. 1, s. 630.

[112] Wg Karola de Perthées: Mapa szczególna województwa sandomierskiego, 1791.

imion Tudorowieckich należała 1 osada i $^{1}/_{2}$ łana a do Pawła Tudorowieckiego 2 zagrody.[113] **Wąworków** był znany w 1508 roku jako Wamborków. W 1578 roku dziedzicem Wąworkowa był Jakub Pozowski.[114] **Strzyżowice** pozostawały na początku XVI wieku w rękach Strzyżowskich; właścicielem był Mikołaj Strzyżowski. Jednak potem dobra uległy rozdrobnieniu i w 1578 roku obok Jana Strzeżowskiego (1 łan uprawiany przez właściciela!) wymieniani są: Szcucki (2 osady, $^{1}/_{2}$ łana), Borkowscy (4 osady, 2 łany) i Jan Stobiecki (1 $^{3}/_{8}$ łana).[115] Drewniany kościół średniowieczny w Strzyżowicach został rozebrany w 1679 roku i w 1682 roku zastąpiony inną, zapewne również drewnianą, świątynią. Na miejscu tegoż właścicielka Obręczyny, podstolina sandomierska Felicjanna z Jarnuszewiczów Reklewska, wystawiła w 1783 roku nowy, murowany kościół (w kościele zachowała się tablica erekcyjna z portretem fundatorki).[116] **Podole** było w XVI wieku nadal w rękach dawnych właścicieli, Domaratów. W 1572 roku dziedzicami byli przedstawiciele tej rodziny, Jerzy i Hieronim, ale już w sześć lat później oprócz Jana Domarata (3 osady, $1^{1}/_{2}$ łana) wymieniany jest Paweł Oszkowski (3 osady, $^{3}/_{4}$ łana).[117] **Ptkanów** (Pkanów) jest wówczas wzmiankowany bez podania danych. W końcu XVI wieku tamtejszy kościół został obwarowany murem z basztami i bastionami, otaczającymi teren cmentarza przykościelnego.[118] Do parafii Ptkanów należała pod koniec XVIII wieku **Lipowa**.[119] **Rosochy** (Rossochy) w 1508 roku należały w części, wraz z Koszycami i Bidzinami (Bydziny), do Bydzińskiego. W 1578 roku wieś Roszochy była własnością Alberta Brzeskiego, miała 5 osad i 3 łany).[120] **Czerników Szlachecki** należał w 1578 roku do Sobikurskiego i Jagnińskiego (14 osad, 5 łanów), a **Gojców** do Radziwiłła (12 osad, 6 łanów).[121] Wiadomo też, że **Pobroszyn** (Pobroszin) był w tym czasie dzierżawiony przez niejaką Nieczujską.[122] Z kolei **Kochów** i **Gaj** należały w XVII wieku do Maciejowskich. W Gaju urodził się poeta i historyk Wespazjan Kochowski.[123] **Okalina** była przy końcu XVIII wieku własnością XX Misjonarzy Sandomierskich.[124]

XIX – XX w.

Opatów

W 1795 roku, w wyniku III rozbioru Polski tereny wokół Sandomierza i Opatowa (dawny powiat sandomierski) znalazły się jako część Galicji Zachodniej, potocznie zwaną Nową, w granicach państwa austriackiego. Okolice Opatowa weszły wraz z Sandomierzem w skład cyrkułu sandomierskiego (od 1798 roku z siedzibą w położonym centralnie Opatowie) a od 1802 roku radomskiego. W 1809 roku tereny te znalazły się w granicach Księstwa Warszawskiego, które podzielono administracyjnie na departamenty i powiaty. Obok sandomierskiego powstały wówczas powiaty opatowski i staszowski, wydzielone z dawnego,

[113] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XII, s. 607 - 608.

[114] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XIII, s. 182.

[115] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XI, s. 491.

[116] *Katalog Zabytków...*, op. cit., s. 64 - 65.

[117] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 372.; *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VIII, s. 441.

[118] Katalog Zabytków..., op. cit., s. 56.

[119] Wg Karola de Perthées: Mapa szczególna województwa sandomierskiego, 1791; Topograficzna karta Królestwa Polskiego. Warszawa 1839 (1843).

[120] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IX, s. 261.

[121] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XV, cz. 1, s. 372, 512.

[122] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VIII, s. 346.

[123] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IV, s. 226.

[124] Wg Karola de Perthées: Mapa szczególna województwa sandomierskiego, 1791; Topograficzna karta Królestwa Polskiego. Warszawa 1839 (1843).

większego powiatu sandomierskiego. Po Kongresie Wiedeńskim w 1815 roku obszar powiatu opatowskiego wszedł w skład związanego unią personalną z Rosją Królestwa Polskiego (województwa i obwodu), które w 1830 roku włączono do Cesarstwa Rosyjskiego.[125]
W 1805 roku nastąpiły także zmiany w organizacji kościelnej, w wyniku których pozostające dotychczas w ramach diecezji krakowskiej okolice Sandomierza i Opatowa znalazły się w granicach diecezji kieleckiej. Wkrótce jednak, bo w 1818 roku, powstało biskupstwo sandomierskie, w ramach administracyjnych którego znalazł się dekanat opatowski..
Za czasów austriackich dawna rezydencja biskupów lubuskich, a potem Szydłowieckich, została przerobiona na magazyn zbożowy i popadła w ruinę.[126] Około 1805 roku, na peryferiach miasta w pobliżu drogi wylotowej w kierunku Iwanisk, założono nowy cmentarz z dość regularnym układem kwaterowym, na którym z czasem wybudowano klasycystyczną kaplicę. Na cmentarzu zachowało się około 100 nagrobków i płyt nagrobnych z XIX wieku (najstarszy z 1822 roku) i około 200 z 1 ćw. wieku XX. [127]
W 1820 roku miasto liczyło 2 347 mieszkańców, z czego 971 było wyznania mojżeszowego. W 1834 roku Opatów stanął w ogniu, w wyniku czego spaliło się 211 domów, a tylko kilkadziesiąt pozostało. Spłonęła wtedy także zabudowa rynku z podcieniami kamienic, pod którymi mieściły się sklepy i stragany. Opisując tę klęskę ks. Fudalewski ubolewa, że „Teraźniejsze domy wprawdzie porządniejszą mają postać, są murowane i kamienne, ale tamte coś miały poważnego i starożytnego, czego nie darmo przychodzi żałować”.[128]
W latach 1837 i 1850 – 52 miasto nawiedzały zarazy.[129] W 1845 roku utworzono Gubernię Radomską, w składzie której znalazł się powiat opatowski.
Rok 1850 przyniósł kolejną zmianę właściciela dóbr opatowskich, którym stał się Michał Karski. W rękach rodziny Karskich pozostawał Opatów do roku 1863, kiedy przeszedł w posiadanie Leona Jasińskiego.[130] W 1860 roku w Opatowie były 142 parterowe i 38 piętrowych domów murowanych oraz 173 parterowe i 7 piętrowych domów drewnianych.[131]
W czasie powstania styczniowego miasto było miejscem przegranej przez powstańców bitwy opatowskiej, podczas której ogień podłożony na plebani rozprzestrzenił się na znaczną część Opatowa.[132] Siłami polskimi dowodził L. Topór – Zwierzdowski. Po upadku powstania nastąpiła dość szybka odbudowa i stabilizacja życia miejskiego, a pamiątką po tych wydarzeniach są dziś na terenie miasta mogiły powstańców.
W 1884 roku w Opatowie naliczono 306 domów, w których zamieszkiwało 5 135 osób, z czego tylko 1 780 było chrześcijanami. Większość mieszczan zajmowała się rolnictwem. Handel i rzemiosło zdominowali Żydzi, którzy wykupując przyrynkowe parcele spowodowali, że dawni mieszkańcy przenieśli się na przedmieścia i zaczęli tam budować swe domy. Przyczyniło się to do rozprzestrzenienia się zabudowy miejskiej i podmiejskiej.
W Opatowie, jako stolicy powiatu, miały swą siedzibę różne instytucje. Był tam oczywiście Zarząd Powiatu, a ponadto Kasa Okręgowa, Sąd Okręgu III, Sąd Gminny – Urząd Akcyzy, Urząd Pocztowy, stacja telegraficzna oraz magistrat. Była tam także cerkiew, synagoga, apteka, 3 młyny, browar, 13 szynków, 4 zajazdy, cegielnia, wytwórnia koronek, świec, igieł

[125] J.M. Wiślicki: Zarysy ziemi sandomierskiej pod względem rolniczym, fabrycznym i handlowym, Warszawa 1862; Barbara Dąb – Kalinowska: Sandomierz i okolice, Warszawa 1969.

[126] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VIII, s. 548.

[127] Marek Florek: *Zabytkowe cmentarze woj. tarnobrzeskiego*, Warszawa 1995, s. 105.

[128] Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 27.

[129] Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 283.

[130] Leszek Kozakiewicz: *Opatów. Studium historyczno – urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego*, Warszawa 1959, s. 13, mpis w Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[131] Ibidem, s. 14.

[132] Stefan Kotarski: *Opatów w latach 1861 – 1864*, Opatów 1935, s. 121 i n.

i mydła.[133] Ponadto w mieście znajdowała się szkoła elementarna oraz szpital św. Leona, wybudowany z dobrowolnych ofiar mieszkańców, na placu zakupionym od Michała Karskiego, na miejscu kaplicy św. Leonarda.[134] Działały cechy bednarzy, drelicharzy, stolarzy, kowali i szewców. Życie gospodarcze skupiało się na rynku oraz na ulicach: Żydowskiej (dziś Szerokiej), Zatylnej, Szewskiej, Wałowej, Kościelnej, Studziennej i Sandomierskiej. W tym okresie założono także, staraniem Naczelnika Powiatu, Zacharowa ogródek spacerowy na rynku.[135]

Początek XX wieku nie przyniósł większych zmian w funkcjonowaniu miasta. Walki toczone na terenach ziemi sandomierskiej w czasie I wojny światowej ominęły Opatów, który po odzyskaniu przez Polskę niepodległości stał się siedzibą władz powiatowych. Odcięty od ważniejszych szlaków komunikacyjnych i większych ośrodków przemysłowych nie odegrał on większej roli w życiu gospodarczym II Rzeczypospolitej. Podczas II wojny światowej w Opatowie i okolicy miasta dochodziło do licznych akcji dywersyjnych i sabotażowych, z których największą było uwolnienie w 1943 roku 60 więźniów z miejscowego więzienia przez oddział Jędrusiów. W tym okresie nastąpiło zniszczenie dzielnicy żydowskiej. Te trudne dla Polski czasy upamiętnia dziś cmentarz wojenny żołnierzy polskich z I i II wojny światowej, mogiła partyzantów zabitych w 1943 roku i kwatera zbiorowa żołnierzy radzieckich poległych w 1945 roku. W 1989 roku na miejscu zniszczonego cmentarza żydowskiego utworzono lapidarium z zachowanymi fragmentami 30 nagrobków oraz niewielkim pomnikiem poświęconym Żydom opatowskim.

Na przełomie XIX i XX wieku oraz po II wojnie światowej kilkakrotnie poddawano pracom remontowo - konserwatorskim kolegiatę i zespół klasztorny bernardynów. Prace te, przywracające dawną świetność wiekowym zabytkom, są kontynuowane do dziś. Odnowiono również i adaptowano na cele muzealne (zamiar do dziś niezrealizowany) Bramę Warszawską oraz kamienicę na rogu Rynku i ul. Sandomierskiej, mieszczącą w XIX wieku koszary i cerkiew, a obecnie Urząd Miejski.[136]

Po wojnie nastąpiła, i wciąż trwa, dość intensywna wymiana zabudowy, w wyniku której na miejscu starszych, z reguły znajdujących się w bardzo złym stanie technicznym, budynków zaczęto wznosić nowe bloki i wolnostojące domy piętrowe, często niezbyt udane architektonicznie. Miasto pozostało w granicach województwa kieleckiego siedzibą powiatu do 1975 roku, kiedy zniesiono powiaty i utworzono województwo tarnobrzeskie. W 1990 roku powołano samorządową gminę a w 1999 roku, w wyniku reformy administracyjnej kraju, samorządowy powiat opatowski.

Okolice Opatowa

Krótki okres panowania austriackiego w latach 1795 – 1809 nie zachwiał pozycją ziemiaństwa polskiego. Polityka władz austriackich zmierzała do związania tej dominującej warstwy społecznej z Cesarstwem i nie spowodowała większych zmian w strukturze własności. Inna była polityka władz wobec dóbr kościelnych i królewskich, które przejmowano na rzecz skarbu państwa i dzierżawiono lub sprzedawano na licytacjach. Dalsze zmiany własności przyniosło panowanie rosyjskie. Dla właścicieli ziemskich bardziej niebezpieczne od represji politycznych były jednak następujące w wyniku wojen kryzysy gospodarcze oraz postępujący w XIX wieku proces kapitalizacji rolnictwa powodujący zadłużenie wielu majątków u finansistów miejskich. Aby temu przeciwdziałać powołano

[133] Ibidem, s. 14; Ks. Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 284.

[134] Leszek Kozakiewicz: *Opatów...*, op. cit. s. 10.

[135] Ks. Władysław Fudalewski: *Miasto Opatów...*, op. cit., s. 28.

[136] Katalog Zabytków..., op. cit., s. 50.

Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, które nie zapobiegło jednak na dłuższą metę upadkowi mniejszych majątków i likwidacji szlacheckiego monopolu własności ziemskiej. Sytuację pogorszyło jeszcze uwłaszczenie chłopów w 1864 roku. Zadłużone i wystawiane na licytację majątki często zmieniały właścicieli przechodząc w ręce właścicieli pochodzenia nieszlacheckiego i niepolskiego, często wzbogaconych na handlu Żydów. Takim nieutytułowanym milionerem był skupujący zubożałe majątki Michał Karski, właściciel Trzykos i Opatowa. W latach 1881 i 1885, wówczas gdy Opatów już do rodziny Karskich nie należał, stali się oni właścicielami Włostowa i klimontowskich dóbr Ledóchowskich. Ratunkiem dla folwarków szlacheckich było uprzemysłowienie majątków oraz dopuszczenie do współwłasności osób dysponujących kapitałem. Nowy kataklizm jakim była I wojna światowa oraz rewolucja w Rosji spowodował kolejny kryzys i społeczną dekadencję ziemiaństwa, którego historia zakończyła się wraz z II wojną światową. Większość z tych procesów można zaobserwować śledząc informacje o dobrach szlacheckich zawarte
w źródłach XIX – wiecznych.

Gmina Opatów w XIX wieku obejmowała następujące miejscowości: Adamów, Balbinów, Brzezie Szlacheckie, Czernikowy (Biskupi i Szlachecki), Dzierążnia, Gojców, Jurkowice, Karwów, Kornacice, Lipowa, Marcinkowice, Murowaniec, Nikisiałka Duża i Mała, Okalina, Pobroszyn, Podole, Ptkanów, Rosochy, Wąworków, Wiesiołówka i Zochcinek. Teren gminy liczył 12 261 mórg z czego 9044 mórg ziemi dworskiej. Dobra opatowskie zostały w 1876 roku rozdzielone na pięć działów a część opatowską przyłączono do dóbr Zochcin.

Z dzisiejszego terenu gminy w skład tego majątku wchodziły wsie: Czerników Biskupi (obecnie Opatowski), Jałowęsy i Jurkowice.[137]

Czerników Opatowski – wieś i folwark, który w 1873 (lub 1876 ?) roku został oddzielony od dóbr Opatów. Folwark liczył 420 mórg i posiadał 8 drewnianych budynków. Wydobywano tu torf, glinę na cegłę i kamień na budowę. Przez Czerników biegła droga bita od Wisły.

Czerników Karski – wieś licząca w 1827 roku 18 domów, w 1880 roku 15 domów, 471 mórg ziemi, 12 os. (osadników) na 65 morgach ziemi dworskiej.[138]

Jałowęsy – wieś i folwark. W 1827 roku było tu 36 domów, w 1882 roku 48 domów, 800 mórg ziemi dworskiej i 549 włościańskiej. Dobra Jałowęsy składały się z tamtejszego folwarku (706 mórg) i folwarku Karsy (286 mórg, 6 budynków murowanych, 7 drewnianych). W 1864 roku dobra nabył od Stanisława Karskiego Antoni Jasiński. W 1873 roku (1876 ?) zostały one oddzielone od dóbr Opatów.[139] W 1925 roku część majątku zakupił Stanisław Wójtowicz a pozostałą część Józef i Marianna Wójtowicz. W 1927 roku kapitan artylerii Mieczysław Rytel (właściciel Przepiórowa w Gminie Iwaniska)[140] otrzymał dobra w spadku po matce Ludwice Kazimierze Rytel. W 1935 roku dobra Mieczysława Rytla nabył na publicznej licytacji Bank Gospodarstwa Krajowego. W 1944 roku dobra przeznaczono na reformę rolną. Z założenia dworskiego w Jałowęsach zachowała się droga dojazdowa
i wyjazdowa, fragmenty alei, szpaler głogów, starodrzew (z drzewami pomnikowymi), fragmenty sadu oraz murowany dwór przebudowany w latach 60 na potrzeby Szkoły Podstawowej.[141] Do lat 50 – tych znajdował się tam ponadto XVIII – wieczny lamus, potem rozebrany.[142]

---

[137] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VIII, s. 548.

[138] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. I, s. 830.

[139] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. III, s. 387, 881.

[140] Por.: Leszek Polanowski: *Przepiórów – dzieje jednego dworu*, Zeszyty Sandomierskie, 8, 1998, s. 20 i nn.

[141] Dwór zaznaczono na mapie„Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[142] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu; Stanisław Styczyński: *Ewidencja parku podworskiego w Jałowęsach, woj. tarnobrzeskie*, Łódź 1988, mpis. W Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

Jurkowice – wieś włościańska. W 1827 roku liczyła 9 domów, w 1882 roku 21 domów 495 mórg.
Adamów – folwark i osada młynarska (2 domy, 286 mórg).[143]
Brzezie – wieś licząca w 1827 roku 28 domów.[144] Folwark w Brzeziu Szlacheckim zaznaczono na mapie z poł. XIX wieku.[145]
Gaj – w 1881 roku folwark z młynem wodnym (1 dom, 100 mórg).[146]
Gojców – w 1827 roku wieś duchowna (wł. kościelna) z 12 domami; w 1881 roku 17 domów 336 mórg ziemi dworskiej i 352 mórg ziemi włościańskiej.[147] Był tam dwór, który zaznaczono na mapie z połowy XIX wieku.[148]
Jagnin – w 1827 roku wieś i folwark (17 domów), w 1882 roku było tu 19 os., 18 domów, 250 mórg ziemi dworskiej i 98 mórg włościańskiej.[149] Pozostałością założenia dworskiego (folwarcznego) jest dziś jedynie stary sad. W połowie XIX wieku był tam dwór, który zaznaczono na mapie z tego okresu.[150] Ostatnim właścicielem był niejaki Górski.[151]
Józefów – w 1882 roku folwark należący do dóbr Witowice (1 dom, 70 mórg ziemi dworskiej).[152]
Karwów – wieś położona przy drodze z Opatowa do Sandomierza, w dolinie Opatówki.
W 1827 roku liczyła 12 domostw, w 1882 roku była rozdzielona na Karwów rządowy (majorat należący do rosyjskiego generała Anenkowa (12 domów, 156 mórg ziemi włościańskiej i 80 dworskiej) i Karwów prywatny (12 domów, 300 mórg ziemi dworskiej i 59 włościańskiej). Pamiątką po urodzonym w Karwowie Wincentym Kadłubku miało być w XIX wieku źródło noszące jego imię. Według Towarzystwa Kredytowego Ziemiańskiego dobra Karwów składały się z folwarków Karwów i Pobroszyn, attynencyi Kamień i wsi Kamień oraz Pobroszyn, z czego folwark Karwów liczył 313 mórg gruntu dworskiego, 4 budynki murowane i 6 drewnianych, folwark **Pobroszyn** 223 morgi ziemi dworskiej, 2 budynki murowane i 6 drewnianych. Ponadto były tam dwa młyny wodne, pokłady kamienia wapiennego i piec do wypalania wapna. W 1881 roku folwark Pobroszyn (1 dom murowany, 3 drewniane, młyn) został oddzielony od dóbr Karwów. Wieś Karwów liczyła w 1882 roku 9 os. na 60 morgach, a wieś Pobroszyn 5 osad na 31 morgach gruntu (w 1827 roku 7 domów włościanskich).[153]
W Pobroszynie zachował się współcześnie przebudowany budynek murowanego dworu z przełomu XIX i XX wieku, figura NMP przy wjeździe, pojedyncze drzewa z założenia parkowego i fragmenty szpalerów oraz nieliczne krzewy ozdobne. Ostatnim właścicielem był Gustaw Wojciechowski, który kupił posiadłość od Jaszewskiego.[154]

[143] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XV, cz. 1, s. 9.

[144] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. I, s. 409.

[145] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[146] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. II, s. 438.

[147] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. II, s. 650.

[148] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[149] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. III, s. 369.

[150] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[151] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[152] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. III, s. 611.

[153] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. III, s. 891; t. VIII, s. 346; t. XV, cz. 2, s. 62.

[154] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

Kobylany – wieś należąca w 1883 roku (wraz z folwarkiem Romanów i wsią Wymysłów)[155] do szpitala św. Leona w Kurozwękach. Był tu szpital Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia (szarytek) z kaplicą. W 1827 roku wieś liczyła 43 domy a w 1883 roku 67 domów, 741 mórg ziemi dworskiej i 763 włościańskiej.[156] W czasie II wojny zespół dworski zniszczony i po wojnie rozparcelowany. Zachowały się fragmenty szpalerów, pojedyncze drzewa i resztki sadu oraz zabudowa folwarczna przebudowana i zaadaptowana zgodnie z dawną funkcją.[157]
Wymysłów około 1817 roku należał do dziedzica Iwanisk Stanisława Sołtyka.[158] W 1827 we wsi było 6 domów, przy końcu XIX wieku Wymysłów był częścią wsi Kobylany.[159]
Kobylanki – wieś położona przy bitej drodze, licząca w 1827 roku 9 domów, w 1883 roku 15 domów, 288 mórg ziemi dworskiej i 94 włościańskiej.[160] Był tam także dwór, który zaznaczono na mapie z połowy XIX wieku.[161]
Kochów – wieś włościańska i folwark. Wieś w 1827 roku miała 11 domów, folwark 4 domy. Folwark wraz z attynencyą Las Witosławski miał 400 mórg ziemi dworskiej i 15 domów drewnianych. Wieś liczyła w 1883 roku 8 os., 7 domów i 58 mórg gruntu.[162]
Kornacice – wieś i folwark. W 1827 roku wieś liczyła 17 domów, w 1883 roku 19 domów, 132 morgi gruntu. Folwark miał 582 morgi, 1 dom murowany, 9 drewnianych, wiatrak.[163]
W połowie XIX wieku był tam dwór, który zaznaczono na mapie z tego okresu.[164]
Lipowa – wieś i Lipowa poduchowna (d. kościelna). W 1827 roku było 10 domów w Lipowej i 6 domów w Lipowej poduchownej a w 1884 roku 598 mórg gruntów dworskich, 114 włościańskich, 16 domów. Należała do ks. Kazimierza Stokowskiego, dziekana katedry sandomierskiej, który ok. poł. XIX wieku przekazał ją Zgromadzeniu Sióstr Miłosierdzia (wg napisu na cokole kamiennego krzyża stojącego na skrzyżowaniu dróg w sąsiedztwie budynku) - Instytutowi św. Kazimierza w Warszawie. [165] Zachował się tarasowaty układ terenu zespołu dworsko – parkowego, pojedyncze drzewa i kwatery ozdobne, budynek z 1938 roku wybudowany na miejscu starszego dworu i szpalery drzew iglastych na koronie skarpy z tego samego okresu.[166]
Marcinkowice – wieś z folwarkiem nad rzeczką Marcinkówką. W 1827 roku własność kościelna licząca 16 domów. W 1885 roku miała 19 domów, 236 mórg ziemi rządowej (majorat Rzecz. R. St. Osten – Sakena) i 133 włościańskiej.[167]
Nikisiałka Duża – w 1827 roku miała 14 domów, w 1888 roku 24 domy, 330 mórg ziemi dworskiej i 299 włościańskiej.
Nikisiałka Mała – w 1827 roku liczyła 11 domów, w 1888 roku 15 domów, 350 mórg ziemi dworskiej i 299 włościańskiej. Dobra szlacheckie składały się z wsi Nikisiałka Mała (9 os.

[155] Folwark w Romanowie zaznaczono na mapie„Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[156] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IV, s. 211.

[157] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu; dwór zaznaczono na mapie„*Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim*" z lat 1862 – 63.

[158] Jan Wiśniewski: *Monografia...*, op. cit., s. 425.

[159] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XIV, s. 98.

[160] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IV, s. 211.

[161] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[162] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IV, s. 226.

[163] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IV, s. 404.

[164] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[165] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. V, s. 280.

[166] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[167] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VI, s. 106.

z gruntem 113 mórg), Żółczyce (6 osad z 77 morgami) i Dzierążnia (6 os. ze 125 morgami) oraz folwarku Nikisiałka Mała. Miały łącznie 734 morgi ziemi dworskiej, 7 budynków murowanych, 17 drewnianych.[168] **Dzierążnia** (Dzierząźna) – wieś włościańska (w 1827 roku 8 domów, w 1881 roku 9 os., 122 mórg ziemi włościańskiej).[169] Od połowy XIX wieku właścicielami Nikisiałki byli Malinowscy herbu Pobóg. Ostatnia dziedziczka, Zofia Malinowska, zrezygnowała z posiadłości po II wojnie światowej, przekazując park i dwór na cele oświatowe. Urządzono tam Publiczną Szkołę Podstawową a potem, w latach 70 – tych, siedzibę ZMS. W 1976 roku właścicielem został rzeźbiarz Zygmunt Kaczor, w którego posiadaniu nieruchomość pozostaje do dziś. Zachował się XVII - wieczny murowany dwór, przebudowany w latach 1770 – 1775 (wg projektu jezuickiego architekta ks. Józefa Karśnickiego) i odnowiony po 1976 roku oraz przekształcony na cele mieszkalne kurnik.[170] Czytelne są elementy kompozycji dawnego założenia parkowo – ogrodowego: tarasowaty układ terenu, fragmenty dróg dojazdowych i ścieżek, ślady po zajeździe przed frontem i ślad ogrodu po drugiej stronie budynku dworskiego. Z komponowanych układów zieleni przetrwały aleje dojazdowe we wschodniej części parku, szpalery graniczne, starodrzew w grupach i pojedynczo (drzewa pomnikowe) oraz sad. W dworze przebywał w czasie I wojny światowej Józef Piłsudski.[171]

Oficjałów – zachowany zespół parkowo – dworski: sztucznie kształtowane tarasy i skarpy, fragmenty schodów i tuneli podziemnych, postumenty rzeźb parkowych, murowany dwór, piwnica ziemna, aleja dojazdowa, szpalery drzew, grupy oraz pojedyncze drzewa dawnego założenia parkowego, krzewy owocowe i sad. Od 1926 roku należał do rodziny Redlichów. Wcześniej kolejno własność Kobylińskich, Sawickich i Baczewskich.[172]

Okalina – wieś z folwarkiem nad rzeczką o tej samej nazwie, licząca w 1827 roku 28 domów, w 1888 roku 37 domów, 450 mórg ziemi dworskiej i 328 włościańskiej.[173]

Podole – wieś z folwarkiem nad rzeką Opatówką i pokładami kamienia wapiennego (czerwonej barwy). W 1827 roku miała 20 domów, w 1888 roku22 domy. W 1875 roku folwark Podole miał 560 mórg gruntu, 6 budynków murowanych i 7 drewnianych. We wsi było 29 os. z 208 morgami ziemi.[174] W Podolu zachowały się do dziś pozostałości zespołu dworskiego: fundamenty rozebranego dworu, przybudówka dworu, nieliczny starodrzew oraz stawy. Ostatnim przedwojennym właścicielem majątku była rodzina Żechowskich; po wojnie był tam Państwowy Dom Dziecka, potem Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna, Szkoła Podstawowa i ponownie RSP, która w latach 80 - tych rozebrała dwór. Folwark dworski ze stodołami, oborami oraz czworakiem z mieszkaniem zarządcy dóbr uległ po wojnie rozparcelowaniu.[175]

Ptkanów – osada kościelna na wzgórzu przyległym do wsi Podole (2 domy, 8 mórg).[176] Kościół parafialny w Ptkanowie uległ w 1880 roku pożarowi. W latach 1906 – 1910 został odbudowany przez architekta Józefa Dziekońskiego.[177] Około 1800 roku po stronie

---

[168] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VII, s. 77.

[169] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. II, s. 275.

[170] Dwór zaznaczono na mapie„Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63.

[171] *Katalog Zabytków...*, op. cit., s. 38; Ewidencja zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu; Stanisław Styczyński: *Ewidencja parku w Nikisiałce Małej, gm. Opatów, woj. tarnobrzeskie*, Łódź 1984, mpis w Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[172] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

[173] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VIII, s. 422.

[174] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. VIII, s. 441.

[175] Informacje uzyskano od obecnych użytkowników terenu Heleny i Stanisława Muszyńskich.

[176] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IX, s. 261.

[177] Katalog Zabytków..., op. cit., s. 55.

wschodniej kościoła, poza murem cmentarza przykościelnego założono nowy cmentarz parafialny, na którym zachowało się około 30 nagrobków z 2 połowy XIX i pocz. XX wieku.[178]

Rosochy – wieś licząca w 1827 roku 16 domów, w 1888 roku 8 domów. Folwark miał 563 morgi gruntu, 4 budynki murowane, 12 drewnianych, wiatrak. Wieś liczyła 25 os. z 238 morgami ziemi.[179]

Strzyżowice – wieś licząca w 1827 roku 15 domów, w 1890 roku 18 domów a Strzyżowice Poduchowne 3 domy i 14 mórg włościańskich. W 1886 roku tamtejszy folwark posiadał 626 mórg ziemi dworskiej i 8 budynków drewnianych. We wsi było 14 os. na 89 morgach.[180]
W połowie XIX wieku był tam dwór, który zaznaczono na mapie z tego czasu.[181] Obecnie we wsi znajdują się oprócz cmentarza przykościelnego dwa cmentarze parafialne, nieczynny stary, założony około 1783 roku (zachowane nieliczne nagrobki kamienne i żeliwne z 2 poł. XIX wieku) oraz nowy, założony w końcu XIX wieku (najstarszy nagrobek z 1875 roku).[182] Kościół parafialny został zniszczony w 1944 roku a odbudowany w dwa lata później.[183]

Tudorów – położony nad Opatówką. W 1827 roku wieś liczyła 12 domów, w 1892 roku 18 domów. Był tam młyn wodny, pokłady wapienia i marmuru. Folwark miał w 1884 roku 192 morgi gruntu ziemi dworskiej, 1 budynek murowany i 6 drewnianych. We wsi było 38 os. na 211 morgach.[184] Obecnie ruiny średniowiecznej wieży w Tudorowie wraz z otaczającym terenem są własnością rzeźbiarza Gustawa Hadyny, który rozpoczął jej adaptację dla celów mieszkalnych.

Tudorowiec – dwa folwarki. Pierwszy miał 2 domy i 116 mórg ziemi dworskiej, drugi 1 dom i 150 mórg ziemi. W 1827 roku było tam 10 domów.[185]

Wąworków – wieś i folwark nad Opatówką. W 1821 roku we wsi było 21 domów. W 1893 roku była tam gorzelnia, wiatrak, pokłady kamienia i 25 domów. W 1885 roku folwark posiadał 483 morgi gruntu dworskiego, 7 budynków murowanych i 7 drewnianych. Do dóbr Wąworków należał też folwark Kobylin. We wsi było 18 os. na 238 morgach.[186]

Zochcinek – folwark nad rzeką Opatówką. W 1827 roku było tam 7 domów, w 1870 roku 6 domów i gorzelnia.[187] Zachowały się pozostałości założenia dworsko – parkowego: drewniany, obecnie zrujnowany dwór, starodrzew w grupach i pojedynczy (drzewa o charakterze pomnikowym), fragmenty alei i szpalerów, fragmenty sadów.[188] Obecnie teren Domu Pomocy Społecznej, zabudowany dużymi kubaturowo budynkami (ostatnio budowany kilkupiętrowy), traci charakter zabytkowego założenia dworskiego.

---

[178] Marek Florek: *Zabytkowe cmentarze woj. tarnobrzeskiego*, Warszawa 1995, s. 116 - 117.

[179] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. IX, s. 765.

[180] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XI, s. 491.

[181] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63

[182] Marek Florek: *Zabytkowe cmentarze woj. tarnobrzeskiego*, Warszawa 1995, s. 153.

[183] Katalog Zabytków..., op. cit., s. 64.

[184] Folwark zaznaczono na mapie„Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63; Słownik Geograficzny, op. cit. t. XII, s. 607.

[185] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XII, s. 607 - 608.

[186] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XIII, s. 182.

[187] *Słownik Geograficzny*, op. cit. t. XIV, s. 655.

[188] Wg ewidencji zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

7.3 Spis zabytków architektury, cmentarzy i parków podworskich wpisanych do rejestru zabytków

- układ urbanistyczny miasta **Opatowa**, wpisany decyzjami nr 33 z 16 maja 1947 roku oraz nr 150 z 8 maja 1985 roku
- pozostałości obwarowań miejskich (Brama Warszawska, fragmenty murów) w **Opatowie**, decyzjami nr 773 z 30 maja 1972 roku oraz nr 149 z 16 czerwca 1977 roku
- dom z podcieniami Rynek 1 w **Opatowie**, wpisany do rejestru zabytków decyzjami nr 49 z 14 października 1949 roku oraz nr 638 z 28 października 1971 roku
- zespół kościoła kolegiackiego p. w. św. Marcina w **Opatowie** (kościół, dzwonnica, ogrodzenie), wpisany decyzjami nr 289 z 18 października 1956 roku, nr 437 z 21czerwca 1967 roku oraz nr 147 z 16 czerwca 1977 roku
- zespół klasztorny bernardynów w **Opatowie** (kościół, pozostałości klasztoru, ogrodzenie z bramką na cmentarz kościelny), wpisany decyzjami nr 291 z 18 października 1956 roku, nr 447 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 148 z 16 czerwca 1977 roku
- cmentarz parafialny w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 380 z 17 czerwca 1988 roku
- cmentarz wojenny z I wojny św. w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 370 z 16 czerwca 1988 roku
- lapidarium na terenie d. cmentarza żydowskiego przy ul. Kopernika w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 441 z 22 kwietnia 1991 roku
- mogiła powstańców z 1863 roku, obok szpitala, w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 508 z 24 maja 1993 roku
- mogiła ks. Fr. Przybyłowskiego z 1864 roku na terenie ogrodu kolegiackiego, w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 509 z 24 maja 1993 roku
- mogiła powstańcza z 1864 roku mjr Ludwika Topór-Zwierzdowskiego, pomiędzy ul. Mickiewicza i 1 Maja w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 510 z 24 maja 1993 roku
- zespół dworsko-parkowy (dwór i park podworski) w **Jałowęsach**, wpisany decyzjami nr 591 z 11 grudnia 1957 roku oraz nr 455 z 25 października 1991 roku
- zespół dworski w **Nikisiałce Małej** (dwór i park), wpisany decyzjami nr 818 z 26 stycznia 1959 roku, nr 446 z 15 czerwca 1967 roku, nr 143 z 16 czerwca 1977 roku oraz nr 282 z 29 lutego 1984 roku
- park dworski w **Pobroszynie**, wpisany decyzją nr 625 z 17 grudnia 1957 roku
- zespół kościoła par. p. w. św. Idziego (kościół, obwarowania cmentarza kościelnego z wieżą bramną, dwoma basztami i trzema bastionikami z murami kurtynowymi) w **Ptkanowie**, wpisany decyzjami nr 467 z 11 marca 1957 roku, nr 448 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 170 z 16 czerwca 1977 roku
- cmentarz parafialny w **Podolu-Ptkanowie**, wpisany decyzją nr 379 z 17 czerwca 1988 roku
- kościół par. p. w. św. Bartłomieja w **Strzyżowicach**, wpisany decyzją nr 801 z 28 października 1972 roku oraz nr 197 z 6 lipca 1977 roku
- cmentarz parafialny „stary” w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 377 z 16 czerwca 1988 roku
- cmentarz parafialny „nowy” w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 392 z 17 czerwca 1988 roku
- ruiny zamku w **Tudorowie**, wpisane decyzją nr 775 z 30 maja 1972 roku oraz nr 210 z 9 kwietnia 1984 roku

7.4 Gminna ewidencja zabytków

Brzezie

1) Brzezie-Kolonia – figura przydrożna – krzyż
2) Brzezie Szlacheckie – figura przydrożna – krzyż

Czerników Karski

1) figura przydrożna
2) figura przydrożna – krzyż

Czerników Opatowski

1) figura przydrożna – Matka Boża
2) figura przydrożna – Chrystus

Gojców

1) figura przydrożna – Matka Boża
2) figura przydrożna – bł. Wincenty Kadłubek

Jagnin

1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – krzyż
3) sad podworski

Jałowęsy

1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) kapliczka słupowa
4) figura przydrożna – krzyż
5) miejsce pamięci narodowej
6) Jałowęsy-Rogatka – figura przydrożna – krzyż

Jurkowice

1) figura przydrożna – Matka Boża
2) figura przydrożna – krzyż

Karwów

1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – krzyż
3) figura przydrożna – bł. Wincenty Kadłubek
4) źródełko bł. Wincentego Kadłubka – miejsce kultu o lokalnym znaczeniu

Kobylany

1) park podworski
2) kaplica Sióstr Miłosierdzia
3) figura przydrożna – Chrystus
4) figura przydrożna – krzyż
5) figura przydrożna – Matka Boża
6) figura przydrożna – Matka Boża
7) figura przydrożna – krzyż
8) figura przydrożna – krzyż
9) figura przydrożna – krzyż

10) figura przydrożna – krzyż

Kochów

1) figura przydrożna – krzyż

Kornacice

1) figura przydrożna- Matka Boża
2) figura przydrożna - krzyż

Lipowa

1) park dworski
2) figura przydrożna – krzyż
3) figura przydrożna – krzyż

Marcinkowice

1) figura przydrożna – krzyż
2) miejsce pamięci narodowej

Nikisiałka Duża

1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – krzyż

Nikisiałka Mała

1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym

Oficjałów

1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko parkowym
3) figura przydrożna – św. Jan Nepomucen
4) figura przydrożna - krzyż

Okalina

1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – św. Roch
3) Okalina-Kolonia – figura przydrożna – krzyż

Opatów

1) układ urbanistyczny
2) Brama Warszawska ul. Kościuszki
3) fragmenty murów obronnych
4) kolegiata św. Marcina w zespole kolegiackim
5) dzwonnica w zespole kolegiaty św. Marcina
6) dawna plebania i dom wikariuszy w zespole kolegiaty św. Marcina
7) mur ogrodzeniowy z bramą w zespole kolegiaty św. Marcina
8) cmentarz przykościelny, nieczynny, wokół kolegiaty św. Marcina
9) figura na cmentarzu przykościelnym kolegiaty św. Marcina – Matka Boża
10) figura przydrożna- św. Jan Nepomucen ul. Klasztorna
11) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 2 i 3
12) kamienica mieszkalna pl. Obrońców Pokoju 6

13) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 7
14) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 11
15) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 13
16) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 10
17) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 19
18) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 20
19) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 21
20) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 27
21) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 29
22) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 30
23) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 31
24) dom mieszczański pl. Obrońców Pokoju 32
25) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 33
26) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 34
27) Podziemna Trasa Turystyczna
28) dom mieszkalny ul. Cmentarna 26
29) dom mieszkalny ul. Cmentarna 28
30) dom mieszkalny ul. Kąpielowa 5
31) d. urząd powiatowy ul. Kilińskiego 4
32) dom mieszkalno-usługowy ul. Kolegiacka 13
33) kamienica czynszowa ul. Kolegiacka 15
34) domy mieszkalne ul. Kolegiacka/Grota-Roweckiego
35) kamienica mieszkalna ul. Kościuszki 4
36) kamienica mieszkalna ul. Kościuszki 6
37) dom mieszkalny ul. Kościuszki 46
38) dom mieszkalny ul. Legionów 13
39) dom mieszkalny ul. Legionów 25
40) młyn nad Opatówką ul. Legionów
41) figura przydrożna – krzyż ul. Legionów
42) dawna mykwa ul. Leszka Czarnego 13
43) dom mieszkalny ul. 1-go Maja 14
44) dom mieszkalny ul. Mickiewicza 32
45) kamienica czynszowa ul. Nowowałowa
46) kamienica mieszkalna ul. Ogrodowa 2
47) kamienica mieszkalna ul. Ogrodowa 6
48) kamienica mieszkalno-handlowa ul. Sienkiewicza 4
49) dom mieszkalno-usługowy ul. Sienkiewicza 7 i 9
50) dom mieszkalno-usługowy ul. Sienkiewicza 13
51) dom podmiejski ul. Sienkiewicza 32
52) zabudowania przemysłowe ul. Sienkiewicza 54
53) dom ul. Słowackiego 1
54) dom podmiejski ul. Słowackiego 57
55) kamienica mieszczańska ul. Szeroka 18
56) kamienica mieszkalna ul. Szeroka 23
57) kamienica mieszkalno-handlowa ul. Szeroka 27
58) dawny budynek szpitalny, mieszkalno-administracyjny ul. Szpitalna 4
59) cmentarz parafialny ul. Cmentarna
60) cmentarz wojenny z I i II wojny św.
61) miejsce pamięci narodowej – mogiła ks. Fr. Przybyłowskiego
62) pomnik mjr Ludwika Topór-Zwierzdowskiego na pl. Obrońców Pokoju

63) mogiła powstańców styczniowych obok kościoła bernardynów
64) mogiła powstańców z 1863 roku obok szpitala
65) miejsce pamięci narodowej-mogiła powstańcza 1-go Maja/Mickiewicza
66) cmentarz żydowski

Opatów-Żmigród
1) kościół Wniebowzięcia NMP bernardynów
2) klasztor w zespole kościelno-klasztornym bernardynów ul. Klasztorna 3
3) ogrodzenie z bramką na teren cmentarza przykościelnego
4) cmentarz przykościelny, nieczynny, przy kościele bernardynów

Pobroszyn
1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) figura przydrożna – Matka Boża

Podole
1) relikty dworu w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) figura przydrożna – krzyż

Podole-Ptkanów
1) kościół par. p. w. św. Idziego
2) obwarowania przy kościelne z bramą basztami i małymi bastionami
3) cmentarz przykościelny nieczynny
4) plebania w zespole kościoła parafialnego
5) cmentarz parafialny

Rosochy
1) figura przydrożna – krzyż

Strzyżowice
1) kościół parafialny p. w. św. Bartłomieja
2) dzwonnica w zespole kościoła parafialnego
3) cmentarz przykościelny nieczynny
4) figura przydrożna – krzyż
5) figura przydrożna – krzyż
6) cmentarz parafialny „stary”
7) cmentarz parafialny

Tomaszów
1) figura przydrożna – krzyż

Tudorów
1) wieża mieszkalno-obronna

Wąworków
1) figura przydrożna - Chrystus u słupa

Zochcinek

1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) figura przydrożna - krzyż

7.5 Spis ważniejszych stanowisk archeologicznych z terenu miasta i gminy

Wykaz najważniejszych stanowisk archeologicznych z terenu miasta i gminy Opatów opracowano w oparciu o inwentaryzację AZP oraz wnioski Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

L.p.	Nr	Miejscowość	Opis
1	87-71/245	Brzezie 16	Osada, okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
2	87-71/246	Brzezie 17	Osada, kultura amfor kulisych; osada, okres rzymski i wędrówek ludów, osada, wczesne średniowiecze
3	87-71/249	Brzezie 20	Osada, okres rzymski
4	87-71/256	Brzezie 27	Osada, kultura pucharów lejkowatych
5	87-70/50	Czerniaków – Karski 1	Osada, kultura trzciniecka; osada, wczesne średniowiecze
6	87-70/199	Czerniaków – Karski 12	Osada, kultura mierzanowicka; osada, kultura trzciniecka; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
7	87-70/200	Czerniaków Karski 13	
8	/266	Czerników Opatowski 24	
9	88-70/24	Jagnin 2	Osada, kultura pucharów lejkowatych
10	88-70/36	Jagnin 12	Osada, kultura łużycka, osada, okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
11	88-70/101	Jagnin 15	Osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
12	87-70/203	Jałowęsy 8	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada wczesne średniowiecze
13	87-70/214	Jałowęsy 19	Osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
14	/278	Jałowęsy 28	
15	87-69/204	Jałowęsy 33	Osada, kultura pucharów lejkowatych
16	/36	Karwów 5	
17	87-71/42	Karwów 7	Osada, wczesny neolit; osada, kultura mierzanowicka, osada, kultura przeworska – okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
18	7-71/43	Karwów 8	Osada, kultura łużycka lub pomorska, osada, okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
19	87-71/45	Karwów 10	Osada, środkowy neolit; punkt osadniczy, kultura łużycka
20	87-71/56	Karwów 13	Osada, kultura ceramiki wstęgowej rytej; osada, kultura pucharów lejkowatych
21	87-71/57	Karwów 14	
22	87-71/58	Karwów 15	
23	87-71/59	Karwów 16	Osada, środkowy neolit
24	/61	Karwów 18	
25	/62	Karwów 19	

26	87-71/63	Karwów 20	Osada, neolit; osada, kultura mierzanowicka
27	87-71/157	Karwów-Krowieniec 26	Osada, kultura lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej; osada, kultura łużycka
28	87-71/159	Karwów 28	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada. Kultura amfor kulistych; osada, kultura łużycka; osada, okres rzymski
29	87-70/243	Kobylany 6	Osada, wczesne średniowieczne
30	/14	Kobylany 10	
31	88-70/136	Kobylany 14	Osada, kultura trzciniecka
32	87-69/279	Kobylany 19	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
33	87-70/227	Kochów 3	Osada, kultura ceramiki sznurowej; osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
34	86-70/15	Kornacice 1	Cmentarzysko, kultura pomorska
35	86-70/26	Lipowa 1	Osada, kultura amfor kulistych; kultura pomorska
36	87-71/7	Nikisiałka Duża 2	Cmentarzysko, kultura mierzanowicka lub ceramiki sznurowej
37	87-71/135	Nikisiałka Duża 11	
38	/225	Nikisiałka Duża 19	
39	87-71/260	Nikisiałka Duża 25	
40	87-71/144	Nikisiałka Duża 35	
41	87-71/69	Nikisiałka Mała 5	
42	87-71/76	Nikisiałka Mała-Żółczyce 12	
43	87-71/77	Nikisiałka Mała-Żółczyce 13	Osada, neolit; osada, kultura mierzanowicka
44	87-71/78	Nikisiałka Mała-Żółczyce 14	Osada, kultura mierzanowicka; osada; kultura łużycka
45	87-71/79	Nikisiałka Mała-Żółczyce 15	
46	87-71/82	Nikisiałka Mała-Żółczyce 18	Osada, kultura łużycka; osada, okres rzymski
47	87-71/84	Nikisiałka Mała 20	Osada, kultura mierzanowicka
48	87-71/100	Nikisiałka Mała-Dzierążnia 25	Osada, kultua pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
49	87-71/101	Nikisiałka Mała-Dzierążnia 26	
50	87-70/28	Oficjałów 4	Osada, kultura malicka; osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
51	/153	Oficjałów 6	
52	87-70/33	Okalina 3	Osada, kultura mierzanowicka;; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
53	87-70/1	Opatów-Zamczysko 1	Grodzisko Żmigród, wczesne

			średniowiecze
54	/2	Opatów 2	
55	/3	Opatów 3	
56	87-70/5	Opatów 5	Osada neolit; osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
57	/20	Opatów 14	
58	/41	Opatów 20	
59	86-71/7	Podole 2	
60	86-70/18	Podole 8	Osada, kultura mierzanowicka; osada, kultura trzciniecka; osada, kultura pomorska; osada, okres rzymski
61	86-70/206	Podole 8	
62	86-70/207	Podole 9	Osada, kultura mierzanowicka, osada, kultura łużycka lub pomorska
63	86-70/210	Podole 12	Osada, kultura mierzanowicka
64	86-71/52	Podole 19	Osada, kultura ceramiki wstęgowej rytej; osada, kultura mierzanowicka
65	86-71/59	Podole 22	Kurhan
66	86-71/58	Rosochy 2	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura łużycka
67	/188	Rosochy 18	
68	88-70/20	Strzyżowice 2	Osada, wczesne średniowiecze
69	88-70/41	Strzyżowice 9	Osada, kultura mierzanowicka; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
70	88-70/48	Strzyżowice 16	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
71	/158	Strzyżowice 28	
72	87-71/8	Tudorów 1	Wieża mieszkalna
73	87-71/28	Tudorów 7	Osaa, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
74	87-71/29	Tudorów 8	Osada, kultura lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej, osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura łużycka, osada, wczesne średniowiecze
75	87-71/38	Tudorów 16	Osada, kultura lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej, osada, kultura mierzanowicka
76	87-71/40	Tudorów 18	Osada, pradzieje
77	87-71/47	Tudorów 21	Osada, neolit; osada, kultura łużycka
78	87-71/51	Tudorów 24	Osada, kultura pucharów lejkowych
79	87-71/52	Tudorów 25	Osada, kultura wołyńsko – lubelskiej ceramiki malowanej
80	87-71/148	Wąworków 7	Osada, neolit; osada, kultura łużycka: osada wczesne średniowiecze
81	87-71/178	Wąworków 16	Kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
82	87-70/105	Zochcinek 5	

83	87-70/114	Zochcinek 14	
84	86-70/3	Zochcinek 17	Osada, neolit; osada, kultura trzciniecka; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze

7.6 Podsumowanie i wnioski

W granicach gminy znajdują się obiekty i obszary ujęte w rejestrze zabytków oraz ewidencji zabytków, a także stanowiska archeologiczne, strefy ochrony konserwatorskiej i cmentarze zabytkowe. Zabytki rejestrowe oraz obszary cmentarne chronione są z tytułu przepisów odrębnych. Zasady ochrony obiektów i obszarów zlokalizowanych w strefach ochrony konserwatorskiej regulowane są przez prawo miejscowe. Jeśli chodzi o obiekty wpisane do ewidencji zabytków, w obowiązujących planach miejscowych nie określono zasad ich ochrony.

W studium należy wprowadzić zapisy, które umożliwią ochronę w/w obszarów i obiektów na etapie sporządzania, bądź zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

7.7 Jednostki architektoniczno - krajobrazowe miasta i gminy Opatów

7.7.1 Jednostki ukształtowania i pokrycia terenu

Analizowany obszar jest dość jednolitym i zróżnicowanym w ramach jednej formacji wyżynnej. Formacją tą jest lessowa, niemal bezleśna Wyżyna Sandomierska. Występowanie lessu powoduje, że teren jest dość urozmaicony krajobrazowo, pocięty - jak wspomniano - dolinami licznych cieków wodnych i bardziej lub mniej ostrymi jarami. Oprócz terenów wysoczyzny z mniejszymi zagłębieniami terenu najbardziej czytelną formą krajobrazu jest dolina Opatówki, największej rzeki przepływającej przez obszar gminy. Dzieli ją ona na dwie nierównej wielkości części.

W większej, zachodniej części, dominującym rodzajem ukształtowania terenu jest krajobraz sfalowany, łagodnie pocięty (BU), obejmujący na północy okolice Opatowa aż po Jałowęsy a na południu rejon Karwowa i Tudorowa po Czerników i Karsy. Charakterystyczne „sfalowanie" tego terenu możemy obserwować w samym Opatowie oraz podróżując z Opatowa do Łagowa lub do Iwanisk i Ujazdu. Taka forma krajobrazu wpływa na atrakcyjność widoków, jakie otwierają się podczas wjeżdżania do Opatowa, przede wszystkim na stanowiące dominanty w panoramie miasta kościoły. Podobnie jest w okolicach Tudorowa, gdzie jadąc z Karwowa w kierunku Włostowa spostrzegamy wyłaniające się nagle z zagłębienia doliny rzecznej ruiny wieży obronnej z czasów średniowiecznych.

Pod Karsami i na dużym obszarze na południu gminy „panuje" z kolei spokojniejszy krajobraz wyżynny, również sfalowany, ale z mniejszą ilością zagłębień lessowych (BO). Podobny jest teren wschodniej części gminy, na lewym brzegu Opatówki, jednak w tej okolicy jest on przemieszany z bardziej zróżnicowaną formą krajobrazu, jaką jest krajobraz sfalowany ostro pocięty (BV). Wiąże się to ze zmianą konfiguracji terenu spowodowaną bliskością Gór Świętokrzyskich. Zjawisko to obserwujemy w pobliżu Nikisiałki oraz w okolicach Lipowej, Ptkanowa i Podola, gdzie teren staje się bardzo urozmaicony. Jadąc z Opatowa do Podola drogą położoną w dolinie rzecznej obserwujemy, że jej zbocza po obu stronach wznoszą się mocno ku górze. Po prawej, wschodniej stronie drogi brzegi doliny są bardzo strome, miejscami zakończone na krawędziach wysoczyzny urwiskami. W jednym z nich możemy zauważyć profil wierzchnich warstw gruntu z warstwą piaskowca o czerwonawej barwie. Na innym wyniesieniu jest malowniczo położony zespół kościelny

w Ptkanowie. Spore różnice poziomu terenu występują także w dawnych zespołach dworsko – parkowych w Podolu i Lipowej.
Brak większych kompleksów leśnych powoduje, że ważniejszym kryterium zróżnicowania pokrycia terenu jest tutaj gęstość zabudowy. Jedyny, niewielki zresztą, obszar zadrzewiony to sady znajdujące się w północno – wschodniej części gminy, w okolicach Lipowej (I). Poza nim można zaobserwować tylko małe zagajniki i kępy drzew oraz również nieduże sady (IV). Stąd duże znaczenie parków podworskich, których starodrzew, niestety przeważnie mocno przetrzebiony, stanowi ważne urozmaicenie krajobrazu.
Obszar gminy jest – jak zauważono wcześniej - dosyć gęsto zasiedlony. Zabudowę wsi można określić jako skupioną (S), a na terenach wokół osiedli jako rozproszoną (R). Wyróżnia się miasto Opatów, w którym duża część budynków tworzy zabudowę zwartą (Z). Wartym podkreślenia jest też, że na terenie gminy nie ma większych obszarów całkowicie pozbawionych zabudowy, co wydaje się zrozumiałe, zważywszy na ukształtowanie jej powierzchni oraz sięgającą daleko w przeszłość ciągłość osadniczą.

7.7.2 Jednostki tradycyjne

Znaczenie Opatowa jako drugiego po Sandomierzu najważniejszego ośrodka miejskiego Wyżyny Sandomierskiej wpłynęło na ukształtowanie się sieci drożnej na terenie gminy.
W Opatowie biorą swój początek wszystkie najważniejsze drogi łączące miasto z Sandomierzem, Ożarowem, Ćmielowem, Ostrowcem Świętokrzyskim, Łagowem, Iwaniskami i Staszowem. Lokalne drogi komunikują Opatów z Karwowem, Podolem, Zochcinem, Jałowęsami i Strzyżowicami.
Wyniki powierzchniowego rozpoznania terenu archeologiczną metodą AZP pozwalają na wyróżnienie terenów, które były miejscami najaktywniejszego osadnictwa. Najbardziej nasycone stanowiskami archeologicznymi o średniej i dużej wartości są okolice Opatowa, Ptkanowa, Tudorowa, Karwowa i Nikisiałki. Mniejsze ośrodki można tą metodą zlokalizować w pobliżu Brzezia, Wąworkowa, Zochcinka, Jałowęs, Czernikowa, Kobylan i Strzyżowa. Łatwo zauważyć, że osadnictwo skupiało się w miejscach najbardziej sprzyjających, w pobliżu cieków wodnych, na wyniesieniach terenu i tam gdzie występowały urodzajne gleby. Najintensywniejsze było w dolinie Opatówki, przy drogach do Sandomierza, na pozostałym terenie układając się stosownie do przebiegu głównych dróg, promieniście wokół Opatowa.
Podobny stan rzeczy obserwujemy w okresie średniowiecza, gdy jest już znana z ówczesnych źródeł większość dzisiejszych miejscowości. W dokumentach z tego czasu wymieniane są oprócz Opatowa następujące wsie: Brzezie, Czerników, Jagnin, Jałowęsy, Jurkowice, Gojców, Karwów, Kobylany, Kochów, Lipowa, Marcinkowice, Nikisiałka, Okalina, Pobroszyn, Podole, Ptkanów, Rosochy, Strzyżowice, Tudorów, Tudorowiec, Wąworków, Wymysłów.
W XVII wieku pojawia się w źródłach Gaj, a w XIX stuleciu Adamów, Dzierążnia, Józefów, Kobylniki, Kornacice, Oficjałów i Zochcinek.
W związku z tym wszystkie te miejscowości uznać należy za jednostki o tradycjach historycznych, zwłaszcza, że przeważnie zachowały swoje układy komunikacyjne i w minimalnym stopniu dawną (zwykle XIX i przedwojenną XX – wieczną) zabudowę.
Pomocnym przy ustalaniu jednostek tradycyjnych było zestawienie na osobnej planszy materialnych i niematerialnych walorów kulturowych. Złożyły się na nie między innymi stanowiska archeologiczne, określone metodą AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) oraz zabytkowe cmentarze, zespoły dworsko -parkowe i monumentalne budowle.[189] Ponadto na

[189] Na podstawie: Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo tarnobrzeskie, 42. Oprac. Dominik Komada. Warszawa 1990; Zabytkowe cmentarze i mogiły w Polsce. Województwo tarnobrzeskie. Oprac. Marek Florek. Warszawa 1995; ewidencja zabytkowych parków w zbiorach Archiwum Delegatury SOZ w Sandomierzu.

planszę naniesiono historyczne nazwy miejscowości (wartość niematerialna), posługując się w tym celu Liber Beneficiorum Diecezji Krakowskiej Jana Długosza. Wykorzystując XIX – wieczną mapę „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" zaznaczono także lokalizację XIX - wiecznych dworów i folwarków, często dziś nieistniejących. [190]

Każda z uzyskanych przez kolejne podziały jednostek uzyskała kodowe określenie dominującego rodzaju krajobrazu kulturowego. I tak stwierdzono, że zabytkowy krajobraz komponowany (aK), czyli świadomie kreowany z pobudek funkcjonalnych, a od XVI wieku także estetycznych, jest czytelny przede wszystkim na terenie Opatowa (zespół romańskiej kolegiaty św. Marcina z XII wieku, średniowieczny układ urbanistyczny, pozostałości obwarowań z XVI - wieczną Bramą Warszawską, zabudowa starego miasta, XVIII – wieczny klasztor bernardynów, cmentarze i mogiły powstańcze), Ptkanowa (gotycki kościół parafialny z XVI – wiecznymi obwarowaniami cmentarza przykościelnego i XVIII – wieczną plebanią), Strzyżowicach (XVIII – wieczny kościół, dwa cmentarze z XIX wieku), Tudorowa (pozostałości XIV – wiecznego założenia warownego z ruinami wieży) oraz zespołów dworsko parkowych w Nikisiałce (XVIII – wieczny dwór i park), Jałowęsach (przebudowany dwór i XVIII – wieczny park), Zochcinku (dwór i reszty parku), Pobroszynie (dwór, pozostałości parku), Oficjałowie (dwór i park), Kobylanach (zespół zabudowań folwarcznych), Lipowej i Podolu, (pozostałości zespołu dworsko – parkowego) oraz Jagninie (pozostałości sadu dworskiego).

Z wymienionych powyżej przykładów czytelnego w terenie krajobrazu komponowanego dwa obiekty znalazły się w jednostkach, w których przeważają cywilizacyjne formy krajobrazu (a.C). W przypadku klasztoru bernardynów w Opatowie wydzielenie go jako osobnej jednostki byłoby w przyjętej dla opracowania skali 1:25 000 nieczytelne. Poza tym teren Opatowa przybliżono na osobnej planszy w skali 1:10 000. Z kolei wieś z zespołem dworskim

w Oficjałowie nie pojawia się w żadnych źródłach (nawet XIX – wiecznych) i nie było podstaw do jej wydzielenia jako jednostki tradycyjnej.[191]

W innych miejscowościach na terenie gminy dominują formy krajobrazu cywilizacyjnego - o cechach zabytkowych (np. zachowana dawna zabudowa wiejska czy wspomniane wcześniej układy przestrzenne wsi) oraz współczesne, tych cech pozbawione (współczesna zabudowa, nowo wytyczone drogi i układy przestrzenne). Na pozostałych terenach o rozproszonej zabudowie lub bez zabudowy (pola, sady, ugory itp.) występuje krajobraz innego rodzaju (aN).

Niestety poza Opatowem, w większości miejscowości na analizowanym obszarze zachowały się tylko pojedyncze przykłady dawnej zabudowy i dlatego ich znaczenie jako jednostek historycznych jest obecnie znikome.

Wymienione jednostki tradycyjne zostały zaszeregowane do tej kategorii dzięki zachowanym historycznym układom urbanistycznym (Opatów) i układom przestrzennym wsi, materialnym pozostałościom dawnych kompozycji parkowo – dworskich i folwarcznych oraz zabytkowym budowlom i cmentarzom. Walory te uzupełniają tzw. wartości niematerialne, do których zaliczyć można nazwy historycznych miejscowości, dawne nazwy niektórych ulic

w Opatowie (przeważnie znane ze źródeł) oraz miejsca mające znaczenie ze względu na ważne wydarzenia historyczne, które tam się odbyły. Do tych ostatnich zaliczyć należy oczywiście kościoły Opatowa, a zwłaszcza kolegiatę jako świątynię odwiedzaną przez królów

[190] „Atlas topograficzny okręgu wschodniego górnictwa w Królestwie Polskim" z lat 1862 – 63; „Plany rzeki Wisły w granicach Królestwa Polskiego od Niepołomic do Wołuszowa - Warszawa 1860 - 1866" Wilhelma Kolbergama.

[191] Dwór jednak materialnie istnieje i stąd potrzeba rozpoznania jego dziejów w trakcie przyszłych poszukiwań historycznych.

i miejsce sejmików wojewódzkich, Karwów ze względu na to, że urodził się tam Wincenty Kadłubek, Gaj – miejsce urodzenia XVII – wiecznego poety i historyka, Wespazjana Kochowskiego, czy dwór w Nikisiałce, gdzie przebywał w czasie I wojny światowej Józef Piłsudski. Oczywiście najważniejszymi miejscami stworzonymi właśnie w celu zachowania „wartości niematerialnych" – pamięci zmarłych są cmentarze i pojedyncze mogiły.
Uzyskana przy zastosowaniu opisanej wyżej metody siatka obszarów, jednostek architektoniczno - krajobrazowych o cechach określonych kodowymi oznaczeniami, stała się podstawą do dalszej analizy: waloryzacji, ustalenia wytycznych konserwatorskich i planu stref ochronnych.

7.8 Waloryzacja

Waloryzację JARK-ów rozpoczęto od określenia rodzaju przeważającego krajobrazu - już nie samego krajobrazu kulturowego jak w trakcie analizowania jednostek tradycyjnych ale krajobrazu widzianego jako stopień ingerencji człowieka w środowisko naturalne. Wyróżniono trzy takie stopnie: krajobraz naturalny (w niewielkiej części zmieniony przez człowieka), krajobraz naturalno - kulturowy (gdzie częściowo zachował się krajobraz naturalny, zrównoważony jednak przez krajobraz ukształtowany przez człowieka) oraz krajobraz kulturowy (w którym przeważają formy cywilizacyjne). Następnie każdą z jednostek poddano waloryzacji stosując 6 -stopniową skalę, w której określono jej charakter (I - III zabytkowy, IV współczesny, V - VI mieszany), modele krajobrazu (I - II historyczny jednorodny lub nawarstwiony, III historyczny nawarstwiony, IV współczesny jednorodny, V dominujący współczesny stosunkowo harmonizujący z dawnym, VI dominujący współczesny sprzeczny z dawnym), wartość krajobrazu (I - układ lub kompozycja w pełni czytelna, stan zabudowy dobry i dość dobry, II - układ czytelny, stan zabudowy różny, III - układ czytelny, zabudowa zaniedbana lub zdegradowana, IV - układ i zabudowa dobre, V - układ czytelny na tle historycznego, wartość zabudowy dobra lub dość dobra, VI - układ dawny słabo czytelny lub nieczytelny, zabudowa zdegradowana). Ustalony właściwie dla jednostek o formach kulturowych i cywilizacyjnych model waloryzacji zastosowano także dla jednostek o przeważających formach naturalnych, dlatego w przypadku tych ostatnich kryteria dotyczące zabudowy należy pominąć a kryteria określające stopień zachowania układu trzeba rozumieć jako umowne (np. kompleksy leśne).
Poddany analizie obszar gminy był tradycyjnie terenem rolniczym, ze starym ośrodkiem miejskim w Opatowie, od pradziejów intensywnie zasiedlanym przez człowieka. Historycznymi ośrodkami terenu dzisiejszej gminy były od czasów średniowiecza Opatów, Ptkanów i Strzyżowice, przy czym znaczenie tych ostatnich wynikało przede wszystkim z lokalizacji kościołów parafialnych. Poza dobrami opatowskimi dominowała rozdrobniona własność małoobszarowa, w XIX wieku nie przekraczająca 600 mórg. Na terenie gminy brakowało (i brakuje do dziś) zakładów przemysłowych.
Dokonując waloryzacji jednostek architektoniczno – krajobrazowych wyróżniono te tereny, gdzie najlepiej zachowały się formy historycznego krajobrazu lub jego elementy. Jedyną jednostką gdzie krajobraz można określić jako kulturowy (K) jest opatowskie Stare Miasto (I stopień waloryzacji).
Krajobraz pozostałych jednostek określono jako naturalno – kulturowy (NK) o różnym stopniu waloryzacji. Jagnin, Jałowęsy, Lipowa, Kobylany, Nikisiałka Mała, Opatów (poza centrum), Ptkanów – Podole, Pobroszyn, Strzyżowice, Tudorów, Zochcinek uzyskały ze względu na zachowane elementy zabytkowego krajobrazu kulturowego (komponowanego) II stopień waloryzacji. Pozostałym miejscowościom, terenom z zabudową rozproszoną i obszarom pozbawionym zabudowy, lecz przekształconym w jakimś stopniu uprawami rolnymi, przyznano dalsze stopnie waloryzacji według kryteriów określonych na początku tego podrozdziału. Trzeba podkreślić, że ze względu na mało zróżnicowany - pod względem

funkcji, ukształtowania i pokrycia powierzchni - charakter terenu gminy przeprowadzenie waloryzacji było dość trudne.
Krajobraz naturalny (N - II stopień waloryzacji) zaobserwowano na terenie położonym na wschód od Podola i Ptkanowa. Zwaloryzowany w ten sposób obszar gminy przeanalizowano następnie pod kątem konserwatorskich propozycji i wytycznych dla potrzeb planu zagospodarowania przestrzennego.

8 Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określone przez audyt krajobrazowy granice krajobrazów priorytetowych

Organy samorządu województwa świętokrzyskiego są obecnie na etapie sporządzania audytu krajobrazowego (zgodnie z art. 7 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 24 kwietnia 2015r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu – (Dz. U. z 10.06.2015r. poz. 774), w związku z czym nie ma możliwości uwzględnienia w niniejszej zmianie nr 1 Studium rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określonych przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych.

**2 Organy samorządu województwa świętokrzyskiego są nadal na etapie sporządzania audytu krajobrazowego (zgodnie z art. 7 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu – (Dz. U. z 2015r. poz. 774), w związku z czym nie ma możliwości uwzględnienia w zmianie Nr 2 Studium… rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określonych przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych.*2*

9 Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia

9.1 Sytuacja demograficzna miasta i gminy Opatów

Ocenę sytuacji demograficznej miasta i gminy przeprowadzono w dwu układach:

9.1.1 Charakterystyka miasta i gminy na tle powiatu opatowskiego

Liczbową charakterystykę sytuacji miasta i gminy w powiecie przedstawiają następujące zestawienia tabelaryczne:

Tabela Nr 1. Gmina Opatów na tle powiatu opatowskiego. Ogólne dane demograficzne 2005 r.

Gmina	Powierzchnia w km^2	Liczba ludności		Kobiety na 100 mężczyzn	Dynamika rozwoju 1997/2005	Gęstość zaludnienia na 1 km^2
		Ogółem osób	% udziału w powiecie			
Baćkowice	96	5175	9,1	96	93,2	54
Iwaniska	105	7131	12,5	97	94,8	68
Lipnik	82	5798	10,2	102	93,5	71
Opatów	113	12665	22,3	110	96,0	112
Ożarów	184	11513	20,2	102	90,2	63
Sadowie	82	4304	7,6	106	92,6	52
Tarłów	164	5799	10,2	108	97,6	35
Wojciechowice	86	4496	7,9	101	93,0	52
Ogółem powiat	912	56881	100	97	93,8	62

Tabela Nr 2. Gmina Opatów na tle powiatu opatowskiego. Struktura wiekowa ludności.

Gmina	Wiek przedprodukcyjny			Wiek produkcyjny			Wiek poprodukcyjny			Wskaźnik obciążenia demograficznego
	Ogółem osób	W tym kobiet	% udziału w skali gm.	Ogółem osób	W tym kobiet	% udziału w skali gm.	Ogółem osób	W tym kobiet	% udziału w skali gm.	
Baćkowice	1143	512	22,1	3005	1352	58,1	1027	675	19,8	72,2
Iwaniska	1730	871	24,3	4115	1807	57,7	1286	842	18,0	73,3
Lipnik	1258	609	21,7	3362	1514	58,0	1178	763	20,3	72,5
Opatów	2537	1294	20,0	7862	3856	62,1	2266	1545	17,9	61,1
Ożarów	2352	1158	20,4	7405	3481	64,3	1756	1168	15,3	55,5
Sadowie	888	463	20,6	2559	1184	59,5	857	563	19,9	68,2
Tarłów	1216	623	21,0	3240	1482	55,9	1343	901	23,2	79,0
Wojciechowice	922	453	20,5	2664	1212	59,3	910	593	20,2	68,8
Ogółem powiat	12046	5983	21,2	34212	15888	60,1	10623	7050	18,7	66,3

Tabela Nr 3. Gmina Opatów na tle powiatu opatowskiego. Ruch naturalny i migracje ludności.

Gmina	Ruch naturalny na 1000 ludności			Saldo migracji wewnętrznej
	urodzenia	zgony	przyrost naturalny	
Baćkowice	8,7	10,0	-1,4	0
Iwaniska	12,1	13,0	-1,0	-11
Lipnik	6,9	12,6	-5,7	-25
Opatów	8,8	11,4	-2,5	6
Ożarów	9,6	10,5	-1,0	-38
Sadowie	9,8	10,9	-1,2	-7
Tarłów	6,6	15,0	-8,4	8
Wojciechowice	9,8	14,2	-4,4	-32
Ogółem powiat	9,1	10,0	-1,4	-99

Z analizy porównawczej dotyczącej sytuacji demograficznej poszczególnych gmin powiatu opatowskiego, w stosunku do miasta i gminy Opatów nasuwają się następujące stwierdzenia:

- pod względem ogólnej liczby ludności gmina Opatów wysuwa się na 1-sze miejsce w powiecie,
- gmina osiąga również pierwsze miejsce pod względem gęstości zaludnienia na 1 km^2 – 112 osób/1 km^2 (Polska – 122 osób/1 km^2, woj. świętokrzyskie 110 osób/1 km^2). Dla porównania gmina Tarłów osiąga zaledwie 35 osób/1 km^2, a średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi 62 osoby/1 km^2. Wpływa na to niewątpliwie lokalizacja w jej obrębie jednostki miejskiej, w której zamieszkuje ponad 50% ludności gminy.
- ludność gminy Opatów (łącznie z miastem) stanowi 20,9% liczby ogólnej mieszkańców powiatu opatowskiego (obszar gminy Opatów stanowi zaledwie 12,4% powierzchni ogólnej powiatu),
- gmina Opatów wyróżnia się również w powiecie wskaźnikiem feminizacji – jest on największy w powiecie, na 100 mężczyzn przypada w gminie 110 kobiet. Średni wskaźnik feminizacji dla powiatu opatowskiego wynosi – 97 (Polska – 106,7, woj. świętokrzyskie – 105,2),
- w latach 1997 – 2005 gmina Opatów nie wykazała znaczącej dynamiki rozwoju – wskaźnik rozwoju osiągnął wielkość 96% co oznacza, że liczba ludności w stosunku do 1991 zmalała o 4%,
- w strukturze wiekowej ludności gmina Opatów na tle powiatu wyróżnia się korzystnymi proporcjami ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych tj.:
  - wiek przedprodukcyjny 20% (powiat opatowski – 21,2%, woj. świętokrzyskie – 20,6%),
  - wiek produkcyjny 62,1% (powiat opatowski – 60,1%, woj. świętokrzyskie – 62,4%),
  - wiek poprodukcyjny 17,9% (powiat opatowski – 18,7%, woj. świętokrzyskie – 17,0%).

  Te proporcje przekładają się na wielkość wskaźnika obciążenia demograficznego tzn. liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, przypadającej na 100 osób wieku produkcyjnego. Dla gminy Opatów wynosi on 61,1 a średni wskaźnik dla powiatu wynosi 66,3. Dla porównania dodać należy, że dla województwa świętokrzyskiego wskaźnik ten wynosi – 60,1, a dla Polski – 56,3.
- gmina Opatów jako jedna z dwóch gmin powiatu Opatowskiego wykazuje dodatnie saldo migracji, które osiągnęło w 2005 r. wartość 6, średnia wielkość salda migracji dla powiatu wynosi – 99 a dla województwa świętokrzyskiego - 2234,
- słabą pozycję w powiecie (piąte miejsce) zajmuje gmina Opatów pod względem wielkości wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców, jest to wskaźnik ujemny mniejszy niż dla powiatu, który wynosi -1,4. Przyrost naturalny dla województwa świętokrzyskiego – 1,7 osób na 1000 mieszkańców, a dla Polski: -0,1 na 1000 mieszkańców,
- wielkość wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w gminie, przy wskaźnikach urodzeń żywych i zgonów na średnim poziomie w odniesieniu do innych gmin powiatu, pomimo korzystnego salda migracji nie rokuje dynamicznego rozwoju demograficznego gminy.

Tabela Nr4. Ludność gminy Opatów. Zmiany liczby ludności w latach 1997 – 2005 r.

Wyszczególnienie	1997			1999			2002			2005		
	osoby	% udziału	dynamika rozwoju 95/97	osoby	% udziału	dynamika rozwoju 97/99	osoby	% udziału	dynamika rozwoju 99/2002	osoby	% udziału	dynamika rozwoju 2002/05
Ludność ogółem	13191	100	99,6	13286	100	100,7	12925	100	97,3	12726	100	98,5
Mężczyźni	6397	48,5	100,3	6408	48,2	100,1	6174	47,8	96,3	6057	47,6	98,1
Kobiety	6794	51,5	98,9	6885	51,8	101,2	6751	52,2	98,1	6669	52,4	98,8

Ogólna ocena stosunków demograficznych w gminie

- Liczba ludności miasta i gminy Opatów w analizowanym okresie czasu tj. od 1997 do 2005 r. (grudzień) wykazuje spadek, średniorocznie wynoszący 58 osób.
  W analizowanym przedziale czasowym, zauważa się jednakże sukcesywny spadek dynamiki rozwoju. pomiędzy rokiem 1997 i 2005. Wskaźnik dynamiki rozwoju w tym przedziale czasowym przyjął w roku 1999 i przekroczył 100%. Podobnie kształtuje się dynamika rozwoju demograficznego w stosunku do grupy kobiet i mężczyzn. Wzrost Wskaźnik rozwoju demograficznego w ostatnich latach, korzystnie rokuje na rozwój demograficzny gminy, mimo, że są zjawiska niekorzystne w tym rozwoju jak ujemne saldo migracji, ujemny przyrost naturalny.
- Ludność gminy i miasta w podziale na grupę mężczyzn i kobiet wykazuje ogólnie spotykaną cechę: przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn. Kobiety stanowią 52,4%, a mężczyźni 47,6% liczby ogólnej mieszkańców. Natomiast proporcja ta wyrażona wskaźnikiem feminizacji wynosi 110,1, co oznacza, że na 100 mężczyzn w gminie przypada 110,7 kobiet (w powiecie opatowskim wskaźnik ten wynosi 97).
- Struktura wiekowa ludności gminy. Analiza przeprowadzona dla trzech przedziałów wiekowych (tabela Nr 2) tj.:
  - wiek przedprodukcyjny: 0 - 18 lat,
  - wiek produkcyjny: dla kobiet 19 - 60 lat, dla mężczyzn 19 – 65 lat,
  - wiek poprodukcyjny: dla kobiet powyżej 60 lat, dla mężczyzn powyżej 65 lat,

  wskazuje na bardzo korzystne proporcje pomiędzy poszczególnymi przedziałami, czego wyrazem jest wskaźnik obciążenia demograficznego, wynoszący dla gminy ogółem 60,1, co oznacza, że na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym przypada 60,1 osób z grup w wieku przedprodukcyjnego i poprodukcyjnego. Wskaźnik dla powiatu wynosi 66,3. Oznacza to jednocześnie korzystne proporcje pomiędzy ludnością czynną zawodowo i niepracującą. Korzystny jest w strukturze wiekowej ludności gminy znaczny udział ludności młodej – w wieku przedprodukcyjnym, stanowiącej 20% populacji gminy. W przedziałach wiekowych: przedprodukcyjnym i produkcyjnym przeważa liczba mężczyzn, natomiast w przedziale wieku poprodukcyjnego przeważają bardzo znacząco (prawie dwukrotnie) kobiety.
- Ruch naturalny ludności w gminie. Miasto i gmina wykazuje niezbyt korzystne wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji ludności.
  - Średni przyrost naturalny, wyrażony liczbami bezwzględnymi, wynosi w gminie -2,5, co oznacza ubytek ludności, z powodu przewagi liczby zgonów nad liczbą żywych urodzeń. Nie daje to prawidłowych proporcji dla rozwoju demograficznego miasta i gminy.

Struktura wykształcenia ludności

Strukturę wykształcenia ludności w mieście i gminie Opatów przedstawia następująca tabela.

Tabela Nr 1. Miasto i gmina Opatów. Struktura wykształcenia ludności.

Wyszczególnienie		Ludność z wykształceniem			
		w liczbach bezwzględnych ogółem	z wykształceniem wyższym	z wykształceniem średnim	z wykształceniem zawodowym i podstawowym
Miasto Opatów	1998	5937	4,7	20,1	68,8
	2002	6888	10,5	43,6	39,6
Wsie gminy Opatów	1998	4792	2,2	18,6	66,1
	2002	5838	3,9	34,5	56,6
Razem miasto i gmina	1998	10638	5,3	20,3	66,9
	2002	12878	7,4	23,3	46,9
Województwo	2002	1295885	7,7	25,6	47,6

Cechy ludności miasta i gminy Opatów, dotyczące wykształcenia to:

- Przeważa grupa ludności z wykształceniem zasadniczym i podstawowym, co jest właściwie regułą w każdej populacji, gdzie ludność wiejska stanowi znaczny udział.
- Na podobnym poziomie jak w województwie kształtuje się wielkość ludności na wszystkich analizowanych poziomach wykształcenia
- Na wysokim poziomie kształtuje się wielkość ludności z wykształceniem średnim. Korzystnie kształtuje się ta wielkość dla miasta – wskaźnik wyższy niż 40% to dla terenów małych miast bardzo korzystna wielkość. Jest to odzwierciedleniem dobrej dostępności do szkół średnich, oraz zapotrzebowania wynikającego z popytu na rynku pracy, który kształtowany jest przez funkcje gospodarcze i społeczne ośrodka.
- Bardzo korzystnie przedstawia się w gminie odsetek ludności z wykształceniem wyższym. W populacji małego miasta odsetek ludności z wyższym wykształceniem osiągający wielkość zbliżoną do 10,5% należy uznać za korzystną cechę. Sytuację tą należy tłumaczyć dużym zapotrzebowaniem na rynku pracy na ludność z wyższym wykształceniem.

Struktura zatrudnienia ludności

Według danych Głównego Urzędu statystycznego na koniec roku 2003 liczba zatrudnionych według sektorów ekonomicznych przedstawiała się następująco:

Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci		
ogółem	osoba	3 001
mężczyźni	osoba	1 098
kobiety	osoba	1 903
sektor rolniczy		
ogółem	osoba	6
mężczyźni	osoba	6
kobiety	osoba	0
sektor przemysłowy		
ogółem	osoba	1 004
mężczyźni	osoba	395
kobiety	osoba	609
sektor usługowy razem		
ogółem	osoba	1 991
mężczyźni	osoba	697
kobiety	osoba	1 294
sektor usługowy - usługi rynkowe		
ogółem	osoba	552
mężczyźni	osoba	280
kobiety	osoba	272
sektor usługowy - usługi nierynkowe		
ogółem	osoba	1 439

mężczyźni	osoba	417
kobiety	osoba	1 022

W strukturze zatrudnienia ludności miasta i gminy zauważa się następujące cechy:
- Najwięcej osób zatrudnionych jest w sektorze usługowym.
- W sektorze usługowym dominują osoby zatrudnione w usługach nierynkowych.
- Trzecia część zatrudnionych znalazła zatrudnienie w sektorze przemysłowy –znaczy udział.

Podsumowując, stwierdzić można, że struktura zatrudnienia w mieście i gminie wskazuje, że sytuacja na lokalnym rynku pracy jest w miarę stabilna. Wpłynęła na to reforma administracji – utworzenie starostwa powiatowego w Opatowie wzmocniło rangę miasta jako ośrodka ponadlokalnego oddziaływania, jego rolę gospodarczą, a także wpłynęło na pobudzenie aktywności i przedsiębiorczości społeczeństwa.

Zatrudnienie w rolnictwie

Liczbę osób zatrudnionych w rolnictwie wyznaczono na podstawie danych z narodowego spisu powszechnego z 2002 r. (ludność) – na poziomie 1243. Są to osoby, które zdeklarowały rolnictwo jako główne źródło dochodów.

9.2 Stan infrastruktury socjalnej miasta i gminy Opatów

9.2.1 Oświata

Opieka przedszkolna

Rozmieszczenie i ilość placówek wychowania przedszkolnego wynika z zapotrzebowania na te usługi. Jedno tylko przedszkole, w mieście, wykorzystujące wszystkich dostępne miejsca, zaspakaja aktualne potrzeby mieszkańców.
Na obszarach wiejskich rolę placówek wychowania przedszkolnego przejmują oddziały przedszkolne, przy szkołach podstawowych tzw. „zerówki” i tu również sytuacja jest dobra. Wszystkie istniejące szkoły z wyłączeniem SP nr 1 Filia w Strzyżowicach i SP w Kobylanach prowadzą oddziały „zerowe”. Oddziały są małe, ale to wynika ze struktury wiekowej ludności. Dane liczbowe w tym zakresie przedstawia tabela Nr 11 dotycząca placówek szkolnictwa podstawowego.

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Od 1 września 1999 r. weszła w życie reforma szkolnictwa, która do szkolnictwa podstawowego wprowadziła dwupoziomową strukturę: szkołę podstawową i gimnazjum.
Szkoły podstawowe działają w strukturze organizacyjnej szkół 6-cio klasowych. Szkoły gimnazjalne działają w strukturze szkół 3 klasowych.
Nauczaniem w szkołach podstawowych w mieście i gminie Opatów, objęte jest obecnie 887 dzieci. Stanowi to 6,8% ogółu liczby ludności gminy. Jest to wskaźnik niższy niż przyjmowany w prognozach statystycznych. Średni wskaźnik to 12,5%. Wskaźnik dla powiatu opatowskiego wynosi 12,48%, dla województwa świętokrzyskiego 12,68%.

Tabela Nr 11. Miasto i gmina Opatów. Placówki szkolnictwa podstawowego wg stanu 2007 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba uczniów	Oddziały „O”	Uwagi (obwód szkolny)
1.	Opatów Nr 1	319	tak	cz. Opatów, Kornacice, Podole, Lipowa, Zochcinek
2.	Opatów Nr 2	428	tak	cz. Opatów, Jurkowice, Marcinkowice, Oficjałów, Okalina Kolonia, Okalina Wieś, Czerników Opatowski, Wąworków, Tudorów, Tomaszów, Jałowęsy, Karwów, Nikisiałka Mała.
3.	Brzezie	15	tak	Adamów, Brzezie, Balbinów, Nikisiałka Duża, Rosochy
4.	Kobylany	74	nie	Kobylany, Kobylanki, Kochów
5.	Strzyżowice	51	nie	Strzyżowice, Jagnin, Czerników Karski, Gojców
Gmina ogółem		887		

Wyposażenie szkół jest zróżnicowane w zależności od wielkości szkoły. Stan obiektów szkolnych można uznać jako przeciętny. Wszystkie szkoły mają sale gimnastyczne. Zapewniane są doraźne remonty.
Niekorzystnie przedstawia się sieć obsługi przez poszczególne szkoły. Niektóre obejmują (np. SP Nr 1, SP Nr 2, SP Brzezie) 5 – 12 sołectw i bez specjalnego transportu nie może być mowy o prawidłowej działalności szkół podstawowych.

Tabela Nr 2. Placówki gimnazjalne w gminie Opatów w 2007 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba uczniów	Uwagi (obwody gimnazjalne)
1.	Opatów Nr 1	245	cz. Opatów, Kornacice, Podole, Zochcinek, Lipowa, Adamów, Brzezie, Balbinów, Nikisiałka Duża, Rosochy, Kobylany, Kobylanki, Kochów, Strzyżowice, Jagnin, Czerników Karski, Gojców,
2.	Opatów Nr 2	269	cz. Opatów, Jurkowice, Marcinkowice, Oficjałów, Okalina Kolonia, Okalina Wieś, Czerników Opatowski, Wąworków, Tudorów, Tomaszów, Jałowęsy, Karwów, Nikisiałka Mała
3	Kobylany	-	-
Gmina ogółem		514	

Gimnazja mieszczą się w obiektach wspólnych ze szkołami podstawowymi. Nauczanie prowadzą przeważnie ci sami nauczyciele.

Szkolnictwo średnie

Na terenie miasta i gminy działają dwie placówki szkolnictwa średniego. Dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 3. Miasto i gmina Opatów. Placówki szkolnictwa średniego wg stanu z 2007 r.

Lp.	Placówka miejscowość	Liczba uczniów	Uwagi
1.	Zespół Szkół Opatów ul. Sempołowskiej	769	przy szkole jest internat na 56 miejsc
2.	Zespół Szkół Zawodowych Opatów ul. Słowackiego	983	przy szkole jest internat na 120 miejsc, Internat służy w czasie wakacji jako szkolne schronisko młodzieżowe PTTK Opatów
Razem:		1752	

Nauką na poziomie szkolnictwa średniego objęte jest na terenie miasta i gminy Opatów 1752 osób. Dwa zespoły szkół prowadzą internaty dla ogółem 176 uczniów.
Biorąc pod uwagę profil kształcenia, wielość specjalności zawodowych, stan obiektów szkolnych i ich wyposażenie, zabezpieczenie obsługi w zakresie szkolnictwa średniego w mieście i gminie Opatów pozostaje na bardzo dobrym poziomie.

Oczywiście szkoły średnie obsługują również gminy sąsiednie i w tym aspekcie działanie internatów przy szkołach w Opatowie stanowi że cieszą się one dużą popularnością. Należy również dodać, że młodzież miasta i gminy korzysta ze szkół poza gminą, w Ostrowcu Świętokrzyskim, Ożarowie, Bałtowie, Sandomierzu, Ćmielowie.

Szkolnictwo wyższe

Na terenie miasta i gminy nie występują placówki szkolnictwa wyższego. Obsługę w tym zakresie spełniają ośrodki wielkomiejskie, tradycyjnie uznane: Warszawa, Kraków, Łódź, Katowice, a także bliżej położone wykreowane w ostatnich czasach: Kielce, Staszów, Sandomierz, Tarnobrzeg, Rzeszów.

9.2.2 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Ochrona zdrowia

Obsługę ludności miasta i gminy w zakresie opieki zdrowotnej, zapewniają:

- Szpital Powiatowy w Opatowie,
- Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej przy Szpitalu Powiatowym w Opatowie
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Opatowie,
- 2 Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej w Opatowie

Na terenie miasta Opatów znajduje się ponadto 6 aptek.

Opieka społeczna
Na terenie miasta i gminy działa od 01.05.1990 r. ośrodek pomocy społecznej. Terenem działania jest miasto i 28 sołectw gminy.
Działalność ustawowa ośrodka polega przede wszystkim na docieraniu z pomocą finansową do mieszkańców miasta i gminy, potrzebujących tej pomocy.

Placówki współdziałające z ośrodkiem pomocy społecznej:

- Schronisko dla kobiet starszych i samotnych w Lipowej – prowadzone przez zgromadzenie sióstr Św. Wincentego A'Paulo w sieci schronisk Stowarzyszenia Brata Alberta, utrzymujące się z dotacji pozarządowych. Dysponuje 11 miejscami – obecnie wykorzystanymi, a ponadto przebywa tam 10 sióstr emerytek ze zgromadzenia prowadzącego schronisko. Gmina współuczestniczy w prowadzeniu schroniska w formie poradnictwa i innych form pomocy w zależności od potrzeb.
- Schronisko dla bezdomnych w Wąworkowie – prowadzone przez Stowarzyszenie Samotnych Rencistów, Emerytów i Inwalidów. Zasięg działania ponadlokalny. Schronisko dysponuje 20 miejscami. Budynek, w którym mieści się schronisko jest udostępniony przez władze gminy umową użyczenia. Z rezerwy budżetowej gminy w miarę możliwości i potrzeb udzielana jest pomoc doraźna dla schroniska.

Znaczącym obiektem opieki społecznej o charakterze ponadlokalnym jest położony w Zochcinku, dom pomocy społecznej dla mężczyzn ze schorzeniami układu nerwowego.
Dom finansowany i administrowany jest ze środków rządowych, poprzez Starostwo Powiatowe w Opatowie – Centrum pomocy rodzinie.
Za duże osiągnięcie w ramach pomocy społecznej należy uznać zorganizowanie w gminie działalności komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i Klubu Anonimowych Alkoholików któremu gmina udostępnia lokal.

9.2.3 Usługi kultury

Domy kultury

W mieście działa Opatowski Ośrodek Kultury, który działa na zasadach gminnego ośrodka kultury. Ośrodek posiada bardzo dobrze wyposażony obiekt – dom kultury, z salą widowiskową (300 miejsc) z salami do zajęć zespołowych. Ponadto obok domu kultury znajduje się amfiteatr na 2000 miejsc, wykorzystywany w sezonie letnim.

W Jurkowicach działa świetlica podległa ośrodkowi w Opatowie. Opatowski Ośrodek Kultury organizuje wiele imprez wpisanych na stałe w kalendarz kulturalny Opatowa.

Biblioteki

Na terenie gminy działają dwie biblioteki:

- Powiatowa i miejsko-gminna Biblioteka Publiczna im. S. Czernika w Opatowie.

Księgozbiór w 2006 r. wynosił: 49556 woluminów przy liczbie czytelników na poziomie 1995 osób.
W stosunku do lat ubiegłych obserwuje się na terenie miasta i gminy spadek liczby woluminów przy jednoczesnym wzroście czytelników.

- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach Filia w Opatowie (w budynku Zespołu Szkół w Opatowie).

Ponadto przy wszystkich szkołach na terenie miasta i gminy istnieją biblioteki szkolne, które w założeniu statutowym mogą być ogólnodostępne.

9.2.4 Sport i turystyka

Kluby sportowe

Promotorem działań w zakresie sportu w mieście i gminie Opatów jest Opatowski Klub Sportowy. Jest w posiadaniu stadionu z bieżnią, trybunami i pełnowymiarowym boiskiem, obiektami kubaturowymi, szatnią, pomieszczeniami dla administracji klubu i kasą biletową.
Ponadto przy stadionie znajduje się basen odkryty, przy którym istnieje 1 budynek administracyjno – gospodarczy, znajduje się pomieszczenie dla ratowników, szatnie, szalety (obiekt niewykorzystywany). Wykorzystanie obiektów kubaturowych przy basenie jest minimalne – zaniedbane, nie przedstawiają dobrego stanu. Działa jedynie sekcja piłki nożnej.

Turystyka

Opatów to jedno z najstarszych miast w Polsce (posiada prawa miejskie od 1282 r.). Położony jest atrakcyjnie na obrzeżu Gór Świętokrzyskich u stóp Pasma Jeleniowskiego.
W mieście znajdują się nadzwyczaj cenne zabytki, które stanowią bardzo istotny element rozwoju turystyki. Należy uwzględnić przy tym, że położenie Opatowa stanowi znakomitą bazę wypadową zarówno w Góry Świętokrzyskie (na północ) jak i do Sandomierza, a nawet Baranowa Sandomierskiego (południe).
Przez teren gminy przebiegają dwa piesze szlaki turystyczne:

- niebieski: („Dolina Opatówki”) Gołoszyce – Opatów – Tudorów – Międzygórze – Wilczyce – Wysiadłów – Dwikozy.

Szlaki rowerowe:
Przez miasto i gminę opatów przebiegają następujące szlaki rowerowe
a) okolic Opatowa:

- Szlak czerwony: Opatów - Podole - Jacentów - Sadowie – Opatów – 28 km,
- Szlak niebieski: Opatów - Strzyżowice - Tęcza - Ujazd - Boduszów - Ublinek - Włostów – Opatów – 38,
- Szlak zielony: Opatów - Nikisiałka Mała - Międzygórz - Włostów - Tudorów – Opatów – 30 km,

b) okolic Sandomierza:

– Szlak żółty: Żółty: Sandomierz - Chwałki - Radoszki - Bachaczów - Zagrody - Pęczyny - Dobrocice - Pielaszów - Męczenice - Malice Kościelne - Nikisiałka Mała - Karwów - Wąworków - Opatów - 31 km,

c) Ponadlokalne

– Rowerowy szlak architektury obronnej: Końskie - Modliszewice - Kazanów - Sielpia - Miedzierza - Smyków - Grzymałów - Stachura - Malmurzyn - Oblęgór - Oblęgorek - Chełmce - Podzamcze Piekoszowskie - Piekoszów - Szewce - Jaskinia Raj - Chęciny - Podzamcze Chęcińskie - Mosty - Bolmin - Małogoszcz - Mieronice - Brzegi - Sobków - Mokrsko - Kotlice - Motkowice - Stawy - Imielno - Skowronno - Pińczów - Młodzawy - Chroberz - Stradów - Pełczyska - Jurków - Wiślica - Chotel Czerwony - Radzanów - Szczaworyż - Kąty - Stopnica - Oleśnica - Święcica - Rytwiany - Golejów - Staszów - Kurozwęki - Kotuszów - Szydłów - Chańcza - Rembów - Iwaniska - Ujazd - Konary - Klimontów - Ossolin - Samborzec - Sandomierz - Kichary Nowe - Ocinek - Dacharzów - Międzygórz - Tudorów - Okalina - Opatów - Lipowa - Ptkanów - Rosochy - Ćmielów - Podgrodzie - Ćmielów - Trębanów - Małoszyce - Wszechświęte - Jacentów - Sadowie - Czerwona Góra - Janowice - Sarnia Zwola - Grzegorzowice - Serwis - Baszowice - Dębno - Bodzentyn - Psary - Klonów - Masłów - Kielce - 500,5 km,
– Szlak rowerowy „Przez Góry Świętokrzyskie": Cedzyna - Mąchocice - Ciekoty - Wilków - Bodzentyn - Tarczek - Łomno - Mirocice - Nowa Słupia - Grzegorzowice - Janowice - Biskupice - Zochcinek - Opatów - 83,8 km,
– Szlak Rowerowy Berlin – Lwów: Ujazd – Iwniska – Tęcza – Planta – Sobiekurów – Wymysłów – Józefów Strzyżowice – Czernikaków Opatowski – Opatów – Lipowa – Podole – Małoszyce – 27 km (powiat opatowski).

Podmiotami świadczącymi usługi noclegowe na terenie miasta i gminy są:

- Hotel Amigo w Opatowie,
- Schronisko PTSM w Opatowie,
- Gospodarstwo Agroturystyczne w Podolu.

9.2.5 Usługi handlu, gastronomii i rzemiosła

Charakterystykę zaspokojenia potrzeb w mieście i gminie w tym zakresie oparto na analizie rejestru podmiotów gospodarczych prowadzonego w Urzędzie Miasta i Gminy od 1989 r.
Wg stanu z 2007 r. sytuacja w sferze usług handlu, gastronomii
i rzemiosła przedstawia się następująco:

Handel

Na ogólną liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – 1160, podmioty prowadzące działalność handlową prezentują liczbę 850.

Hotelarstwo i restauracje

Z rejestru podmiotów gospodarczych wynika że, na opracowywanym terenie działa 10 podmiotów prowadzących hotelarską i gastronomiczną.

Usługi

Analiza rejestru działalności gospodarczej w zakresie działalności usługowej daje bardzo korzystny obraz miasta i gminy. Zarejestrowanych zostało ogółem 277 podmiotów działalności usługowej.
Świadczy to również bardzo korzystnie o przedsiębiorczości i inicjatywach gospodarczych społeczeństwa miasta i gminy. W warunkach gospodarki rynkowej ludność, zwłaszcza miasta wykazuje dużo inicjatywy i umiejętności w zakresie uruchamiania działalności usługowej, tworzenia lokalnego rynku usług, a co za tym idzie własnych miejsc pracy. Wykorzystane zostały przy tym wielowiekowe tradycje kupieckie i rzemieślnicze tego regionu.
Bardzo imponująca jest oferta rodzaju usług. Dominują usługi związane z typową działalnością jak: murarstwo, malarstwo, fryzjerstwo, krawiectwo, tapicerstwo, blacharstwo, ślusarstwo, betoniarstwo, wulkanizacja, instalatorstwo elektryczne, sanitarne
i gazowe, stolarstwo, kaletnictwo, kowalstwo, zduniarstwo, czapnictwo, cholewkarstwo, zegarmistrzostwo, szklarstwo, kamieniarstwo, garncarstwo.
Znaczącą grupę w działalności usługowej na terenie gminy, stanowią usługi związane
z obsługą rolnictwa, a to: masarnie, ubojnie, młynarstwo i przemiał zbóż, usługi rolnicze (usługi mechanicznej obsługi rolnictwa, opryski), naprawa i konserwacja urządzeń i maszyn rolniczych, usługi weterynaryjne. Świadczy to o zapotrzebowaniu na tego rodzaju usługi ze strony ludności zajmującej się produkcją rolną.
O różnorodności spotykanych na terenie miasta i gminy usług świadczy wykonywanie usług: usługi projektowania budowlanego, wystroju wnętrz, lombard, naprawa rowerów, magiel, szlifowanie szkieł i kryształów, wytwarzanie wyrobów z folii, usługi pogrzebowe, noclegowe, produkcja zniczy, sztucznych choinek, konserwacja sprzętu przeciwpożarowego, usługi medyczne (gabinety lekarskie, pracownie analityczne, usługi pielęgniarskie), usługi geodezyjne. Należy również wymienić grupę usług które pojawiły się na rynku od niedawna w związku z transformacją gospodarczą: doradztwo podatkowe i prawne, pośrednictwo ubezpieczeniowe, pośrednictwo i obrót nieruchomościami, szkolenie kierowców, usługi transportowe, nauka tańca, organizowanie imprez kulturalnych, sprzedaż i wypożyczalnie kaset wideo, wideofilmowanie, usługi kserograficzne.
Oczywiście dostępność do tych usług w sensie odległości, jest dla mieszkańców w gminie bardzo zróżnicowana i zależy od tego w jakim sołectwie mieszkają. Usługi koncentrują się
w mieście – wiele sołectw nie ma żadnych punktów usługowych, i właściwie sytuacja ta nie ulegnie zmianie bowiem popyt na usługi reguluje ich rozmieszczenie.

9.3 Rynek pracy. Bezrobocie

Na terenie miasta i gminy zasoby siły roboczej (stan na 31.12.2006 r.) wynosiły:
- pracujący ogółem: 2861 osób,
- bezrobotni ogółem: 1081 osób,

Ogółem zasoby siły roboczej zamykały się liczbą: 3942 osób.

Na koniec 2006 r. liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie miasta i gminy Opatów wynosiła 1047. Większość podmiotów zarejestrowano w działach:
- handel, usługi (szeroko rozumiane), drobna wytwórczość,
- najem,
- transport.

Większość podmiotów – 77% prowadzone jest przez osoby fizyczne. W sektorze prywatnym odnotowano 64 podmioty – czyli 6% to przedsiębiorstwa publiczne.
Na terenie gminy Opatów na jeden podmiot zarejestrowany w systemie REGON przypada 12,1 osoby.

Nieodzowną cechą rynku pracy w gospodarce wolnorynkowej jest zjawisko bezrobocia. Zjawisko to jest rejestrowane i oceniane przez Powiatowe Urzędy Pracy. Poniższe zestawienia tabelaryczne przedstawiają dane dotyczące zjawiska bezrobocia:

Tabela Nr 1. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w okresie2004 – 2006 r.

Gmina	31.12.2004 r.			31.12.2005 r.			31.03.2006 r.		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Miasto i Gmina	1 145	639	506	1 110	620	490	1 081	626	455

Liczba osób bezrobotnych z prawem do zasiłku wynosiła w 2006 r. - 74 a w 2005 r. - 67
Stopa bezrobocia dla powiatu opatowskiego, w dniu 31.08.2007 r. (wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Opatowie) wynosiła 16,3%. Dla województwa świętokrzyskiego stopa bezrobocia wynosiła **15,3** %.

Ocena zjawiska bezrobocia w gminie:
- liczba zarejestrowanych bezrobotnych na terenie miasta i gminy Opatów na przestrzeni ostatnich lat zmalała.
- wśród zarejestrowanych bezrobotnych dominują mężczyźni
- na przestrzeni ostatnich dwóch lat wzrosła liczba osób z prawem do zasiłku.
-

Zasoby mieszkaniowe miasta i gminy

Zmiany w zasobach mieszkaniowych miasta i gminy w latach 2000 - 2005 przedstawiają poniższe tabele:

Tabela Nr 2. Miasto i gmina Opatów. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane 1992 – 1998 r.

Jednostka	Rok	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m^2	Przeciętnie		
					Powierzchnia użytkowa mieszk/1 osobę	Liczba osób na	
						1 mieszkanie	1 izbę
Opatów miasto	2000	2406	7590	128692	18	2,93	0,93
	2003	2439	8599	156469	22	2,85	0,81
	2005	2481	8812	161824	23	2,78	0,78
Wsie w gminie	2000	1796	5080	106096	18	3,33	1,18
	2003	1767	5894	135226	23	3,33	1
	2005	1776	5949	136584	23	3,29	0,98

Z powyższych zestawień wynika, że:
- zasoby mieszkaniowe miasta stanowią 58% ogólnej liczby zasobów mieszkaniowych miasta i gminy Opatów. Proporcja ta jest prostym odbiciem stosunku liczby ludności zamieszkującej w mieście, do liczby ludności zamieszkującej na wsiach.
- na przestrzeni lat 2000-2005 następuje w mieście sukcesywny przyrost zasobów mieszkaniowych, z tym że największy przyrost następuje w okresie od 2003 r. do 2005 r.,
- na obszarze wiejskim natomiast obserwuje się w ostatnich latach spadek liczby mieszkań,

Jednostka	Rok	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m^2	Przeciętnie		
					Powierzchnia użytkowa mieszk/1 osobę	Liczba osób na	
						1 mieszkanie	1 izbę
Opatów miasto	2000	2406	7590	128692	18	2,93	0,93
	2003	2439	8599	156469	22	2,85	0,81
	2005	2481	8812	161824	23	2,78	0,78
Wsie w gminie	2000	1796	5080	106096	18	3,33	1,18
	2003	1767	5894	135226	23	3,33	1
	2005	1776	5949	136584	23	3,29	0,98

- wskaźnikowa charakterystyka warunków mieszkaniowych w mieście i gminie daje następujący obraz:
  - przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosi zarówno w mieście jak i na terenach wiejskich 23 m^2, (powiat opatowski – 23 m^2, województwo świętokrzyskie – 23 m^2),
  - przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie: w mieście – 2,78 osoby, na terenach wiejskich – 3,29 osoby (powiat opatowski – 3,18 osoby, województwo świętokrzyskie – 3,12 osoby). Wielkości te zmalały od 2000 r., co stanowi korzystne zjawisko – maleje zagęszczenie ludności w mieszkaniach,
  - przeciętna liczba osób przypadających na 1 izbę, kształtuje się zarówno w mieście jak i na terenach wiejskich – poniżej 1 osoby na izbę.

Zasoby budownictwa mieszkaniowego w mieście to: 1075 mieszkań w 403 budynkach własności gminy Opatów.
Na terenach wiejskich również występują budynki wielorodzinne. Zasoby komunalne w tym budownictwie (wiejskim) to 2 mieszkania w szkole podstawowej w Brzeziu (6 mieszkań w budynku po byłym SKR) też w Brzeziu. Ponadto w Lipowej znajduje się 10 małych budynków wielorodzinnych (60 mieszkań) po byłym ośrodku Instytutu Sadownictwa i Ogrodnictwa, obecnie mieszkania własnościowe.

9.4 Synteza uwarunkowań wynikających z jakości życia mieszkańców

9.4.1 Uwarunkowania wynikające ze stosunków demograficznych

- Ogólnie oceniając są niezbyt korzystne. Przyrost naturalny w gminie wyraża się liczbą ujemną. Wskaźnik ten niwelowany jest przez dodatnie saldo migracji. Prognoza liczby ludności miasta i gminy do 2020 roku będzie wyrażać się niewielkim przyrostem, dotyczącym przede wszystkim ludności miasta, które wykazuje dodatnie saldo migracji.
- Analiza zjawisk demograficznych na terenach wiejskich wskazuje na poważne ograniczenia w rozwoju demograficznym wielu sołectw, zwłaszcza tych o małej liczbie mieszkańców, ujemnym przyroście naturalnym, niewielkiej lub zerowej liczbie małżeństw i ujemnym saldzie migracji.
- Korzystnie przedstawiają się uwarunkowania wynikające ze struktury wiekowej ludności. Wskaźnik udziału grupy wiekowej przedprodukcyjnej i produkcyjnej dobrze rokuje na rozwój demograficzny i pozwala na założenie, że wskaźnik obciążenia demograficznego w gminie i w mieście będzie malał.

9.4.2 Uwarunkowania wynikające z dostępności do usług

- Ogólnie określić należy jako korzystne, sieć placówek zdrowia, oświaty, szkolnictwa podstawowego, średniego, kultury oraz wskaźniki zaspokojenia potrzeb mieszkańców w tym zakresie wskazuje, że dostępność do usług nie budzi większych zastrzeżeń, rokuje na utrzymanie tego poziomu na przyszłość.
- Ponieważ wszelkiego rodzaju usługi koncentrują się przede wszystkim w mieście, można mieć zastrzeżenia co do dostępności do nich (w sensie odległości) ze znacznej liczby miejscowości gminy, kiedy odległości przekraczają często 8 km. Jednakże struktura sieci osadniczej gminy nie rokuje na możliwości zmiany tej sytuacji.
- Całkiem korzystnie przedstawia się rozmieszczenie usług podstawowych handlu i gastronomii. Szczególnie rozmieszczenie sieci placówek handlu nie budzi zastrzeżeń co do zaspokojenia potrzeb w tym zakresie. Niemal w każdej miejscowości występuje tego rodzaju placówka, chociaż zastrzeżenia często budzi stan obiektów, w których prowadzi się działalność.
- Miasto pod względem zasięgu i różnorodności urządzeń obsługi ma szansę umocnić swoją rolę jako ośrodka obsługi lokalnej i ponadlokalnej, biorąc pod uwagę przedsiębiorczość i inicjatywę mieszkańców w zakresie rozwijania działalności gospodarczej.
- Szansą rozwoju sieci usług w gminie jest wykorzystanie uwarunkowań przyrodniczo – kulturowych (zwłaszcza miasta) dla rozwoju turystyki i agroturystyki, a więc przyciągnięcia usługobiorców z zewnątrz.
- W związku z powyższym należy zwrócić uwagę, że poziom świadczonych usług winien ulec poprawie – ich jakość będzie stanowić niejako wizytówkę rejonu dla turystów.

9.4.3 Uwarunkowania wynikające z sytuacji na rynku pracy

- Sytuację na rynku pracy w mieście i gminie (w oparciu o dane dla powiatów województwa świętokrzyskiego) na tle regionu określić należy jako w miarę korzystne – średnia stopa bezrobocia w powiecie to 18,6% (koniec 2006 r.) podczas gdy są powiaty osiągające 29%.
- W związku z przyjęciem od 1999 roku nowej funkcji miasto otrzymało szanse na rozwinięcie miejscowego rynku pracy – z racji funkcji pojawiły się w mieście nowe instytucje, przedsiębiorstwa, zaszła potrzeba rozwinięcia istniejących. Władze gminy i powiatu muszą być nastawione na działania służące zabezpieczeniu odpowiednio przygotowanych terenów dla ewentualnych inwestorów.
- Należy zwrócić uwagę na dużą szansę poprawy sytuacji na rynku pracy, jaką stanowi konieczność wykorzystania walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy – tworzenia miejsc pracy związanych z przetwórstwem płodów rolnych, owoców i warzyw, rozwój urządzeń obsługi związanych z produkcją rolną (usługi w zakresie mechanizacji rolnictwa, skupem i handlu płodami rolnymi, zwierzętami gospodarskimi, środkami do produkcji rolnej.

9.4.4 Uwarunkowania wynikające ze stanu zasobów mieszkaniowych

- Stan i rozmieszczenie zasobów mieszkaniowych w gminie ogólnie uznać należy jako korzystną sytuację.
- Gorsza w tym zakresie jest sytuacja w mieście – stara zabudowa przysparza problemów w dostosowaniu jej do odpowiednich standardów użytkowych przy wymogach konserwatorskich, a z drugiej strony jest atrakcyjna zwłaszcza dla prowadzenia działalności usługowej.
- Rozwój zasobów mieszkaniowych, który uwarunkowany jest sytuacją demograficzną (i dlatego nie rokuje na większe zmiany), należy ukierunkować na inwestycje w budownictwie indywidualnym, a przede wszystkim doprowadzić do zorganizowania

pełnej sieci infrastruktury technicznej. Te dziedziny wymagać będą nakładów finansowych, a ich brak będzie barierą dla rozwoju gminy.

10 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy

Potrzeby i możliwości rozwoju gminy określono na podstawie analizy SWOT dla miasta i gminy Opatów (Strategia Rozwoju Miasta i Gminy).
Silne strony:

- Opatów – miasto powiatowe (funkcja centrum usługowo – administracyjnego dla okolicznych gmin;
- Dogodne położenie geograficzne Opatowa – bliskość do innych miast posiadających zabytki lub tereny atrakcyjne turystycznie (Sandomierz, Ujazd, Góry Świętokrzyskie), urozmaicenie terenu, walory krajobrazowe;
- Bardzo cenne zabytki miasta (kolegiata, klasztor, podziemna trasa turystyczna, Brama Warszawska);
- Korzystne położenie na przecięciu ważnych szlaków komunikacyjnych (węzeł komunikacji drogowej, skrzyżowanie dróg krajowych wsch. – Zach., płn. – płd.;
- Duży potencjał ludzki, intelektualny i branżowy;
- Dobra infrastruktura techniczna: woda, gaz, telefonia, oczyszczalnia ścieków;
- Czyste środowisko naturalne;
- Przynależność do Ekologicznego Związku Gmin Zlewni Koprzywianki;
- Rozwinięte tereny rolnicze, wysoka towarowość rolnictwa, duża produkcja roślinna i zwierzęca, silne ekonomiczne gospodarstwa w porównaniu do innych gmin, względnie dobre wyposażenie w sprzęt rolny;
- Dobre gleby (wysokiej klasy bonitacyjnej);
- Dysponowanie dużym potencjałem produktów rolnych, głównie złoża, buraków, rzepaku, produkcja mleka;
- Dobrze rozwinięte rolnictwo;
- Dobrze rozwinięta sieć usług finansowych;
- Zaangażowanie społeczeństwa, działalność wydawnictw lokalnych, radia lokalnego, wykorzystanie mediów lokalnych do zaangażowania społeczności w rozwiązywaniu bieżących problemów.

Słabe strony:

- Brak wysoko wykwalifikowanej siły roboczej;
- Stosunkowo mały rynek pracy;
- Brak dostatecznie rozwiniętej przedsiębiorczości;
- Ograniczoność środków gminnych na finansowanie inwestycji;
- Małe zainteresowanie inwestorów z zewnątrz;
- Niedostateczne ilość terenów uzbrojonych przeznaczonych do zainwestowania;
- Braki w szkolnictwie na poziomie wyższym;
- Brak zaplecza rozrywkowego, imprez rozrywkowych, festynów, zawodów sportowych;
- Złe rozwiązania komunikacyjne – brak obwodnic;
- Niedostateczne przetwórstwo rolne i ogrodnicze;
- Braki infrastrukturalne;
- Brak rynków zbytu dla rolnictwa;
- Niedostateczna baza noclegowa;

Szanse:

- Możliwości turystyczne – wykorzystanie zabytków Opatowa oraz zabytków położony na terenie gmin sąsiednich w powiązaniu z Sandomierzem, Górami Świętokrzyskimi;
- Rozwój agroturystyki;
- Położenie na szlaku turystycznym stwarza możliwości rozwoju sieci hoteli i zaplecza turystycznego, a co za tym idzie zwiększenia szans na zatrudnienie;
- Dogodne położenie na przecięciu głównych szlaków komunikacyjnych – budowa obwodnic;
- Aktywizacja potencjalnych terenów inwestycyjnych przy obwodnicy miasta;
- Współpraca na szczeblu powiatowym i gminnym z innymi ośrodkami;

Zagrożenia:

- Zagrożenie strukturalne okolicznych ośrodków;
- Sąsiedztwo ośrodków atrakcyjnych turystycznie – Sandomierz;
- Trudności ze zbytem płodów rolnych;
- Brak zainteresowania inwestorów z zewnątrz.

11 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy dla obszaru objętego zmianą nr 1 Studium.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2016, poz.778, z późn.zm.), w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z: *potrzeb i możliwości rozwoju gminy, uwzględniając w szczególności:*
a) analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne,
b) prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego,
c) możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,
d) bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę
Szczegółowo zagadnienia te zostały omówione w oddzielnym opracowaniu pn.: *Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę na potrzeby zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.* Poniżej przedstawiono wyniki tej analizy.

Szczegółowo zagadnienia te zostały omówione w oddzielnym opracowaniu pn.: *Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę na potrzeby zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.* Poniżej przedstawiono wyniki tej analizy.

11.1 Zapotrzebowanie na nową zabudowę

Dla określenia zapotrzebowania na nową zabudowę w mieście i gminie Opatów, przeanalizowano aktualną sytuację demograficzną oraz prawdopodobne jej zmiany w przyszłości a także dokonano oceny sytuacji społecznej pod względem potrzeb mieszkalnictwa.

W gminie Opatów liczba ludności faktycznie zamieszkałej systematycznie maleje, i to zarówno w mieście, jak i na obszarze wiejskim. Według stanu na 31.12.2015 r. w gminie mieszkało ogółem 12 000 osób, tj. o 102 osoby mniej niż na koniec 2014 roku i 227 mniej niż na koniec roku 2013. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, ludność miejska jest w niewielkiej przewadze i prognozuje się, ze trend ten będzie się utrzymywał. Zgodnie z opracowaną przez GUS w 2014 r. prognozą demograficzną obejmującą perspektywę do 2050 roku, przewiduje się dalszy spadek liczby ludności gminy, z nieco szybszym jej ubywaniem na terenie miejskim, choć bez wyraźnego trendu spadkowego. Zakłada się również utrwalenie się niekorzystnych wskaźników demograficznych, tj. spadku gęstości zaludnienia, ujemnego przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji. Pogorszeniu ulegnie m.in. struktura wiekowa ludności, charakteryzująca się nadmiernym wzrostem udziału ludności w wieku poprodukcyjnym i spadkiem udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym. Należy się spodziewać spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 r. w gminie Opatów znajdowało się 4329 mieszkań, liczba ta wzrosła względem roku wcześniejszego o 9. Równocześnie do zasobów mieszkaniowych dołączyło 12 mieszkań oddanych w użytkowanie w 2014 r. Wynikać stąd może, że w gminie występuje ruch nie tyle w budownictwie, co w zakresie przekształcania istniejącej już tkanki mieszkaniowej i ludność zamieszkuje w terenach już na ten cel przeznaczonych.

Kolejną istotną rzeczą, jest fakt ciągłego wzrostu przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę. Związany jest on z poprawą sytuacji ekonomicznej i poziomu życia a tym samym ze zmianą oczekiwań i preferencji mieszkańców oraz spadkiem liczby mieszkańców. Prognozuje się jednak, że przy utrzymaniu się aktualnych trendów, około roku 2025 oba wskaźniki znajdą się na tym samym poziomie i sytuacja ulegnie odwróceniu, tj. wskaźnik będzie rósł szybciej dla obszaru wiejskiego niż dla miasta.
Włączanie w zasób kolejnych mieszkań powoduje wzrost całkowitej ich powierzchni dla gminy. W ostatnich latach nastąpił wzrost powierzchni użytkowej mieszkań, w ostatnim roku o 2388 m^2 w mieście i o 644 m^2 na obszarze wiejskim w stosunku do roku 2014.

Prognozuje się, że trend wzrostowy będzie dla miasta utrzymany do roku około 2025, po czym z uwagi na postępujący spadek liczby ludności zapotrzebowanie na powierzchnię mieszkaniową będzie spadać. Około 2040 r. może się nawet okazać, że istniejącej powierzchni mieszkaniowej będzie nawet za dużo. Dla obszaru wiejskiego nie jest prognozowany nadmiar powierzchni, wzrost swoje apogeum osiągnie około 2040 r., po czym zacznie łagodnie spadać.

Dla określenia potrzeb przyjęto różnice między stanem obecnym a najwyższą prognozowaną potrzebną powierzchną. Zgodnie z założeniami bilansu z uwagi na niepewność procesów rozwojowych, można zwiększyć prognozowany wynik o 30%, tak więc **maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową może w perspektywie 30-letniej wynieść 18 047 m^2, w tym: 5 044 m^2 dla miasta oraz 13 003 m^2 dla obszaru wiejskiego.**

Potrzeby te są wyliczone jedynie dla zabudowy mieszkaniowej, która jest wiodącą dla charakteru gminy, ponadto w pewnym zakresie jej zlokalizowanie warunkuje pojawienie się innych funkcji, głównie usługowych.

Znaczny wpływ na lokalizowanie nowej zabudowy mają warunki środowiskowe. W gminie Opatów występują jedne z najlepszych gleb w kraju, co głównie dla obszaru wiejskiego warunkuje ograniczenia dla budownictwa. Ograniczenia wynikają również ze zróżnicowania ukształtowania powierzchni, spadki i nachylenia nie są korzystnymi lokalizacjami dla zabudowy.

11.2 Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Z uwagi na podział gminy na obszar miejski i wiejski, jako obszar poddany analizie chłonności wskazuje się jedynie miasto Opatów. Decyzję podjęto z uwagi na specyfikę zabudowy zagrodowej a co za tym idzie trudność w wyznaczeniu obszarów o zwartej strukturze przestrzennej. Ponadto tereny których obejmuje zmiana Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów, dotyczy terenów znajdujących się w granicach miasta Opatów.

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną miasta tworzy rozmieszczenie głównych typów użytkowania terenów miejskich. Poniższa tabela przedstawia zestawienie obecnej faktycznej intensywności zabudowy z zakładaną wzorcową intensywnością, charakterystyczną dla terenów o optymalnym wykorzystaniu przestrzeni. Wartości te są porównywalne do średnich intensywności ustalonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Tabela Analiza chłonności terenów zainwestowanych na terenie miasta Opatów.

Przeznaczenie terenów wg mpzp	Łączna powierzchnia terenów	Łączna powierzchnia całkowita zabudowy	Rzeczywista intensywność zabudowy	Intensywność zabudowy przy optymalnym wykorzystaniu terenu	Chłonność terenów w m^2 powierzchni całkowitej zabudowy
Tereny mieszkaniowe jednorodzinne (MN)	889 700	112 342	0,13	0,36	207 950
Tereny mieszkaniowe i zagrodowe (MNR)	12 000	625	0,05	0,35	3 575
Tereny mieszkaniowe jednorodzinne i usługowe (MNU)	487 200	107 321	0,22	0,42	97 303
Tereny mieszkaniowe wielorodzinne i usługowe (MWU)	134 200	72 501	0,54	1,46	123 431
Tereny mieszkaniowe wielorodzinne (MW)	41 500	23 123	0,56	1,24	28 337
Tereny usługowe (U)	316 500	101 989	0,32	0,57	78 416
Tereny przemysłowo-składowo-usługowe (PU)	184 500	32 490	0,18	0,24	11 790
RAZEM	**2 065 600**	**450 391**	-	-	**1 001 193**

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie obliczeń oszacowano średni współczynnik intensywności zabudowy na poziomie 0,22 natomiast wskaźnik dla działek przyjętych jako optymalnie zagospodarowane wynosił od 0,24 do 1,46. Według przyjętych założeń w mieście na terenach już

zainwestowanych można zlokalizować jeszcze 550 802 m^2 powierzchni całkowitej nowej zabudowy, co daje **385 561 m^2 powierzchni użytkowej.**

Analiza statystyczna, zweryfikowana analizą przestrzenną wykazała dodatnią chłonność dla terenów przeznaczonych dla zabudowy. Wynika to głównie z istniejących luk w zabudowie wymagających uzupełnień oraz charakterystyki zabudowy jednorodzinnej, w której znaczne części działek budowlanych zajmują ogrody. Należy jednak pamiętać, że podana możliwa chłonność jest wartością orientacyjną, głównie z uwagi na uśrednioną wartość intensywności zabudowy. Po pierwsze, wskazana wartość w żaden sposób nie obliguje właścicieli działek do takiego wykorzystania przestrzeni. Tym samym nie ma żadnego instrumentu prawnego, którym można by było wymusić bardziej intensywną zabudowę na nowo zagospodarowywanych działkach, a tym bardziej na nieruchomościach już zainwestowanych

11.3 Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę

Na terenie miasta Opatów obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące całą jego powierzchnię. Zgodnie z ich zapisami pod zainwestowanie przeznaczono łącznie 427 ha powierzchni miasta.

Tabela Szczegółowy bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Przeznaczenie terenów	**Powierzchnia terenów [w ha]**	**W tym terenów niewykorzystanych [w ha]**
Tereny mieszkaniowe jednorodzinne (MN)	245,2635	156,2935
Tereny mieszkaniowe i zagrodowe (MNR)	4,7959	3,5959
Tereny mieszkaniowe jednorodzinne i usługowe (MNU)	59,2108	10,4908
Tereny mieszkaniowe wielorodzinne i usługowe (MWU)	17,4302	4,0102
Tereny mieszkaniowe wielorodzinne (MW)	5,7911	1,6411
Tereny usługowe (U)	46,3406	14,6906
Tereny przemysłowo-składowo-usługowe (PU)	54,8638	36,4138
RAZEM	427,9048	221,3448

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie stanu istniejącego, określono ile powierzchni w ramach poszczególnych terenów przeznaczonych pod zabudowę pozostaje jeszcze niezainwestowanych. Szacunki te zawarto w tabeli poniżej, dokonano również prognozy chłonności dla nowej zabudowy, którą wyrażono w powierzchni użytkowej.

Tabela Analiza chłonności terenów niezainwestowanych i przeznaczonych pod zabudowę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na terenie miasta Opatów.

Przeznaczenie terenów	Powierzchnia terenów w m^2	Średnia intensywność zabudowy wg mpzp	Chłonność terenów w m^2 powierzchni całkowitej zabudowy	Chłonność terenów w m^2 całkowitej powierzchni użytkowej zabudowy
MN	1 562 935	0,4	625 174	437 622
MNR	35 959	0,4	14 383	10 069
MNU	104 908	0,4	41 963	29 374
MWU	40 102	1,5	60 153	42 107
MW	16 411	1,4	22 975	16 083
U	146 906	0,6	88 143	61 701
PU	364 138	0,3	109 241	76 469
RAZEM				**673 424**

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie średnich intensywności wynikających z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oszacowano, że chłonność obszarów już przeznaczonych dla zabudowy wynosi **673 424 m^2powierzchni użytkowej zabudowy**. Podobnie jednak, jak w przypadku obszarów już zagospodarowanych, jest to wartość orientacyjna, głównie z uwagi na przyjęty średni wskaźnik intensywności.

11.4 Porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę

Jak wynika z zapisów Krajowej Polityki Miejskiej 2030 *rozproszona zabudowa mieszkaniowa generuje nieracjonalnie wysokie koszty realizacji i utrzymania infrastruktury, ponoszone przez wspólnoty samorządowe. Obok mechanizmów odszkodowawczych, cechujących się nadmiernym automatyzmem, a dotyczących często nieracjonalnie rozległych terenów pod zabudowę wyznaczonych w planach miejscowych, jest to drugi aspekt gospodarki przestrzennej negatywnie odbijający się na finansach gmin.*
Kierując się powyższym oraz zgodnie z ustawą o rewitalizacji, określenia realnych potrzeb wyznaczania nowych obszarów pod zabudowę można dokonać porównując prognozowane zapotrzebowanie na nową zabudowę z istniejącymi możliwościami jej lokalizowania.

Tabela Zestawienie zapotrzebowania i możliwości lokalizowania nowej zabudowy na terenie miasta Opatów

Przeznaczenie	Powierzchnia całkowita zabudowy w stanie istniejącym [w m^2]	Powierzchnia użytkowa zabudowy w stanie istniejącym [w m^2]	Prognozowane zapotrzebowanie [w m^2]	Prognozowane możliwości lokalizowania nowej zabudowy (chłonność terenów) [w m^2]
MN	112 342	78 640	5 044	583 187
MNR	625	438		12 572
MNU	107 321	75 125		97 486
MWU	72 501	50 751		128 509
MW	23 123	16 186		35 919
U	101 989	71 393	-	116 592
PU	32 490	22 743	-	88 259

Źródło: Opracowanie własne

Z obliczeń wynika, że w mieście Opatów istnieją znaczne rezerwy dla lokalizowania nowej zabudowy. Prognozowana chłonność terenów dla każdej funkcji zabudowy jest kilkukrotnie większa od istniejącej powierzchni zabudowy. Oznacza to, że nie ma potrzeby wyznaczania nowych terenów pod zabudowę, zmiany dotyczyć powinny jedynie zmian przeznaczeń.

11.5 Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej służących realizacji zadań własnych gminy

Gmina otrzymuje środki finansowe w wysokości koniecznej do wykonania zadań i samodzielnie prowadzi swoją gospodarkę finansową na podstawie uchwały budżetowej. Finansowanie inwestycji z zakresu wykonania sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej dokonywane jest z wydatków określanych w budżecie jako majątkowe (inwestycyjne).
Przyjmując, że całość wydatków majątkowych zostanie przeznaczona na budowę infrastruktury oraz, że wykonany zostanie jedynie niezbędny jej zakres, który wynika już ze stanu obecnego bądź przesądzeń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oszacowano potrzeby w samym mieście Opatów.

Konieczne do wybudowania jest 2,912 km drogi klasy lokalnej oraz 3,580 km dróg klasy dojazdowej. Zgodnie z prognozą skutków finansowych uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Opatów z 2015 r. przyjęto koszt budowy 1 km infrastruktury drogowej na poziomie: dla drogi lokalnej 1 561 008 zł/km oraz dla drogi dojazdowej 1 092 706 zł/km. Dodatkowo uwzględniono koszt budowy kanalizacji sanitarnej, deszczowej oraz wodociągu o łącznej wysokości 2 200 000 zł/km.
Koszt wybudowania i uzbrojenia dróg koniecznych do zrealizowania będzie wynosić zatem 22 739 943 zł i uznać można, że są to wydatki które gmina może zrealizować w najbliższych latach.

Jeszcze inną kwestią są koszty infrastruktury społecznej, w skład której wchodzą obiekty i urządzenia zaspokajające potrzeby ludności w zakresie oświaty, wychowania, pomocy

społecznej, ochrony zdrowia, kultury i sztuki a także szkoły, internaty, przedszkola, żłobki, domy dziecka, przychodnie i ośrodki zdrowia, organizacje społeczne, obiekty kultu religijnego, a których na obecnym etapie nie sposób ocenić.

12 Stan prawny gruntów

Tabela 1. Stan prawny gruntów

Wyszczególnienie	Miasto		Gmina	
	Powierzchnia w ha	Udział %	Powierzchnia w ha	Udział %
Grunty SP z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste	58	6,20	626	6,01
Grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste	17	1,82	20	0,19
Grunty spółek SP, przedsiębiorstw państwowych, i innych państwowych osób prawnych	0	0,00	0	0,00
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem oddanych w użytkowanie wieczyste	45	4,81	48	0,46
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazanych w użytkowanie wieczyste	10	1,07	186	1,79
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych, oraz grunty, których właściciele są nieznani	0	0,00	0	0,00
Grunty osób fizycznych	772	82,48	9462	90,82
Grunty spółdzielni	4	0,43	2	0,02
Grunty kościołów związków wyznaniowych	11	1,18	18	0,17
Wspólnoty gruntowe	0	0,00	24	0,23
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów oddanych w użytkowanie	14	1,50	2	0,02
Grunty powiatów przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00	0	0,00
Grunty województw z wyłączeniem oddanych w użytkowanie	3	0,32	19	0,18
Grunty województw przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00	0	0,00
Grunty będące przedmiotem własności i władania osób innych niż wymienione wyżej	2	0,21	11	0,11
Razem	936	100,00	10418	100,00

Źródło: Na podstawie danych statystycznych Starostwa Powiatowego w Opatowie – 01.01.2007 r.

13 Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia w tym wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej oraz występowanie terenów osuwiskowych

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opatów uwzględnia wpływ i skutki zagrożeń żywiołowych i katastrofalnych na proces rozwoju przestrzennego zagospodarowania obszaru.
Gmina Opatów należy do rejonu o średnim natężeniu czynników zagrażających życiu i zdrowiu ludności. Zagrożenia dla ludności mogą nastąpić na skutek awarii, uszkodzeń lub

zniszczeń zbiorników (magazynów) i instalacji z toksycznymi środkami przemysłowymi, awarii elektrowni jądrowych lub ładunków jądrowych rozmieszczonych na obszarach państw sąsiadujących, zagrożenia powodziowe w okresach wysokich stanów wody na rzekach, pożary przestrzenne lasów oraz skażenia środowiska naturalnego w związku z transportem niebezpiecznych substancji chemicznych.

13.1.1 Zagrożenie powodziowe i tereny osuwiskowe

Powódź nie stwarza bezpośredniego zagrożenia dla życia ludzi i zwierząt. Pogorszeniu mogą ulec warunki higieniczno – sanitarne, a w konsekwencji zagrożenie epidemiologiczne.
W granicach terenów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi od rzeki Opatówki i Koprzywianki znalazły się pojedyncze siedliska zlokalizowane miejscowościach: Karwów, Opatów, Jałowęsy, Józefów oraz Gojców. W okresach opadów zniszczeniu mogą ulec ewentualnie użytki rolne. Obszar miasta i gminy nie posiada studium zagrożenia powodziowego. Potencjalne tereny osuwiskowe na terenie gminy zidentyfikowano w południowo-wschodniej części gminy. Jedno z nich zlokalizowane w rejonie Nikisiałki Dużej jest aktywne. Na terenie miasta na osuwanie się mas ziemnych narażone są skarpy lessowe. Ich lokalizację przeznaczono na załączniku graficznym nr 2.
W zakresie ochrony przeciwpowodziowej oraz wynikającej z występowania terenów osuwiskowej należy wyłączyć przedmiotowe obszary z dalszego zagospodarowania.

13.1.2 Zagrożenia pożarowe

Zagrożenie pożarowe stwarza zwartość zabudowy budynków drewnianych i budynków o pokryciu łatwopalnym. Na terenach leśnych w rejonach zagrożonych pożarami przestrzennymi prowadzony jest monitoring zagrożeń, sprawowany przez służby nadleśnictw będących w kontakcie z jednostkami straży pożarnej. Do tego celu wykorzystywane są wieże obserwacyjne.
Ochronę przeciwpożarową w zakładach przemysłowych, gdzie występuje zagrożenie pożarowe sprawują zakładowe straże pożarne. W ostatnich latach wprowadzane są nowoczesne formy ochrony, polegające na wprowadzeniu systemu zabezpieczeń i czujników. Systemy zabezpieczeń posiadają łączność z jednostkami straży pożarnej.
Na terenie miasta i gminy Opatów funkcjonuje zarówno zawodowa jak i ochotnicza straż pożarna. Zawodowa straż pożarna zlokalizowana jest na terenie miasta natomiast ochotnicza straż pożarna znajduje się w Rosochach, Kobylanach, Brzeziu, Kochowie, Strzyżowicach i Gojcowie. Zawodowa straż pożarna z Opatowa, OSP Rosochy i Kobylany dysponują syrenami sterowanymi drogą radiową. Pozostałe jednostki dysponują syrenami sterowanymi ręcznie. Zasięg obszarowy styren ostrzegawczych obejmuje 100% miasta i zaledwie od 20 do 30% terenów wiejskich.

13.1.3 Zagrożenia chemiczne

Awaryjne skażenia chemiczne o zasięgu lokalnym mogą powstawać w zakładach gromadzących znaczne ilości niebezpiecznych substancji chemicznych z racji wykorzystywania ich w procesach technologicznych.
Szczególne zagrożenie substancjami chemicznymi niebezpiecznymi dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz skażenia środowiska stanowią przewozy substancji toksycznych w transporcie kołowym i kolejowym. O skali i charakterze tego zagrożenia stanowi klasa ich toksyczności, a przede wszystkim znikoma przewidywalność wystąpienia sytuacji awaryjnych i związane z tym trudności podejmowania natychmiastowych dobrze zorganizowanych przedsięwzięć ratunkowych. W sytuacjach powyższych może nastąpić konieczność doraźnej ewakuacji ludności, którą kieruje Szef OC województwa lub szefowie OC gmin.

13.1.4 Skażenia promieniotwórcze

Skażenia promieniotwórcze mogą wystąpić w razie awarii elektrowni jądrowych poza granicami kraju. Największe zagrożenie stwarzają elektrownie jądrowe w:
- miejscowościach Równe – 280 km, Chmielnicki – 400 km, Czernobyl – 520 km na Ukrainie,
- miejscowościach Bohunice i Mochovce ok. 270 km w Słowacji,
- miejscowościach Dukowany – 400 km, Temelin – 440 km w Czechach.

Nie przewiduje się by skażenia osiągnęły wielkość stanowiącą bezpośrednie zagrożenie życia ludzi, należy jednak liczyć się z możliwością skażenia upraw warzyw i owoców, wody i koniecznością wprowadzenia „rygorów" w ich wykorzystaniu do spożycia oraz potrzebą zabezpieczenia preparatów jodu stabilnego i zapewnienia do celów konsumpcyjnych wody z zakrytych ujęć.

14 Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych

Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody
W mieście i gminie Opatów prawnej ochronie na podstawie Ustawy o ochronie przyrody podlegają pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej oraz projektowany obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów".

Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami
Obiektami i obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami na terenie miasta i gminy Opatów są obszary i obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków.

Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych
Grunty rolne klas bonitacyjnych I-III oraz klas IV pochodzenia mineralnego oraz grunty rolne klas V i VI pochodzenia organicznego. Ochronie na podstawie w/w przepisów polegają również lasy ochronne z trenu gminy.

Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne
W granicach miasta i ochronie z tytułu przepisów ustawy Prawo wodne podlegają:
- ujęcia wód – strefa ochrony pośredniej i bezpośredniej ujęcia wody
- główny zbiornik wód podziemnych nr 421

Obszary chronione na podstawie przepisów ustawy Prawo geologiczne i górnicze
Na terenie miasta i gminy terenami podlegającymi ochronie na podstawie przepisów Prawo geologiczne i górnicze są złoża kopalin i wody podziemne.

15 Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

15.1 Komunikacja drogowa

15.1.1 Układ drogowo - uliczny

Podstawowy układ drogowo – uliczny w gminie Opatów tworzą przebiegające przez centrum miasta drogi krajowe Nr 9 i Nr 74, które na obszarze miasta pełnią funkcję ulic głównych, a całej gminie zapewniają powiązania zewnętrzne. Dla realizacji powiązań wewnętrznych funkcjonuje sieć dróg powiatowych, droga wojewódzka oraz drogi gminne.
Wszystkie drogi na terenie miasta to ulice, które posiadają swoje nazwy. Droga krajowa Nr 9 w granicach miasta to ciąg ulic: Kościuszki – Kilińskiego – Sienkiewicza o łącznej długości 4,320 km. Droga krajowa Nr 74 w granicach miasta posiada nieciągłość, są to ulice Legionów i 1-go Maja, o łącznej długości 4,610 km. Droga wojewódzka Nr 757 w granicach miasta to ciąg ulic: Szkolna – Leszka Czarnego o łącznej długości 1,002 km.
Sieć dróg publicznych w gminie zarządzana jest przez 4 zarządy tj.:

- drogami krajowymi, których właścicielem jest Skarb Państwa, zarządza Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych, Oddział Południowo-Wschodni w Krakowie, Biuro w Kielcach, Rejon w Opatowie,
- drogą wojewódzką, której właścicielem jest samorząd województwa świętokrzyskiego, zarządza Świętokrzyski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Kielcach, Rejon w Staszowie,
- drogami powiatowymi, których właścicielem jest samorząd powiatu, zarządza Zarząd Dróg Powiatowych w Opatowie,
- drogami gminnymi, których właścicielem jest samorząd gminy, zarządza Zarząd Gminy.

Wykaz dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych wraz z podstawowymi parametrami technicznymi przedstawia tabela Nr 1.

Tabela Nr 1. Układ drogowo – uliczny.

Nr ewid. drogi	Nazwa drogi	Klasa techn. funkc.	Długość odc. w granicach gminy (km)	Rodzaj nawierzchni			Szerokość (m)	
				Twarda bitumiczna	Gruntowa		Jezdni	Korony
					Naturalna	Ulepszona		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DROGI KRAJOWE								
9	Radom – Iłża – Ostrowiec Św. – Opatów – Lipnik – Klimontów – Łoniów – Nagnajów – Kolbuszowa – Głogów Młp. – Rzeszów – Babica – Lutcza – Domaradz – Miejsce Piastowe – Dukla – Barwinek – granica państwa	GP/G	8,294	8,294	-	-	Zmienna: 7,0 7,0 8,7 7,0 6,0 10,0 8,4 8,8 7,3 6,8 7,1 8,9 8,4 7,0 7,0	Zmienna: 11,2 12,0 8,7 7,0 6,0 10,0 8,4 8,8 7,3 6,8 8,6 10,4 12,4 11,0 12,0
74	Sulejów – Żarnów – Ruda Maleniecka – Kielce – Łagów – Opatów – Wyszmontów – Bałtówka – Annopol – Kraśnik	GP/G	13,404	13,404	-	-	Zmienna: 6,5 7,0 8,7 6,0 7,0	Zmienna: 10,5 7,0 10,2 11,0 10,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
DROGI WOJEWÓDZKIE								
757	Opatów – Iwaniska – Staszów - Stopnica	G	9,696	9,696	-	-	8,0	13,0
DROGI POWIATOWE								
Ulice w mieście								
0699T	Ćmielowska	Z	1,574	1,574	-	-	5,0 – 7,5	13,0
0727T	Graniczna	Z	1,289	1,289	-	-	5,0	9,0
brak	Kopernika	Z	0,600	0,600	-	-	7,4	11,0
0726T	Lipowska	Z	1,200	1,200	-	-	6,0	15,0
brak	Mickiewicza	Z	0,550	0,550	-	-	7,5	13,0
0723T	Partyzantów	Z	1,250	1,250	-	-	6,7	14,0
0729T	Sempołowskiej	Z	1,341	1,380	-	-	5,7	12,0
brak	Słowackiego	Z	1,830	1,100	-	-	6,7	10,0
brak	Szeroka	Z	0,400	1,992	-	-	7,0	18,7
0701T	Świętokrzyska	Z	1,200	1,200	-	-	6,0	15,0
Drogi zamiejskie								
0699T	Opatów – Kornacice do dr. kraj. Nr 9	L	3,004	3,004	-	-	5,0	7,5
0701T	Opatów – Porudzie – Niemienice - Szczegło	G	0,309	0,309	-	-	5,0 – 6,0	7,0 – 8,0
0705T	Opatów – Jałowęsy - Niemienice	L	5,239	4,410	0,600	0,229	4,0 – 5,0	6,5 – 7,5
0721T	Kobylany – Krępa Dolna	L	2 304	2304	-	-	3,0 – 5,0	5,0 – 7,5
0723T	Opatów – Strzyżowice - Wymysłów	L	7,108	7,108	-	-	4,0 – 5,0	6,5 – 7,5
0724T	Kochówek - Gajców	L	6,764	6,764	-	-	5,0	5,0 – 7,5
0726T	Opatów – Podole – Małoszyce - Grocholice	L	4,499	3,949	-	0,550	4,0 – 5,0	6,5 – 7,5
0727T	Opatów – Przeuszyn - Ćmielów	L	3,792	3,792	-	-	6,0	8,5
0729T	Opatów – Wąworków - Karwów	Z	3,663	2,422	-	1,241	3,0 – 5,0	6,0
0730T	Kolonia Okalina – Malice - Pielaszów	L	5,877	5,877	-	-	5,0	5,0 – 7,5
0733T	Balbinów – Nikisiałka - Lipnik	L	5,913	4,609	0,504	0,800	3,0 – 5,0	3,0 – 7,5
0734T	Wojciechowice – Gierczyce - Nikisiałka	L	1,235	0,718	0,517	-	4,0 – 5,0	5,0 – 7,0
0770T	Kobylany - Modliborzyce	L	1,679	1,679	-	-	5,0	7,0 – 7,5
0772T	Wszechświęte - Bogusławice	L	0,064	0,064	-	-	5,5	8,0
0775T	Oziembłów - Modliborzyce	L	0,479	-	0,479	-	4,0 – 5,0	5,0 – 7,0
DROGI GMINNE								
Ulice w mieście								
011	Bernardynów	L	0,055	0,055	-	-	4,0	8,0
012	Cegielniana	D	0,970	0,380	-	0,590	6,0	7,5
013	Cmentarna	L	0,560	0,560	-	-	5,0	10,0
014	St. Czernika	L	1,520	1,520	-	-	4,5	7,0
015	Dorzeczna	L	0,790	0,790	-	-	5,0	5,0 – 7,0
016	Górna	D	0,200	0,200	-	-	5,0	7,5
017	Armii Krajowej	L	0,390	0,390	-	-	6,0	11,5
018	Kania	D	0,117	0,117	-	-	4,0	7,0
019	Kąpielowa	D	0,100	0,100	-	-	6,0	10,0
020	Klasztorna	D	0,520	0,520	-	-	5,0	8,5
021	Konopnickiej	D	0,075	0,075	-	-	6,0	8,0
022	Kościuszki	L	0,150	0,150	-	-	6,0	6,5
023	Lubelska	L	0,045	0,045	-	-	6,0	10,0
024	Nagórna I	D	0,145	0,145	-	-	4,0	4,0
025	Nagórna II	D	0,105	-	0,105	-	3,0	3,0
027	Nowa	L	0,340	0,340	-	-	6,0	8,0
028	Nowopolna	L	0,140	0,140	-	-	6,0	8,0
029	Nowowałowa	D	0,250	0,250	-	-	6,0	6,5
030	Plac Obrońców Pokoju	L	0,650	0,650	-	-	8,0	12,0
031	Ogrodowa	D	0,080	0,080	-	-	6,0	9,0
032	Okalińska	L	0,810	-	0,710	0,100	3,0	3,0 – 6,0
033	Polna	D	0,100	0,100	-	-	4,0	5,0
034	Różana	D	0,125	0,125	-	-	4,0	4,0
035	Słoneczna	L	0,250	0,250	-	-	5,5	7,0
036	Starowałowa	L	0,270	0,270	-	-	5,0	8,0
037	16-go Stycznia	L	0,320	0,320	-	-	6,0	8,0
038	Szpitalna	L	0,310	0,310	-	-	5,0	7,0
039	Gen. Grota Roweckiego	L	0,150	0,150	-	-	6,0 – 8,0	12,0
040	Wąska	L	0,340	0,340	-	-	6,0	8,0
041	Widok	D	0,420	0,420	-	-	5,0	8,0
042	Zacisze	D	0,500	0,500	-	-	3,0	3,0
043	Zwierzdowskiego	D	0,100	0,100	-	-	6,0	10,0
044	Żeromskiego	L	0,760	0,760	-	-	6,0	9,0
045	Niecała	D	0,020	0,020	-	-	4,0	4,0 – 5,0
046	Jagiełły	L	0,531	0,531	-	-	3,5	7,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
drogi zamiejskie								
002612T	Czerników Karski - Okalina	L	2,500	1,600	0,900	-	3,0 – 6,0	3,0 – 9,0
002613T	przez wieś Zochcin	L	1,250	-	0,550	0,700	3,0 – 5,0	3,0 – 5,0
002614T	Jałowęsy - Syrki	L	1,200	-	-	1,200	4,0 – 5,0	5,0 – 7,0
002615T	Opatów - Marcinkowice	L	2,500	0,500	-	1,500	3,0 – 6,0	3,0 – 7,0
002616T	Podrzecze - Czerników	L	1,600	-	0,500	1,100	3,0 – 6,0	3,0 – 6,0
002617T	Strzyżowice - Mydłów	L	0,850	-	-	0,850	4,0 – 5,0	5,0 – 7,0
002618T	Przecinka do drogi Opatów - Iwaniska	L	2,500	-	0,500	2,000	4,0 – 6,0	4,0 – 9,0
002619T	Opatów - Okalina	L	1,300	-	1,300	-	3,0 – 5,0	3,0 – 6,0
002620T	Gojców – Kolonia Gojców	L	1,500	-	1,200	0,300	3,0 – 5,0	3,0 – 5,0
002621T	Kolonia Gojców – do drogi Nr 9	L	1,800	-	1,500	0,300	3,0 – 5,0	3,0 – 5,0
002622T	przez wieś Okalina	L	1,600	-	-	1,600	4,0 – 6,0	4,0 – 6,0
002623T	Karwów - Włostów	L	3,500	1,800	0,600	1,100	3,0 – 6,0	3,0 – 8,0
002624T	Wąworków - Oficjałów	D	0,600	-	-	0,600	4,0 – 5,0	4,0 – 6,0
002625T	Wąworków - Dziury	L	3,700	-	2,500	1,200	3,0 – 5,0	3,0 – 8,0
002627T	Podole - Rosochy	L	3,500	-	-	3,500	3,0 – 6,0	3,0 – 10,0
002628T	Modliborzyce – Rudniki - Kobylany	L	1,600	-	0,600	1,000	3,0 – 5,0	3,0 – 5,0
002629T	Kobylany - Strzyżowice	L	2,700	-	2,000	0,700	4,0 – 5,0	4,0 – 7,0
4232019	Opatów – Nikisiałka Duża - Lisów	L	2,400	-	2,000	0,400	3,0 – 5,0	3,0 – 7,0
4232020	Przecinka – Rudniki – Podgórze	D	0,750	-	0,750	-	3,0 – 5,0	3,0 – 7,0
4232021	Piskrzyn – Podgórze - Sobiekurów	L	2,825	-	-	2,825	5,0	12,0
4232022	Opatów – Kornacice - Brzustowa	L	2,000	-	2,000	-	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232023	przez wieś Podole	L	1,000	-	1,000	-	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232024	Kornacice – Lipowa – Brzezie	L	2,700	-	1,500	1,200	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232025	od drogi j.w. przez Rosochy do drogi Podole - Rosochy	L	2,500	-	2,500	-	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232026	Przeuszyn - Balbinów	L	1,100	-	0,900	0,200	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232027	przez wieś Jurkowice	L	2,400	-	-	2,400	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232028	Gołoszyce Niższe – Jałowęsy - Zochcinek	L	5,900	-	3,000	2,900	3,0 – 6,0	12,0
4232029	Brzezie – do drogi Wąworków – Nikisiałka Duża - Lisów	D	0,800	-	-	0,800	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232030	Strzyżowice - Kobylany	L	1,750	-	1,750	-	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232031	Opatów – Wąworków - Brzezie	L	1,670	-	1,000	0,670	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232032	Czerników Opatowski - Murowaniec	D	1,050	-	1,050	-	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232033	Jagnin – Czerników Opatowski	D	1,810	-	1,310	0,500	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232034	od drogi Opatów – Staszów do wsi Marcinkowice	L	1,200	-	-	1,200	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232035	od drogi Kielce – Annopol do wsi Marcinkowice - Jurkowice	D	0,600	0,600	-	-	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0
4232036	Okalina - Gojców	L	2,200	-	-	2,200	3,0 – 4,0	3,0 – 6,0

Drogi wszystkich kategorii spełniają różne funkcje i w związku z tym określone zostały, zgodnie z warunkami technicznymi, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne, klasy techniczne:

- GP – drogi główne ruchu przyśpieszonego,
- G – drogi główne,
- Z – drogi zbiorcze,
- L – drogi lokalne,
- D – drogi dojazdowe.

Drogi krajowe posiadają zmienną i miejscami za małą szerokość jezdni i korony, drogi powiatowe i gminne oprócz niejednorodności przekroju poprzecznego w większości nie posiadają nawierzchni twardej bitumicznej. Zestawienie długości dróg pod względem rodzaju nawierzchni przedstawia poniższa tabela:

Tabela Nr 2. Rodzaj nawierzchni dróg.

Kategoria drogi	Rodzaj nawierzchni (km)		
	Bitumiczna	Gruntowa	
		Ulepszona	Naturalna
krajowe	21,698	-	-
wojewódzka	9,696	-	-
powiatowe zamiejskie	52,975	2,820	2,210
powiatowe – ulice w mieście	11,234	-	-
gminne zamiejskie	4,500	29,645	33,110
gminne – ulice w mieście	10,703	0,815	0,690
Ogółem:	106,677	33,280	36,010

Na ogólną długość zewidencjonowanych dróg 60,6% stanowią drogi o nawierzchni bitumicznej. Najgorsza sytuacja przedstawia się na drogach gminnych zamiejskich, gdzie dróg o nawierzchni bitumicznej jest zaledwie 6,7%.

**2 Teren objęty zmianą Nr 2 Studium… znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie drogi gminnej nr 358113T relacji Kobylany – Mydłowiec, łączącej się w miejscowości Kobylany z drogą Nr 757 relacji Opatów – Iwaniska.*2*

15.1.2 Obciążenie ruchem zewnętrznym i docelowo – źródłowym dróg krajowych

Dane o natężeniu ruchu pochodzą z generalnego pomiaru ruchu przeprowadzonego w 2005 r. przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad.
Wyniki pomiarów przedstawione zostały w tabeli Nr 3 oraz graficznie na schemacie Nr 4.

Tabela Nr 3. Natężenie ruchu

Nr drogi	Lokalizacja	Natężenie ruchu (ilość pojazdów)
74	Opatów	12 398
	Kielce – Opatów	6 184
	Opatów – Ożarów	3 093
	Ożarów - Annopol	3 030
9	Opatów	12 398
	Ostrowiec Świętokrzyski – Opatów	7 796
	Opatów – Lipnik	8 303
	Lipnik - Łoniów	5 519
	Łoniów – Nagnajów	4 591
	Nagnajów	7 656

Analiza wyników z przeprowadzonego pomiaru wykazuje, że większe natężenie ruchu notuje się na drodze krajowej Nr 9, niż na drodze Nr 74. Największe natężenie ruchu występuje na ulicy Królickiego w miejscu gdzie łączą się przedmiotowe drogi.

Ocena funkcjonowania układu drogowego
W centralnej części miasta Opatów krzyżują się dwie drogi Nr 9 i Nr 74, które zapewniają gminie powiązania międzyregionalne i stawiają ją do grona obszarów dobrze obsłużonych komunikacyjnie.
Nakładanie się ruchu z obu dróg krajowych następuje na ulicy Kilińskiego, gdzie powstaje bardzo uciążliwy i jednocześnie niebezpieczny węzeł komunikacyjny, rzutujący na funkcjonowanie wewnętrznego układu ulic i wzrost konfliktów komunikacyjnych miasta.
Drogi krajowe generalnie przenoszą ruch tranzytowy i wprowadzenie ich w historycznie ukształtowany obszar miasta powoduje wiele zjawisk niepożądanych i konfliktowych. Dla

środowiska miejskiego ruch samochodowy wywiera wiele ujemnych skutków, jak: zanieczyszczenie powietrza, hałas, zagrożenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu, zwłaszcza pieszych, zagrożenie budowli, zlokalizowanych niejednokrotnie na pograniczu pasa drogowego itp.
Drogi krajowe w mieście Opatów nie spełniają wymagań technicznych i użytkowych przypisanej im klasy technicznej „GP". warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne klasyfikują drogi krajowe tylko wyjątkowo jako „G". Dla ruchu tranzytowego środowisko miasta stanowi poważny czynnik zakłócający ciągłość poruszania się, powodujący duże straty czasu, wzrost zużycia paliwa, a najważniejsze - zwiększający zagrożenie bezpieczeństwa ruchu.

Komunikacja zbiorowa
Obsługę komunikacyjną zbiorową zapewnia Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej. Za podstawę analizy standardów obsługi gminy komunikacją zbiorową odległość dojścia do przystanku autobusowego 1,0 km. Została w ten sposób określona strefa obsługi.
Obszar gminy jest dość dobrze obsłużony w komunikację zbiorową. Poza strefą obsługi znalazło się kilka miejscowości i przysiółków, tj. Wymysłów, Kolonia Wąworków, Wąworków, Pobroszyn, Czerników Karski, Bartłomiejów i Józefów.

15.1.3 Ruch pieszy i rowerowy

Chodniki dla ruchu pieszego usytuowane wzdłuż jezdni występują generalnie przy drogach zlokalizowanych na obszarze miasta. W chodniki o dobrym stanie technicznym zaopatrzone są ulice Kilińskiego (droga krajowa Nr 9), Sienkiewicza (droga krajowa Nr 9), 1-go Maja (droga krajowa Nr 74) na odcinku do ul. Sempołowskiej, Partyzantów, Kopernika, Szeroka oraz kilka ulic gminnych miejskich.
Chodniki o złym stanie technicznym występują przy drodze wojewódzkiej Nr 757, drogach powiatowych na terenie miasta oraz większości dróg gminnych miejskich.
W chodniki nie zaopatrzone są ulice: Bernardynów, Dorzeczna, Górna, Kania, Nagórna I, Nagórna II, Jagiełły, Okalińska, Różana, Zacisze. Ze względów bezpieczeństwa pieszych i ruchu pojazdów na każdej ulicy bez względu na jej klasę i funkcję powinna występować segregacja ruchu, tzn. oddzielenie ruchu pieszych i pojazdów.
W ostatnich latach wzrasta ruch rowerowy. W mieście i gminie opatów brak jest wydzielonych ścieżek rowerowych. Ruch rowerowy odbywa się jezdniami wspólnie z ruchem kołowym. Rowerzysta nie jest akceptowany na chodnikach przeznaczonych wyłącznie dla ruchu pieszego. konieczność wydzielenia ruchu rowerowego z ogólnego potoku ruchu jest uzasadniona zarówno wzrastającą wielkością natężenia ruchu rowerowego, jak również wielkością natężeń i prędkościami ruchu samochodowego na ulicach układu podstawowego miasta i miejscowości gminnych. Niestety zwarta zabudowa miasta Opatów, wąskie pasy drogowe istniejących ulic uniemożliwiają wydzielenie ścieżek rowerowych.

15.1.4 Drogi transportu rolniczego

Układ dróg wewnętrznego transportu rolniczego ukształtowany został od dawna i jest konsekwencją stanu władania gruntami na terenach o gospodarce indywidualnej. Jego struktura (zwłaszcza prywatne indywidualne dojazdy) ma cechy przypadkowości, zależnie od podziału pól.
Sieć dróg transportu rolniczego stanowią:
transport zewnętrzny:
drogi publiczne niższego rzędu:
- lokalne miejskie,

- miejskie drogi powiatowe,

transport wewnętrzny:

drogi ogólnodostępne (niepubliczne) nazwane przez ustawę o drogach publicznych „drogi wewnętrzne”:

- drogi osiedli o wiejskim charakterze zabudowy,
- dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych.

Drogi rolnicze są głównie drogami o nawierzchni gruntowej. Niewielki procent tych dróg jest wyposażony w nawierzchnię utwardzoną lub ulepszoną wykonaną samorzutnie (przez zainteresowanych użytkowników) dokonywaną w przypadkach niezbędnych, kiedy wymaga tego potrzeba przejazdu. Drogi gruntowe powodują ewidentne straty w postaci wzrostu kosztów eksploatacji pojazdów transportowych i maszyn rolniczych (przejazd samochodu ciężarowego po drodze gruntowej wymaga od 60 do 100% większego zużycia paliwa w stosunku do jazdy po nawierzchni twardej i ulepszonej), dotyczy to zwłaszcza dróg na gruntach piaszczystych o grząskiej nawierzchni. Drogi położone na gruntach spoistych sprawiają trudności poruszającym się po nich pojazdom w okresie wiosennym i jesiennym. Niektóre odcinki takich dróg są wręcz nieprzejezdne dla pojazdów zaprzęgowych, do czego przyczynia się ruch ciągników powodujących powstawanie głębokich kolein.

15.2 Komunikacja kolejowa

Na obszarze gminy Opatów nie została rozwinięta sieć komunikacji kolejowej. Najbliższe połączenie kolejowe przebiega przez sąsiednią gminę Ćmielów.

15.3 Elektroenergetyka

Głównym punktem zasilającym miasto i obszar gminy w energię elektryczną jest GPZ 110/15 „Opatów” zlokalizowany w północno – wschodniej części miasta wyposażony w dwa transformatory 110/15 kV o mocy 2 x 16 MVA, pracujące rotacyjnie w cyklu miesięcznym.
GPZ 110/15 kV Opatów włączony jest w krajowy system zasilania liniami wysokiego napięcia:

- 110 kV „Ostrowiec – Opatów”,
- 110 kV „Opatów – Klimontów”.

Miasto zasilane jest w energię elektryczną 2-ma liniami kablowymi o napięciu 15 kV wyprowadzonymi z GPZ-tu, oraz 2-ma liniami napowietrznymi:

- 15 kV „Opatów – Miasto”,
- 15 kV „Opatów – Kotowskiego”,

poprzez 35 stacji transformatorowych 15/0,4 kV będące źródłem zasilania odbiorców bytowo – komunalnych, drobnego przemysłu i sieci oświetleniowej.
Wykaz stacji transformatorowych zasilających miasto przedstawia tabela Nr 1.

Lp.	Nazwa stacji	Typ stacji	Moc transformatora zainstalowanego w stacji [kVA]
1.	Kościuszki 1	B2A	160
2.	Kościuszki 2	STSa 20/250	100
3.	Świętokrzyska	STSa 20/250	100
4.	Straż	WSTp 20/400	100
5.	Ćmielowska	STSa 20/250	125
6.	GS	STSa 20/250	250
7.	RDP	MSTw 20/630	400
8.	Kotowskiego	STSa 20/250	250
9.	Mickiewicza	WSTw - wieżowa	200
10.	Szpital	2 transformatory wnętrzowe	2 x 630
11.	Wólczanka	majątek użytkownika	-
12.	LO	STRw - wieżowa	160

13.	PŻDL	majątek użytkownika - ŻH	75
14.	Legionów	STS 20/250	50
15.	Młyn	MSTw 20/630	630
16.	16 Stycznia	wbudowana MSTw 20/630	400
17.	Poczta	wbudowana MSTw 20/630	630
18.	Wąska	wbudowana SM-4	250
19.	Ogrodowa	MSTt 20/630	400
20.	Modilana	majątek użytkownika	-
21.	Centrala Nasienna	MSTw 20/630	250
22.	ZUS	MSTw 20/630	400
23.	Rzeźnia	wieżowa murowana	250
24.	1 Maja	STS 20/125	30
25.	Oczyszczalnia	majątek użytkownika	-
26.	Kopernika 1	MSTt 20/500	630
27.	Kopernika 2	MSTw 20/630	400
28.	Kopernika 3	MSTw 20/630	250
29.	Mleczarnia	wnętrzowa murowana	630
30.	Sienkiewicza	MSTw 20/630	400
31.	Szeroka	MU-10 wnętrzowa murowana	630
32.	Dom Kultury	MSTw 20/630	400
33.	Ośrodek Zdrowia	MSTw 20/630	400
34.	ODJ - Nowa	MSTw 20/630	400
35.	ZSZ	STRw 15/315	315
36.	Słowackiego	ŻH 15	30
37.	Cegielniana	STSa 20/250	100
38.	Iwańska	STSa 20/250	160
		Razem:	11215

Centrum miasta zasilają stacje transformatorowe wnętrzowe typu miejskiego zasilane liniami kablowymi wyprowadzonymi z GPZ-tu, pracujące w układzie pierścieniowym gwarantującym 100% pewność zasilania. Peryferie miasta zasilane są ze stacji napowietrznych i wieżowych zasilanych linią napowietrzną. Suma mocy zainstalowana w 32-ch stacjach transformatorowych zasilających odbiorców bytowo – komunalnych wynosi 11215 kV (do sumy nie wliczono 3-ch stacji zasilających prywatnych odbiorców będących na ich majątku).

Obszar gminy zasilany jest z 68 stacji transformatorowych napowietrznych 15/0,4 kV liniami napowietrznymi wyprowadzonymi z GPZ 110/15 „Opatów”:

- 15 kV „Opatów – Ożarów”,
- 15 kV „Opatów – Ćmielów – Ożarów”,
- 15 kV „Opatów – Ostrowiec”,
- 15 kV „Opatów – Waśniów”,
- 15 kV „Opatów – Iwaniska”,
- 15 kV „Opatów – Klimontów I”,
- 15 kV „Opatów – Cukrownia Włostów”,
- 15 kV „Opatów – Klimontów II”,
- 15 kV „Opatów – Leszczków Ujęcie Wody”.

Wykaz stacji transformatorowych napowietrznych zasilających obszar gminy przedstawia tabela Nr 2.

Lp.	Nazwa stacji	Typ stacji	Moc transformatora zainstalowanego w stacji [kVA]
1.	Podole	STS 20/100	50
2.	Kolonia Podole	STS 20/100	50
3.	Ptkanów	STS 20/100	25
4.	Rosochy	ŻH-15	160
5.	Lipowa Wieś	ŻH-15	160

6.	Lipowa Zakład Dośw.	ŻH-15	100
7.	Lipowa Chłodnia	majątek użytkownika	-
8.	Kornacice 1	STS 20/100	63
9.	Kornacice 2	STS 20/100	75
10.	Adamów	STSa 20/250	40
11.	Adamów 1	STSpb 20/250	100
12.	Brzezie 1	STS 20/100	63
13.	Brzezie SKR	STSa 20/250	160
14.	Brzezie 2	STS 20/250	100
15.	Balbinów	STS 20/250	40
16.	Wąworków	STS 20/100	30
17.	Pobroszyn	STS 20/100	50
18.	Karwów Wieś	BZA	50
19.	Karwów SKR	STS 20/100	20
20.	Karwów Kamieniołom	majątek użytkownika	-
21.	Nikisiałka 1	STS 20/100	50
22.	Nikisiałka Mała 2	STS 20/100	40
23.	Nikisiałka Duża	STS 20/250	100
24.	Ukraina	STS 20/100	40
25.	Tudorów	STS 20/100	50
26.	Zochcinek 1	ŻH-15	100
27.	Zochcinek 2	STSa 20/100	63
28.	Zochcinek DS	majątek użytkownika	-
29.	Jałowęsy 1	STS 20/100	100
30.	Jałowęsy 2	STS 20/250	63
31.	Tomaszów	STS 20/100	100
32.	Marcinkowice	STS 20/100	50
33.	Gołoszyce 5	STS 20/100	100
34.	Gołoszyce 6	STS 20/100	100
35.	Jurkowice 1	ŻH-15	50
36.	Jurkowice 2	ŻH-15	30
37.	Jurkowice RDP	majątek użytkownika	-
38.	Czerników Opatowski 1	ŻH-15	63
39.	Czerników Opatowski 2	ŻH-15	100
40.	Czerników Opatowski 3	ŻH-15	30
41.	Czerników Karski 1	ŻH-15	100
42.	Czerników Karski 2	ŻH-15	40
43.	Okalina	STS 20/100	50
44.	Kolonia Okalina 1	ŻH-15	63
45.	Kolonia Okalina 2	ŻH-15	20
46.	Oficjałów 1	STS 20/100	100
47.	Oficjałów 2	STSpb 20/250	63
48.	Oficjałów 3	STSpb 20/250	63
49.	Rzym	STS 20/100	25
50.	Wąworków	STS 20/100	63
51.	Gojców 1	STSpb 20/250	100
52.	Gojców 2	STSpb 20/250	100
53.	Jagnin	B2J	63
54.	Strzyżowice 1	STS 20/100	50
55.	Strzyżowice 2	STS 20/100	50
56.	Strzyżowice 3	STS 20/100	100
57.	Strzyżowice Zakład Odlew.	majątek użytkownika	-
58.	Wymysłów	STSpb 20/250	25
59.	Wymysłów Kamieniołom	majątek użytkownika	-
60.	Kochów 1	STS 20/100	50
61.	Kochów 2	STS 20/100	63
62.	Kobylanki	ŻH-15	75
63.	Przecinka	ŻH-15	100

64.	Kobylany 1	STS 20/100	100
65.	Kobylany 2	STS 20/100	100
66.	Kobylany PGR	majątek użytkownika	-
67.	Kobylany Wodociąg	majątek użytkownika	-
68.	Kobylany Szkoła	STS 20/100	100
		Razem:	4165

Suma mocy zainstalowanej w 61 stacjach transformatorowych zasilających odbiorców bytowo – komunalnych wynosi: 4165 kV. 17 stacji transformatorowych jest na majątku użytkownika.
Suma mocy zainstalowanej w stacjach transformatorowych zasilających obszar miasta i gminy z wyjątkiem stacji będących na majątku użytkownika wynosi 15380 kV tj. 15,38 MW.
Przez wschodni obszar gminy przebiega tranzytem linia Najwyższych Napięć 400 kV „Połaniec – Ostrowiec".
Urządzenia elektroenergetyczne miasta i gminy Wysokich Napięć (WN) i Najwyższych Napięć (NN) przedstawia mapka Nr 20. Elektroenergetyka.

Linie elektroenergetyczne WN – 110 kV i WN – 400 kV wymagają strefy ochronnej wynoszącej:
- 20 m – dla linii 110 kV,
- 50 m – dla linii 400 kV,

licząc od osi linii w jedną i drugą stronę w obrębie której nie należy lokalizować obiektów kubaturowych ze względu na ochronę ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektroenergetycznego zgodnie z wymogami Zarządzenia MGiE z dnia 28.01.1985 r. ogłoszonego w MP Nr 3, z dnia 28.02.1985 r. poz. 24.
Przebiegające przez obszar gminy linie napowietrzne 15 kV zasilające stacje transformatorowe wymagają również zachowania odległości skrajnego przewodu nieuziemionego linii 15 kV od łatwo dostępnej części budynku wynoszącej minimum 5,1 m dla zachowania bezpieczeństwa przed porażeniem, zgodnie z najnowszą normą PN-E-05100/1:1998.
Lokalizacja i wznoszenie budynków oraz innych obiektów w pobliżu istniejących linii w odległościach mniejszych niż w/w wymaga uzgodnienia z Rzeszowskim Zakładem dla linii 110 kV, z Polskimi Sieciami Elektroenergetycznymi S.A. – oddział w Radomiu, oraz z Rejonem Energetycznym dla linii 15 kV.
Analiza urządzeń elektroenergetycznych miasta i gminy, głównego źródła zasilania, stacji transformatorowych i sieci elektroenergetycznej wykazała:
- GPZ 110/15 kV „Opatów" posiada ~ 40% rezerwy mocy przyjmując obciążenie w szczycie poboru mocy przy pracy 1 transformatora o mocy 16 MVA (drugi stanowi rezerwę),
- w rozdzielni średniego napięcia w GPZ-cie na 32 pola zasilające, 9 pól jest wolnych,
- wiele miejscowości w gminie posiada zaniżone parametry napięciowe, wymaga pilnej potrzeby reelektryfikacji - rekonstrukcji sieci i budowy nowych stacji transformatorowych. Do miejscowości tych zaliczamy: Karwów, Kochów, Marcinkowice, Nikisiałka Duża, Nikisiałka Mała, Podole, Rosochy, Wąworków.

Reelektryfikacja taka wykonana została w 1996 r. w miejscowości Gojców. W mieście poprawiono warunki zasilania w energię elektryczną mieszkańcom ulicy Kościuszki, Słowackiego i Osiedla Widok.
Dane dotyczące stacji transformatorowych 15/0,4 kV, linii średniego napięcia pochodzą z Rejonu Energetycznego w Staszowie któremu podlega obszar miasta i gminy w zakresie

eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i obsługi odbiorców. Aktualność danych – październik 1999 r.

15.4 Telekomunikacja

Usługi telekomunikacyjne w zakresie obsługi abonentów i eksploatacji sieci teletechnicznej w mieście i gminie pełni Rejon Telekomunikacji w Opatowie przy Placu Obrońców Pokoju 26 który jest jednostką podrzędną Telekomunikacji Polskiej S.A. -–Zakład Telekomunikacji w Tarnobrzegu.
Abonentów miasta i gminy obsługują:
- centrala analogowa o pojemności 2000 NN (numerów) i centrala cyfrowa o pojemności 608 NN w Opatowie,
- centrala cyfrowa w Kobylanach o pojemności 456 NN.

Centrale w Opatowie obsługują abonentów w miejscowościach: Adamów, Balbinów, Brzezie, Cerników Karski, Czerników Opatowski, Jałowęsy, Jurkowice, Kornacice, Karwów, Lipowa, Marcinkowice, Nikisiałka Duża i Mała, Oficjałów, Kania, Okalina, Okalina Kolonia, Podole, Rosochy, Tomaszów, Tudorów, Wąworków, Pobroszyn, Zochcinek.
Centrala w Kobylanach obsługuje abonentów w miejscowościach: Kobylany, Przecinka, Kobylanki, Pod Lasem, Wymysłów, Kochów, Strzyżowice, Jagnin.
Miejscowość Gojców obsługuje centrala we Włostowie (gmina Lipnik).
Sieć telekomunikacyjną gminy stanowią:
- kable światłowodowe:
  - „Opatów – Gierczyce”,
  - „Kobylany – Iwaniska”,
  - „Kobylany – Baćkowice”,
- kabel dalekosiężny „Sandomierz – Ostrowiec”,
- kanalizacja teletechniczna w mieście w ulicach: Kościuszki, Ćmielowska, Mickiewicza, Słowackiego, Partyzantów, 1 Maja, Sempołowskiej, Kopernika, Sienkiewicza, Plac Obrońców Pokoju – Rynek, Wąska, Szeroka, Grota Roweckiego, Leszka Czarnego, Legionów, Armii Krajowej,
- kable doziemne abonenckie, oraz kabel podwieszony,
- linie napowietrzne abonenckie.

W 2007 r. liczba abonentów wynosiła – 2049.

15.5 Zaopatrzenie w gaz

Przez obszar gminy z południa na północ przebiega gazociąg wysokoprężny Ø 350 CN 40 Sandomierz – Ostrowiec Świętokrzyski.
Wykorzystując przebieg gazociągu zrealizowano na obszarze miasta i gminy następujące stacje redukcyjno – pomiarowe:
- Lipowa I^0 i II^0 o przepustowości 600 Nm^3/h,
- Opatów I^0 o przepustowości 1600 Nm^3/h wykorzystanie 50%,
- Opatów II^0 o przepustowości 300 Nm^3/h.

Południowa część gminy obsługiwana jest ze stacji redukcyjno – pomiarowej I^0 Włostów (gm. Lipnik) o przepustowości 1600 Nm^3/h wykorzystanej w 40%.
Zasięg obsługi poszczególnych stacji przedstawia się następująco:
- stacja Lipowa obsługuje sołectwa: Lipowa, Podole, Kornacice, Rosochy,
- stacja Opatów I^0 obsługuje miasto Opatów oraz sołectwa: Tomaszów, Marcinkowice, Okalina, Oficjałów, Jurkowice, Czerników,

- stacja Opatów II^0 obsługuje zabudowę wielorodzinną osiedli mieszkaniowych miasta Opatowa,
- stacja Włostów I^0 obsługuje sołectwa: Gojców, Strzyżowice, Jagnin, Kochów, Lipnik (gm. Lipnik).

Podstawowe parametry dotyczące dystrybucji zawiera poniższa tabela.

Lp.	Sołectwo	Stan gazyfikacji
1.	miasto Opatów	zgazyfikowane
2.	Adamów	
3.	Balbinów	
4.	Brzezie	
5.	Czerników Karski	
6.	Czerników Opatowski	
7.	Gojców	zgazyfikowane
8.	Jagnin	
9.	Jałowęsy	
10.	Jurkowice	częściowo zgazyfikowane
11.	Karwów	brak gazu
12.	Kobylanki	brak gazu
13.	Kobylany	brak gazu
14.	Kochów	zgazyfikowane
15.	Kornacice	zgazyfikowane
16.	Lipowa	zgazyfikowane
17.	Marcinkowice	zgazyfikowane
18.	Nikisiałka Duża	brak gazu
19.	Nikisiałka Mała	brak gazu
20.	Oficjałów	zgazyfikowane
21.	Okalina Kolonia	w trakcie
22.	Okalina Wieś	w trakcie
23.	Podole	zgazyfikowane
24.	Rosochy	1 odbiorca
25.	Strzyżowice	zgazyfikowane
26.	Tomaszów	częściowo zgazyfikowane
27.	Tudorów	brak gazu
28.	Wąworków	brak gazu
29.	Zochcinek	brak gazu

Analiza istniejącego systemu składającego się ze stacji redukcyjnych I^0 i II^0 oraz zrealizowanego układu sieci średnioprężnej i niskoprężnej wskazuje na możliwość pełnego

pokrycia bilansowych potrzeb obszaru w tym lokalizację obiektów z dużym zapotrzebowaniem na gaz.
Zakończeniem procesu inwestycyjnego – dalsza realizacja programu gazyfikacji gminy wynika w znacznej mierze ze wzrostu kosztów inwestycji, ceny gazu oraz rozbudowanego systemu dystrybucji gazu bezprzewodowego. Na obszarze gminy istnieje kilkanaście punktów dystrybucji gazu butlowego.
Jednocześnie obserwuje się wzrastającą tendencję do wykorzystania gazu jako czynnika grzewczego zarówno dla potrzeb indywidualnych odbiorców w zabudowie jednorodzinnej jak również w zorganizowanych systemach grzewczych.
W okresie kilku lat wykonano modernizację kilkunastu kotłowni lokalnych i osiedlowych węglowych przekształcając je w kotłownie gazowe.

15.6 Zaopatrzenie w ciepło

Na obszarze miasta i gminy nie występuje zintegrowane system zaopatrzenia w ciepło. Stwierdza się że Miejscowy Plan Ogólny miasta Opatowa nie został zrealizowany w postaci wykonania centralnej ciepłowni.
Istniejące potrzeby w zakresie ciepła pokrywane są z lokalnych kotłowni obsługiwanych lokalnie lub o niewielkim zasięgu systemu ciepłowniczego.
Wykaz kotłowni zlokalizowanych na terenie miasta i gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 1. Przedsiębiorstwa ciepłownicze i kotłownie lokalne.

Lp.	Nazwa	Lokalizacja, adres	Ilość kotłów	Rodzaj paliwa
1.	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Spółka z o.o. w Opatowie ul. Partyzantów 32	K-1 ul. Partyzantów 8	2	węgiel orzech
		K-2 ul. Szeroka 8	2	węgiel orzech
		K-4 ul. Kopernika 9	2	gaz ziemny GZ-50
		K-5 ul. Gen. Grota Roweckiego 1	2	gaz ziemny GZ-50
		K-6 ul. Szeroka 21	1	węgiel orzech
		K-7 ul. 16 Stycznia 28	2	węgiel orzech
		K-8 ul. 16 Stycznia 22	2	węgiel orzech
		K-9 ul. Kościuszki 29	2	gaz ziemny GZ-50
		K-10 ul. Kościuszki 31	2	gaz ziemny GZ-50
2.	Spółdzielnia Mieszkaniowa w Opatowie ul. Sienkiewicza 26	Opatów ul. Kopernika 3	4	koks
3.	Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Mostowych Spółka z o.o. w Opatowie ul. Ćmielowska 4	Opatów ul. Ćmielowska 4	3	węgiel
4.	„Grafopat” Spółka z o.o. w Opatowie ul. Kościuszki 47	Opatów ul. Kościuszki 47	2	węgiel
5.	P.P.U.P. Poczta Polska DOP Lublin RUP w Tarnobrzegu ul. Sokola 3 A 39-400 Tarnobrzeg	Urząd Pocztowy Opatów Plac Obrońców Pokoju 26	1	gaz ziemny
6.	Bank PKO S.A. Grupa PEKAO S.A. I Oddział w Opatowie ul. Sienkiewicza 20	Opatów ul. Sienkiewicza 20	2	gaz ziemny
7.	Urząd Miasta i Gminy w Opatowie Plac Obrońców Pokoju 34	Opatów Plac Obrońców Pokoju 34	2	gaz ziemny GZ-50
8.	PIF „APOLLO-FILM” w Krakowie Filia w Rzeszowie ul. 3 Maja 28	Opatów ul. Partyzantów	1	gaz ziemny GZ-50
9.	KRUS Oddział Rejonowy w Opatowie ul. Konopnickiej 2	Opatów ul. Konopnickiej 2	1	gaz ziemny
10.	Spółdzielnia Inwalidów	Opatów	1	węgiel, koks

	Przemysłu Lekkiego im. St. Staszica Opatów ul. L. Czarnego 64 w upadłości	ul. L. Czarnego 64		
11.	Glaverbel „SZKŁO-GLAV” Spółka z o.o. w Opatowie ul. Ćmielowska 3	Opatów ul. Ćmielowska 3	1	olej opałowy
12.	Komenda Powiatowa Policji w Opatowie ul. Sienkiewicza 5	Opatów ul. Sienkiewicza 5	2	gaz ziemny
13.	Spółdzielnia Pracy Przemysłu Spożywczego w Opatowie ul. Sienkiewicza 31 w upadłości	Opatów ul. Sienkiewicza 31	1	koks
14.	Centrala Produktów Naftowych CPN S.A. Oddział w Kielcach Stacja paliw Nr 1162 w Opatowie ul. Kościuszki 37	Opatów ul. Kościuszki 37	1	gaz ziemny GZ-50
15.	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Opatowie ul. Słowackiego	Szpital ul. Szpitalna 4	2	gaz ziemny (olej opałowy)
		Przychodnia Rejonowa ul. Słowackiego 13	2	koks
		Budynek SPZZOZ ul. Partyzantów 10	1	koks
16.	Zespół Szkół Zawodowych w Opatowie ul. Słowackiego 56	Internat ul. Słowackiego 56	5	gaz ziemny
17.	Starostwo Powiatowe w Opatowie ul. Sienkiewicza 30	Opatów ul. Sienkiewicza 30	1	gaz ziemny GZ-50
		Opatów ul. 16 Stycznia 1	1	gaz ziemny GZ-50
18.	„Wólczanka” S.A. ul. Wólczańska 243 93-035 Łódź zakład w Opatowie ul. Sempołowskiej 4	Opatów ul. Sempołowskiej 4	3	olej opałowy EKOTERM
19.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Opatowie ul. Sienkiewicza 54	Opatów ul. Sienkiewicza 54 - kotłownia	2	węgiel
		Opatów ul. Sienkiewicza 54 - biurowiec	1	gaz ziemny
		Opatów ul. Sienkiewicza 36	1	węgiel
		Opatów ul. L. Czarnego 13	1	węgiel
20.	Tarnobrzeskie Przedsiębiorstwo Nasienne „Centrala Nasienna” 27-600 Sandomierz ul. Ożarowska 14	Ekspozytura Opatów ul. Sempołowskiej 28	1	węgiel
21.	Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Kielcach Inspektorat w Opatowie	Opatów ul. Sienkiewicza 17	2	gaz ziemny
		Opatów ul. Sempołowskiej 12	2	gaz ziemny
22.	PSS „Społem” w Opatowie Plac Obrońców Pokoju 25	Opatów ul. Sienkiewicza 25 piekarnia	2	węgiel, koks
		Opatów Plac Obrońców Pokoju 21 bud. administracyjno - handlowy	1	gaz ziemny
		Opatów Plac Obrońców Pokoju 24 bud. administracyjno - handlowy	1	gaz ziemny

23.	Samorządowy Inspektorat Oświaty w Opatowie ul. Szkolna 13	1. Opatów ul. Szkolna 13	1	węgiel
		2. SP Nr 1. Opatów ul. Ćmielowska	1	węgiel
		3. SP Nr 2. Opatów ul. Kopernika	1	węgiel
		4. SP Brzezie gm. Opatów	1	węgiel
		5. SP Strzyżowice gm. Opatów	1	węgiel
24.	Urząd Skarbowy w Opatowie ul. Kilińskiego 9	Opatów ul. Kilińskiego 9	2	gaz ziemny
25.	Dom Pomocy Społecznej w Zochcinie	Budynek mieszkalno – rehabilitacyjny „B”	2	olej opałowy lekki
		Budynek WTZ adm. DPS	2	olej opałowy lekki
26.	Zespół Szkół w Opatowie ul. Sempołowskiej 1	Internat ul. Sempołowskiej 1	3	węgiel + miał
27.	Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Opatowie ul. Partyzantów 46	Opatów ul. Partyzantów 46	2	gaz ziemny GZ-50
28.	PGNiG S.A. w Warszawie Zakład Gazowniczy Rozdzielnia w Opatowie ul. Kościuszki 27	Opatów ul. Kościuszki 27	1	gaz ziemny GZ-50
29.	Wytwórczo-Usługowa Spółdzielnia Pracy „NOWATOR” w Opatowie ul. Szkolna 9	Opatów ul. Szkolna 9	1	węgiel, koks
		Opatów ul. Starowałowa	1	węgiel, koks
30.	Bank Spółdzielczy w Kielcach Oddział w Opatowie ul. Szeroka 13	Opatów ul. Szeroka 13	1	węgiel, koks
31.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Jałowęsach	Jalowęsy	2	węgiel, miał, koks
32.	PZU S.A. Inspektorat w Opatowie ul. L. Czarnego 4	Opatów ul. L. Czarnego 4	1	gaz ziemny GZ-50
33.	Opatowski Ośrodek Kultury ul. Partyzantów 13 b	Opatów ul. Partyzantów 13 b	1	węgiel
34.	Posterunek Energetyczny w Opatowie ul. Żeromskiego	Opatów ul. Żeromskiego	10	piec akumulacyjny energia elektryczna

Największym i jedynym koncesjonowanym wytwórcą i dystrybutorem ciepła na obszarze miasta jest Zakład Energetyki Cieplnej który działa w ramach spółki Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej sp. z o.o. Posiada Decyzję WCC/728/U/98/MJ i PCC/760/2878/U/3/9 MJ Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki z dnia 29 grudnia 1998 r. i zatwierdzoną taryfę na wytwarzanie, przesył i dystrybucję ciepła. Zarządza 9 kotłowniami (ma przepływową kotłownię gazową w bloku komunalnym przy ul. Ćmielowskiej) o mocy 6,3 MW i lokalny system ciepłowniczy – sieć cieplną ok. 1600 m, z czego ok. 600 m sieci preizolowanej. Rezerwa mocy zainstalowanej znajduje się głównie w gazowej kotłowni K-4 zmodernizowanej w 1996 r. w ilości ok. 1 MW do wykorzystania.

Głównym problemem jest konieczność dalszej modernizacji sieci ciepłowniczej w tym wymiana ok. 300 mb na rury preizolowane od K-4 w kierunku ul. Partyzantów.
Warunkiem dalszego postępu w zakresie redukcji zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery jest dalsza modernizacja lokalnych kotłowni przy wykorzystaniu gazu jako czynnika grzewczego.

15.7 Zaopatrzenie w wodę

15.7.1 Informacje ogólne

Obszar miasta i gminy zaopatrywany jest z dwóch podstawowych źródeł jakimi są ujęcia wód wgłębnych: „Leszczków" i „Kobylany" oraz wspomagany jest przez podłączenie istniejącego układu sieci sołectwa Jałowęsy i Tomaszów do wodociągu z ujęcia „Modliborzyce" w gminie Baćkowice i sołectwo Nikisiałka Mała do wodociągu z ujęcia „Lisów" w gminie Wojciechowice. Ujęcie „Leszczków" położone jest na terenie sąsiedniej gminy Lipnik.
Ujęcia „Kobylany" i „Leszczków" są zarządzane przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji wchodzący w skład Spółki z o.o. Miejskiego Przedsiębiorstwa gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Długość sieci na terenie miasta i gminy wynosi 247 km.

15.7.2 Ujęcie „Kobylany"

Woda z ujęcia Kobylany służy do celów socjalno-bytowych i technologicznych mieszkańców Kobylan, Kobylanki, Kochowa, Czernikowa Opatowskiego, Czernikowa Karskiego, Jagnina, Strzyżowic i Oziębłów.
Z ujęcia zaopatrywani są też mieszkańcy gminy Iwaniska w miejscowościach: Krępa, Planta, Tęcza, Sobiekurów, Ujazd, Haliszka, Iwaniska, Zaldów, Kamienna Góra. Łącznie ok. 2600 mieszkańców.
Ujęcie wody w Kobylanach położone jest po lewej stronie szosy Opatów – Iwaniska w odległości ok. 200 m od szosy. Ujęcie znajduje się od południowej strony lokalnej drogi Kobylany – Tudorowiec – Kochów.
Pod względem geograficznym ujęcie położone jest na tereni Wyżyny Opatowskiej.
Pod względem hydrograficznym teren należy do zlewni Koprzywianki.
Skład wody rozpoznany na podstawie rozszerzonych analiz fizyko – chemicznych wody, wykonanych przez WSSE w Kielcach z okresu wykonania studni. W studni Nr 1 i Nr 3 stwierdzono:

- mętność – 10,
- barwa – 50 – 10 mgPt/dm^3,
- odczyn pH 7,1 – 7,4,
- żelazo ogólne 2,4 – 3,0 mg Fe/dm^3,
- mangan 0,07 – 0,35 mg Mn/dm^3,
- twardość ogólna ^{o}n 16,2 – 17,6.

Woda jest mętna na skutek wytrącania się związków żelaza, znacznie zabarwiona, o twardości wyłącznie węglanowej, wymaga uzdatniania ze względu na zawartość żelaza i manganu.
Ujęcie wody składa się z 4 studni. Studnie wykonane zostały w latach 1968 – 1988. Ujęcie posiada zatwierdzone zasoby eksploatacyjne w ilości Q_e = 85m^3/h, S_e = 28,6 – 40,0 m. Zasoby zatwierdzone są dla studni Nr 3 zasadniczej i Nr 4 wspomagającej. Studnia Nr 1 jest awaryjna, studnia Nr 2 jest nieczynna od 1985 r., studnia Nr 4 jest nieeksploatowana od czasów jej wykonania. Woda z ujęcia uzdatniana jest ze względu na ponadnormatywną zawartość żelaza dla wód pitnych.

Na ujęciu funkcjonują dwa systemy zasilania w wodę – grawitacyjny i ciśnieniowy. Grawitacyjnie zasilane są miejscowości położone poniżej od zbiornikach wody w Kobylanach. Z sieci ciśnieniowej zasilana jest część Kobylan.
Woda ze studni głębinowej po uzdatnieniu (po odżelazieniu) kierowana jest do zbiornika wyrównawczego w Kobylankach o pojemności 500 m^3. Zbiornik zapewnia zapas wody w okresie najwyższego rozbioru, jednocześnie pełni rolę wieży ciśnień do zaopatrywania w wodę miejscowości niżej położonych.
Ujęcie posiada zatwierdzone zasoby eksploatacyjne w ilości: Q_e = 85 m^3/h przy S_e = 28,6 – 40,0 m. Zasoby te są zatwierdzone dla studni Nr 3 i Nr 4. Ujęcie może być eksploatowane z wydajnością eksploatacyjną studni Nr 3 Q_e = 67,0 m^3/h, przy S_e = 28,6 jest to maksymalna godzinowa wydajność ujęcia.
$Q_{max\ dob.}$ = 67,0 m^3/h x 24 = 1608 m^3/dobę, przy eksploatacji studni zasadniczej i 58,0 m^3/h x 24 = 1392 m^3/dobę przy eksploatacji studni awaryjnej.
Maksymalne zapotrzebowanie na wodę do roku 2001 wynosi 1000 m^3/dobę i jest niższe od wydajności maksymalnej ujęcia. Zapotrzebowanie maksymalne godzinowe łącznie z zapotrzebowaniem p.poż. wynosi 161,0 m^3/h i jest wyższe od wydajności eksploatacyjnej ujęcia.
Dla zabezpieczenia zwiększonego poboru wody w okresie szczytu i dla celów p.poż. w ilości 36,0 m^3 służy zbiornik wyrównawczy w Kobylankach o pojemności 500 m^3.
Przy obecnym zapotrzebowaniu wody wydajności ujęcia ze zbiornikiem wyrównawczym w pełni zaspokaja potrzeby wszystkich użytkowników.
Strefy ochronne ujęcia dzielą się na:
- teren ochrony bezpośredniej,
- teren ochrony pośredniej, który obejmuje:
  - wewnętrzny teren ochrony pośredniej,
  - zewnętrzny teren ochrony pośredniej.

Teren ochrony bezpośredniej ujęcia wód podziemnych przy pomocy studni wierconych obejmuje grunty, na których usytuowane jest ujęcie i obiekty związane z poborem wody, oraz otaczający je pas gruntu o szerokości 8 – 10 m licząc od obrysu budowli i urządzeń służących do poboru wody.

15.7.3 Wodociąg „Leszczków”

Zgodnie z decyzją znak: OS-XI-6210/18/45IN Wojewody Tarnobrzeskiego pobór wód podziemnych z ujęcia zlokalizowanego w Leszczkowie składającego się z 2 studni wierconych (podstawowa i awaryjna) ujmującego wody z utworów dewońskich może wynieść:
- $Q_{śr\ d}$ = 2413 m^3/dobę,
- $Q_{max\ dob.}$ = 2868 m^3/dobę,
- $Q_{śr\ h}$ = 120 m^3/godz.

dla potrzeb zaopatrzenia w wodę miasta Opatowa, oraz okolicznych sołectw gminy Opatów: Gojców, Okalina, Okalina Kolonia, Oficjałów, Tudorów, Karwów, Nikisiałka Mała i gminy Lipnik: Leszczków, Żurawniki, Malice Kościelne, Męczennice.

Ujęcie wody pitnej dla miasta Opatowa zlokalizowane jest na granicy dwóch miejscowości Włostów i Leszczków (gm. Lipnik). Ujęcie wody znajduje się przy lokalnej drodze Włostów – Gozdawa w odległości ca 1,3 km od szosy Opatów – Sandomierz po jej północno – wschodniej stronie.
W skład obiektów i urządzeń wodociągowych zaopatrujących miasto Opatów i okoliczne miejscowości w wodę wchodzą:

1. Ujęcie wody Włostów – Leszczków
   - studnia zasadnicza Nr 2,
   - studnia awaryjna Nr 2 a,
   - studnia Nr 3 (nieczynna przeznaczona do likwidacji).
2. Stacja uzdatniania wody (SUW) i zbiornik kontaktowy V-300 m^3.
3. Stacja wodociągowa Okalina. Zbiorniki wyrównawcze 2 x 100 m^3.
4. Zbiornik wyrównawczy w Opatowie V-1000 m^3.
5. Studnia awaryjna w Opatowie przy ul. Ćmielowskiej.

Ujęcie wody wykonano w 1973 r. Ujęcie posiada zatwierdzone i udokumentowane zasoby wód podziemnych z utworów dewońskich w wysokości Q_e = 260 m^3/h przy S_e = 18,6 – 46,0 m.
Woda ze studni tłoczona jest rurociągiem Ø 300 do zbiornika podziemnego o konstrukcji żelbetowej o pojemności V = 300 m^3. Zbiornik poza funkcją magazynowania wody jest zbiornikiem kontaktowym do dozynfekcji wody surowej. Woda ze studni głębinowych przed dopływem do zbiornika jest chlorowana i przez 30 minut podlega zatrzymaniu w zbiorniku.
Na ujęciu pracują dwie studnie głębinowe. Studnia Nr 2 zasadnicza o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych Q_e = 215 m^3/h, S_e = 18,6 m i studnia awaryjna Nr 2a o wydajności Q_e = 57,0 m^3/h, S_e = 15,0 m.
Studnia zasadnicza pracuje z wydajnością 156,0 – 180,0 m^3/h w czasie 12 – 14 godzin w zależności od potrzeb. Pobór wody wynosi 1560 – 1800 m^3/d zimą, 2200 – 2300 m^3/d latem. Studnia awaryjna Nr 2a eksploatowana jest z wydajnością 45 m^3/h w czasie 2 godzin na dobę.
Zapotrzebowanie na wodę do roku 2000 wynosi $Q_{śr.\ godz.}$ = 115 m^3/h w okresie całej doby. Przy wydajności pompy 156 – 180 m^3/h wymaga to pracy pompy od 15 do 18 godzin na dobę.
Zapotrzebowanie maksymalne godzinowe wynosi 165 m^3/h bez zapotrzebowania p.poż. Zapotrzebowanie p.poż. dla Opatowa wynosi 54 m^3/h, dla użytkowników ujęcia ze Stacji Wodociągowej Okalina – 18 m^3/h i dla użytkowników zaopatrywanych ze stacji Włostów – Leszczków – 18 m^3/h.
Łączne zapotrzebowanie p.poż. wynosi 90 m^3/h. Zapotrzebowanie to jest w pełni zabezpieczone przez zbiorniki wyrównawcze.
Ujęcie pracuje z wydajnością niższą od zatwierdzonych zasobów i w pełni zabezpiecza zapotrzebowanie na wodę wszystkich użytkowników ujęcia.
Należy jednak zwrócić uwagę na znaczne obniżenia się poziomu wód gruntowych na terenie całego zbiornika wodonośnego Włostów i szukać dodatkowego źródła zaopatrzenia w wodę miasta Opatowa. Należy przystosować awaryjne ujęcie wody w Opatowie do zaopatrzenia miasta w wodę.
Strefy ochronne ujęcia dzielą się na:
- teren ochrony bezpośredniej,
- teren ochrony pośredniej, który obejmuje:
  - wewnętrzny teren ochrony pośredniej,
  - zewnętrzny teren ochrony pośredniej.

Teren ochrony bezpośredniej ujęcia wód podziemnych przy pomocy studni wierconych obejmuje grunty, na których usytuowane jest ujęcie i obiekty związane z poborem wody, oraz otaczający je pas gruntu o szerokości 8 – 10 m licząc od obrysu budowli i urządzeń służących do poboru wody.

15.7.4 Stacja wodociągowa Okalina

Na trasie dosyłowej wody rurociągiem Ø 300 w miejscowości Okalina, wykonana została stacja wodociągowa „Okalina" dla potrzeb zaopatrzenia w wodę miejscowości Gojców, Okalina i Oficjałów.
Na terenie stacji znajdują się obiekty:
- budynek technologiczny z hydrofornią,
- dwa zbiorniki wyrównawcze o pojemności V=100 m^3,
- studzienka wodomierzowa,
- pomieszczenie socjalne.

15.7.5 Zbiornik wyrównawczy w Opatowie

Zbiornik wyrównawczy końcowy o pojemności V = 1000 m^3, znajduje się w Opatowie przy ul. Iwańskiej. Jest to typowy zbiornik do gromadzenia wody o konstrukcji żelbetowej, ocieplony styropianem i ziemią. Średnica wewnętrzna Ø 15,0 m, wysokość konstrukcji 6,60 – 6,82 m, wysokość użytkowa – 5,90 m. Pojemność nominalna 1000 m^3, pojemność użytkowa 1042 m^3.
Woda do zbiornika doprowadzana jest rurociągiem tłocznym Ø 250 z rur żeliwnych ciśnieniowych kołnierzowych i kielichowych. Na końcówce przewodu znajduje się rozgałęzienie na dwa przewody Ø 150 mm zakończone zaworami pływakowymi zamykającymi dopływ przy nadmiernym napełnieniu zbiornika.
Woda ze zbiornika rozprowadzana jest grawitacyjnie przewodem pobierającym Ø 250 mm z rur żeliwnych ciśnieniowych ułożonych pod dnem zbiornika z wlotem w studzience czerpalnej. Przewód spustowy z rur żeliwnych Ø 150 ułożony pod dnem zbiornika z wlotem w studzience spustowej. Nadmiar wody ze zbiornika odprowadzany jest przewodem przelewowym Ø 250.

15.7.6 Ujęcie „Lipowa"

Właścicielem ujęcia jest P.P.H.U. AGRO-SAD z Bytomia Radzionkowa. Studnia wiercona głębinowa o głębokość 58 m - zlokalizowana na terenach zakładu ujmująca wody pochodzące z utworów permu.
Zatwierdzone w kategorii „B" decyzją Wojewody Tarnobrzeskiego znak: OS-III-8530/50/90 z dnia 12.12.1990 zasoby wód podziemnych ujęcia – zasoby eksploatacyjne wynoszą
Q_e = 41 m^3/h, S_e = 5,8 m.
Pobór wody ze studni dokonywany jest pompą głębinową G-60 VII z silnikiem 4,5 kW i za pośrednictwem 2 hydroforów o pojemności 2 x 2000 l tłoczona do sieci zakładu i osiedla wokół zakładu.
Woda nie wymaga uzdatniania – odpowiada normom dla wód pitnych.

15.7.7 Pozostałe ujęcia wód

„Wymysłów"
Ujmuje wody z utworów dewonu środkowego
Ujęcie to przez pewien czas stanowiło zasilenie wodociągu na terenie gminy Iwaniska oraz kopalni „Wymysłów".
Wówczas jego zasobność dyspozycyjna wynosiła Q_e = 112 m3/h przy depresji S_e = 23 m.
W ostatnim czasie, w związku z wykonaniem wdzierki dla kolejnego poziomu wydobywczego kopalni nastąpiło drastyczne zmniejszenie wydajności studni. Użytkownik ujęcia zdecydował się na przeprowadzenie renowacji studni. Przeprowadzone prace umożliwiły dalszą eksploatację studni – przywróciły właściwy stan techniczny, jednak nie przyniosły poprawy wydajności, bowiem odwadnianie złoża wpłynęło znacząco na zmniejszenie zasobów w obszarze zasilenia ujęcia.

„Okalina”
Ujęcie grawitacyjne wody ze źródła dla podtrzymania zalewu prywatnego stawu rekreacyjnego.

„Opatów”
Ujęcie to straciło swój status z dniem 31.12.2009 (decyzja wygaszająca, znak: R.Oś.I-6223/10/2008/AK) i nie jest obecnie użytkowane. Jego zasobność wynosi Q_e = 4,3 m3/h.

15.8 Gospodarka ściekowa

Na obszarze miasta i gminy istnieją dwa zorganizowane systemy odprowadzania ścieków z oczyszczalniami mechaniczno – biologicznymi.
Pierwszy system obejmuje obszar miasta Opatowa. Długość sieci kanalizacyjnej na obszarze miasta wynosi 31 km, średnica od Ø 0,20 do Ø 0,80.
Systemem zarządza Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej sp. z o.o. w Opatowie które jest użytkownikiem oczyszczalni ścieków w Opatowie od 1.12.1996 r. Bezpośrednią eksploatację oczyszczalni prowadzi Zakład Wodociągów i Kanalizacji. Właścicielem Oczyszczalni Ścieków jest Miasto i Gmina Opatów.
Drugim systemem jest lokalny system kanalizacyjny i oczyszczalnia ścieków którego właścicielem był Sadowniczy Zakład Doświadczalny Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Lipowej, a obecnie obsługuje obiekty przejęte od Instytutu przez P.P.U.H. „AGRO-SAD” Sp. z o.o. w Bytomiu Radzionkowie.
Na oczyszczalnię dopływają ścieki sanitarne z osiedla mieszkaniowego w Lipowej. Ścieki dopływają kanalizacją sanitarną grawitacyjną. Ilość ścieków przyjęto porównywalnie do ilości pobieranej wody z ujęcia i wynosi:

- $Q_{śrd}$ = 32,58 m^3/d = 0,38 l/s,
- Q_{maxd} = 42,35 m^3/d = 0,49 l/s,
- $Q_{śrh}$ = 2,17 m^3/h,
- Q_{maxh} = 2,82 m^3/h = 0,67 dm^3/s.

15.9 Gospodarka odpadami

15.9.1 Miejskie składowisko odpadów komunalnych

W roku 1960 na obszarze miasta w jego południowo – zachodniej części zostało nielegalnie uruchomione składowisko odpadów komunalnych. Od roku 2005 składowisko wyłączono z użytkowania i poddano rekultywacji. System gospodarki odpadami na terenie miasta i gminy rozwiązany jest w oparciu o Ekologiczny Związek Gmin Dorzecza Koprzywnianki. W ramach Związku odpady z terenu miasta i gminy trafiają na międzygminne składowisko odpadów w Janczycach w gminie Baćkowice.

Aktualny i perspektywiczny wpływ na środowisko wysypiska śmieci oraz sposoby ograniczenia ewentualnych uciążliwości
Wpływ na środowisko w poszczególnych jego elementach będzie zmieniał się w zależności od fazy eksploatacji (eksploatacja końcowa, rekultywacja, okres po rekultywacji), zaś sposoby ograniczenia ewentualnych uciążliwości zależeć będą od szeregu czynników takich jak: aktualne uwarunkowania, sposób eksploatacji i realizacja rozwiązań w zakresie rekultywacji, kontrola obiektu po zamknięciu.

Wody podziemne

Zagrożenia wynikają z możliwości przedostania się odcieków z wysypiska przez podłoże i zanieczyszczenia warstw wodonośnych. Zjawisko ma charakter ciągły, przy czym intensywność i skład wód odciekowych jest zmienna w czasie i uzależniona od wielu czynników.

Odcieki z wysypiska są to głównie wody opadowe infiltrujące przez złoże odpadów. Ich ilość zależna jest od wielkości opadów atmosferycznych, eksploatacji wysypiska tj. stopnia zagęszczenia, wilgotności własnej odpadów, ich własności retencyjnych oraz sposoby zabezpieczania górnej warstwy odpadów.

Wody gruntowe w rejonie wysypiska występują na głębokości 2,8 – 6,5 m w pyłach.

W okresach długotrwałych opadów i wiosennych roztopów woda wystąpi na głębokości 2,0 – 5,5 m. Spływ wód podziemnych odbywa się w kierunku południowym, wzdłuż obniżenia morfologicznego do doliny cieku Kania. Studnie kopane zaopatrujące w wodę indywidualne gospodarstwa są położone wyżej i nie na kierunku spływu wód z wysypiska. Analiza chemiczna wody gruntowej w odległości 3 m od wysypiska wykazuje silne zanieczyszczenie, przekraczające dopuszczalne normy dla ścieków odprowadzanych do gruntu.

Wysypisko zlokalizowane jest na gruntach słaboprzepuszczalnych o niskim współczynniku filtracji, ale nie chroni to wód gruntowych przed zanieczyszczeniem z wysypiska.

Niebezpieczeństwo zanieczyszczenia wód gruntowych jest ewidentne (wysypisko nie jest uszczelnione).

Wyniki analiz wody z otworu studziennego przy wysypisku potwierdzają fakt migracji zanieczyszczeń. W związku z powyższym należy opracować i zrealizować rozwiązania gospodarki wodami opadowymi na terenie wysypiska, które w sposób maksymalny ograniczą ich koncentrację i umożliwią odpływ z czasy wysypiska.

Wody powierzchniowe

Bilans wodny w składowisku należy rozpatrzyć z uwzględnieniem wszystkich warstw, a więc i warstwy przykrywającej, która w czasie napływu wód atmosferycznych przyjmuje wodę do pełnego nasycenia, a pozostała część przepływa dalej do głębszych warstw odpadów tworząc odcieki.

Parowanie odbywa się tylko z warstwy przykrywającej, zaś woda, która przeniknęła do złoża odpadów nie może parować z powrotem do powierzchni. W przypadku ograniczenia dopływu wody do ilości, którą przyjmuje warstwa przykrywająca nie byłoby infiltracji wód opadowych do złoża odpadów. Uzyskanie takiej sytuacji jest możliwe po zakończeniu eksploatacji składowiska.

W czasie rekultywacji składowiska następuje pełne nasycenie wodami opadowymi złoża odpadów i należy się liczyć z ich pojawieniem przy dnie wysypiska. W związku z powyższym, w celu ograniczenia ilości zatrzymywanych opadów atmosferycznych i w konsekwencji powstających odcieków należy dążyć do maksymalnego ograniczenia aktualnie eksploatowanej powierzchni składowiska, zabezpieczenia jego części poprzez rekultywację oraz możliwie szybko doprowadzić do ostatecznego zakończenia eksploatacji.

Rowy opaskowe i zbiorniki odparowujące stanowią niezbędny element gospodarki wodami powierzchniowymi wokół wysypiska uniemożliwiającymi napływ opadów atmosferycznych z terenów przyległych i ograniczającymi powierzchnię zlewni do czaszy. Odpowiednie uformowanie wierzchniej warstwy ograniczy koncentrację i umożliwi szybki odpływ wód opadowych.

Gleba
Zanieczyszczenia gleb w sąsiedztwie składowisk odpadów komunalnych wynikają przede wszystkim z przenoszenia pyłów, aerozoli bakteryjnych i lekkich frakcji odpadów (papieru, folii, tworzyw sztucznych itp.) oraz ewentualnie powierzchniowej migracji odcieków na tereny przyległe. Przestrzeganie zaleceń w zakresie prawidłowej eksploatacji obiektu oraz odpowiednie wykorzystanie terenów sąsiadujących ze składowiskiem, które stanowią użytki rolne pozwolą na znaczne ograniczenie zanieczyszczeń, które mogą mieć miejsce w okresie końcowej eksploatacji.

Powietrze atmosferyczne
Uciążliwości dla powietrza atmosferycznego wynikają z emisji:
- pyłów,
- gazu wysypiskowego (biogazu),
- aerozoli bakteryjnych,

oraz unoszenia i rozwiewania lekkich frakcji odpadów (papieru, folii, tworzyw sztucznych itp.).
Transport i wyładunek odpadów oraz operacje z materiałami mineralnymi stosowanymi do przykrywania odpadów stanowią źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza w postaci pyłu zawieszonego i łatwo opadającego. Składowane odpady komunalne niekorzystnie oddziaływują na powietrze atmosferyczne poprzez wydzielanie gazów będących produktami procesów zachodzących w trakcie składowania. Są też źródłem aerozoli bakteryjnych. Gaz wysypiskowy składa się głównie z metanu i dwutlenku węgla, niewielkich ilości wodoru, tlenu i azotu oraz śladowych ilości blisko 500 gazowych związków organicznych i nieorganicznych. Obecność niektórych z nich decyduje o nieprzyjemnej woni charakterystycznej dla rozkładających się odpadów.
Według badań mikrobiologicznych powietrza wokół składowiska odpadów komunalnych w Opatowie przeprowadzonych przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska w Tarnobrzegu stwierdzono zanieczyszczenie powietrza bakteriami z rodzaju Pseudomonas, Staphylococcus i niskie zanieczyszczenie grzybami.

Docelowe ukształtowanie powierzchni
Głównym wymogiem ukształtowania rekultywowanego wysypiska jest wkomponowanie go w topografię otaczającego terenu. W przedmiotowym przypadku nie jest to możliwe z uwagi na wysokość złoża odpadów i wyniesienie go ponad tereny przyległe. W związku z powyższym, ukształtowanie ostateczne wysypiska polegać będzie na zamknięciu czaszy wysypiska poprzez końcową eksploatację do rzędnych umożliwiających nawiezienie warstwy rekultywującej i uformowanie powierzchni z określonym spadkiem. Umożliwi to sprawne odwodnienie powierzchniowe i utrudni infiltrację wód opadowych w głąb złoża i odpadów.
Konieczność zamknięcia obiektu i określenia ostatecznych rzędnych składowania wiąże się przede wszystkim z:
- kolizją z napowietrznymi liniami SN, których wysokość (rzędne dolnych przewodów), w sposób jednoznaczny określa możliwy do osiągnięcia poziom wierzchniej warstwy,
- problemem stateczności skarpy odpadów,
- koniecznością nawiązania się do rzędnych wyeksploatowanej, częściowo zrekultywowanej powierzchni od strony północno – wschodniej.

Plantowanie złoża
Plantowanie złoża należy rozpocząć od usunięcia odpadów tarasujących poprzez przemieszczenie ich w miejsce aktualnej eksploatacji.

Należy zwrócić uwagę, aby ostatnia, luźno sypana warstwa odpadów składała się wyłącznie z odpadów komunalnych. Plantowanie zakłada wyrównanie złoża na poziomie rzędnych wysokościowych o 0,8 m niżej od ostatecznego poziomu ukształtowania terenu. Grubość tę stanowią warstwy przykrywające podglebia 0,5 m oraz warstwa ziemi urodzajnej 0,3 m.

Techniczna rekultywacja terenu

Z uwagi na końcową eksploatację wysypiska, należy przyjąć wariant etapowej (powierzchniowo) rekultywacji. Uzyskaną w wyniku wykopów rowów opaskowych oraz zbiorników odparowujących kubaturę mas ziemnych, należy w pierwszej kolejności skierować (po uprzednim zwapnowaniu luźno usypanych odpadów komunalnych) jako warstwę podglebia na wyeksploatowaną część wysypiska (strona północno – wschodnia) formując ją na poziomie 0,3 m poniżej docelowych rzędnych.

Należy dążyć do jednorazowego dostarczenia możliwie dużej ilości mas ziemnych, przesunięcia rekultywacji (w formie przygotowania podglebia i uformowania go na rzędnej 0,3 m poniżej projektowanych rzędnych wierzchniej warstwy) w rejon aktualnej eksploatacji. Umożliwi to podjęcie jednoczesnych prac rekultywacyjnych na stosunkowo dużej powierzchni i odizolowanie eksploatowanej części wysypiska.

Rekultywacja biologiczna

Proponuje się dwie opcje docelowej rekultywacji biologicznej terenu, przy czym mogą być one zastosowane wariantowo lub jak proponuje się poniżej dwufazowo.

Pas zieleni izolacyjnej

W celu maksymalnego ograniczenia uciążliwości związanych z końcową eksploatacją obiektu, na obecnym etapie należy przygotować nasadzenia zieleni średniej i wysokiej od strony południowo – wschodniej.

Brak możliwości urządzenia strefy ochronnej (jednocześnie należy stwierdzić, że na obecnym etapie nie jest to celowe) i przeprowadzenie prac rekultywacyjnych od strony północno – wschodniej, które wytworzyły wstępne, korzystne warunki gruntowe, sugerują celowość nasadzeń zieleni ochronnej. Jako gatunki proponuje się drzewa dające szybki wzrost i dużą masę zieleni: jesion wyniosły, sosna pospolita, topola bujna, klon pospolity, brzoza brodawkowata. Między drzewami należy nasadzać krzewy z gatunku kolczastych: róża dzika, głóg jednoszypułkowy, suchodrzew tatarski.

Odległości nasadzeń zależne są od rozmiarów korony możliwych do osiągnięcia przez poszczególne gatunki roślin. W celu uniknięcia konieczności obcinania gałęzi, przy nasadzaniu zieleni wysokiej należy zwrócić uwagę na nasadzenia w miejscach potencjalnie narażonych na kolizję z przebiegającymi przewodami linii energetycznej.

Przygotowanie pasa zieleni izolacyjnej na obecnym etapie oraz uzupełnienie go w następnym sezonie wegetacyjnym umożliwi:

- poprawę warunków akustycznych,
- ograniczy ewentualne pylenie, migrację aerozoli bakteryjnych, lekkich frakcji odpadów itp.,
- zmniejszy ujemny wpływ na gleby terenów przyległych,
- ograniczy ilość powstających odcieków w wyniku zwiększenia retencji powierzchniowej,
- poprawę ogólnego wrażenia estetycznego.

Kierunek rolny – pierwsza faza rekultywacji

Jako pierwszą fazę rekultywacji przewiduje się rolniczy charakter zagospodarowania terenu wysypiska. Kierunek rolny przewiduje przeznaczenie terenu pod roślinność łąkową.

Kolejność wykonywanych prac: orka, bronowanie wraz z wysiewem roślin strączkowych w obsiewie wstępnym.

Kierunek leśny – druga faza rekultywacji

Docelowy kierunek rekultywacji przewiduje się jako obszar leśny (las mieszany) o parkowym charakterze nasadzeń drzew i krzewów. Jest on mało efektowny w pierwszym dziesięcioleciu rekultywacji biologicznej, kiedy warunki glebowe nie sprzyjają rozwojowi systemu korzeniowego drzew. Leśny charakter zagospodarowania może być uznany jako docelowy po ukształtowaniu się gleby w wyniku wieloletniego użytkowania.

Do właściwej rekultywacji terenu można przystąpić po około 5 latach od chwili zakończenia eksploatacji przez wprowadzenie nasadzeń pionierskich drzew i krzewów (roślinność przedplonowa). W miarę wzrostu żyzności gleby. lecz nie wcześniej niż po 10 latach od chwili zakończenia eksploatacji wysypiska, należy wprowadzać gatunki docelowe. Ostateczny dobór drzew i krzewów powinien uwzględniać lokalne warunki glebowe oraz ujednolicenie zabiegów pielęgnacyjnych dla roślin o podobnych wymaganiach.

15.9.2 Uwarunkowania i kierunki gospodarki odpadami

Unieszkodliwianie odpadów

- Wychodząc naprzeciw polityce komunalnej i ekologicznej państwa oraz standardom Unii Europejskiej, składowisko odpadów w Janczycach rozbudować etapowo przekształcając w Zakład Kompleksowego Przerobu Odpadów.

1. Na terenach gmin należy urządzić zbiorcze punkty selektywnego gromadzenia odpadów z możliwością ich wtórnego sortowania, przechowywania i dystrybucji do specjalistycznych zakładów przerobu. Punkty takie powinny być organizowane w centrach gminy. Do punktów tych dostarczono by odpady użytkowe, problemowe, niebezpieczne, wielkogabarytowe, samochodowe i inne z całego terenu gminy.
2. Odpady problemowe i niebezpieczne wydzielone z odpadów komunalnych w ramach selekcji negatywnej – detoksykacji, a nie zagospodarowane przez producenta, powinny być na terenie zakładu lub zbiorczego punktu selektywnego gromadzenia – magazynowane tymczasowo do chwili przekazania specjalistycznym jednostkom, zajmującym się ich unieszkodliwianiem – głównie poprzez utylizację termiczną. Spalanie wysokotemperaturowe może odbywać się w spalarniach mobilnych lub ponadregionalnych centrach. Taki kierunek jest zgodny z programem wykonawczym do polityki ekologicznej państwa.

Organizacja i zarządzanie

1. Zorganizowanie obsługi wywozu odpadów tak aby 100% mieszkańców pozbywała się odpadów w sposób legalny.
2. Zadania własne gmin w zakresie utrzymania czystości można realizować poprzez jednostki własne lub powierzać innym podmiotom na zasadach zezwolenia – koncesji.
3. Należy stymulować racjonalne zagospodarowanie odpadów poprzez rozwijanie świadomości ekologicznej oraz edukacji i eksponowanie pozytywnych wzorców do naśladowania. Bardzo dobre rezultaty daje wychowanie ekologiczne społeczeństwa poprzez edukację młodzieży.

15.9.3 Melioracje

Obszar na którym występują urządzenia wodno – melioracyjne przynależą do następujących 8 obiektów o łącznej powierzchni 847,28 ha.

- Obiekt I Gojców
  - obejmuje obszar sołectwa Gojców,

  - grunty orne zmeliorowane na pow. 6,83 ha,
  - sieć drenarska na pow. 6,83 ha.
- Obiekt II Brzezie
  - obejmuje obszar sołectwa Brzezie na pow. 36,65 ha,
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 30,63 ha,
  - trwałe użytki zielone zmeliorowane na pow. 6,02 ha,
  - rowy i cieki naturalne na pow. 5,31 ha,
  - sieć drenarska na pow. 35,43 ha.
- Obiekt III Podole - Rosochy
  - obejmuje obszar sołectw Podole i Rosochy na pow. 40,85 ha,
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 1,41 ha,
  - trwałe użytki zielone zmeliorowane na pow. 39,44 ha,
  - rowy i cieki naturalne na pow. 4,15 ha,
  - sieć drenarska na pow. 12,07 ha.
- Obiekt IV i V Kobylany
  - obejmuje obszar sołectw Kobylany i Kobylanki na pow. 497,01 ha,
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 407,21 ha,
  - trwałe użytki zielone zmeliorowane na pow. 9,80 ha,
  - rowy i cieki naturalne na pow. 6,72 ha,
  - sieć drenarska na pow. 400,98 ha.
- Obiekt VI Strzyżowice - Jagnin
  - obejmuje obszar sołectw Strzyżowice i Jagnin na pow. 248,99 ha,
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 244,46 ha,
  - trwałe użytki zielone zmeliorowane na pow. 4,03 ha,
  - rowy i cieki naturalne na pow. 5,77 ha,
  - sieć drenarska na pow. 248,99 ha.
- Obiekt VII Strzyżowice
  - obejmuje obszar sołectwa Strzyżowice na pow. 55,64 ha,
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 55,39 ha,
  - trwałe użytki zielone zmeliorowane na pow. 0,25 ha.
- Obiekt Zochcin
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 6,83 ha,
  - sieć drenarska na pow. 6,83 ha.
- Obiekt Rudnik – Kobylany (część)
  - grunty orne zmeliorowane na pow. 4,81 ha,
  - trwałe użytki zielone zmeliorowane na pow. 0,25 ha,
  - sieć drenarska na pow. 4,81 ha.

Stan techniczny w/w obiektów jest średni lub zły. Obiekt „Gojców” wymaga gruntownej odbudowy – nie był konserwowany od 20 lat. Skreślony jest z działalności finansowo – gospodarczej spółki wodnej – natomiast nie skreślony z ewidencji urządzeń melioracyjnych.

15.9.4 Wody otwarte

Wody stojące, płynące i rowy zajmują na terenie gminy powierzchnię 34,51 ha. Gmina leży w dorzeczu Wisły głównie w zlewni Opatówki stanowiącej jej dopływ lewostronny. Mniejsze cieki wodne przepływające po terenie gminy to Kania, Łukawka i Podolanka oraz nieliczne cieki bezimienne. Długość rzek wynosi 26,5 km w tym odcinki uregulowane 7,27 km.

Cieki płyną dolinami wyerodowanymi w masywach lessowych. Na niektórych odcinkach na drodze wielokrotnych wylewów, namuleń wytworzyły się płaskie obszary łąk przybrzeżnych najczęściej mających niewłaściwe stosunki wodne.
Sztuczne zbiorniki wodne – stawy znajdują się we wsiach Kochów, Gojców, Rosochy, Oficjałów, Nikisiałka, Jurkowice, Strzyżowice, Zochcinek. Są to stawy o niewielkiej powierzchni. Największy obszar stawów – ok. 2,0 ha znajduje się w Podolu. Większość stawów wymaga prac renowacyjnych.

15.9.5 Zbiornik „Zochcin"

Znaczącym elementem uwarunkowań w zakresie regulacji stosunków wodnych będzie rozpoczęta realizacja zbiornika „Zochcin".
Zbiornik zlokalizowany jest w zachodniej części miasta w widłach rzeki Opatówki i Cieku od Jałowąs na użytkach zielonych stanowiących własność indywidualnych rolników. Większość gruntów położona jest jednak we wsi Zochcinek. Zbiornik zasilany będzie wodami rzeki Opatówki i Cieku od Jałowąs, dopływu rzeki. Zlewnia rzeki Opatówki dla zbiornika wynosi 37,10 km^2. Zbiornik Zochcin o powierzchni 4,2 ha składał się będzie z dwóch odrębnych zbiorników: zbiornika o powierzchni 1,0 ha dla celów rekreacyjnych z odpowiednią infrastrukturą, oraz zbiornika wodnego o powierzchni 3,20 ha przystosowanego do sportów wodnych. Oba zbiorniki będą połączone ze sobą mnichem.

16 Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla

Złoża kopalin
W granicach administracyjnych miasta i gminy Opatów udokumentowano następujące złoża wapieni i dolomitów:
1. Złoże Wymysłów II

B. Kwapisz, J. Sołtysik 1971 r. – „Dokumentacja geologiczna w kat. C_2 złoża wapieni i dolomitów dewońskich – Wymysłów" arch. Przed. Geologiczne w Kielcach
Zasoby złoża: st. na 30.09.1971 r.:

kat. C_2 – 31 098 000 ton

Przeznaczenie: wapienie i dolomity do produkcji bloków, płyt i kruszywa łamanego
Parametry złoża:

Powierzchnia – 313 000 m^2
Średnia miąższość 37,66 m
Grubość nadkładu – 12,72 m

2. Złoże Wymysłów

M. Nieć, 2002 r. - „Dokumentacja geologiczna złoża wapieni dewońskich w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, woj. świętokrzyskie", K. Przybyszewski, 2006 r. - „Dodatek nr 1 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, woj. świętokrzyskie". Parametry złoża wg stanu na dzień 31.12.2005 r.:

Kat. C_1 – 7 239 000 Mg

Przeznaczenie: produkcja kruszyw łamanych i nawozów wapiennych.

Decyzja OWŚ.V.7511-14/09 z dnia 13.08.2009r. zmieniła koncesję Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 15.04.2003r. znak: ŚR.V.7412-4/03 na wydobywanie wapieni dewońskich ze złoża „Wymysłów". Zasoby przemysłowe złoża „Wymysłów" w kat. C_1 ustalone w granicach obszaru górniczego na dzień 31.12.2008r. wynoszą Q_p

= 6344 tys. Mg. Powierzchnia obszaru górniczego wynosi 124 226 m^2, powierzchnia terenu górniczego natomiast 1 826 733 m^2.

**2 Decyzją OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r. Marszałka Województwa Świętokrzyskiego, zatwierdzającą Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, ustalono na dzień 31.12.2013 r., wielkość zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych w ilości 17 825 tyś. ton zasobów bilansowych w kat. C_1.*
*Dodatek nr 2 aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów" w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.*2*

3. Złoże – Sobiekurów

E. Kopczyńska, 1970 r. – „Dokumentacja geologiczna złoża wapieni dewońskich – Sobiekurów – w kat. C_2
Zasoby złoża: kat. C_2 – 74 390 000 ton
Przeznaczenie: przemysł wapienniczy
Parametry złoża: średnia miąższość – 40,7 m
Grubość nadkładu – 6,5 m

W obszarze objętym zmianą nr 1 Studium nie występują udokumentowane złoża kopalin. Niezależnie w celu aktualizacji informacji na temat złoża Wymysłów została podjęta Uchwała nr X/88/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Zmiany nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów. Zmiana ta będzie sporządzona dla części obrębu Kobylany, objętego złożem wapieni dewońskich, na terenie którego znajduje się kopalnia Wymysłów.

Wody podziemne

Południowa cześć gminy znajduje się w zasięgu głównego zbiornika wód podziemnych GZWP Włostów Nr 421, utworzony w spękanych skałach węglanowych środkowego i górnego dewonu. Zbiornik ten posiada dokumentację geologiczną zatwierdzoną Decyzją Ministra Środowiska (znak: DG/kdh/ED/489-6339-2/2001). GZWP nr 421 reprezentuje typ szczelinowo-krasowy.

**2 Teren objęty zmianą Nr 2 Studium… znajduje się w granicach GZWP nr 421 Włostów i jego strefy ochronnej.*

Kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla

Na obszarze objętym zmianą nr 1 Studium, podobnie jak na terenie całej gminy, nie występują kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

**2 Na obszarze objętym zmianą Nr 2 Studium…, podobnie jak na terenie całej gminy, nie występują kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla. *2*

17 Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Na terenie miasta Opatów, w jego centrum stwierdza się występowanie naturalnych zagrożeń geologicznych. Zagrożenie spowodowane jest występowaniem skały lessowej na tym obszarze, która w następstwie zachodzących procesów erozyjnych może doprowadzić na tym obszarze do katastrofy budowlanej. W celu minimalizacji zagrożenia rozwiązania wymaga system odprowadzania wód opadowych z tego obszaru.

**2 Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, prowadzi na terenie kraju, prace których zadaniem jest rozpoznanie i udokumentowanie osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi.*
*Na podstawie projektu Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO), zostały wskazane na terenie gminy Opatów, obszary predysponowane do powstawania osuwisk, w tym na terenie objętym zmianą Nr 2 Studium…. Występowanie terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi należy uwzględnić w trakcie prowadzenia działań gospodarczych w obrębie terenów zagrożonych. *2*

18 Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

W granicach administracyjnych gminy Opatów terenem górniczym w rozumieniu przepisów ustawy prawo geologiczne i górnicze jest obszar zlokalizowany w południowo - zachodniej części gminy w rejonie miejscowości Wymysłów.
Teren górniczy został wyznaczony na złożu Wymysłów. Wydobywanie wapieni dewońskich ze złoża „Wymysłów" prowadziła firma Kopalnie Dolomitów S.A. w Sandomierzu na podstawie koncesji nr ŚR.V.7412-4/03. wydanej przez Wojewodę Świętokrzyskiego dnia 15.04.2003 zmienionej decyzją Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 15.04.2003r. znak: ŚR.V.7412-4/03. Obecnie decyzja OWŚ.V.7511-14/09 z dnia 13.08.2009r. zmieniła koncesję Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 15.04.2003r. znak: ŚR.V.7412-4/03 na wydobywanie wapieni dewońskich ze złoża „Wymysłów". Zasoby przemysłowe złoża „Wymysłów" w kat. C_1 ustalone w granicach obszaru górniczego na dzień 31.12.2008r. wynoszą Q_p = 6344 tys. Mg. Powierzchnia obszaru górniczego wynosi 124 226 m^2, powierzchnia terenu górniczego natomiast 1 826 733 m^2.

**2 Decyzja Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak:OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzająca Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, zawierający ustalenie na dzień 31.12.2013 r. zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych, określa je w ilości 17 825 tyś. ton zasobów bilansowych w kat. C_1.*
Dodatek nr 2 aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.
Decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, ustanawiająca obszar i teren górniczy „Wymysłów III".
Zgodnie z decyzją ustanowiono obszar górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 12 ha 4274 m², oraz teren górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 87 ha 9300 m².
Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych. Koncesji udzielono do dnia 31.12.2021 r.

Eksploatacja złoża „Wymysłów” w nowych granicach określonych Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej, poszerzonego w kierunku południowo-wschodnim, wymagać będzie zmiany koncesji na wydobycie złoża.
*Z Raportu o oddziaływaniu na środowisko planowanego poszerzenia zakresu eksploatacji złoża wapieni dewońskich „Wymysłów”, w kierunku południowo-wschodnim wraz z budową nowego zakładu przeróbczego oraz pozostałej infrastruktury technicznej, wynika że potencjalne uciążliwości związane z docelową eksploatacją całego złoża, nie przekroczą granic ustanowionego terenu górniczego, określonego w koncesji z 2009 roku, ważnej do końca 2021 r.*2*

19 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego zostały określone zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, są to:

a) droga krajowa Nr 74 Kielce - Kraśnik,
b) przewidywana modernizacja dróg krajowych międzyregionalnych do parametrów dróg ekspresowych:
   - droga Nr 9:
     - odcinek do Opatowa z obejściem zachodniej strony miasta, propozycja zaliczenia drogi do sieci dróg ekspresowych,
     - odcinek Opatów – Lipnik jako droga ekspresowa S 74 Piotrków Trybunalski – Rzeszów.
   - droga Nr 74 odcinek do Opatowa jako droga ekspresowa S 74 Piotrków Trybunalski – Rzeszów z obejściem południowej strony miasta,
   - przewidywana modernizacja istniejącej drogi Nr 74 Opatów – Kraśnik do parametrów III klasy technicznej z obejściem Opatowa od strony północnej i włączenia w drogę ekspresową. Po zrealizowaniu dróg ekspresowych Opatów znajdzie się w obszarze o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej.
c) rozbudowa gazociągu wysokoprężnego Opatów – gmina Iwaniska.

W wyniku reformy administracyjnej kraju Opatów usytuowany został w województwie świętokrzyskim. W związku z tym należy spodziewać się, że zadania określone przez strategię i studium województwa tarnobrzeskiego będą aktualne do czasu sporządzenia nowych dokumentów planistycznych. Reforma administracyjna wprowadziła szereg zmian w różnych ustawach, a przede wszystkim w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym. Ustawa ta, nie wprowadziła istotnych zmian na poziomie gmin, natomiast zmieniła znaczenie systemu planistycznego na poziomie wojewódzkim. Do podstawowych zadań **województw samorządowych** należy sporządzenie następujących dokumentów:

- Strategia rozwoju województwa,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa,
- Programy wojewódzkie,
- Okresowa aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego.

W planie zagospodarowania przestrzennego określa się zasady organizacji struktury przestrzennej, ze szczególnym uwzględnieniem:

- Podstawowych elementów sieci osadniczej,
- Rozmieszczenia infrastruktury społecznej, technicznej i innej,
- Wymagań w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury, z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie.

Ponadto w planie województwa uwzględnia się zadania rządowe i zadania samorządu województwa, które służą realizacji ponadlokalnych celów publicznych oraz wskazuje się obszary, na których przewiduje się realizacje tych zadań.

Strategia rozwoju województwa powinna uwzględniać w szczególności następujące cele:

- Pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców,
- Pobudzanie aktywności zawodowej,
- Podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa,

- Zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń,
- Kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

W polityce rozwoju województwa należy uwzględnić przede wszystkim:
- Tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy,
- Utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim,
- Pozyskiwanie i łączenie środków finansowych, publicznych i prywatnych w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej,
- Wspieranie i prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli,
- Racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- Wspieranie rozwoju nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji,
- Wspieranie rozwoju kultury oraz ochrona i racjonalne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego,
- Promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa.

Strategia rozwoju województwa uwzględniająca uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju w zakresie wymienionym powyżej jest realizowana przez programy województwa.

Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z realizacji zadań ponadlokalnych
Podstawowym uwarunkowaniem rozwoju gminy i poprawy warunków życia mieszkańców jest realizacja ponadlokalnych zadań inwestycyjnych, a przede wszystkim dróg krajowych i wojewódzkich. W związku z tym niezbędne jest:
- Wprowadzenie tych zadań do programów rządowych i wojewódzkich i wpisanie ich do rejestru Wojewody,
- Wynegocjowanie z Wojewodą i Marszałkiem warunków wprowadzenia tych zadań do miejscowego planu,
- Sporządzenie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

20 Podstawowe problemy gminy i szanse ich rozwiązania

Prezentowane poniżej problemy zostały wyartykułowane w oparciu o przeprowadzoną diagnozą sytuacji społeczno – ekonomicznej gminy oraz wartości środowiska przyrodniczego i kulturowego.
Rozwiązanie tych problemów zależy od szeregu czynników, które ujęto w pewne grupy. Są nimi:
Strefa działań organizacyjnych w ramach, której istotną rolę odgrywa samorząd gminny. Wzajemne relacje współpracy na szczeblu:

a) samorządu gminnego
   - Rada Gminy,
   - Kierownicy jednostek organizacyjnych,
   - Rady Sołeckie.
b) pomiędzy samorządem gminnym a samorządem powiatowym, wojewódzkim i rządową administrację szczebla wojewódzkiego
c) pomiędzy samorządem gminnym a przedstawicielami:
   - parlamentu,
   - senatu,
   - organizacji pozarządowych.

Strefa działań ekonomicznych w ramach, której do najważniejszych należy wymienić:

a) kształtowanie dochodów finansowych gminy (własnych) z tytułu podatków od osób fizycznych i prawnych oraz gospodarowanie mieniem gminnym,
b) pozyskiwanie subwencji i dotacji na realizację określonych zadań,
c) pozyskiwanie środków pozabudżetowych z:
   - środków unijne z funduszy strukturalnych na lata 2007 -2013,
   - organizacji pozarządowych,
   - funduszów promocyjnych,
   - kredytów.

Strefa świadomości społecznej w ramach, której można konsekwentnie dążyć do wspólnej ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez sukcesywne zmniejszenie dewastacji:

- kompleksów leśnych (dzika wycinka drzew, zaśmiecanie),
- terenów i obiektów zabytkowych (kradzież i dewastacja elementów wyposażenia),
- budynków, obiektów i urządzeń publicznych (świetlice, kluby, przystanki komunikacyjne, znaki drogowe).

Problemy związane z ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego koncentrują się w 3 podstawowych obszarach:

1. Ochrona zasobów wodonośnych z których czerpana jest woda pitna dla gminy. Działanie ochronne winno być nakierowane na prowadzenie odpowiedniej polityki przestrzennej, która zabezpieczać będzie w stopniu dostatecznym jakość wody pitnej.
2. Gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi poprzez lokalizację wysypisk bądź utylizację poza obszarami ochronnymi. W rozważaniach uwzględnić aspekt ponadgminnego problemu oraz kosztów przedsięwzięcia.
3. Ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez właściwe administrowanie obiektami.

4. Ochronę wartości zasobów krajobrazowych poprzez konsekwentną politykę przestrzenną określoną w MPZP

Problemy związane ze sferą społeczno – gospodarczą związane są z poprawą jakości życia mieszkańców.
Wprowadzona reforma ustrojowa kraju nadała dla Opatowa wyższy status w hierarchii sieci osadniczej. Jako jednostka w strukturach powiatowych skupia wiele funkcji administracyjno – usługowych o charakterze ponadlokalnym.
Sytuacja powyższa skłania do poszukiwania i ochrony własnego rynku pracy. Szansą może być tu podejmowanie działań organizacyjnych w kierunku:
- współdziałanie z sąsiednimi ośrodkami powiatowymi,
- tworzenie nowych miejsc pracy poprzez organizację robót publicznych dla realizacji zadań gminnych,
- udostępnianie terenów rozwojowych poprzez:
  - określenie bilansu potrzeb terenowych i ich prawne zabezpieczenie (w planach miejscowych),
  - wyposażenie w niezbędne urządzenia infrastrukturalne,
  - prawidłową politykę gospodarowania mieniem gminnym.

Przedstawione w niniejszej części problemy i możliwości ich rozwiązania znajdują odzwierciedlenie w ustaleniach polityki przestrzennej rozwoju gminy w dalszej części opracowania.

21 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy w kontekście terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…

**2 Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2015 r., poz. 1777), wprowadziła do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, obowiązek uwzględniania w sporządzanym studium, uwarunkowań wynikających w szczególności z:*
– potrzeb i możliwości rozwoju gminy, uwzględniających w szczególności:

a) analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne,

b) prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego,

c) możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,

d) bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Opracowany przez Wykonawców zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów, w lutym 2016 roku, Bilans Terenów…, uwzględnia analizy ekonomiczne i demograficzne oraz możliwości finansowania infrastruktury technicznej i społecznej określonej w dokumentach planistycznych miasta i gminy Opatów, które zostały opracowane w kontekście całej gminy i zachowują swoją aktualność dla analiz dotyczących całej gminy. Pomija jednak część bilansową dotyczącą obszaru gminy.

W związku z powyższym do istniejącego bilansu obejmującego teren miasta Opatów, został sporządzony bilans obejmujący pominięte w poprzednim opracowaniu tereny gminy Opatów.

- ***Potrzeby i możliwości rozwoju zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej***

Szczegółowy bilans terenu ma istotne znaczenie w sytuacji wskazywania w studium dla potrzeb rozwoju inwestycyjnego większych obszarów niż wynika to z faktycznego zapotrzebowania na potencjalne tereny budowlane i dotyczy to głównie terenów zabudowy mieszkaniowej i zabudowy usługowej o szerokim spektrum funkcji uzupełniających zabudowę mieszkaniową.

W przypadku terenów udokumentowanych złóż kopalin i obszarów potencjalnego ich wydobycia oraz przeróbki surowca, sporządzenie kompleksowego bilansu terenów w skali całej gminy ma mniej istotne znaczenie.
Obszar udokumentowanego złoża wynika z prawomocnych decyzji zatwierdzających jego zasoby i nie podlega negocjacjom co do wielkości powierzchni potencjalnego złoża.
Podobnie obszar potencjalnej eksploatacji i przeróbki surowca mineralnego, jest ściśle powiązany z udokumentowanym złożem i zapisami dokumentacji związanej z wydobyciem. Negocjacjom może podlegać jedynie sposób eksploatacji kopaliny w kontekście oddziaływania eksploatacji na środowisko, uwarunkowań ekonomicznych i społecznych.
W granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… funkcjonuje prawomocna koncesja na wydobycie określająca sposób gospodarowania w obrębie terenu i obszaru górniczego.
Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych.

W związku z poszerzeniem granic złoża przewiduje się zmianę koncesji wynikającą ze zmiany granic udokumentowanego złoża.
Dalsza eksploatacja kopaliny powinna odbywać się na podstawie prawomocnych decyzji administracyjnych związanych z eksploatacją surowca, spełniających ogólnie obowiązujące przepisy prawa, w tym zapewniające ochronę i bezpieczeństwo na terenie kopalni, zakładów towarzyszących wydobyciu jak i osób postronnych, w tym zamieszkujących w bliskiej odległości od kopalni.
Lokalizacja obiektów przemysłowo-składowo-usługowych w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru potencjalnej eksploatacji jest najkorzystniejszym miejscem dla lokalizacji zakładu przeróbczego surowca wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i innych powiązanych z wydobywanym surowcem mineralnym.

Drugim znaczącym kierunkiem rozwojowym na terenie gminy Opatów, oprócz szerokiej gamy mieszkalnictwa i usług sytuowanych głównie w granicach miasta, jest rozwój szeroko rozumianej działalności gospodarczej w ramach zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej.
Na obszarze gminy tereny produkcyjno-składowo-usługowe zostały zlokalizowane, jako potencjalna oferta terenowa dla przyszłych inwestorów, usytuowana głównie w rejonach projektowanego układu komunikacyjnego, skrzyżowania dwóch dróg krajowych nr 9 i nr 74. Tereny te są ofertą związaną głównie z większymi przedsiębiorcami pochodzącymi w znacznej mierze spoza terenu miasta i gminy Opatów, dla przedsięwzięć wymagających znacznych potrzeb terenowych. Dla przedsiębiorców lokalnych szeroka oferta terenów działalności gospodarczej została usytuowana w granicach administracyjnych miasta.
Część terenów potencjalnej działalności gospodarczej, zlokalizowanych w granicach gminy Opatów to działający drobni lokalni przedsiębiorcy.
W sytuacji założenia że 10% mieszkańców w wieku produkcyjnym, aktualnie nie pracujących w funkcjonujących zakładach pracy zgłosi zapotrzebowanie na nowe powierzchnie zabudowy związanej z szeroko rozumianą działalnością gospodarczą, to zapotrzebowanie to dotyczyć będzie ok. 53 800 m² powierzchni terenu PSU a w skali 30 lat może wzrosnąć do 107.600 m² z 30% tolerancją do 139.880 m² .

- ***Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej***

Z analizy obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej zabudowy obszaru wiejskiego gminy Opatów wynika, że na cele zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej (PSU) w ramach terenów o zdefiniowanej strukturze przestrzennej brak terenów potencjalnej zabudowy możliwych do stanowienia oferty terenowej.
Do powierzchni obejmującej funkcję produkcyjno-składowo-usługową zostały włączone również tereny prowadzonej w granicach gminy Opatów eksploatacji surowca mineralnego, złoża wapieni jurajskich „Wymysłów”.
Tereny te od dłuższego czasu stanowią prężnie działającą jednostkę gospodarczą gminy Opatów i ich zapotrzebowanie terenowe zdeterminowane jest wielkością istniejących zasobów mineralnych oraz możliwościami i sposobami wydobycia surowca, oraz potrzebą skrócenia drogi wydobytego surowca od wydobycia do punktu przerobu surowca i jego sprzedaży.
Obszar górniczy związany z eksploatacją kopaliny w ramach kopalni wapieni jurajskich „Wymysłów” przewidywany jest do wykorzystania w całości i mimo nie zakończonej eksploatacji nie może być traktowany jako teren rozwojowy dla innych funkcji gospodarczych niż faktyczne wydobycie.

- ***Chłonność obszarów nie zainwestowanych określonych w Studium…***

Z analizy obszar pozostałych wynika, że w granicach terenów nie zdefiniowanych na terenie obszaru gminy Opatów znajduje się na cele zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej (PSU) ok. 127.775 m² ÷ 383.325 m² w ramach terenów o niezdefiniowanej strukturze przestrzennej.
Dane te dotyczą rzeczywistych szacowanych i zakładanych optymalnych wskaźników wykorzystania terenu.
Obszar górniczy związany z eksploatacją kopaliny w ramach kopalni wapieni jurajskich „Wymysłów" przewidywany jest do wykorzystania w całości i mimo nie zakończonej eksploatacji nie może być traktowany jako teren rozwojowy dla innych funkcji gospodarczych niż faktyczne wydobycie, w związku z tym nie znalazł się w powyższej analizie.

- ***Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę***

Na terenie gminy Opatów (z wyłączeniem miasta) nie zostały sporządzone plany zagospodarowania przestrzennego, w związku z tym nie dokonano takiej analizy.

- ***Porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę z potencjalnymi możliwościami określonymi w kierunkach rozwoju***

W przypadku terenów zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej, potencjalne zasoby określone w Studium… obejmują ok. 127.775 m² ÷ 383.325 m², co przewyższa szacowane ewentualne zapotrzebowanie na powierzchnię dla szeroko rozumianej działalności gospodarczej, wyszacowanej w wielkości ok. 139.880 m², przy optymalnym wykorzystaniu terenu. Przy intensywności wykorzystania terenu analogicznej do istniejącej tereny te pokrywają się z prognozowanym zapotrzebowaniem.
Należy jednak zauważyć że większość nowych terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowych została zlokalizowana w pasie potencjalnego rozwoju, usytuowanego w sąsiedztwie projektowanego przełożenia dróg krajowych nr 9 i nr 74 i planowanego wyrzucenia węzła komunikacyjnego poza obszar miasta Opatów. Uruchomienie tych terenów jest ściśle powiązane z wcześniejszą budową projektowanego układu komunikacyjnego, odległą w czasie i w znacznym stopniu dedykowane jest większym przedsiębiorcom, w tym również spoza terenu gminy.

Część terenu produkcyjno-składowo-usługowego zlokalizowana została w bezpośrednim sąsiedztwie prowadzonej działalności górniczej kopalni „Wymysłów". Lokalizacja tych terenów znajduje solidne uzasadnienie jako tereny, na których odbywa się bezpośrednia przeróbka surowca mineralnego, wydobywanego po sąsiedzku.
Z tymi terenami związana jest sporządzana zmiana Nr 2 Studium…

- ***Charakterystyka zmian w zagospodarowaniu wynikająca ze sporządzanej zmiany Nr 2 Studium… oraz zmiany w sporządzonym bilansie wynikającej ze zmiany Nr 2 Studium…***

Przedmiotem zmiany Nr 2 Studium… jest wprowadzenie ustaleń związanych z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r.,

zatwierdzającą Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów". Dodatek aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m. Zmiana studium umożliwia również poszerzenie terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, związanej z funkcjonowaniem zakładu przeróbczego.

Część terenu objętego zmianą studium stanowi wg sporządzonego bilansu tereny już istniejącego wydobycia w wielkości ok. 12,24 ha oraz tereny produkcyjno-składowo-usługowe o łącznej powierzchni ok. 8,28 ha. Łącznie ok. 20,52 ha

Po wprowadzeniu zmiany Nr 2 Studium…, w obrębie Kobylany na cele potencjalnego wydobycia zostanie przeznaczone ok. 18.96 ha, oraz na cele lokalizacji zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej ok. 27,29 ha.

Przeznaczenie nowych terenów na powyższe cele wynika z planów rozwojowych kopalni „Wymysłów", planowanego wydobycia w granicach poszerzonego złoża wapieni jurajskich oraz planowanego przeniesienia istniejącego zakładu przeróbczego na nowe miejsce, w związku z aktualną jego lokalizacją w granicach udokumentowanego złoża.

W przypadku terenów udokumentowanych złóż kopalin i obszarów potencjalnego ich wydobycia, sporządzenie kompleksowego bilansu terenów w skali całej gminy dla takiego przedmiotu analiz wydaje się niezasadne, w szczególności w związku z obowiązkiem prowadzenia racjonalnej gospodarki zasobami surowcowymi zakładającymi docelowe 100% wydobycie surowca.
Obszar udokumentowanego złoża wynika z prawomocnych decyzji zatwierdzających jego zasoby i nie podlega negocjacjom co do wielkości powierzchni potencjalnego złoża.
Podobnie obszar potencjalnej eksploatacji i przeróbki surowca mineralnego, jest ściśle powiązany z udokumentowanym złożem i zapisami dokumentacji związanej z wydobyciem. Negocjacjom może podlegać jedynie sposób eksploatacji kopaliny w kontekście oddziaływania eksploatacji na środowisko, uwarunkowań ekonomicznych i społecznych.
W granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… funkcjonuje prawomocna koncesja na wydobycie określająca sposób gospodarowania w obrębie terenu i obszaru górniczego.
Docelowo w wyniku przyjęcia rozwiązań określonych w zmianie Nr 2 Studium… powstaną nowe tereny potencjalnego wydobycia oraz nowe tereny zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, powiązane z tym wydobyciem.

W wyniku wprowadzenia zmiany Nr 2 Studium… w granicach gminy Opatów zwiększy się potencjalny obszar zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej (PSU) z ok. 51,11 ha do ok. 70,07 ha. Nowe tereny jako ściśle powiązane z prowadzoną już, aktywną działalnością górniczą i przeróbką surowca znajdują bezsprzeczne uzasadnienie dla ich wprowadzenia jako wynikające z aktualnych potrzeb i zapewniające możliwość aktywizacji zawodowej potencjalnych bezrobotnych znajdujących pracę w ramach prowadzonej inwestycji.
Należy również zauważyć, że większość potencjalnych terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowych została zlokalizowana w pasie potencjalnego rozwoju usytuowanego w sąsiedztwie projektowanego przełożenia dróg krajowych nr 9 i nr 74 i planowanego wyrzucenia węzła komunikacyjnego poza obszar miasta Opatów. Uruchomienie tych terenów jest ściśle powiązane z wcześniejszą budową projektowanego układu komunikacyjnego, odległą w czasie i w znacznym stopniu dedykowane jest większym przedsiębiorcom, w tym również spoza terenu gminy, ***co tym bardziej uzasadnia potrzebę wprowadzenia nowych terenów rozwojowych w rejonie istniejącej kopalni „Wymysłów".***

W wyniku sporządzenia zmiany Nr 2 Studium … powstanie również ok. 18,96 ha terenów potencjalnego wydobycia surowca mineralnego. Teren ten stanowiący obszar docelowej eksploatacji kopaliny, przewidywany jest do wykorzystania w całości na cele wydobycia i mimo nie prowadzonej aktualnie eksploatacji nie może być traktowany jako teren rozwojowy dla innych funkcji gospodarczych niż faktyczne wydobycie, w związku z tym brak podstaw do szacowania jego wielkości pod kątem jego chłonności dla zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej.

- ***Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej służących realizacji zadań własnych gminy***

Wprowadzone w ramach zmiany Nr 2 Studium..., nowe tereny rozwojowe nie wymagają ze strony gminy Opatów żadnych nakładów finansowych związanych z budową komunikacji, infrastruktury technicznej i infrastruktury społecznej służącej realizacji zadań własnych gminy. Wszelkie potrzeby infrastrukturalne zapewnia Inwestor.

*Występowanie złóż kopalin podnosi wartość ekonomiczną terenu i stwarza źródło dochodu dla budżetu gminy, niezbędnego dla zaspokajania potrzeb społecznych w zakresie infrastruktury technicznej czy społecznej mieszkańców gminy. Eksploatacja prowadzona zgodnie z przyjętymi dokumentami dotyczącymi wydobycia, gwarantuje efektywne gospodarowanie surowcem, zachowanie walorów ekonomicznych terenu oraz zachowanie ładu przestrzennego i wymagań ochrony środowiska.*2*

Rada Miejska w Opatowie

Burmistrz Miasta i Gminy Opatów

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów,

Zmiana Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów,

oraz

Zmiana Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów

Załącznik Nr IIa

do Uchwały Nr XXXI/269/2017 Rady Miejskiej w Opatowie

z dnia 26 kwietnia 2017 r.

CZĘŚĆ II

zawierająca tekst:
Cele i kierunki rozwoju
Polityka rozwoju przestrzennego
Załączniki

OPATÓW 2012/2016/2017

Spis treści:

CELE I KIERUNKI ROZWOJU 6
1. CELE ROZWOJOWE I ZADANIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY 7
2. KIERUNKI ROZWOJU I PRZEKSZTAŁCEŃ STRUKTURY FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ PRZEZNACZENIA TERENÓW 13
2.1 Kierunki zagospodarowania terenu 15
2.2 Wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów 18
2.3 Tereny proponowane do objęcia ograniczeniem i zakazem zabudowy 19
POLITYKA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO 21
3. POLITYKA W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO 22
3.1. Ochrona wód powierzchniowych 22
3.2. Ochrona wód podziemnych 22
3.3. Ochrona powietrza atmosferycznego 24
3.4. Ochrona zasobów surowcowych 24
3.5. Ochrona powierzchni ziemi, rekultywacje 25
3.6. Ochrona gruntów rolnych i leśnych 25
3.7. Obszary i obiekty przyrody prawnie chronionej 26
3.8. System powiązań ekologicznych – tereny otwarte 27
3.9. Ochrona klimatu akustycznego 27
4. POLITYKA W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO, ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ 28
4.1 Obiekty wpisane do rejestru obiektów zabytkowych województwa świętokrzyskiego 28
4.2 Gminna ewidencja zabytków 29
4.3 Stanowiska archeologiczne 34
4.4 Strefy ochrony konserwatorskiej 37
4.5. Inne projektowane formy ochrony dóbr kultury. 38
4.6. Podsumowanie i wnioski 38
5. POLITYKA I KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 40
6. POLITYKA ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO 42
6.1. Prognoza rozwoju demograficznego 42
6.2. Prognoza zmian jakości życia mieszkańców 44
6.2.1. System obsługi ludności gminy 44
6.2.2. Standardy obsługi ludności 45
Sport i turystyka 47
6.3. Prognoza rynku pracy 48
6.4. Hipoteza warunków mieszkaniowych 49
6.4.1. Rozwój mieszkalnictwa 49
6.4.2. Polityka mieszkaniowa 50
7. POLITYKA ROZWOJU SYSTEMU TRANSPORTOWEGO 51
7.1. Weryfikacja istniejącej sieci drogowej 52
7.2. Modernizacja i przebudowa dróg krajowych 52
7.2.1. Prognoza ruchu 53
7.3. Kierunkowy układ komunikacyjny miasta i gminy 53
7.3.1 Zmiana kategorii dróg 55
7.4. Modernizacja sieci dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych 56
7.5. Poprawa stanu istniejących nawierzchni dróg 56
7.6. Drogi transportu rolniczego 57
7.7. Bezpieczeństwo ruchu 58
7.8. Ruch pieszy i rowerowy 59
7.9. Urządzenie terenów komunikacji 61
8. POLITYKA ROZWOJU SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ 62
8.1. Elektroenergetyka 62
8.2. Zaopatrzenie w gaz 64
8.3. Zaopatrzenie w ciepło 64
8.4. Zaopatrzenie w wodę 65
8.5. Gospodarka ściekowa 65
8.6. Gospodarka odpadami 66

8.7. Regulacja stosunków wodnych 66
8.8. Telekomunikacja 66
9. POLITYKA W ZAKRESIE OCHRONY LUDNOŚCI PRZED ZAGROŻENIAMI ŻYWIOŁOWYMI 67
9.1. W zakresie budownictwa ochronnego 67
9.2. W zakresie alarmowania 67
9.3. W zakresie zaciemniania 67
9.4. W zakresie zaopatrzenia w wodę 67
9.5. W zakresie urządzeń specjalnych 67
9.6. W zakresie energetyki 68
10. POLITYKA REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ PUBLICZNYCH GMINY 68
10.1. Gospodarowanie mieniem komunalnym 68
10.2. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego 69
10.2.1 Zadania rządowe stanowiące inwestycje celu publicznego 69
10.2.2 Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu wojewódzkim 70
10.2.3 Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu powiatowym 70
10.2.4 Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym 70
10.3. Promocja gminy 71
10.4. Polityka lokalizacyjna 72
11. OKREŚLENIE OBSZARÓW, DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE PLANÓW MIEJSCOWYCH JEST OBOWIĄZKOWE LUB POŻĄDANE 73
11.1 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające scaleń i podziałów, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o pow. sprzedaży powyżej 2000 m^2 oraz obszary przestrzeni publicznych 73
11.2 Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne 74
12. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH 75
13. OBSZARY I OBIEKTY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY 76
14. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH 76
15. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI LUB REMEDIACJI 76
16. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH 77
17. OBSZARY PROBLEMOWE 77
18. OBSZARY ZDEGRADOWANE. OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU LOKALNYM 77
19. SYNTEZA II CZĘŚCI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY OPATÓW 77
19.1 Cele rozwojowe i zadania polityki przestrzennej gminy 77
19.2. Kierunki rozwoju i przekształceń struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy oraz przeznaczenia terenów 78
19.3. Polityka w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego 78
19.4. Polityka w zakresie ochrony środowiska kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej 81
19.5 Polityka i kierunki zagospodarowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej 82
19.6. Polityka rozwoju społeczno – gospodarczego 84
19.7. Polityka rozwoju systemu transportowego 87
19.8 Polityka rozwoju systemów infrastruktury technicznej 92
19.9. Polityka w zakresie ochrony ludności przed zagrożeniami żywiołowymi 94
19.10. Polityka realizacji przedsięwzięć publicznych gminy 95
19.11. Określenie obszarów, dla których sporządzenie planów miejscowych jest obowiązkowe lub pożądane 97
19.12. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych 98
19.13. Obszary i obiekty, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny 98
19.14. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych 98
19.15. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji 99

19.16. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych 99
19.17. Obszary problemowe 99
20. UZASADNIENIE I SYNTEZA DLA ZMIANY NR 1 STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY OPATÓW 100
21. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ WRAZ Z SYNTEZĄ ZMIANY NR 2 STUDIUM… 102

CELE
I KIERUNKI ROZWOJU

1. Cele rozwojowe i zadania polityki przestrzennej gminy

Cele rozwojowe gminy przedstawia się w układzie hierarchicznym w rozwiązywaniu najistotniejszych problemów zrównoważonego rozwoju gminy. Założona hierarchia celów wynika z ich wzajemnych uwarunkowań polegających na tym, że realizacja celu pierwszego wymusza działania na rzecz realizacji celu drugiego.

Cel I

Opatów – ważnym ośrodkiem obsługi administracyjno – usługowej i kulturalnej w regionie. Jako jednostka w strukturach powiatowych skupia wiele funkcji administracyjno – usługowych o charakterze ponadlokalnym.

Cel II

Opatów – ważnym ośrodkiem rozwoju przedsiębiorczości gospodarczej w subregionie.

Cel ten wytycza się jako drogę do efektywnej poprawy warunków życia mieszkańców gminy, która łącznie z sąsiednimi ośrodkami takimi jak Ostrowiec Św., Ożarów, Sandomierz i Staszów tworzy obszar aktywności gospodarczej. Siłą napędową aktywności gospodarczej jest różnorodność potencjału społeczno – gospodarczego oraz dostępność komunikacyjna, której osią będzie projektowana droga S74.

Cel III

Gmina Opatów – atrakcyjnym miejscem zamieszkania i wypoczynku (agroturystyka), wykorzystującym walory przyrodnicze. Dla umocnienia pozycji Opatowa w regionie należy dążyć do aktywizacji turystyki i rekreacji wykorzystujące walory przyrodnicze oraz bazę agroturystyczną gminy wspomagając się jednocześnie atrakcyjnością, zasobami kultury małopolskiej oraz urokliwym krajobrazem Wyżyny Sandomierskiej.

Cel IV

Gmina Opatów – region efektywnego rozwoju rolnictwa opartego na rozwijającej się oświacie rolniczej, korzystnych warunkach przyrodniczych i tradycjach rodzinnych. Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w latach 2007 – 2013 wspomagany będzie finansowo z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rozwój Obszarów Wiejskich (EFRROW). Priorytety i kierunki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce finansowane z EFRROW określono w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich. Zakres i formę wsparcia określono w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W ramach programu wyróżniono zadania do realizacji pogrupowane w następujące osie priorytetowe:

- poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego,
- poprawa stanu środowiska naturalnego i obszarów wiejskich,
- poprawa jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej,
- LEADER.

W granicach gminy planowane jest przeprowadzenie następujących inwestycji wpisujących się w Program Odnowy Wsi:

- zagospodarowanie terenów przy zbiorniku wodnym w Zochcinku,
- urządzenie terenu przy świetlicy wiejskiej w Gojcowie,
- urządzenie boisk sportowych oraz remont i wyposażenie świetlic wiejskich w: Oficjałowie, Wąworkowie, Kobylanach, Brzeziu, Nikisiałce Małej, Kornacicach, Jurkowicach, Jałowęsach i Rosochach,
- urządzenie terenów rekreacyjnych przy zbiornikach wodnych oraz „źródełku" w Karwowie i Podolu.

Zadania umożliwiające osiągnięcie wyznaczonych celów strategicznych.

1. Aktywizacja gospodarcza gminy:

- określenie i w dalszej kolejności realizacja kierunków rozwoju gospodarczego gminy (w oparciu o strategię rozwoju społeczno – gospodarczego gminy), poddawaną sukcesywnej weryfikacji w zależności od zmieniającej się sytuacji społeczno – gospodarczej kraju,
- tworzenie dogodnych warunków dla inwestorów poprzez:
  a) wskazanie oferty terenowej,
  b) obsługę formalno – prawną i administracyjną,
  c) stały monitoring i promocję oferty gospodarczej.
- racjonalna prywatyzacja zasobów gminnych nieruchomości,
- współpraca z gminami ościennymi i powiatem oraz nawiązywanie kontaktów z kontrahentami o charakterze branżowym,
- wykorzystanie użytków rolnych do intensywnej produkcji i przetwórstwa rolnego,
- poszukiwaniem rynku zbytu na produkcję i artykuły rolne,
- tworzenie grup konsumenckich,
- rozbudzanie aspiracji edukacyjnych społeczeństwa

2. Podnoszenie standardu życia mieszkańców:
- tworzenie warunków do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych,
- stwarzanie preferencji dla rozwoju handlu i usług, nieuciążliwego przemysłu oraz turystyki i wypoczynku,
- rozwój infrastruktury wiejskiej poprzez uzupełnienie w terenach zabudowanych i tworzenie na obszarach wyznaczonych zabudowy,
- eliminacja źródeł degradacji środowiska przyrodniczego,
- ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- tworzenie warunków dla udziału osób niepełnosprawnych w życiu gminy,
- stałe podnoszenie standardu warunków nauczania oraz ochronę zdrowia,
- troska o ludzi bezdomnych,
- prowadzenie polityki prorodzinnej, wspomaganie młodych małżeństw, wspomaganie rodzin wielodzietnych,
- wspieranie działań na rzecz inicjatyw kulturalnych.

3. Tworzenie stref aktywnego i spokojnego wypoczynku:
- ochrona, zagospodarowanie stref i obszarów służących rekreacji i masowego sportu,
- realizacja koncepcji ścieżek rowerowych,
- rekultywacja terenów zdegradowanych lub nieużytków z przeznaczeniem na potrzeby turystyki i rekreacji,
- wspieranie działań oraz organizacji sieci gospodarstw prowadzących działalność agroturystyczną,
- wspieranie organizacyjne i finansowe dziedzin kultury promujących gminę.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego przyjęte w studium są rezultatem zarówno uwarunkowań wewnętrznych, jak również w pewnym stopniu zadań zawartych w innych dokumentach strategicznych, programujących i określających rozwój miasta i gminy nie tylko w aspekcie lokalnym ale i w aspekcie powiązań z obszarem powiatu, województwa oraz kraju. Wśród tych dokumentów najistotniejsze znaczenie mają:

- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego;
- Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Opatów oraz Plan Rozwoju Lokalnego gminy Opatów.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego (uchwalonego uchwałą Nr XXIX/399/02 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 26

kwietnia 2002r.) gmina Opatów leży w strefie polityki przestrzennej D, w podobszarze D-2 (sandomiersko – opatowskim), skupiającym najcenniejsze rolniczo tereny. Podobszar ten przewidziany jest w Planie do intensywnego rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno – spożywczego, związanego z ukształtowaną bazą sadowniczą i warzywniczą.
Priorytetem w zagospodarowaniu przestrzennym tego obszaru będą:

- restrukturyzacja rolnictwa wyrażająca się umiarkowanym tempem przekształceń struktury agrarnej, intensywną organizacją grup producenckich oraz utworzeniem systemu rynków hurtowych i logistyki art. rolnych z wiodącą Giełdą Rolno – Ogrodniczą Ziemi Sandomierskiej;
- modernizacja i rozbudowa przetwórstwa rolno – spożywczego wraz z dostosowaniem tego przemysłu do standardów sanitarnych i jakościowych UE;
- usprawnienie sieci dróg gospodarczych do obsługi produkcji rolnej;
- podnoszenie standardów wyposażenia w infrastrukturę techniczną dostosowaną do potrzeb wsi i rolnictwa;
- koncentracja funkcji mieszkalnych i usługowych w większych ośrodkach osadniczych, zapewniających większy standard obsługi;
- zapobieganie tendencjom do rozpraszania zabudowy rolniczej.

Takie kierunki zagospodarowania muszą ponadto sprostać wymaganiom środowiska przyrodniczego, wśród których do najważniejszych należą:

- przeciwdziałanie głębokim zmianom agrocenoz wywołanych przesuszeniem gleb, erozją wodną i wietrzną;
- ograniczeniem do niezbędnego poziomu stosowania nawozów środków ochrony roślin (ekologizacja produkcji);
- uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej w zlewni Opatówki;
- skuteczna ochrona gleb klas bonitacyjnych I – III przed nieuzasadnionym zagospodarowaniem na cele nierolnicze;
- znaczące zwiększenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych pełniących funkcje ekologiczne (m. in. wiatrochronne, glebochronne, bariera ekologiczna dla spływu biogenów);

Głównym kierunkiem rozwoju miasta Opatowa, wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego będzie rozwój ilościowy i jakościowy funkcji powiatowych z jednoczesnym dążeniem do wytworzenia więzi subregionalnych. Cel ten będzie osiągnięty poprzez stworzenie warunków rozwoju wielokierunkowego z jednoczesnym kreowaniem specjalizacji w ramach istniejących predyspozycji, walorów i tradycji oraz znaczące podniesienie standardu usług powiatowych. Głównymi zasadami tych celów powinny być:

- promocja rozwoju Opatowa drogą tworzenia warunków do absorpcji „nadwyżek" ludności z przyległych obszarów wiejskich;
- rewaloryzacja staromiejskiej substancji zabytkowej z dostosowaniem zainwestowania do współczesnych standardów;
- rozwój istniejących i tworzenie nowych segmentów lokalnego rynku pracy;
- rozbudowa i modernizacja Szpitala Powiatowego w Opatowie.

Według Planu Opatów został zaliczony do kształtujących się ośrodków subregionalnych (jako jeden z czterech) i jest to 4 stopień hierarchii sieci osadniczej województwa (po krajowym ośrodku równoważenia rozwoju, regionalnych ośrodkach równoważenia rozwoju oraz subregionalnych ośrodkach ukształtowanych). Podział ten opracowano w oparciu o ogólny potencjał rozwoju, zasięg oddziaływania oraz inne specjalne uwarunkowania i preferencje. Pod tym względem, szczególnie zasięg oddziaływania Opatowa, w porównaniu z innymi miastami województwa jest niewielki, ze względu na bliskość drugiego co do wielkości

miasta województwa – Ostrowca Świętokrzyskiego oraz turystycznej stolicy regionu – Sandomierza.

Gmina Opatów znajduje się w paśmie przyspieszonego rozwoju, który powstał współzależnie z rozbudową krajowego i regionalnego korytarza transportowego. Jedną z osi głównych pasm rozwoju o znaczeniu krajowym jest właśnie przebieg projektowanej drogi krajowej S-74.

Zgodnie z aktualnym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, uchwalonym uchwałą nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z 2014 r. poz. 2870) gmina Opatów, w tym tereny objęte zmianą nr 1 Studium, leży w obszarze funkcjonalnym o największym potencjale rolniczym oraz w podobszarze kumulacji działań w zakresie poprawy dostępności do usług. Wraz z pozostałymi gminami województwa świętokrzyskiego (jako cały obszar województwa) należy do obszaru o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych oraz do obszaru predysponowanego do wsparcia krajowego w zakresie odnowy demograficznej ze względu na wysoką koncentrację negatywnych procesów demograficznych. Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego nie wprowadzają zmian w zakresie kierunków polityki przestrzennej dla terenów miasta Opatów objętych zmianą nr 1 Studium.

Strategia Województwa Świętokrzyskiego (uchwalona 26.10.2006 r., zaktualizowana uchwałą nr XXXIII/589/2013 z dnia 16 lipca 2013 r.) określa gminę i miasto Opatów jako obszar o najlepszych glebach, przewidziany do intensyfikacji działalności rolniczych. Jednym z głównych kierunków rozwoju będzie kształtowanie się nowoczesnego otoczenia rolnictwa opartego na rynkach hurtowych. Równolegle obszary te będą obejmowane programami rolno – środowiskowymi ukierunkowanymi na wdrożenie rolnictwa zrównoważonego i ekologicznego. Jest to również obszar posiadający duże walory turystyczne, ze względu na potencjał historyczny i najwyższej klasy zabytki architektury. Zaktualizowana Strategia Województwa Świętokrzyskiego nie wprowadza zmian w zakresie polityki przestrzennej dla terenów objętych zmianą nr 1 Studium.

**2 Aktualnie podstawowe dokumenty strategiczne dotyczące rozwoju przestrzenno – gospodarczego województwa świętokrzyskiego oraz przekładające się na kreowanie kierunków rozwoju Miasta i Gminy Opatów stanowią:*
– Zaktualizowana „Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020", przyjęta przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego Uchwałą Nr XXXIII/589/13 z dnia 16 lipca 2013 r.;
– Plan zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego (zmiana), uchwalony Uchwałą Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego dnia 22 września 2014 r.

W powyższych dokumentach zostały zawarte dyrektywy dotyczące przedmiotu zmiany Nr 2 Studium…

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego** określa jako jeden z celów strategicznych nr 2 – Koncentrację na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego Regionu i wskazuje na **konieczność wspierania takich charakterystycznych gałęzi dla rozwoju regionu jak m.in. przemysł: metalurgiczny, maszynowy, motoryzacyjny, odlewniczy, wydobywczy i przeróbki surowców skalnych.

*Zgodnie z **Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego,** uchwalonym Uchwałą Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, gmina Opatów, w tym tereny objęte zmianą Nr 2 Studium, leży w obszarze funkcjonalnym o największym potencjale rolniczym oraz w podobszarze kumulacji działań w zakresie poprawy dostępności do usług. Wraz z pozostałymi gminami województwa świętokrzyskiego należy do obszaru o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych oraz do obszaru predysponowanego do wsparcia krajowego w zakresie odnowy demograficznej ze względu na wysoką koncentrację negatywnych procesów demograficznych.*

*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego określa również m. in. **„Kierunki rozwoju bazy ekonomicznej oraz obszary wydobycia i przetwórstwa surowców mineralnych”** przy zachowaniu zasad i polityki przestrzennej, polegających na oszczędnym i racjonalnym korzystaniu z zasobów surowcowych wraz z systematyczną poprawą stanu środowiska zmienionego w wyniku eksploatacji kopalin, głównie na terenach wielkoskalowych przekształceń.*
Plan województwa przewiduje również podjęcie eksploatacji pojedynczych złóż, które nie spowodują zagrożeń dla krajobrazu i środowiska oraz są uzasadnione względami gospodarczym.
Zmiana Nr 2 Studium dotyczy możliwości poszerzenia potencjalnego obszaru eksploatacji surowca mineralnego oraz poszerzenia terenów produkcyjno-składowo-usługowych, powiązanych z prowadzoną eksploatacją i przeróbką kopaliny.

Ponadto na terenie województwa świętokrzyskiego została przyjęta uchwałą Nr XVII/248/15 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 27 listopada 2015 r. „Aktualizacja Programu ochrony powietrza (POP) dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych”.
Aktualizacja POP przewiduje realizację szeregu działań naprawczych w obszarze planowanie przestrzenne, w tym m.in.: wprowadzanie w dokumentach planistycznych zapisów dotyczących:
- ograniczeń w lokalizacji obiektów powodujących wzmożone natężenie ruchu samochodowego (centra logistyczne, handlowe i in.);
- stosowania systemów grzewczych ograniczających negatywny wpływ na jakość powietrza atmosferycznego;
- rozwoju zieleni i terenów zielonych.
W powyższym programie gmina Opatów została wymieniona wśród gmin, w których w szczególności powinny być prowadzone działania naprawcze, eliminujące lub minimalizujące zagrożenie dla poziomu czystości powietrza.

W granicach województwa świętokrzyskiego funkcjonuje również „Plan gospodarki odpadami dla województwa świętokrzyskiego” 2012-2018, przyjęty Uchwałą Nr XXI/360/12 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28 czerwca 2012 r.
Powyższy „Plan… zawiera w szczególności:
- analizę aktualnego stanu gospodarki odpadami
- prognozowane zmiany w zakresie gospodarki odpadami;
- cele w zakresie gospodarki odpadami i określenie kierunków działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz kształtowania systemu gospodarki odpadami;
- określenie kryteriów rozmieszczenia obiektów przeznaczonych do gospodarowania odpadami oraz mocy przerobowych przyszłych instalacji do przetwarzania odpadów;

- określenie regionów gospodarki odpadami;
- wykaz regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych w poszczególnych regionach oraz instalacji przewidzianych do zastępczej obsługi tych regionów;
- plan zamykania regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych;
- określa metody monitorowania działań programu.

W Planie… odniesiono się do trzech zasadniczych strumieni odpadów tj. odpadów komunalnych, niebezpiecznych i pozostałych tj. zużytych opon, odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej, komunalnych osadów ściekowych, odpadów opakowaniowych i odpadów z przemysłu. W celu usystematyzowania gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa świętokrzyskiego utworzono 6 regionów gospodarki odpadami.
Wg Planu… Gmina Opatów znalazła się w Regionie 1, posiadającym funkcjonującą regionalną instalację do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, regionalną instalację do przetwarzania selektywnie zbieranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz regionalną instalację do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie odpadów przez okres nie krótszy niż 15 lat.
*Mając na uwadze zrównoważony rozwój, bezpieczeństwo ekologiczne województwa, a także szeroko pojętą ochronę środowiska w „Planie…" przedstawiono zakładany system gospodarki odpadami obejmujący m.in. rozwijanie selektywnego zbierania i odbierania odpadów, zapewnienie funkcjonowania wystarczającej liczby nowoczesnych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów, a także szeroko pojętą edukację ekologiczną mieszkańców województwa.*2*

2. Kierunki rozwoju i przekształceń struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy oraz przeznaczenia terenów

1. Podstawowe ustalenia polityki przestrzennej w odniesieniu do gminy Opatów dotyczą zapewnienia warunków rozwoju zrównoważonego tj. takiej organizacji przestrzennej, która eliminowałaby ilość konfliktów między: ochroną środowiska, rozwojem gospodarczym i działaniami na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców (w tym rozwoju mieszkalnictwa). Aspekty polityki przestrzennej dotyczą zagospodarowania obszaru wynikające z ograniczeń szczegółowo ustalonych w przepisach szczególnych i normatywnych, względnie proponowane do przyjęcia w ramach ustaleń planów miejscowych jako prawa lokalnego z uwagi na powszechną konieczność zabezpieczenia powszechnie uznanych wartości. Dotyczy to szczególnie zapewnienia warunków ochrony środowiska i ochrony dóbr kultury.
2. Oprócz zapewnienia realizacji przestrzennych aspektów ochrony środowiska, w tym zieleni i krajobrazu i ochrony dóbr kultury a także zabezpieczenia warunków dla funkcjonowania i realizacji ponadlokalnych celów publicznych do podstawowych zadań polityki przestrzennej gminy Opatów należą:
   - stworzenie warunków przestrzennych dla poprawy jakości życia mieszkańców,
   - stworzenie warunków przestrzennych dla ożywienia życia gospodarczego gminy (w tym także dla przekształceń rolnictwa i wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej),
   - zwiększenie efektywności gospodarowania terenami oraz zapewnienie warunków ładu przestrzennego.
3. W zakresie poprawy warunków życia mieszkańców kierunki polityki przestrzennej dotyczą:
   - zapewnienia odpowiedniej wielkości terenów mieszkaniowych w obszarach posiadających szczególnie predyspozycje dla rozwoju tej funkcji w warunkach nie stwarzających istotnych kolizji z występującymi zasobami przyrodniczo – krajobrazowymi i uwarunkowaniami ochrony środowiska oraz zasobami kulturowymi,
   - tworzenia warunków dla rozwoju inicjatyw ludności zmierzających do uruchomienia działalności związanej z obsługą ludności w zakresie usług komercyjnych (handel, gastronomia, rzemiosło usługowe i inne),
   - ustalenia przestrzennych warunków sprzyjających rozbudowie systemu infrastruktury technicznej,
   - doskonalenia systemu komunikacyjnego oraz zapewnienia warunków dostępności dla wyznaczonych terenów mieszkaniowych,
4. W odniesieniu do ożywienia życia gospodarczego w obszarze gminy poza wspomnianym tworzeniem warunków dla uruchomienia działalności związanej z obsługą ludności politykę przestrzenną należy ukierunkować na:
   - zapewnienia przestrzennych warunków realizacji inwestycji strategicznych w obszarach przydatnych dla tych celów w ramach istniejącego zainwestowania lub terenów wyznaczonych w dotychczas obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego gminy oraz wyznaczenie nowych terenów dla tych inwestycji w obszarach ustalonych dla urbanizacji pod warunkiem spełnienia wymogu ich nieuciążliwości dla otoczenia,
   - wyznaczenie nowych terenów dla rozwoju funkcji gospodarczych, w tym szczególnie usług i urządzeń obsługi mając na uwadze występujące uwarunkowania;
   - wspieranie inicjatyw lokalnej ludności w zakresie uruchomienia drobnej działalności gospodarczej,

- rozwój pozarolniczych działalności gospodarczych w otoczeniu gospodarki rolnej,
- tworzenie warunków dla rozwoju nieuciążliwych dla środowiska rolniczych gospodarstw specjalistycznych w obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

5. Zwiększenie efektywności gospodarowania przestrzenią dotyczy zarówno gospodarowania terenami, jak i zasobami kubaturowymi i jest związane z:
   - intensyfikacją użytkowania terenów poprzez uzupełnienia lub rozbudowę istniejącego programu kubaturowego oraz wykonanie pełnego programu towarzyszącego lub uzupełniającego (w tym zieleni i urządzeń komunikacyjnych),
   - przeciwdziałaniu rozproszeniu zabudowy,
   - zmianą funkcji lub charakteru niektórych terenów przez wprowadzenie bardziej intensywnych form w dostosowaniu do warunków lokalnych (w tym szczególnie uwarunkowań środowiskowych),
   - racjonalnym gospodarowaniu istniejącymi obiektami kubaturowymi i ich wykorzystaniem poprzez ustalenie odpowiednich funkcji użytkowych (dotyczy obiektów stanowiących mienie gminy lub własność Skarbu Państwa).

   Powyższe wiąże się z prawidłowym wykorzystaniem istniejącego oraz projektowanego uzbrojenia, a konsekwencją tych działań winno być osiągnięcie poprawy ładu przestrzennego.
6. Bardzo istotnym w zakresie ładu przestrzennego jest określenie skali, typu i formy nowej zabudowy, w tym szczególnie jednorodzinnej dla zharmonizowania z krajobrazem oraz najbliższym otoczeniem poprzez wykonanie, a następnie tworzenie zachęt dla stosowania katalogu powtarzalnych projektów uwzględniających elementy regionalnej architektury.

W oparciu o powyższe, ogólne założenia kształtowania rozwoju funkcjonalno - przestrzennego miasta i gminy Opatów wyróżniono następujące obszary przekształceń struktury przestrzennej oraz zmian w przeznaczeniu terenów:

a) Zabudowa mieszkaniowa z usługami – obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych;
b) Obszary zabudowy produkcyjno – składowo - usługowej
c) Obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej;
d) Obszary zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej;
e) Obszary rozwoju funkcji rekreacyjnej;
f) Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
g) Teren eksploatacji złoża;

2.1 Kierunki zagospodarowania terenu

Zabudowa mieszkaniowa z usługami – obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych
(Zgodnie ze zmianą nr 1 Studium - tereny oznaczone symbolem MWU: zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna i usługowa - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych)

Obszar położony w Opatowie, stanowiący historyczne, funkcjonalne i administracyjne centrum miasta i gminy. Teren objęty strefą ochrony konserwatorskiej. Przewidziany w studium do przekształceń funkcjonalno – przestrzennych i poprawy standardu zabudowy, kształtowania przestrzeni publicznych, rozwoju funkcji mieszkaniowych i usługowych, w tym obiektów administracji publicznej.

Kierunki zagospodarowania obszaru:
- koncentracja usług publicznych jako centrum administracyjno – kulturalno – usługowe gminy oraz rozwój zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej;
- intensyfikacja zabudowy mieszkaniowej wyposażonej w sieć usług podstawowych;
- kształtowanie zieleni miejskiej obejmującej zieleń parkową, ciągi zieleni doliny Opatówki, ogrody działkowe, cmentarze;
- obszar śródmieścia – przestrzeń publiczna,
- zainwestowanie komunikacyjne oraz obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej;
- wyklucza się lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2.

Obszary zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej
(Zgodnie ze zmianą nr 1 Studium - tereny oznaczone symbolem PU)

Stanowią bezpośrednie sąsiedztwo projektowanej obwodnicy Opatowa i drogi ekspresowej S-74. Są to tereny rozwoju działalności gospodarczych, magazynowo – składowych oraz funkcji produkcyjnych i usługowych, w tym obsługi podróżnych.

Kierunki zagospodarowania tych obszarów:
- pełne uzbrojenie terenu w infrastrukturę techniczną;
- realizacja lokalnego układu komunikacyjnego powiązanego z układem zewnętrznym;
- dbałość o efekty przestrzenne nowej zabudowy;
- możliwość lokalizacji zabudowy kubaturowej, w tym wielkopowierzchniowych obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2(z wyłączeniem terenu miasta);
- dążenie do maksymalnego ograniczenia negatywnego wpływu nowych funkcji na środowisko przyrodnicze;
- ograniczenie lokalizacji instalacji stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnych awarii oraz działalności związanej ze stosowaniem substancji niebezpiecznych;
- zabezpieczenie odpowiedniej ilości miejsc parkingowych w granicach funkcji;
- proponuje się wprowadzenie zieleni izolacyjnej ograniczającej uciążliwość zakładu.

Obszary zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej ze względu na dogodne położenie komunikacyjne oraz sąsiedztwo większych ośrodków miejskich stanowią atrakcyjne tereny inwestycyjne. Włączenie tych obszarów do specjalnej strefy ekonomicznej zwiększyłoby ofertę gospodarczą województwa świętokrzyskiego i przyczyniłoby się do jego aktywizacji.

**2 Obszary zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej (PSU) wskazane zostały również w sąsiedztwie terenu eksploatacji złoża „Wymysłów". Są to obszary funkcjonalnie powiązane z prowadzonym wydobyciem kopaliny.*2*

Obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej
(Zgodnie ze zmianą nr 1 Studium - tereny oznaczone symbolem MNU)

Obszary obejmują tereny przeznaczone pod zainwestowanie na cele funkcji mieszkaniowej i usługowej na terenie miasta. Podstawowymi rodzajami zagospodarowania na tym obszarze będą: mieszkalnictwo jednorodzinne z usługami, zieleń urządzona oraz infrastruktura techniczna, w tym ciągi jezdne i piesze.

Kierunki zagospodarowania tych obszarów:
- intensyfikacja i uzupełnianie zabudowy w obrębie wykształconych już struktur przestrzennych oraz kwartałów wyznaczonych istniejącymi i projektowanymi ciągami jezdnymi i pieszymi;
- kształtowanie estetycznych przestrzeni publicznych;
- ograniczenie rozwoju zabudowy naruszającej historyczny układ urbanistyczny, gabaryty i charakter przestrzenny;
- dbałość o ład przestrzenny, ustalenie w planach miejscowych form zabudowy i regulacji dotyczących linii zabudowy, dominant i akcentów architektonicznych;
- wyklucza się lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2;

Obszary rozwoju funkcji rekreacyjnej

Obszary zlokalizowane przy sztucznym zbiorniku „Zochcin" oraz w południowej części miasta. Przeznaczone pod rozwój rekreacji indywidualnej i zbiorowej.

Kierunkami zagospodarowania tego obszaru będą:
- rekreacyjno – wypoczynkowe zagospodarowanie terenu, realizacja małej architektury, bazy sportowo rekreacyjnej,
- możliwość wprowadzenia zabudowy kubaturowej związanej z usługami sportu i rekreacji, zabudowy mieszkaniowej letniskowej oraz zabudowy zamieszkania zbiorowego,
- możliwość wprowadzenia zieleni urządzonej, infrastruktury drogowej oraz ciągów pieszych.

Obszary zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej

Obszary obejmują tereny przeznaczone pod zainwestowanie na cele funkcji osadniczej (mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej) wiejskich jednostek osadniczych. Podstawowymi rodzajami zagospodarowania na tym obszarze będą: zabudowa zagrodowa oraz mieszkalnictwo jednorodzinne z usługami towarzyszącymi (w tym lokalizacja usług w budynkach mieszkalnych), usługi publiczne, zieleń urządzona, infrastruktura techniczna i komunikacyjna. Wskazuje się tutaj rozwój agroturystyki w zabudowie zagrodowej.

Obszar rolniczej przestrzeni produkcyjnej
(Zgodnie ze zmianą nr 1 Studium - tereny oznaczone symbolem R)

Obszar obejmuje tereny zagospodarowania i użytkowania rolniczego przeznaczone jako źródło utrzymania ludności rolniczej oraz jako zaplecze żywnościowe dla okolicznych miast.
W ramach całego obszaru wskazano:

- Tereny preferowane do rozwoju intensywnego rolnictwa z wykorzystaniem obszarów, na których przeprowadzone zostały prace melioracyjne:
  a) gleb dobrej jakości tj. klasy I – IV,
  b) sprzyjających warunków ekologicznych o m.in. dobrej wilgotności, składzie chemicznym gleb,
  c) korzystnej struktury własnościowej,
  d) specjalizacji produkcji i wykorzystania nowych technologii.
- Tereny o zróżnicowanych warunkach rozwoju rolnictwa wynikające z ograniczeń:
  a) gruntowo – wilgotnościowych posiadających obniżenie jakości gleb (klasy IV – VI),
  b) mikroklimatycznych i higieny atmosfery wyrażających się spadkiem wydajności produkcji i jakości produktów tzw. zdrowej żywności,
  c) zagrożeń naturalnych (tereny zagrożeń powodziowych, tereny osuwiskowe, erozyjne) oraz tereny o dużej konfiguracji powierzchniowej utrudniającej prowadzenie gospodarki rolnej z użyciem sprzętu mechanicznego,
  d) zagrożeń antropogenicznych (korytarze uciążliwości infrastrukturalnej, granice zasięgu ochrony ujęć wody).

Kierunkami zagospodarowania i użytkowania tego obszaru będą:

- dystrybucja produktów rolnych i przetwórstwo rolno – spożywcze,
- produkcja (uprawa) roślin przemysłowych,
- budowa systemów i urządzeń wodno – melioracyjnych służących poprawie jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- ograniczenie wznoszenia nowej zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej, poza wyznaczonymi w studium obszarami,
- ochrona gruntów rolnych przed erozją wodną,
- regulacja stosunków wodnych gruntów rolnych,
- realizacja budowli rolniczych i innych obiektów służących gospodarce rolnej,
- wprowadzanie zalesień (w pierwszej kolejności do zalesienia należy przeznaczać gleby najsłabszych klas bonitacyjnych oraz obszar położony na północy gminy, w okolicach miejscowości Podole i Ptkanów). Zalesienia wprowadza się na wniosek właściciela gruntu o ile nie koliduje to z przepisami odrębnymi.

<u>Teren eksploatacji złoża:</u>

Teren eksploatacji surowców mineralnych znajduje się na złożu Wymysłów na południowych krańcach gminy – eksploatacja w granicach obowiązującej koncesji. Na złożu Wymysłów został ustanowiony obszar i teren górniczy Wymysłów II, dla którego zasady zagospodarowania określa koncesja wydana w trybie przepisów prawa geologicznego i górniczego.

**2 Zgodnie z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, ustanawiająca obszar i teren górniczy „Wymysłów III”.*
Zgodnie z decyzją ustanowiono obszar górniczy „Wymysłów III” o powierzchni 12 ha 4274 m², oraz teren górniczy „Wymysłów III” o powierzchni 87 ha 9300 m². Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych. Koncesji udzielono do dnia 31.12.2021 r.

Eksploatacja złoża „Wymysłów" w nowych granicach określonych Dodatkiem nr 2, aktualizującym zasoby i granice złoża, w kierunku południowo-wschodnim, wymagać będzie zmiany koncesji na wydobycie złoża.
Eksploatacja kopaliny musi spełniać wymagania zawarte w ogólnie obowiązujących przepisach prawa, w tym zapewniających ochronę i bezpieczeństwo na terenie kopalni, zakładów towarzyszących wydobyciu jak i osób postronnych, w tym zamieszkujących w bliskiej odległości od kopalni.
*Z Raportu o oddziaływaniu na środowisko planowanego poszerzenia zakresu eksploatacji złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", w kierunku południowo-wschodnim wraz z budową nowego zakładu przeróbczego oraz pozostałej infrastruktury technicznej, wynika że potencjalne uciążliwości związane z eksploatacją nie przekroczą granic ustanowionego terenu górniczego, określonego w koncesji z 2009 roku, ważnej do końca 2021 r.*2*

2.2 Wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów

Studium proponuje następujące, wskaźniki dotyczące zabudowy nowowydzielanych działek na terenach o funkcji zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej oraz działalności gospodarczych:

- optymalna wielkość działki budowlanej dla budynku w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej powinna wynosić: 1000 m^2 dla zabudowy wolnostojącej, 600 m^2 dla zabudowy bliźniaczej, 300 m^2 w zabudowie szeregowej;
- optymalna wielkość działki budowlanej w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami powinna wynosić 1500 m^2;
- optymalna wielkość działki budowlanej w zabudowie zagrodowej powinna wynosić 1500 m^2;
- optymalny udział powierzchni zabudowy powierzchni działki w zabudowie jednorodzinnej na poziomie do 25%;
- optymalny udział powierzchni zabudowy w powierzchni działki w zabudowie letniskowej na poziomie do 15%;
- optymalny udział powierzchni zabudowy w powierzchni działki w zabudowie związanej z działalnością gospodarczą na poziomie do 75 %;
- optymalny udział powierzchni zabudowy w powierzchni działki w zabudowie rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gospodarstw specjalistycznych na poziomie do 40%;
- minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej w stosunku do powierzchni działki budowlanej powinien wynosić:
  - dla zabudowy jednorodzinnej w granicach miasta - 30%;
  - dla zabudowy jednorodzinnej w granicach gminy - 40%;
  - dla zabudowy wielorodzinnej – 25%;
  - dla zabudowy usługowej, produkcyjno – składowo – usługowej – 20%; %, przy czym dla terenów PU, objętych zmianą nr 1 Studium, dopuszcza się minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej w stosunku do powierzchni działki budowlanej wynoszący 15%;
  - **2 dla zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej - PSU, objętej zmianą Nr 2 Studium… – 5%;*
  - *dla terenu wydobycia, objętego zmianą Nr 2 Studium… , nie określa się;*2*
- przyjmuje się wysokość zabudowy do 3 kondygnacji naziemnych z ostatnią kondygnacją w poddaszu użytkowym dla zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej;
- przyjmuje się wysokość zabudowy do 5 kondygnacji naziemnych z ostatnią kondygnacją w poddaszu użytkowym, w zabudowie wielorodzinnej;

- przyjmuje się wysokość budynku w zabudowie działalności gospodarczych do 3 kondygnacji;
- zadaszenia zabudowy: proponuje się dwu- i wielospadowe dachy o kącie nachyleniu połaci dachowych do płaszczyzny przekroju poziomego budynku w przedziale 30 ^{o} – 45° w zabudowie jednorodzinnej i wielorodzinnej oraz możliwość realizacji dachów płaskich w zabudowie działalności gospodarczych, w zależności od powierzchni obiektu;
- wprowadzenie obowiązku zapewnienia minimum 1 miejsca parkingowego dla każdej działki w zabudowie jednorodzinnej, zagrodowej i letniskowej, oraz 1,5 miejsca parkingowego dla 1 lokalu użytkowego w zabudowie wielorodzinnej
- zapewnienie obsługi komunikacyjnej i miejsc parkingowych w granicach działki, w zabudowie usługowej, produkcyjno – składowo - usługowej;
- strefy działalności gospodarczej powinny być lokalizowane w oddaleniu od stref mieszkaniowych, odległości są uzależnione do rodzaju prowadzenia działalności i warunków terenowych;
- **2 dla terenów objętych zmianą Nr 2 Studium… - PSU, dopuszcza się lokalizację budynków i urządzeń o gabarytach i zadaszeniach wynikających z funkcji i technologii lokalizowanych obiektów.*2*

W odniesieniu do obszarów w granicach ścisłej ochrony konserwatorskiej kształtowanie zabudowy należy ustalić wg następujących zasad:

- usługi lokalizować w parterach budynków;
- nową zabudowę lokalizować jako uzupełnienie między budynkami istniejącymi tworzące pierzeje przyuliczne;
- zabudowę kształtować w wysokości 2-5 kondygnacji nadziemnych (ostatnia kondygnacja w poddaszu użytkowym), przy ostatecznym wyborze wysokości zabudowy należy uwzględnić wysokość istniejącej zabudowy na działkach sąsiednich w celu zachowania kompozycji przestrzennej;
- zadaszenia zabudowy kształtować w formie dachów dwuspadowych o kącie nachylenia połaci dachowych do płaszczyzny przekroju poziomego budynku w przedziale 30 ^{o} – 45°, przy czym na terenach PU, objętych zmianą nr 1 Studium, dopuszcza się stosowanie dachów płaskich lub dachów o kącie nachylenia połaci mniejszym niż 30°.

Powyższe wskazania powinny stanowić wytyczne przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Opatów.

2.3 Tereny proponowane do objęcia ograniczeniem i zakazem zabudowy

- Tereny linii energetycznych wysokiego i średniego napięcia. Linie WN 400 kV wymagają stref ochronnej wynoszącej 50 m licząc od osi linii w jedną i drugą stronę, linie WN 110 kV wymagają strefy ochronnej wynoszącej 20 m licząc od osi linii w jedną i drugą stronę, natomiast linie SN 15 kV wymagają strefy ochronnej min. 5 m. W obrębie tych stref nie należy lokalizować obiektów kubaturowych przeznaczonych na stały pobyt ludzi ze względu na ochronę ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego oraz dla zachowania bezpieczeństwa przed porażeniem. Ponadto. Ponadto w strefie nie należy sadzić drzew oraz roślinności wysokiej;
- Tereny gazociągów, 2 metry od osi gazociągu – dla obiektów wybudowanych po 11 grudnia 2001r., dla starszych – zgodnie z rozporządzeniem MPiH z 1995r.; dla gazociągu Ø350 wyznacza się minimalne odległości zewnętrznej krawędzi gazociągu od obiektów kubaturowych na poziomie: 16,5 m od budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego (odległość od granicy terenu), 15 m od

budynków mieszkalnych zabudowy jedno- i wielorodzinnej, budynków wolnostojących niemieszkalnych (odległość od rzutu budynku);

- Grunty stanowiące użytki rolne klas I – III oraz grunty rolne wytworzone z gleb pochodzenia organicznego i torfowisk, nie wskazane w studium pod zainwestowanie, z wyjątkiem lokalizacji zabudowy zagrodowej (na podstawie przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych) należy wyłączyć z zabudowy;
- Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej określonej w studium. Zakaz zabudowy nowymi budynkami poza obszarami wskazanymi w studium;
- Obszar zalewowy na rzece Opatówce i innych lokalnych ciekach wodnych oraz obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych należy wyłączyć z zabudowy;
- Obszary ujęć wody – strefy ochrony bezpośredniej (na podstawie przepisów ustawy Prawo Wodne);
- Obszary wyznaczone do zalesień (na podstawie przepisów o lasach) należy wyłączyć z zabudowy;
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych należy wyłączyć z zabudowy.
- Pasy ochronne wzdłuż cieków wodnych, które są niezbędne do zapewnienia przestrzeni dla swobodnego spływu wód powodziowych i lodów, ochrony otuliny biologicznej cieków wodnych oraz umożliwienia dostępu do wody w ramach powszechnego korzystania z wód i umożliwienia administratorowi cieków do prowadzenia prac remontowych i konserwacyjnych w korytach cieków.

Obszary proponowane do objęcia zakazem i ograniczeniem zabudowy zostały określone na rysunku „Kierunki i zasady polityki przestrzennej”. Szczegółowe granice tych obszarów oraz zasady ich ochrony zostaną określone w planach zagospodarowania przestrzennego.

POLITYKA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

3. Polityka w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego

Przy formułowaniu generalnych ustaleń dotyczących ochrony środowiska na obszarze miasta i gminy Opatów kierowano się zasadą zrównoważonego rozwoju – rozwoju gospodarczego z uwzględnieniem czynników środowiskowych.
Określono kierunki takiego przebiegu nieuchronnego i pożądanego rozwoju gospodarczego, który nie naruszałby w sposób istotny i nieodwracalny środowiska życia człowieka, nie doprowadzałby do degradacji biosfery i który godziłby prawa przyrody, ekonomii i kultury.
Wychodząc od wniosków sformułowanych w pierwszej części opracowania, a mianowicie uwarunkowań wynikających ze stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego terenu gminy, jak również uwarunkowań zewnętrznych przyjęto następujące zasady polityki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

3.1. Ochrona wód powierzchniowych

Celem zapewnienia warunków ochrony wód powierzchniowych jako podstawowy wymóg określa się realizację sieci kanalizacyjnej obejmującej wszystkie jednostki osadnicze na terenie gminy, uzupełnienie kanalizacji na terenie miasta oraz zorganizowanie systemu odbioru i oczyszczania ścieków.
Celowym jest osiągnięcie II klasy czystości wód rzeki Opatówki, co uczyni ją przydatną dla potrzeb hodowlanych i rekreacyjnych. Szansę dla uzyskania poprawy jakości wód rzeki (obecnie III klasa i niższe) stwarza uruchomiona na terenie miasta oczyszczalnia o wysokiej sprawności oczyszczalnia ścieków i rezerwie w przepustowości.
Ponadto z uwagi na specyfikę zanieczyszczeń obszarowych (bakteriologiczne i biogenne) pochodzących głównie z osiedli wiejskich, wyposażenie w sieć kanalizacyjną wyeliminuje dopływ zanieczyszczeń powierzchniowych, co w konsekwencji uruchomi proces samooczyszczania rzeki. Pozytywny wpływ na wody Opatówki będzie miała organizacja systematycznej zbiórki odpadów z terenu całej gminy i likwidacja „dzikich" wysypisk odpadów.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony wód powierzchniowych, w szczególności ochrony cieku wodnego „Od Kobylan".*2*

3.2. Ochrona wód podziemnych

Południowa część gminy zasobna jest w wody podziemne, znajdujące się w zasięgu GZWP Włostów Nr 421, którego zasoby są eksploatowane dla potrzeb gminy Opatów i Lipnik na dwóch ujęciach Leszczków i Kobylany. Ujmowane wody charakteryzują się wysoką jakością i nie wymagają uzdatniania.
Celem zapewnienia warunków ochrony wód wgłębnych ograniczenia dotyczą:
- kontynuacji wzmożonej ochrony sanitarnej w obrębie stref ochrony bezpośredniej ujęć wody pitnej, 8 – 10 m dla poszczególnych studni,
- w związku z określeniem zasięgu oddziaływania eksploatowanych ujęć (zasięg leja depresyjnego ujęcia Kobylany wynosi r = 336 m, ujęcia Leszczków 1200 – 1500 m) i brakiem punktowych źródeł zanieczyszczeń ograniczenia w obrębie lejów depresyjnych dotyczą rolnictwa w zakresie nadmiernego stosowania nawozów i rolniczego wykorzystania gnojowicy,
- strefy ochrony pośredniej ujęć nie zostały ustanowione.

Ponadto stosowanie wyżej wymienionych ograniczeń, jak również ograniczenie lokalizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w szczególności na zasoby wód podziemnych (GZWP).

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony wód podziemnych, w aspekcie ilościowym i jakościowym, zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony środowiska i Prawa wodnego.*2*

3.3. Ochrona powietrza atmosferycznego

W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego celem jest zachowanie norm czystości określonych stosownymi przepisami prawa.
Stan czystości powietrza na terenie gminy generalnie przedstawia się zadowalająco, ze względu na brak dużych lokalnych źródeł emisji oraz położenie gminy w rejonie pozbawionym uciążliwego przemysłu.
Mniej korzystne warunki higieny atmosfery występują na terenie samego miasta, w związku z koncentracją dużej ilości źródeł niskiej emisji na niewielkim obszarze i wpływem nasilonego komunikacyjnego ruchu tranzytowego w centrum.
Formułuje się następujące kierunki działań służące utrzymaniu określonych prawem norm warunków aerosanitarnych:

- stosowanie niskoemisyjnych nośników energii cieplnej (gaz, olej opałowy) zwłaszcza w obiektach użyteczności publicznej i nowoprojektowanych,
- prowadzenie działalności kontrolnej higieny atmosfery w celu podejmowania przeciwdziałań,
- ograniczenie zanieczyszczeń motoryzacyjnych poprzez wprowadzenie zieleni izolacyjnej, budowę obejść drogowych odciążających centrum miasta w zakresie ruchu tranzytowego, w uzupełnieniu powinny być podjęte działania pośrednie tj. ograniczenie i stopniowa eliminacja użytkowania benzyny ołowiowej, stosowanie katalizatorów, zaostrzenie kontroli technicznej pojazdów.

Zasady ochrony powietrza odnoszą się do zachowania norm czystości wszystkich komponentów środowiska przyrodniczego, ze względu na powszechność jego występowania i decydujący wpływ zanieczyszczenia powietrza w stosunku do środowiska życia człowieka.
Korzystnych zmian w zakresie poprawy warunków higieny atmosfery na terenie miasta należy oczekiwać w związku z szeregiem wykonanych i projektowanych inwestycji wiążących się z modernizacją lokalnych kotłowni i przejściem na opalanie gazem.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony powietrza atmosferycznego, w zakresie dopuszczalnych emisji pyłów i gazów.*2*

3.4. Ochrona zasobów surowcowych

Na terenie gminy występują trzy złoża kopalin podstawowych: Sobiekurów, Wymysłów i Wymysłów II, udokumentowane w kategoriach bilansowych. Złoże Wymysłów jest aktualnie eksploatowane w granicach utworzonego obszaru górniczego.

**2 Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", zostały uaktualnione zasoby i granice złoża „Wymysłów". Eksploatacja kopaliny w nowych granicach wymaga zmiany koncesji na wydobycie.*2*

Teren i obszar górniczy Wymysłów II podlegają ochronie prawnej z mocy przepisu szczególnego - Prawo geologiczne i górnicze. Analogicznie, należy chronić przed zainwestowaniem tereny zasobów surowcowych z uwagi na możliwość ich perspektywicznego wykorzystania. W granicach miasta i gminy Opatów eksploatację kopalin można prowadzić jedynie na złożu Wymysłów, w granicach określonych obowiązującą koncesją. Dla terenu obowiązują zasady zagospodarowania określone w pkt. 2.1 części „Cele i kierunki rozwoju".

3.5. Ochrona powierzchni ziemi, rekultywacje

W zakresie zabiegów chroniących użytki rolne przed skutkami procesów erozyjnych (pogłębianie wąwozów, powstawanie osuwisk) występujących w zasadzie na terenie całej gminy należy stosować:

- transformację gruntów ornych na zboczach o dużych spadkach z przeznaczeniem na sady, uprawy krzewów owocowych lub trwałe użytki zielone,
- ochronę i uzupełnienie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- prawidłową dla tego typu terenów agrotechnikę,
- zalesianie gleb zdegradowanych w wyniku erozji.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony powierzchni ziemi, w zakresie określonym obowiązującymi przepisami z zakresu ochrony środowiska i ochrony gruntów rolnych i leśnych.*
*Po zakończeniu wydobycia przedsiębiorca eksploatujący złoże zobowiązany jest do rekultywacji pokopalnianej terenu.*2*

3.6. Ochrona gruntów rolnych i leśnych

Grunty rolne stanowiące użytki rolne klas bonitacyjnych I - III zwartych kompleksów – najbardziej urodzajne gleby w gminie	Wskazane użytkowanie rolnicze. Zmiana użytkowania powinna ograniczać się do minimum i jedynie w uzasadnionych przypadkach. Wymagana jest zgoda ministra właściwego do spraw rozwoju wsi stosownie do przepisów Ustawy z 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. 2004r. Nr 121, poz. 1266 z późni. zm.) na zmianę przeznaczenia obszaru o zwartej powierzchni powyżej 0,5 ha.
Trwałe użytki zielone wykształcone na glebach pochodzenia organicznego	Tereny wymagają na ogół okresowej regulacji stosunków wodnych. Należy unikać melioracji polegających tylko na odwadnianiu. Wskazane użytkowanie rolnicze. Zmiana użytkowania dopuszczalna jedynie w uzasadnionych przypadkach.
Grunty leśne	Należy ograniczać przeznaczenie na cele nieleśne, ograniczać szkodliwą działalność powstającą w skutek działalności nieleśnej oraz poprawiać wartość użytkową i zapobiegać obniżaniu produkcyjności. Zmiana użytkowania wymaga zgody, stosownie do przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ministra właściwego do spraw środowiska w przypadku gruntów leśnych Skarbu Państwa, a w przypadku pozostałych gruntów leśnych marszałka województwa.

Na terenie gminy za glebochronne zostały uznane lasy oddziałów leśnych Nr 1 i Nr 70 o łącznej powierzchni 48,12 ha pozostające w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwa Staszów z mocy Zarządzenia Nr 208 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 29.12.1994 r.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntu rolnego klasy IIIb oraz lasu i gruntu leśnego, na cele nierolnicze i nieleśne, zgodnie z obowiązującymi przepisami o ochronie gruntów rolnych i leśnych.*2*

3.7. Obszary i obiekty przyrody prawnie chronionej

Do obiektów podlegających prawnej ochronie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody należą pomniki przyrody:
- 3 okazy w Jałowęsach,
- 4 okazy w Zochcinku,
- 3 okazy w Podolu,
- 1 okaz w Opatowie,
- 2 okazy w Nikisiałce Małej.

Pomniki przyrody podlegają ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z nimi, w stosunku do tych obiektów zabrania się:
- wycinania, niszczenia i uszkadzania,
- podkopywania drzew,
- wznoszenia budowli w zasięgu korzeni i korony drzew,
- zanieczyszczania terenu, składowania materiałów,
- wzniecania ognia w pobliżu obiektów,
- przemieszczania obiektów,
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków nie związanych z ochroną.

Ponadto należy rozważyć możliwość objęcia ochroną konserwatorską w formie pomników przyrody żywej pojedynczych okazów starodrzewu znajdujących się obrębie pozostałości dawnych parków podworskich w: Oficjałowie, Lipowej, Zochcinku i Podolu lub poprzez wpis do rejestru zabytków całości zabytkowych zespołów parkowych.

Na terenie gminy we wsi Karwów znajduje się stanowisko dokumentacyjne. Utworzone zostało dla zespołu utworów geologicznych: odsłonięcie łupków kambryjskich o długości 15 m w skarpie, odsłonięcie trzeciorzędowe detrytycznych wapieni wraz z powierzchnią zawartą w promieniu 2,5m od odłonięcia oraz stożek martwicowy.

Stanowisko dokumentacyjne podlega ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z nimi, w stosunku do tych obiektów zabrania się:
- niszczenia, uszkadzania lub przekształcania obiektu,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym,
- uszkadzania i zanieczyszczania gleby,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- zaśmiecania obiektu i terenu wokół niego,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej,
- budowy budynków, budowli obiektów małej architektury i tymczasowych obiektów budowlanych mogących mieć negatywny wpływ na obiekt chroniony bądź spowodować degradację krajobrazu.

W południowej części gminy występuje projektowany obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów”
Do ww. wymienionej form ochrony stosuje się zakazy, określone w ustawie o ochronie przyrody:
Zabrania się, z zastrzeżeniem, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Zakazy te stosuje się odpowiednio do proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, znajdujących się na liście, o której mowa w ww. ustawie, do czasu zatwierdzenia przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia ich jako specjalne obszary ochrony siedlisk.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, znajduje się poza granicami ww. ustanowionych form ochrony przyrody. W bezpośrednim sąsiedztwie zmiany studium w kierunku południowo-wschodnim znajduje się obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów", co wymaga uwzględnienia w planowanym zagospodarowaniu terenu potencjalnego zakładu przeróbczego.*2*

3.8. System powiązań ekologicznych – tereny otwarte

Na terenie gminy tworzą go dolina Opatówki wraz z dolinami głównych jej dopływów i występujących w ich obrębie ekosystemów łąkowych, oraz nieliczne ekosystemy leśne.
Obszary te winny być chronione przed zainwestowaniem, posiadają predyspozycje do pełnienia funkcji biotycznej – systemu terenów otwartych w gminie dla zapewnienia pożądanego przewietrzania, migracji gatunków, zachowania enklaw roślinności i ostoi zwierząt.
Zagospodarowanie zwłaszcza obszaru doliny Opatówki powinno przede wszystkim uwzględniać ochronę i zachowanie ciągłości przestrzennej oraz ochronę różnorodności biologicznej zgodnie z zaleceniami międzynarodowej Konwencji o Bioróżnorodności.

**2 W zagospodarowaniu terenu projektowanego wydobycia kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalności produkcyjno-składowo-usługowej, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, należy uwzględnić ciągłość przepływu cieku „Od Kobylan", i zachować ochronę biologiczną cieku, zgodnie z obowiązującymi przepisami z zakresu ochrony środowiska.*2*

3.9. Ochrona klimatu akustycznego

W zakresie ograniczenia uciążliwości związanej z hałasem komunikacyjnym za niezbędne określa się:
- odciążenie centrum Opatowa od ruchu tranzytowego poprzez realizację obejść drogowych,
- nasadzenie zieleni izolacyjnej niskiej i wysokiej,
- poprawę nawierzchni dróg od jakości której zależy poziom emisji hałasu.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony klimatu akustycznego, poprzez nie przekraczanie dopuszczalnych norm hałasu, na terenach zabudowy zagrodowej zlokalizowanej na pograniczu z terenem górniczym, zgodnie z obowiązującymi przepisami z zakresu ochrony środowiska.*2*

4. Polityka w zakresie ochrony środowiska kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

4.1 Obiekty wpisane do rejestru obiektów zabytkowych województwa świętokrzyskiego

- układ urbanistyczny miasta **Opatowa**, wpisany decyzjami nr 33 z 16 maja 1947 roku oraz nr 150 z 8 maja 1985 roku
- pozostałości obwarowań miejskich (Brama Warszawska, fragmenty murów) w **Opatowie**, decyzjami nr 773 z 30 maja 1972 roku oraz nr 149 z 16 czerwca 1977 roku
- dom z podcieniami Rynek 1 w **Opatowie**, wpisany do rejestru zabytków decyzjami nr 49 z 14 października 1949 roku oraz nr 638 z 28 października 1971 roku
- zespół kościoła kolegiackiego p. w. św. Marcina w **Opatowie** (kościół, dzwonnica, ogrodzenie), wpisany decyzjami nr 289 z 18 października 1956 roku, nr 437 z 21czerwca 1967 roku oraz nr 147 z 16 czerwca 1977 roku
- zespół klasztorny bernardynów w **Opatowie** (kościół, pozostałości klasztoru, ogrodzenie z bramką na cmentarz kościelny), wpisany decyzjami nr 291 z 18 października 1956 roku, nr 447 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 148 z 16 czerwca 1977 roku
- cmentarz parafialny w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 380 z 17 czerwca 1988 roku
- cmentarz wojenny z I wojny św. w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 370 z 16 czerwca 1988 roku
- lapidarium na terenie d. cmentarza żydowskiego przy ul. Kopernika w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 441 z 22 kwietnia 1991 roku
- mogiła powstańców z 1863 roku, obok szpitala, w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 508 z 24 maja 1993 roku
- mogiła ks. Fr. Przybyłowskiego z 1864 roku na terenie ogrodu kolegiackiego, w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 509 z 24 maja 1993 roku
- mogiła powstańcza z 1864 roku mjr Ludwika Topór-Zwierzdowskiego, pomiędzy ul. Mickiewicza i 1 Maja w **Opatowie**, wpisany decyzją nr 510 z 24 maja 1993 roku
- zespół dworsko-parkowy (dwór i park podworski) w **Jałowęsach**, wpisany decyzjami nr 591 z 11 grudnia 1957 roku oraz nr 455 z 25 października 1991 roku
- zespół dworski w **Nikisiałce Małej** (dwór i park), wpisany decyzjami nr 818 z 26 stycznia 1959 roku, nr 446 z 15 czerwca 1967 roku, nr 143 z 16 czerwca 1977 roku oraz nr 282 z 29 lutego 1984 roku
- park dworski w **Pobroszynie**, wpisany decyzją nr 625 z 17 grudnia 1957 roku
- zespół kościoła par. p. w. św. Idziego (kościół, obwarowania cmentarza kościelnego z wieżą bramną, dwoma basztami i trzema bastionikami z murami kurtynowymi) w **Ptkanowie**, wpisany decyzjami nr 467 z 11 marca 1957 roku, nr 448 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 170 z 16 czerwca 1977 roku
- cmentarz parafialny w **Podolu-Ptkanowie**, wpisany decyzją nr 379 z 17 czerwca 1988 roku
- kościół par. p. w. św. Bartłomieja w **Strzyżowicach**, wpisany decyzją nr 801 z 28 października 1972 roku oraz nr 197 z 6 lipca 1977 roku
- cmentarz parafialny „stary" w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 377 z 16 czerwca 1988 roku
- cmentarz parafialny „nowy" w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 392 z 17 czerwca 1988 roku

– ruiny zamku w **Tudorowie**, wpisane decyzją nr 775 z 30 maja 1972 roku oraz nr 210 z 9 kwietnia 1984 roku

W obrębie obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków - wszelkie zamierzenia inwestycyjne dotyczące m. in. zmiany użytkowania, przebudowy i remontów obiektów oraz podziały terenu wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i mogą być podejmowane wyłącznie na warunkach określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po przedłożeniu przez osoby uprawnione koncepcji architektoniczno-urbanistycznej lub innych opracowań dotyczących zamierzeń inwestycyjnych. Ponadto w sąsiedztwie zabytków wpisanych do rejestru należy pozostawić niezabudowane przedpole w sąsiedztwie zabytku.

W odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga uzyskania zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków w przypadku:
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywania robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenia badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenia badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenia badań archeologicznych;
- przemieszczania zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałego przeniesienia zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywania podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiany przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z wyłączeniem znaków informujących o tym, że zabytek podlega ochronie po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

4.2 Gminna ewidencja zabytków

Brzezie
1) Brzezie-Kolonia – figura przydrożna – krzyż
2) Brzezie Szlacheckie – figura przydrożna – krzyż

Czerników Karski
1) figura przydrożna
2) figura przydrożna – krzyż

Czerników Opatowski
1) figura przydrożna – Matka Boża
2) figura przydrożna – Chrystus

Gojców
1) figura przydrożna – Matka Boża
2) figura przydrożna – bł. Wincenty Kadłubek

Jagnin
1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – krzyż
3) sad podworski

Jałowęsy
1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) kapliczka słupowa
4) figura przydrożna – krzyż
5) miejsce pamięci narodowej
6) Jałowęsy-Rogatka – figura przydrożna – krzyż

Jurkowice
1) figura przydrożna – Matka Boża
2) figura przydrożna – krzyż

Karwów
1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – krzyż
3) figura przydrożna – bł. Wincenty Kadłubek
4) źródełko bł. Wincentego Kadłubka – miejsce kultu o lokalnym znaczeniu

Kobylany
1) park podworski
2) kaplica Sióstr Miłosierdzia
3) figura przydrożna – Chrystus
4) figura przydrożna – krzyż
5) figura przydrożna – Matka Boża
6) figura przydrożna – Matka Boża
7) figura przydrożna – krzyż
8) figura przydrożna – krzyż
9) figura przydrożna – krzyż
10) figura przydrożna – krzyż

Kochów
1) figura przydrożna – krzyż

Kornacice
1) figura przydrożna- Matka Boża
2) figura przydrożna - krzyż

Lipowa
1) park dworski
2) figura przydrożna – krzyż
3) figura przydrożna – krzyż

Marcinkowice

1) figura przydrożna – krzyż
2) miejsce pamięci narodowej

Nikisiałka Duża

1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – krzyż

Nikisiałka Mała

1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym

Oficjałów

1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko parkowym
3) figura przydrożna – św. Jan Nepomucen
4) figura przydrożna - krzyż

Okalina

1) figura przydrożna – krzyż
2) figura przydrożna – św. Roch
3) Okalina-Kolonia – figura przydrożna – krzyż

Opatów

1) układ urbanistyczny
2) Brama Warszawska ul. Kościuszki
3) fragmenty murów obronnych
4) kolegiata św. Marcina w zespole kolegiackim
5) dzwonnica w zespole kolegiaty św. Marcina
6) dawna plebania i dom wikariuszy w zespole kolegiaty św. Marcina
7) mur ogrodzeniowy z bramą w zespole kolegiaty św. Marcina
8) cmentarz przykościelny, nieczynny, wokół kolegiaty św. Marcina
9) figura na cmentarzu przykościelnym kolegiaty św. Marcina – Matka Boża
10) figura przydrożna- św. Jan Nepomucen ul. Klasztorna
11) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 2 i 3
12) kamienica mieszkalna pl. Obrońców Pokoju 6
13) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 7
14) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 11
15) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 13
16) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 10
17) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 19
18) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 20
19) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 21
20) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 27
21) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 29
22) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 30
23) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 31
24) dom mieszczański pl. Obrońców Pokoju 32
25) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 33

26) kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 34
27) Podziemna Trasa Turystyczna
28) dom mieszkalny ul. Cmentarna 26
29) dom mieszkalny ul. Cmentarna 28
30) dom mieszkalny ul. Kąpielowa 5
31) d. urząd powiatowy ul. Kilińskiego 4
32) dom mieszkalno-usługowy ul. Kolegiacka 13
33) kamienica czynszowa ul. Kolegiacka 15
34) domy mieszkalne ul. Kolegiacka/Grota-Roweckiego
35) kamienica mieszkalna ul. Kościuszki 4
36) kamienica mieszkalna ul. Kościuszki 6
37) dom mieszkalny ul. Kościuszki 46
38) dom mieszkalny ul. Legionów 13
39) dom mieszkalny ul. Legionów 25
40) młyn nad Opatówką ul. Legionów
41) figura przydrożna – krzyż ul. Legionów
42) dawna mykwa ul. Leszka Czarnego 13
43) dom mieszkalny ul. 1-go Maja 14
44) dom mieszkalny ul. Mickiewicza 32
45) kamienica czynszowa ul. Nowowałowa
46) kamienica mieszkalna ul. Ogrodowa 2
47) kamienica mieszkalna ul. Ogrodowa 6
48) kamienica mieszkalno-handlowa ul. Sienkiewicza 4
49) dom mieszkalno-usługowy ul. Sienkiewicza 7 i 9
50) dom mieszkalno-usługowy ul. Sienkiewicza 13
51) dom podmiejski ul. Sienkiewicza 32
52) zabudowania przemysłowe ul. Sienkiewicza 54
53) dom ul. Słowackiego 1
54) dom podmiejski ul. Słowackiego 57
55) kamienica mieszczańska ul. Szeroka 18
56) kamienica mieszkalna ul. Szeroka 23
57) kamienica mieszkalno-handlowa ul. Szeroka 27
58) dawny budynek szpitalny, mieszkalno-administracyjny ul. Szpitalna 4
59) cmentarz parafialny ul. Cmentarna
60) cmentarz wojenny z I i II wojny św.
61) miejsce pamięci narodowej – mogiła ks. Fr. Przybyłowskiego
62) pomnik mjr Ludwika Topór-Zwierzdowskiego na pl. Obrońców Pokoju
63) mogiła powstańców styczniowych obok kościoła bernardynów
64) mogiła powstańców z 1863 roku obok szpitala
65) miejsce pamięci narodowej-mogiła powstańcza 1-go Maja/Mickiewicza
66) cmentarz żydowski

Opatów-Żmigród

1) kościół Wniebowzięcia NMP bernardynów
2) klasztor w zespole kościelno-klasztornym bernardynów ul. Klasztorna 3
3) ogrodzenie z bramką na teren cmentarza przykościelnego
4) cmentarz przykościelny, nieczynny, przy kościele bernardynów

Pobroszyn

1) dwór w zespole dworsko-parkowym

2) park w zespole dworsko-parkowym
3) figura przydrożna – Matka Boża

Podole
1) relikty dworu w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) figura przydrożna – krzyż

Podole-Ptkanów
1) kościół par. p. w. św. Idziego
2) obwarowania przy kościelne z bramą basztami i małymi bastionami
3) cmentarz przykościelny nieczynny
4) plebania w zespole kościoła parafialnego
5) cmentarz parafialny

Rosochy
1) figura przydrożna – krzyż

Strzyżowice
1) kościół parafialny p. w. św. Bartłomieja
2) dzwonnica w zespole kościoła parafialnego
3) cmentarz przykościelny nieczynny
4) figura przydrożna – krzyż
5) figura przydrożna – krzyż
6) cmentarz parafialny „stary”
7) cmentarz parafialny

Tomaszów
1) figura przydrożna – krzyż

Tudorów
1) wieża mieszkalno-obronna

Wąworków
1) figura przydrożna - Chrystus u słupa

Zochcinek
1) dwór w zespole dworsko-parkowym
2) park w zespole dworsko-parkowym
3) figura przydrożna – krzyż

Przyjmuje się następujące zasady postępowania z obiektami zabytkowymi:
- zabytkami są wszystkie obiekty figurujące w gminnej ewidencji zabytków gminy Opatów.
- wszystkie zabytki objęte w gminną ewidencją zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej, co oznacza konieczność ich zachowania.
- prace remontowe, budowlane i konserwatorskie w obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego.

4.3 Stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy zlokalizowane są 84 stanowiska archeologiczne, określone na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP).

Poniższy wykaz najważniejszych stanowisk z terenu miasta i gminy opracowano na podstawie AZP oraz wniosków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

L.p.	Nr	Miejscowość	Opis
1	87-71/245	Brzezie 16	Osada, okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
2	87-71/246	Brzezie 17	Osada, kultura amfor kulisych; osada, okres rzymski i wędrówek ludów, osada, wczesne średniowiecze
3	87-71/249	Brzezie 20	Osada, okres rzymski
4	87-71/256	Brzezie 27	Osada, kultura pucharów lejkowatych
5	87-70/50	Czerniaków – Karski 1	Osada, kultura trzciniecka; osada, wczesne średniowiecze
6	87-70/199	Czerniaków – Karski 12	Osada, kultura mierzanowicka; osada, kultura trzciniecka; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
7	/200	Czerniaków – Karski 13	
8	/266	Czerników Opatowski 24	
9	88-70/24	Jagnin 2	Osada, kultura pucharów lejkowatych
10	88-70/36	Jagnin 12	Osada, kultura łużycka, osada, okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
11	88-70/101	Jagnin 15	Osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
12	87-70/203	Jałowęsy 8	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada wczesne średniowiecze
13	87-70/214	Jałowęsy 19	Osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
14	/278	Jałowęsy 28	
15	87-69/204	Jałowęsy 33	Osada, kultura pucharów lejkowatych
16	/36	Kawów 5	
17	87-71/42	Karwów 7	Osada, wczesny neolit; osada, kultura mierzanowicka, osada, kultura przeworska – okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
18	7-71/43	Karwów 8	Osada, kultura łużycka lub pomorska, osada, okres rzymski; osada, wczesne średniowiecze
19	87-71/45	Karwów 10	Osada, środkowy neolit; punkt osadniczy, kultura łużycka
20	87-71/56	Karwów 13	Osada, kultura ceramiki wstęgowej rytej; osada, kultura pucharów lejkowatych
21	/57	Karwów 14	
22	/58	Karwów 15	
23	87-71/59	Karwów 16	Osada, środkowy neolit

24	/61	Karwów 18	
25	/62	Karwów 19	
26	87-71/63	Karwów 20	Osada, neolit; osada, kultura mierzanowicka
27	87-71/157	Karwów-Krowieniec 26	Osada, kultura lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej; osada, kultura łużycka
28	87-71/159	Karwów 28	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada. Kultura amfor kulistych; osada, kultura łużycka; osada, okres rzymski
29	87-70/243	Kobylany 6	Osada, wczesne średniowieczne
30	/14	Kobylany 10	
31	88-70/136	Kobylany 14	Osada, kultura trzciniecka
32	87-69/279	Kobylany 19	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
33	87-70/227	Kochów 3	Osada, kultura ceramiki sznurowej; osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
34	86-70/15	Kornacice 1	Cmentarzysko, kultura pomorska
35	86-70/26	Lipowa 1	Osada, kultura amfor kulistych; kultura pomorska
36	87-71/7	Nikisiałka Duża 2	Cmentarzysko, kultura mierzanowicka lub ceramiki sznurowej
37	/135	Nikisiałka Duża 11	
38	/225	Nikisiałka Duża 19	
39	/260	Nikisiałka Duża 25	
40	/144	Nikisiałka Duża 35	
41	/69	Nikisiałka Mała 5	
42	/76	Nikisiałka Mała-Żółczyce 12	
43	87-71/77	Nikisiałka Mała-Żółczyce 13	Osada, neolit; osada, kultura mierzanowicka
44	87-71/78	Nikisiałka Mała-Żółczyce 14	Osada, kultura mierzanowicka; osada; kultura łużycka
45	/79	Nikisiałka Mała-Żółczyce 15	
46	87-71/82	Nikisiałka Mała-Żółczyce 18	Osada, kultura łużycka; osada, okres rzymski
47	87-71/84	Nikisiałka Mała 20	Osada, kultura mierzanowicka
48	87-71/100	Nikisiałka Mała-Dzierążnia 25	Osada, kultua pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
49	/101	Nikisiałka Mała-Dzierążnia 26	
50	87-70/28	Oficjałów 4	Osada, kultura malicka; osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
51	/153	Oficjałów 6	
52	87-70/33	Okalina 3	Osada, kultura mierzanowicka;; osada, kultura łużycka; osada, wczesne

			średniowiecze
53	87-70/1	Opatów-Zamczysko 1	Grodzisko Żmigród, wczesne średniowiecze
54	/2	Opatów 2	
55	/3	Opatów 3	
56	87-70/5	Opatów 5	Osada neolit; osada, kultura mierzanowicka; osada, wczesne średniowiecze
57	/20	Opatów 14	
58	/41	Opatów 20	
59	/7	Podole 2	
60	86-70/18	Podole 8	Osada, kultura mierzanowicka; osada, kultura trzciniecka; osada, kultura pomorska; osada, okres rzymski
61	86-70/206	Podole 8	
62	86-70/207	Podole 9	Osada, kultura mierzanowicka, osada, kultura łużycka lub pomorska
63	86-70/210	Podole 12	Osada, kultura mierzanowicka
64	86-71/52	Podole 19	Osada, kultura ceramiki wstęgowej rytej; osada, kultura mierzanowicka
65	86-71/59	Podole 22	Kurhan
66	86-71/58	Rosochy 2	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura łużycka
67	/188	Rosochy 18	
68	88-70/20	Strzyżowice 2	Osada, wczesne średniowiecze
69	88-70/41	Strzyżowice 9	Osada, kultura mierzanowicka; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
70	88-70/48	Strzyżowice 16	Osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura mierzanowicka
71	/158	Strzyżowice 28	
72	87-71/8	Tudorów 1	Wieża mieszkalna
73	87-71/28	Tudorów 7	Osaa, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze
74	87-71/29	Tudorów 8	Osada, kultura lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej, osada, kultura pucharów lejkowatych; osada, kultura łużycka, osada, wczesne średniowiecze
75	87-71/38	Tudorów 16	Osada, kultura lubelsko – wołyńskiej ceramiki malowanej, osada, kultura mierzanowicka
76	87-71/40	Tudorów 18	Osada, pradzieje
77	87-71/47	Tudorów 21	Osada, neolit; osada, kultura łużycka
78	87-71/51	Tudorów 24	Osada, kultura pucharów lejkowych
79	87-71/52	Tudorów 25	Osada, kultura wołyńsko – lubelskiej ceramiki malowanej
80	87-71/148	Wąworków 7	Osada, neolit; osada, kultura łużycka: osada wczesne średniowiecze
81	87-71/178	Wąworków 16	Kultura pucharów lejkowatych; osada,

			kultura mierzanowicka
82	/105	Zochcinek 5	
83	/114	Zochcinek 14	
84	86-70/3	Zochcinek 17	Osada, neolit; osada, kultura trzciniecka; osada, kultura łużycka; osada, wczesne średniowiecze

Wskazuje się wyżej wymienione stanowiska archeologiczne do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego poprzez objęcie ochroną konserwatorską.
Ograniczenia i wskazania w obrębie stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych:

- uzgadnianie i opiniowanie robót inżynierskich i budowlanych podejmowanych w obrębie granic strefy ochrony stanowiska archeologicznego przez służbę konserwatorską,
- w przypadku realizacji inwestycji na terenie objętym granicami strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego istnieje obowiązek przeprowadzenia badań ratunkowych poprzedzających proces inwestycyjny,
- rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służby ochrony zabytków.

**2 W przypadku ewentualnego odkrycia w trakcie prac wydobywczych lub budowlanych, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, przedmiotu co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem archeologicznym, należy niezwłocznie powiadomić o znalezisku Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach lub organ samorządu lokalnego.*2*

4.4 Strefy ochrony konserwatorskiej

Wojewódzki Konserwator Zabytków w Tarnobrzegu określił zasięg strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej decyzją z dnia 8 maja 1985 r. (nr rej. 150/A). Ochroną objęty został układ urbanistyczno – historyczny miasta. W jego skład wchodzi oprócz historycznego centrum miasta również os. Kopernika I i II oraz obszar pomiędzy ulicami Czernika, Kościuszki i Mickiewicza.
Strefę ochrony konserwatorskiej wyznaczono również w miejscowości Nikisiałka Mała, decyzją z dnia 29 lutego 1984r. (nr rej. 282/A). Obejmuje obszar parku dworskiego wraz z dworem.
Granice stref ochrony konserwatorskiej zostały oznaczone na rysunku „Kierunki i zasady polityki przestrzennej".

Ponadto, w celu ochrony kulturowej Studium wskazuje granice strefy ochrony krajobrazu i powiązań widokowych. Strefa obejmuje obszar strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej oraz obszary przyległe stanowiące tło krajobrazowe dla bezpośredniego otoczenia zespołu miejskiego, historycznego. W ramach tej strefy przekształcenia krajobrazu powinny być podporządkowane ochronie wysokich wartości zabytkowych i krajobrazowych miasta. W tym celu zabudowę wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych należy kształtować w sposób umożliwiający wgląd na historyczną zabudowę starego miasta.
Granice tej strefy zostały pokazane na rysunku „Kierunki i zasady polityki przestrzennej".

Wskazane w Studium strefy ochrony konserwatorskiej należy utrzymać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i objąć ochroną konserwatorską.

W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej wszelka działalność winna odbywać się zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym: w zależności od stanu zachowania - utrzymanie, konserwacja, względnie rewaloryzacja założeń lub ich elementów, a także zakaz działań o charakterze dewastacyjnym. Postuluje się:

- bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z prowadzonej działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej;
- bezwzględne zachowanie sieci ulic w obrębie strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- zachowanie i uczytelnienie historycznego układu przestrzennego i konserwacji jego głównych elementów: rozplanowania i przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych, kompozycji wnętrz urbanistycznych, historycznych linii zabudowy oraz historycznych podziałów własnościowych i sposobu użytkowania gruntów.

Szczegółowe zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków, stanowisk archeologicznych oraz stref konserwatorskich, zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony zabytków oraz opieki nad zabytkami, zostaną określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na podstawie warunków konserwatorskich określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, Delegatura w Sandomierzu.

4.5. Inne projektowane formy ochrony dóbr kultury.

Na terenie miasta i gminy Opatów projektowane są następujące formy ochrony dóbr kultury:

- Park kulturowy Opatówki,
- Zespoły: Kolegiaty św. Marcina i klasztoru bernardynów w Opatowie.

Planowane jest również oznaczenie Szlaku „cysterskiego”.

4.6. Podsumowanie i wnioski

Poszczególne tereny należy objąć ochroną:

- rezerwatową z pełną ochroną treści historycznych, form, substancji i funkcji należy objąć teren najstarszego, średniowiecznego osadnictwa Opatowa;
- elementów oraz pełną ochroną ekspozycji i treści historycznych, ogólnym zachowaniem charakteru krajobrazu należy objąć najcenniejsze zachowane zespoły kościelne i dworsko-parkowe, jak Podole (z warownym kościołem w Ptkanowie), Strzyżowice, Tudorów, Niksiałkę Małą, Pobroszyn, Oficjałów, Jałowęsy, Zochcinek oraz tereny późniejszej, głównie XIX-wiecznej zabudowy Opatowa;
- archeologiczną stanowisk archeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem śladów intensywnego osadnictwa wzdłuż dolin Opatówki.

Ponadto gmina powinna mieć na celu rewaloryzację obszaru koncentracji najstarszego w Polsce osadnictwa (ciągłość osadnicza od neolitu po wczesne średniowiecze i później), obejmującego tzw. „płytę lessową”.

Głównymi zadaniami regionalnej polityki przestrzennej w zakresie zagospodarowania zasobów dziedzictwa kulturowego powinna być skuteczniejsza ochrona i rewaloryzacja tych zasobów oraz racjonalne ich udostępnienie z myślą o poszerzaniu wiedzy zwłaszcza młodego pokolenia, świadomości historycznej obywateli, a także wykorzystaniu jako czynnika rozwoju gospodarczego i promocji. Istotnym zadaniem będzie także wykorzystanie dziedzictwa

kulturowego w procesie pobudzania i utrwalania tożsamości regionalnej ogółu mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu i kultywowaniu specyfiki lokalnej i subregionalnej.

Ustalenia polityki w zakresie ochrony środowiska kulturowego, zapisane w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opatów, winny znaleźć odzwierciedlenie w przygotowywanym planie zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.

5. Polityka i kierunki zagospodarowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Produkcja rolna na terenie gminy Opatów odbywa się na bardzo dobrych glebach, gmina położona jest w obszarze intensywnego rozwoju rolnictwa i sadownictwa. Średni wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla Opatowa wynosi 98,2 pkt, dla Polski 66,9 pkt.
Powierzchnia użytków rolnych stanowi 87% ogólnej powierzchni gminy.
Obszary o bardzo dobrych glebach, w klasach od I – III stanowią 92% ogólnej powierzchni użytków rolnych. W strukturze zasiewów dominują zboża, około 73% wszystkich upraw. Udział pszenicy i jęczmienia w zasiewach zbóż przewyższa 50%. Bardzo duży udział w zasiewach posiadają rośliny przemysłowe i buraki cukrowe ok. 14% oraz rzepak – 8%.
Bardzo dobre gleby, ich jakość pozwala na uprawę wszystkich roślin uprawnych o dużych wymaganiach glebowych od zbóż, roślin przemysłowych aż po warzywnictwo i sadownictwo. O wysokiej wartości gleb na tym terenie świadczą bardzo wysokie plony otrzymywane z 1 ha ziemi.
Naturalne walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy pogarsza niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych. Cechuje się ona dużym rozdrobnieniem. Pomimo, że średnia powierzchnia gospodarstwa zbliżona jest do średniej w kraju, udział gospodarstw małych do 5 ha jest duży i wynosi ponad 60% ogólnej liczby gospodarstw.
Na ogólną liczbę zatrudnionych – 3000 osób w rolnictwie zatrudnionych jest ok. 41% ogółu zatrudnionych. W grupie tej znajdują się „dwuzawodowcy".

Podstawowym celem polityki przestrzennej dotyczącej rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Opatów w oparciu o przedstawione uwarunkowania jest:

1. Stworzenie strukturalnych i przestrzennych warunków do utrzymania i umacniania rodzinnych gospodarstw rolnych.
2. Zmiany struktury użytkowania ziemi rolniczej w kierunku wzrostu liczby gospodarstw większych obszarowo kosztem gospodarstw mniejszych, mało efektywnych.
3. Powiększania liczby wyspecjalizowanych i towarowych gospodarstw w celu wzrostu opłacalności produkcji rolnej.
4. Ukierunkowanie produkcji rolnej na gospodarkę rynkową w dostosowaniu do obecnie istniejących zapotrzebowań, uwzględniając programowe wejście polskiego rolnictwa do Unii Europejskiej.
5. Zorganizowanie giełdy rolno – spożywczej w Opatowie, która spełniać będzie funkcję w zakresie przechowywania produktów rolnych, standaryzacji i kompletowania dostaw, promowania produktów rolno – spożywczych oraz informacji o rynku.
6. Popieranie rozwoju różnych form spółdzielczości na wsi nastawionych na zaopatrzenie i sprzedaż towarów i usług poprzez efektywne gospodarowanie środkami produkcji, produktami i zasobami pieniężnymi.
7. Przystosowanie produkcji rolnej do wymogów rynku hurtowego poprzez koncentrację produkcji w wybranych kierunkach np.: zboża, buraki cukrowe, warzywa o określonych parametrach poprzez stosowanie jednorodnych i wspólnych odmian roślin, ras zwierząt,
8. W oparciu o warunki naturalne kształtowanie produkcji będzie przebiegać w następujących kierunkach:
   - w produkcji roślinnej:
     - uprawa zbóż, okopowych, roślin przemysłowych,
     - rozwój produkcji sadowniczej i warzyw,

- w produkcji zwierzęcej:
  - hodowla krów, a szczególnie krów mlecznych,
  - chów trzody chlewnej.

9. Ograniczenie zainwestowania na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Kierunki zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej będą opierały się przede wszystkim na intensywnej gospodarce rolnej, rozwoju agroturystyki jako alternatywnej formy prowadzenia rolniczej działalności gospodarczej oraz na specjalizacji gospodarstw rolnych i rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Obszary intensywnej gospodarki rolnej, to tereny o glebach lessowych występujące na terenie gminy posiadające korzystną rzeźbę terenu dla rozwoju rolnictwa, stwarzają warunki do intensywnej gospodarki.

We wsiach atrakcyjnych krajobrazowo położonych w pobliżu lasów, niewielkich stawów proponuje się rozwój agroturystyki. Rozwój ten przyczyni się do stworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem oraz do uzyskania dodatkowych dochodów. Propozycje dotyczą wsi: Podole, Rosochy, Nikisiałka Mała, Tudorów, Karwów, Jałowęsy, Nikisiałka Duża, ale formę tego rodzaju turystyki można uprawiać na terenie całej gminy.

W północno – zachodniej części gminy na terenie wsi Jałowęsy proponuje się różne formy rolnictwa ekologicznego, uprawy zielarskie. Wg raportu WIOŚ na terenie gminy Opatów istnieją korzystne warunki środowiskowe w zakresie czystości gleb, powietrza, które stwarzają możliwości produkcji zdrowej żywności. Przyczyni się to do uzyskania dochodów nie mniejszych od produkcji konwencjonalnej.

W obszarze gminy występują ponadto obszary o zróżnicowanych warunkach do rozwoju rolnictwa, które obejmują:
a) tereny w największym stopniu zagrożone erozją. Występują one w dolinie rzeki Opatówki, jej dopływów Kani, Podolanki i Łukawki oraz w dolinach bezimiennych cieków, rzeźba terenu na tym obszarze jest charakterystyczna dla wyżyn lessowych,
b) korytarze ekologiczne, które są wykorzystywane rolniczo ale nie można zmieniać ich dotychczasowego, naturalnego użytkowania (są to najczęściej łąki),
c) tereny zalewowe – rozwój rolnictwa na tych terenach wiąże się z ryzykiem wystąpienia powodzi i ich zalanie. Tereny te położone są na niewielkim obszarze w dolinie Opatówki.

Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy Opatów powinna polegać na:
- ograniczeniu przeznaczenia gruntów rolnych wysokich klas bonitacyjnych na cele nierolnicze i nieleśne (Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych),
- zapobieganie procesom degradacji i szkodom w produkcji rolnej powstającym wskutek działalności nierolniczej,
- na cele nierolnicze powinny być przeznaczane nieużytki, a w razie ich braku gleby klas najniższych,
- ochronie gleb pochodzenia organicznego na terenie gminy, których nie można przeznaczać na cele nierolnicze,
- regulacji stosunków wodnych w glebie;
- zachowaniu i realizacji nowych zadrzewień śródpolnych, także o znaczeniu przeciwerozyjnym.

W celu realizacji zamierzeń prowadzących do prawidłowego zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej zgodnie z programem byłego WZUWiI w Tarnobrzegu do roku 2010 należy przeprowadzić odbudowę i modernizację urządzeń na 116 ha oraz melioracje na 150 ha użytków rolnych we wsi Jałowęsy i Gojców.

Na terenie gminy Opatów gospodarka leśna praktycznie nie istnieje. Udział lasów w ogólnej powierzchni gminy wynosi ok. 2%. Jedyny większy kompleks leśny zlokalizowany jest w okolicach Wymysłowa. Występuje tam ponad 60-letni las sosnowy na siedlisku boru mieszanego świeżego. Inne mniejsze zalesienia są w okolicy Nikisiałki Dużej oraz w parowach i wąwozach lessowych.
Zgodnie z Krajowym Programem Zwiększania Lesistości gmina Opatów otrzymała 20,69 punktów (wariant środowiskowy maksymalnie 62 punkty) odzwierciedlających preferencje zalesieniowe. Wariant środowiskowy ze względu na rosnące znaczenie funkcji pozaprodukcyjnych zalesień zaproponowany został do określenia preferencji zalesieniowych gmin.
Ze względu na wysoką przydatność rolniczą gruntów w gminie, w studium nie wyznacza się jednoznacznie obszarów wskazanych do zalesienia. W przypadku gmin o intensywnej produkcji rolnej i dużym udziale gruntów najwyższych klas bonitacyjnych wprowadzanie zalesień na szeroką skalę jest nie wskazane. Krajowy Program Zwiększania Lesistości dopuszcza w takiej sytuacji wprowadzenie zadrzewień śródpolnych jako substytutu lasu.
W oparciu o uwarunkowania występujące w gminie i Program Zwiększania Lesistości wyznacza się następujące obszary do zalesień i zadrzewień:
- grunty orne najwyższych klas – wprowadzenie zadrzewień śródpolnych,
- użytki rolne najniższych klas bonitacyjnych – wprowadzenie zalesień,
- tereny wzdłuż rzek i głównych cieków wodnych – wprowadzenie zalesień,
- tereny o niekorzystnej rzeźbie terenu dla produkcji rolnej – wprowadzenie zalesień.

Wskazane jest wprowadzenie zalesień w celu ograniczenia lub zahamowania procesów erozji gleb oraz poprawy stosunków wodnych, głównie na obszarach wododziałowych.

6. Polityka rozwoju społeczno – gospodarczego

6.1. Prognoza rozwoju demograficznego

Cele założone w „studium" w sferze rozwoju społeczno – gospodarczego pozostają w ścisłym powiązaniu z określeniem prognozy demograficznej. Prognoza ma charakter szacunkowy i powstała na następujących założeniach prognostycznych:

- porównanie i zaktualizowanie prognozy przedstawionej dla miasta i gminy Opatów w studium zagospodarowania przestrzennego województwa tarnobrzeskiego (z dawnego układu województw) w oparciu o aktualne dane o stosunkach demograficznych dla miasta i gminy,
- uwzględnienie specyficznych cech stosunków ludnościowych określonych przez GUS dla kraju, dotyczących ogólnie miast, oraz terenów wiejskich, a przede wszystkim:
- obniżenie się wskaźnika przyrostu naturalnego, zbliżony do średniego w województwie,
- zauważalny, choć niewielki spadek wskaźnika dzietności kobiet,
- wyraźne zahamowanie tendencji odpływu ludności wiejskiej do miast,
- ożywienie ruchu migracyjnego przewidywane po 2010 roku,
- wzrost długości życia dla województwa tarnobrzeskiego (dane z poprzednich układów administracyjnych – aktualnych jeszcze brak), przewidywana średnia w 2020 roku –

72,9 lat dla mężczyzn i 79,5 lat dla kobiet, narastający proces starzenia się ludności, wzrost liczebności grupy w wieku poprodukcyjnym

Po uwzględnieniu w/w przesłanek, określone zostały, poprzez analizę zgromadzonych danych demograficznych, następujące zmiany ludności gminy do roku 2020.

Tabela Nr 2. Miasto i Gmina Opatów. Prognoza demograficzna. Struktura ludności wg płci i wieku mieszkańców 2005 – 2020 r.

Wyszczególnienie			2005		2010		2015		2020	
			ilość osób [tys.]	%	ilość osób [tys.]	%	ilość osób [tys.]	%	ilość osób [tys.]	%
Ogólna liczba ludności	Ogółem w gminie	O	13,3	100	13,3	100	13,4	100	13,4	100
		M	6,4	48,3	6,4	48,5	6,4	48,7	6,4	48,9
		K	6,9	51,7	6,9	51,5	7,0	51,3	7,0	51,1
	w tym miasto	O	7,3	54,8	7,4	55,6	7,5	55,9	7,6	56,7
		M	3,45	54,0	3,47	54,3	3,50	54,8	3,52	55,0
		K	3,85	55,5	3,93	56,0	4,00	56,5	4,08	57,0
ludność w wieku przed-produkcyjnym do 18 lat	Ogółem w gminie	O	3,20	24,0	3,15	23,5	3,15	23,0	3,20	22,5
		M	1,6	25,5	1,55	24,8	1,50	23,4	1,50	23,4
		K	1,6	23,0	1,60	23,1	1,65	23,5	1,70	24,0
	w tym miasto	O	1,7	23,0	1,7	23,0	1,65	22,5	1,70	22,5
		M	0,9	26,0	0,9	26,0	0,85	26,1	0,85	26,1
		K	0,8	21,5	0,8	21,5	0,8	21,4	0,85	21,4
ludność w wieku produkcyjnym 18-60 K 18-65 M	Ogółem w gminie	O	7,85	59,0	7,9	59,5	8,0	60,0	8,1	61,0
		M	4,0	62,3	4,0	63,6	4,03	64,5	4,0	64,5
		K	3,85	55,3	3,9	55,2	3,97	54,9	4,10	54,4
	w tym miasto	O	4,6	63,0	4,7	63,5	4,80	64,0	4,85	64,5
		M	2,25	65,4	2,26	65,1	2,31	64,9	2,31	64,9
		K	2,35	60,9	2,44	60,9	2,49	61,1	2,54	61,1
ludność w wieku poprodukcyjnym K>60; M>65	Ogółem w gminie	O	2,25	17,0	2,25	17,0	2,25	17,0	2,10	16,5
		M	0,8	12,2	0,85	12,2	0,87	12,1	0,90	12,1
		K	1,45	21,7	1,40	21,7	1,38	21,6	1,20	21,6
	w tym miasto	O	1,00	14,0	1,00	13,5	1,05	13,5	1,05	13,0
		M	0,3	8,9	0,31	8,9	0,34	9,0	0,36	9,0
		K	0,7	17,6	0,69	17,6	0,71	17,5	0,69	17,5
Wskaźnik obciążenia demograficznego		Ogółem dla gminy	69,5		68,4		67,5		66,0	
		Dla miasta	58,7		57,5		56,3		56,7	

Liczba ludności gminy docelowo, określa się na poziomie 13,4 tys. osób w tym w mieście 7,6 tys. osób.
Ogółem przyrost liczby ludności w gminie określa się na 100 osób, a na terenach wiejskich nastąpi spadek o ok. 150 osób, z tym że w mieście przyrost wyniesie prawdopodobnie ok. 300 osób.
Przyrost ludności w mieście w pełnym stopniu zrekompensuje odpływ z terenów wiejskich – na tym zjawisku opera się dodatnią prognozę wzrostu liczby ludności.
Przyrost ludności na terenach wiejskich, będzie wyraźnie zahamowany – małe ludnościowo sołectwa, z ujemnym saldem migracji nie dają dobrych rokowań na demograficzny rozwój obszarów wiejskich w gminie. Rozwój liczby ludności w poszczególnych okresach 5-letnich

przewiduje się jako bardzo umiarkowany i równomiernie wzrastający, z tym, że miasto ma lepsze uwarunkowania rozwoju demograficznego, stąd proporcje wzrostu liczby ludności, są dla niego korzystniejsze.
Nadal zauważalna będzie przewaga liczby mężczyzn w mieście, oraz przewaga liczby kobiet na terenach wiejskich. Są przesłanki, że proporcje te będą się zmniejszać. Już obecnie zauważa się w rocznikach 16 – 19 lat że proporcje te ulegają zmianie, w kierunku zniwelowania różnic. Z prognozy przekształceń struktury wiekowej ludności miasta i gminy, przedstawionej w trzech grupach wiekowych, nie wykazuje zasadniczych zmian.
Widoczne będzie bardzo umiarkowane przesuwanie się w czasie, w poszczególnych okresach pięcioletnich, występującej obecnie tendencji niżowej przyrostu demograficznego, co będzie widoczne w zmianach liczebności poszczególnych grup wiekowych w populacji, ale należy dodać, że tendencja ta nie wywołuje zagrożeń w populacji w poszczególnych grupach wiekowych.
Na terenach wiejskich nadal odsetek ludności w grupie wieku poprodukcyjnego, utrzyma się prawdopodobnie na poziomie pow. 20% ludności. W mieście sytuacja ta jest i będzie dużo korzystniejsza (ok. 13,4 – 13,5%).
Wskaźnik obciążenia demograficznego – hipotetycznie przewiduje się, że jego wielkość będzie się przekształcać w korzystnym kierunku:

- dla gminy: zmaleje z 69,5 do 66,0,
- dla miasta: zmaleje z 58,7 do 56,7.

6.2. Prognoza zmian jakości życia mieszkańców

6.2.1. System obsługi ludności gminy

Zakłada się trzystopniowy poziom obsługi mieszkańców gminy:

I – poziom elementarny

- miejscowości: Adamów, Balbinów, Czerników Karski, Czerników Opatowski, Gojców, Jagnin, Jurkowice, Karwów, Kobylanki, Kochów, Kornacice, Lipowa, Nikisiałka Duża, Nikisiałka Mała, Oficjałów, Okalina Kolonia, Okalina Wieś, Podole, Rosochy, Tomaszów, Tudorów, Wąworków, Zochcinek.
- wyposażenie w usługi: sklep spożywczo – przemysłowy, kiosk, ewentualnie usługi rzemiosła bytowego, sala zebrań.

II – poziom podstawowy

- miejscowości: Kobylany, Strzyżowice, Brzezie, Jałowęsy, Marcinkowice.
- wyposażenie w usługi: oprócz urządzeń poziomu I występować może szkoła podstawowa, gimnazjum, klub, świetlica, ewentualnie biblioteka, mała gastronomia, boisko, usługi rzemiosła, drobnej wytwórczości.

III – poziom ponadlokalny

- miejscowości: Opatów – siedziba władz samorządowych gminnych i powiatowych z odpowiednim do pełnienia funkcji wyposażeniem w usługi w zakresie: administracji samorządowej i państwowej, gospodarczej, obsługi zdrowia, oświaty, handlu, gastronomii, działalności gospodarczej, sportu, turystyki, kultury, przedsiębiorstw komunalnych, przemysłu.

Opatów ma bardzo dobre uwarunkowania (w istniejących już urządzeniach obsługi) aby stać się znaczącym i prężnie rozwijającym się ośrodkiem oddziaływania ponadlokalnego o zasięgu przekraczającym granice powiatu. Zwłaszcza urządzenia takie jak: szpital, zespół szkół średnich, przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe i obsługi biznesu, zakłady przemysłowe

(Wólczanka, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska) dom kultury stanowią o jego mocnej pozycji w hierarchii sieci osadniczej regionu i województwa.

6.2.2. Standardy obsługi ludności

Rozwój infrastruktury społecznej pozostawać będzie w prostej zależności od:
- przyrostu liczby użytkowników urządzeń obsługi,
- konieczności poprawy dostępności do usług,
- wymogów w zakresie poprawy standardów obsługi ludności.

Hipotetycznie zakłada się następujące standardy obsługi ludności w zakresie:

Oświata i wychowanie
Liczebność grupy wiekowej objętej obsługą w tym zakresie będzie stanowić docelowo około 10% ogólnej liczby mieszkańców zarówno w mieście jak i w gminie.
Przy istniejącej ilości szkół nie zachodzi potrzeba tworzenia nowych miejsc nauki, tym bardziej, że wskaźniki zagęszczenia w oddziałach szkolnych i przedszkolnych, oraz liczba dzieci przypadająca na 1-go nauczyciela, pozostają znacznie poniżej wymaganej normy tj. ok. 10 – 20 uczniów.
Zatem należy przyjąć jako prawidłowy system i standardy obsługi w zakresie oświaty zaplanowane i przeanalizowane w związku z rozpoczętą reformą oświaty, a mianowicie:

Wychowanie przedszkolne
Potrzeba utrzymania przedszkola w Opatowie – ośrodku o znaczeniu ponadlokalnym mimo, że nie wykorzystywane są w nim wszystkie miejsca. Utrzymanie tej placówki ma uzasadnienie nie tyle ekonomiczne ale i społeczne. Ponadto przewiduje się utrzymanie wszystkich oddziałów „zerowych" przy szkołach podstawowych w mieście i na wsiach.

Szkoły podstawowe i gimnazja
Szkoły podstawowe w miejscowościach: Opatów SP Nr 1 i SP Nr 2, Strzyżowicach (filia szkoły nr 2 w Opatowie), Kobylanach i Brzeziu oraz gimnazja utworzone przy szkołach podstawowych Nr 1 i Nr 2 w Opatowie i w Kobylanach i zasięgi obwodów szkolnych, utworzone w tym roku szkolnym mogą być modyfikowane w razie potrzeby, ale taka ewentualność nie jest brana pod uwagę.
Budząca wątpliwość dostępność (w sensie odległości przestrzennej) do szkół, rozwiązana jest przez zorganizowania dowożenia dzieci do szkół. Być może malejący poziom prognozowanej liczebności grupy dzieci w wieku przedszkolnym, szkoły podstawowej i gimnazjum, może wywołać korektę sieci tych placówek, ale może tylko w zakresie liczby oddziałów szkolnych.
Na terenie gminy należy uwzględnić ponadto dalszy rozwój szkolnictwa specjalnego z siedzibą w Jałowęsach (Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy wraz ze szkołą podstawową i gimnazjum).

Szkolnictwo średnie
Utrzymanie i rozwój (w sensie poszerzania profilu nauczania) działających w Opatowie zespołów szkół średnich, powinno stanowić główne założenia polityki gminy w zakresie rozwoju szkolnictwa średniego.
Należy zwrócić uwagę na potrzebę rozwoju szkolnictwa średniego w kierunku obsługi turystyki, agroturystyki, przetwórstwa rolnego. Związane jest to z uwarunkowaniami wynikającymi z walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego gminy.
Podkreślić należy rosnącą rolę Opatowa w obsłudze szkolnictwa średniego w związku z umocnieniem jego funkcji administracyjnych, a więc wzrost jego rangi i popularności.

Szkolnictwo wyższe
Zapotrzebowanie na obsługę w tym zakresie winno rosnąć, bowiem rośnie świadomość społeczna, że wykształcenie daje szanse na odpowiednio godziwą pracę. Istotną barierą dostępności młodzieży z gminy do wyższych uczelni będzie poziom życia mieszkańców tego regionu, który można określić jako całkiem dobry. W bardzo bliskim zasięgu znajdują się miasta z uczelniami wyższymi i pomaturalnymi: Kielce, Ostrowiec Św., Sandomierz, Staszów, Tarnobrzeg.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna
Ochrona zdrowia
W polityce tej należy uwzględnić wzrost oddziaływania zarówno przestrzennego jak i w zakresie świadczonych usług szpitala powiatowego (po rozbudowie), a także związanego z nim oddziału pomocy doraźnej. Trwająca rozbudowa szpitala powiatowego do 212 łóżek (powiększenie o oddział rehabilitacji) istotnie poprawi standard obsługi ludności regionu w zakresie lecznictwa otwartego.

Opieka społeczna
Stanowi jedną s podstawowych sfer problemowych rozwoju miasta i gminy Opatów i wiąże się ściśle ze skalą bezrobocia w gminie i regionie.
Prognoza (jak i sytuacja obecna) wskazuje na proces starzenia się ludności, co spowoduje nasilenie się problemów w zakresie pomocy społecznej.
Gmina posiadając na swym terenie trzy placówki związane z pomocą społeczną (w Zochcinie, Wąworkowie i Lipowej) ma korzystną sytuację w tym zakresie. Wspomaganie tych ośrodków, współpraca z nimi, to przede wszystkim działania dla utrzymania miejsc pracy na terenie gminy, a ponadto możliwość korzystania z miejsc w tych placówkach.
Podstawą działania w łagodzeniu problemów w tym zakresie będą wyłącznie odpowiednie środki finansowe, przy czym bardziej chodzi tu o środki na tworzenie nowych miejsc pracy, restrukturyzację rolnictwa, rozwój turystyki i rekreacji, niż o środki na opiekę społeczną w sensie wspomagania i przeciwdziałania ubóstwu.

Kultura
Prężnie działający dom kultury w Opatowie z jego zapleczem obiektowym, technicznym i ludzkim stanowi o bardzo ważnej roli miasta w zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa regionu w zakresie kultury.
Kierunek i wielość działań ośrodka na rzecz promowania gminy winien stanowić przesłanki do umacniania jego roli przez kreowanie polityki finansowego wspierania. Tylko ten sposób poparcia zapewni odpowiednie utrzymanie poziomu obsługi społeczności gminy (i nie tylko gminy). W zakresie kultury w gminie, polityka władz odpowiedzialnych za jej rozwój winna doprowadzić, do rozwoju sieci bibliotek. Jedna biblioteka publiczna w gminie i mieście, źle rokuje na stan czytelnictwa i jego rozwój. Zorganizowanie punktów bibliotecznych w większych sołectwach wydaje się osiągalnym i konkretnym działaniem w poprawieniu sytuacji na przyszłość, które poprawi znacznie dostępność społeczeństwa do bibliotek.

Sport i turystyka

Sport

Działania służące rozwojowi sportu i w mieście i na terenie gminy Opatów skoncentrować należy na wzbogaceniu form działania i wyposażaniu istniejącego stadionu z obiektami towarzyszącymi i z krytym basenem. Przede wszystkim należy zadbać o odnowienie obiektów kubaturowych i doprowadzić do ich pełniejszego wykorzystania przez urozmaicenie działalności sportowej, w sensie organizacji nowych sekcji. Powstający na granicy miasta i gminy zbiornik retencyjny w Zochcinie wzbogaci gminą bazę sportową i rekreacyjną oraz może przyczynić się do rozwoju nowych w gminie dyscyplin sportu.
Utrzymać należy, a w miarę możliwości wzbogacić formy działania uczniowskich klubów sportowych. Władze gminy i społeczeństwo muszą mieć świadomość, że organizacje te są podstawową bo docierającą do najmłodszej społeczności formą krzewienia kultury fizycznej.
Działalność ta w konsekwencji zaowocuje poprawą zdrowotności społeczeństwa, a także poprawą sytuacji w zakresie degradacji środowiska młodzieżowego.

Turystyka

Rozwój turystyki przede wszystkim w oparciu o walory kulturowe miasta i regionu to poważna szansa rozwoju przestrzennego i gospodarczego gminy.
Działania w zakresie rozwoju turystyki winny być inspirowane świadomością „bogactwa" jakie stanowi dla gminy podziemna trasa turystyczna, Jest to właściwie unikalna w kraju forma zabytku, której roli i wartości nie sposób przecenić.
W połączeniu z innymi cennymi i licznymi zabytkami w mieście i regionie (zwłaszcza Kolegiata w Opatowie, zamek w Ujeździe, Sandomierz) stanowi ona niedocenioną szansę rozwoju regionu.
Szeroko zakrojona promocja, niewątpliwie wymagająca środków finansowych, to pierwszy krok w działaniu wykorzystania walorów turystyki w mieście i gminie. Działania w tym kierunku połączone winny być z organizacją form agroturystyki na terenach wiejskich, co wymagać będzie pracy propagatorskiej nad uświadomieniem społeczeństwu tej szansy polepszenia warunków życia. Do akcji propagatorskiej winny włączone być wszelkie organizacje rolnicze, struktury samorządowe i rządowe odpowiedzialne za restrukturyzację i rozwój obszarów wiejskich.
Należy przekazać społeczeństwu wiedzę o sposobie organizowania gospodarstw agroturystycznych oraz o możliwościach korzystania ze środków pomocy finansowej w ich organizowaniu.
Należy obronić i wspomóc w działaniu na rzecz rozwoju turystyki Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK w Opatowie jako jedynego organizatora i propagatora turystyki w gminie i mieście. W promowaniu turystyki w gminie wykorzystać należy przede wszystkim potencjał i doświadczenie ludzi pracujących w Biurze Obsługi Ruchu Turystycznego, zwłaszcza przewodników. BORT ma swoją ciekawie urządzoną i bardzo dobrze położoną siedzibę (w centrum starego Opatowa), która stanowić powinna centrum informacji i usług turystycznych. Bez odpowiednio zorganizowanej profesjonalnej reklamy na zewnątrz gminy, a zwłaszcza tablic reklamowych przy drogach, wydawnictw turystycznych, map, prospektów, informatorów nie ma szans na rozwój turystyki. O atrakcyjności gminy trzeba rozpropagować co najmniej w zasięgu województw ościennych. Jeżeli przy tych działaniach wykorzysta się dodatkowo obiekty i działania Domu Kultury w Opatowie o charakterze stałych imprez kreujących regionalną kulturę ludową (Jarmark Opatowski, Gody Opatowskie, Wojewódzki Przegląd Zespołów Artystycznych Kół Gospodyń Wiejskich) oraz muzykę młodzieżową i dziecięcą, szanse osiągnięcia rozwoju turystyki w gminie są bardzo konkretne i realne.

Do propagowania wartości kulturowych i krajobrazowych należy również wykorzystać działające w szkołach podstawowych Nr 1 i Nr 2, oraz przy LO w Opatowie Szkolne Kluby Turystyczno – Krajoznawcze.
W polityce krzewienia i rozwoju turystyki w mieście i w gminie Opatów poważnym i nader istotnym zadaniem będzie zwiększenie ilości miejsc noclegowych. W Opatowie działa tylko Schronisko PTSM w Opatowie, Hotel Amigo w Opatowie oraz Gospodarstwo Agroturystyczne w Podolu. Na tej bazie nie można opierać rozwoju turystyki. Władze gminne winny przeanalizować możliwość odtworzenia działalności domu noclegowego, prowadzonego do 1996 r. przez PTTK, lub przez pozyskanie kontrahenta na realizację inwestycji która polepszyłaby tę sytuację – hotel, motel, zajazd. W miarę prostym i realnym działaniem w tym zakresie może być organizowanie (przez gminę lub BORT) banku miejsc noclegowych w kwaterach prywatnych, z uwzględnieniem miejsc w gospodarstwach agroturystycznych, zorganizowania sieci pól namiotowych lub kempingowych o odpowiednim standardzie wyposażenia.

Handel, gastronomia, rzemiosło
Handel
Nasycenie, dostępność do placówek handlu w mieście osiągnęło bardzo dobry poziom, który wykazuje oznaki stabilizacji (tempo powstawania nowych placówek osłabło). Zaznacza się zjawisko przekształceń w sensie zmiany branż, urozmaicania oferty towarowej. Politykę w tym zakresie wyznaczają bezwzględnie prawa wolnego rynku, a przede wszystkim to, które określa, że popyt kształtuje podaż.
Natomiast poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców terenów wiejskich w zakresie handlu nie osiągnie docelowo istotnej poprawy. Rozproszenie zabudowy, niewielkie ludnościowo miejscowości – osady nie tworzą warunków rozwoju sieci placówek handlu.

Gastronomia
Rozwój tego rodzaju usług ma szanse w powiązaniu z rozwojem funkcji turystyki i agroturystyki. Szczególnie w mieście, przy tym założeniu, muszą pójść działania służące modernizacji i przekształceniu istniejących placówek gastronomii, tak aby mogły spełniać warunki obsługi turystyki na poziomie dużo wyższym niż obecny.
Mała gastronomia, pizzerie, bary nie zaspokajają wymagań turysty, zwłaszcza jeżeli chce on usług o odpowiednim standardzie.
Dobrym kierunkiem rozwiązania tych zadań jest dla terenów wiejskich organizacja gospodarstw agroturystycznych z domową kuchnią.

Rzemiosło
Przedsiębiorczość i inicjatywa społeczeństwa uwidoczniona w ilości i różnorodności działających w mieście i gminie punktów rzemiosła bytowego, usługowego i drobnej wytwórczości daje bardzo korzystne rokowania na rozwój tej dziedziny gospodarki.
Potrzebne będzie jednak poparcie i promocja dla każdej inicjatywy tworzenia usług rzemiosła i drobnej wytwórczości, związanych zwłaszcza z obsługą rolnictwa, przetwórstwa płodów rolnych, usług bytowych. Stanowią one najtańsze miejsca pracy i znacząco ożywiają sytuację gospodarczą szczególnie na wsi.

6.3. Prognoza rynku pracy

Hipotetycznie zakładać należy, że będzie ulegać zmniejszeniu zatrudnienie w rolnictwie, co jest korzystnym kierunkiem dla regionu o korzystnych warunkach rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

W określeniu prognozowanego rynku pracy podkreślić należy, że ograniczeniu ulegnie tzw. zjawisko „dwuzawodowości" – brak miejsc pracy doprowadzi do regulacji w tym zakresie, ale jednocześnie może to doprowadzić do pogłębienia zjawiska przeludnienia na wsiach, a nawet doprowadzić do rozdrobnienia gospodarstw. Do zapobiegania tym niekorzystnym zjawiskom potrzebna odpowiednia polityka państwa stwarzająca warunki opłacalności produkcji rolnej, wielkotowarowej.
Najpoważniejszym problemem w zagospodarowaniu zasobów pracy miasta i gminy będzie ograniczenie zjawiska bezrobocia. Będzie to główny cel w polityce rozwoju gminy i wyznacznikiem utrzymania równowagi na rynku pracy. Na ograniczenie bezrobocia w gminie i mieście wpływać będą działania, zwłaszcza władz samorządowych w kierunku rozszerzenia miejscowego rynku pracy, przez co rozumieć można:

- kondycję finansowo – gospodarczą zakładów pracy w mieście i gminie, zwłaszcza tych wiodących jak: „Wólczanka", OSM, „Szkłoglav", „Grafopał", Przedsiębiorstwo Robót Drogowych, PSS „Społem", Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
- wzmacnianie miejscowego rynku pracy przez popieranie inicjatyw związanych z tworzeniem nowych miejsc pracy, szczególnie związanych z gospodarką rolną turystyką,
- podejmowanie inicjatyw służących przeprofilowaniu zawodowemu ludności celem dostosowania się do potrzeb rynku pracy i przeciwdziałaniu bezrobociu,
- promowanie miasta i gminy celem przyciągnięcia kapitału zewnętrznego,
- strategia podmiotów gospodarczych działających w pobliskich ośrodkach miejskich: Ostrowiec Św., Ożarów, Ćmielów, Sandomierz, - liczących się również jako miejsc pracy dla ludności miasta i gminy Opatów.

Kierunki rozwoju rynku pracy w gminie winny zakładać:

- korzystne uwarunkowania wynikające z funkcji miasta jako ośrodka ponadlokalnego, dobrze rokujące na rozwój rynku pracy,
- dążenie do wielokierunkowości tego rynku, a więc nie tylko sekcji działalności produkcyjnej – szczególnie popierać należy tworzenie (nawet pojedynczych) miejsc pracy w usługach turystyki, rzemiosła i drobnej wytwórczości służących obsłudze rolnictwa i ludności rolniczej,
- do 2020 r. proporcje zatrudnienia w gospodarce narodowej nie ulegną większym przekształceniom – przeważać będzie zatrudnienie w działalności produkcyjnej i rolnictwie indywidualnym, ochronie zdrowia, edukacji, handlu i naprawach.

Rynek pracy miasta i gminy charakteryzować się będzie:

- relatywnie młodymi zasobami pracy – znaczna ilość absolwentów miejscowych szkół średnich,
- dobrze przygotowana kadra zawodowa, zwłaszcza na poziomie wykształcenia średniego – efekt działalności miejscowych szkół średnich,
- znacznym zapotrzebowaniem na kadrę z wyższym wykształceniem (zwłaszcza do sekcji: ochrona zdrowia, ubezpieczenia, bankowość, edukacja, administracja) – co wiązać należy z napływem ludzi z zewnątrz.

6.4. Hipoteza warunków mieszkaniowych

6.4.1. Rozwój mieszkalnictwa

Uzależniony będzie od potrzeb wynikających:

- z prognozy demograficznej, czyli przyrostu liczby mieszkańców, zmian struktury wiekowej ludności, ilości małżeństw,
- z konieczności poprawy standardów mieszkaniowych, czyli tzw. rozgęszczenia w mieszkaniach, wyposażenia w media infrastruktury technicznej,
- zapewnienia mieszkań dla ludności ubogiej – mieszkań socjalnych.

Z prognozy demograficznej wynika, że hipotetyczne potrzeby przyrostu zasobów mieszkaniowych będą umiarkowane i docelowo wynosić będą około 400 mieszkań, w tym:
- 130 mieszkań na terenach wiejskich – przeciętnie na rok ok. 6 mieszkań (ludność wynosić będzie 5800 mieszkańców),
- 270 mieszkań w mieście – przeciętnie na rok ok. 1,3 mieszkań (ludność wynosić będzie 7600 mieszkańców).

Prognoza zakłada, że:
na terenach wiejskich:
- liczba ludności zmaleje o ok. 200 osób co nie oznacza, że we wszystkich miejscowościach zaistnieje takie zjawisko,
- na 1 izbę przypadać będzie 1 osoba,
- przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę wynosić będzie 20 m^2,

na terenie miasta:
- liczba ludności wzrośnie o ok. 300 osób,
- przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę wynosić będzie 20 m^2.

Kształtowanie się przyrostu zasobów mieszkaniowych w okresie do 2020 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 3. Miasto i gmina Opatów. Przyrost zasobów mieszkaniowych.

	Rok	Mieszkania	Izby	Pow. użytkowa mieszkań w tys. m^2	Przeciętnie		
					Pow. użytkowa mieszk. na 1 osobę	Liczba osób na	
						1 mieszanie	1 izbę
Jednostka	2005	1800	5200	108,0	18,0	3,30	1,15
	2010	1850	5350	109,0	18,5	3,20	1,10
	2015	1900	5600	112,0	19,0	3,10	1,05
	2020	1930	5800	116,0	20,0	3,00	1,00
	2005	2500	7350	135,0	18,5	2,90	1,00
	2010	2550	7400	140,0	19,0	2,90	1,00
	2015	2580	7500	146,0	19,5	2,90	1,00
	2020	2620	7600	152,0	20,0	2,90	1,00

Należy dodać wyjaśnienie, że hipotetyczny przyrost zasobów mieszkaniowych opracowany metodą wskaźnikową, określa docelowo stan najkorzystniejszy, osiągalny w zależności od sprzyjających uwarunkowań gospodarczych. Prognoza nie uwzględnia również ubytków zasobów ze względu na ich stan techniczny. Stąd docelowo wielkości przyrostu zasobów mieszkaniowych w mieście i gminie mogą być mniejsze.

6.4.2. Polityka mieszkaniowa

Docelowy przyrost zasobów mieszkaniowych wymagać będzie ze strony władz gminnych przede wszystkim zabezpieczenia odpowiednich terenów pod budownictwo (zwłaszcza w mieście), pod względem przygotowania planistycznego i wyposażenie w infrastrukturę techniczną.

Realizacja budownictwa rozkładać się winna na trzy grupy inwestorów:
Budownictwo indywidualne. Około 80% hipotetycznego przyrostu mieszkań tj. ok. 320 mieszkań, realizowanych środkami własnymi mieszkańców, budownictwo o niskiej intensywności (jednorodzinne, zagrodowe) w większości na terenach wiejskich).
Budownictwo spółdzielcze, zakładowe. Około 15% hipotetycznego przyrostu mieszkań tj. ok. 60 mieszkań, realizacją tego budownictwa przewiduje się na terenie miasta, w formie budownictwa wielorodzinnego, gdzie są właściwie zabezpieczone tereny dla tego rodzaju budownictwa. Realizację budownictwa za pośrednictwem spółdzielni mieszkaniowej.
Budownictwo komunalne (socjalne). Około 5% tj. ok. 20 mieszkań hipotetycznego przyrostu mieszkań winna być przeznaczona na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych dla najuboższej ludności, ze środków samorządowych. Zapotrzebowanie na te mieszkania nie będzie maleć – sytuacja gospodarcza wskazuje na pogłębianie się ubóstwa. Gmina jest co prawda właścicielem znacznej liczby mieszkań komunalnych, ale są one zasiedlone. Realizacja tego budownictwa może odbywać się w formie adaptacji istniejących budynków na cele mieszkaniowe.

Na realizację zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wpływ będą miały – dla każdej z wymienionych grup inwestorów, działania dotyczące tworzenia nowych, krajowych systemów finansowania mieszkalnictwa.
Ustalenia szczegółowe dotyczące intensywności wykorzystania terenów, struktury i wielkości mieszkań itp. w dostosowaniu do potrzeb bieżących, winny być określone na etapie sporządzania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego.

7. Polityka rozwoju systemu transportowego

Opatów, zgodnie z Kompleksowym Programem Rozwoju Sieci Dróg Województwa Świętokrzyskiego leży na osi korytarza transportowego o znaczeniu krajowym relacji Łódź – Kielce – Rzeszów. Korytarz ten oparty jest na drodze krajowej nr 74 (DK74) Sulejów— Kielce — Kraśnik (Lublin), przewidziany docelowo do przebudowy na parametry drogi ekspresowej Łódź – Rzeszów przez m.in. Opatów. Przyszła droga S74 zmieni swój przebieg w porównaniu z obecnym. Będzie ona stanowiła ciąg dróg krajowych:
- nr 74 (na odcinku Sulejów – Opatów),
- nr 9 (na odcinku Opatów – Lipnik) oraz,
- nr 77 (Lipnik – Sandomierz – Rzeszów).

Z Opatowa w kierunku Lublina swój przebieg zachowa dotychczasowa droga DK74. W związku z tym, na potrzeby studium przyjęto następujące nazewnictwo docelowych dróg krajowych: DK74 (S74) – jako ciąg dróg relacji Sulejów – Opatów – Sandomierz – Rzeszów, oraz DK74 – jako droga relacji Opatów – Lublin.
Ten sam program określa Opatów jako regionalny węzeł komunikacyjny i uznaje przejście drogowe przez miasto (ul. Kilińskiego, droga krajowa nr 9 /DK9/ i DK74) za jedno z „gardeł" nadrzędnego układu komunikacyjnego województwa.

Jako kierunki działań dla poprawnego funkcjonowania i rozwoju systemu transportowego na terenie gminy Opatów wyznacza się:
- weryfikacja istniejącego układu komunikacji drogowej w oparciu o obowiązujące przepisy prawne,
- współdziałanie w realizacji programu modernizacyjnego dróg krajowych w oparciu o przyjętą politykę transportową kraju,
- modernizacja istniejącej sieci dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych,

- utrzymanie istniejącej substancji drogowej w stanie umożliwiającym nieprzerwane i bezpieczne korzystanie z dróg przez wszystkich użytkowników,
- weryfikacja sieci dróg transportu rolniczego,
- poprawa warunków bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- budowa nowych chodników,
- analiza możliwości budowy ścieżek rowerowych,
- budowa urządzeń komunikacji drogowej, zwłaszcza parkingów i miejsc postojowych,
- współpraca zarządu gminy z samorządem wojewódzkim i powiatowym,
- uzyskanie środków finansowych pomocowych z funduszy przeznaczonych na rozwój systemu transportowego.

7.1. Weryfikacja istniejącej sieci drogowej

W związku z planowanymi inwestycjami drogowymi obejmującymi przede wszystkim miasto Opatów, ale i część obszaru gminy, staje się konieczna weryfikacja układu dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Podjęcie decyzji o kategorii drogi (ulicy) powinno nastąpić w oparciu o analizę sieci połączeń komunikacyjnych, a nie wedle nieznanych na ogół kryteriów. Dzięki temu drogi powiatowe (zgodnie z ustawą) ustanowią połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą, a nie pełnić funkcję nieomal wyłącznie dojazdu do pól.
Pilnym zadaniem jest dokonanie weryfikacji dróg gminnych. Z powielających się połączeń należy wytypować te, które są najważniejsze pod względem połączeń komunikacyjnych, aby sieć była odpowiednio rozbudowana oraz stała na właściwym poziomie technicznym.
Weryfikacja wykazu dróg pomocna będzie i pozwoli zarządom dróg na hierarchiczne posegregowanie problemów i określenie faktycznych potrzeb remontowych.

7.2. Modernizacja i przebudowa dróg krajowych

Przez gminę Opatów przebiegają dwie drogi krajowe: DK 74 i DK 9. Zgodnie z przyjętymi przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad planem rozwoju sieci drogowej są one przewidziane do modernizacji i przebudowy. DK 74 zostanie zmodernizowana do parametrów klasy technicznej S. Przyszła droga S 74 będzie łączyła województwo z centralnym węzłem dróg szybkiego ruchu w rejonie Łodzi oraz z Rzeszowem i dalej z obszarami Europy wschodniej i południowo-wschodniej. W ramach przebudowy tej trasy zostanie ponadto wybudowana południowa obwodnica miasta Opatowa. Na terenie gminy planowane są cztery węzły drogowe: węzeł Zochcinek łączący miast Opatów z drogą krajową DK 9, węzeł Tomaszów łączący projektowaną drogę DK 9 z gminą i miastem Opatów, węzeł Marcinkowice łączący projektowaną drogę ekspresową S 74 z drogą krajową DK 9 i węzeł Okalina łączący drogę ekspresową S 74 z projektowaną drogą krajową DK 74 (węzeł Okalina, gmina Opatów – Lublin) w parametrach GP.
Droga krajowa DK 9 projektowana jest w parametrach technicznych klasy GP. Głównym zadaniem modernizacyjnym będzie budowa zachodniej obwodnicy Opatowa. Droga ekspresowa S74 na odcinku Kielce – Opatów (do węzła Marcinkowice) i dalej na odcinku z Opatowa (węzeł Okalina) – granica gminy (kierunek Rzeszów) przebiega w nowym wariancie. Droga ta wychodzi z gminy Opatów do gminy Wojciechowice.
W następstwie modernizacji układu komunikacyjnego w ciągach dróg krajowych nastąpi zmiana dotychczasowej numeracji wraz z ich kierunkami docelowymi. Drogi krajowe w granicach administracyjnych miasta staną się drogami miejskimi w dotychczasowych parametrach technicznych.
Miasto Opatów połączone zostanie z nadrzędnym układem komunikacyjnym za pomocą czterech węzłów.

Zarówno projektowana droga S 74, DK 9 oraz DK 74 spełniając warunki zawarte w przepisach dotyczących parametrów technicznych, którym powinny odpowiadać drogi publiczne, będą dodatkowo obsługiwane przez drogi serwisowe. Drogi te, będą prowadziły ruch lokalny, i skomunikowane będą z drogami klas wyższych poprzez skrzyżowania oraz węzły.
Do czasu realizacji drogi krajowej DK 74 relacji Opatów – Ożarów – Lublin w nowym przebiegu droga zachowuje swój dotychczasowy przebieg w granicach administracyjnych miasta – podłączenie do węzła w Tomaszowie.

7.2.1. Prognoza ruchu

Prognoza ruchu dla dróg krajowych opracowana została dla horyzontów czasowych 2005, 2010, 2015, 2020 na bazie wyników generalnego pomiaru z 2000 r. dla istniejącej sieci dróg krajowych i przy założeniu, że do roku 2020 nie zajdą żadne zmiany oraz nie wystąpią inne czynniki mogące mieć wpływ na zmianę zachowań komunikacyjnych.

Tabela Nr 1. Prognoza ruchu na sieci dróg krajowych do roku 2020.

Nr drogi	Nazwa odcinka	Średniodobowy ruch w roku			
		2005	2010	2015	2020
DK9	Opatów (przejście)	12 970	15 502	18 033	20 600
DK9	Opatów – Lipnik	9 705	11 599	13 493	15 400
DK74	Łagów – Opatów	5 506	6 581	7 665	8 700

Największy prognozowany ruch jest przewidywany na odcinku DK9 Opatów (przejście). W roku 2010 SDR (średnie dobowy ruch) osiągnie wielkość 15 502 poj./dobę. Pozostałe drogi będą generowały mniejszy ruch, ale i tak przewyższające kryteria celowości budowy obejść drogowych.
Podstawowe kryterium celowości budowy obejścia drogowego, które zakłada że przy ruchu tranzytowym około 300 poj./h w godzinie szczytu i przy około 30% jego udziału w całości ruchu, zostało ponad trzykrotnie przekroczone już w 1995 r., kiedy to SHR w godzinie szczytu łącznie z ruchem lokalnym wynosił ok. 1020 poj./h. Stąd inwestycje drogowe na terenie miasta oraz na wyżej wskazanych drogach krajowych poza obszarem miejskim stają się konieczne.

7.3. Kierunkowy układ komunikacyjny miasta i gminy

W kategoriach administracyjnych układ komunikacji drogowej w obszarze gminy Opatów tworzą drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.
W studium przyjęto funkcjonalny podział układu drogowego na nadrzędny, podstawowy i uzupełniający, a także układ wewnętrzny, związany z obsługą ruchu rolniczego.

A) Docelowy układ nadrzędny:
- droga krajowa S74 w parametrach drogi ekspresowej S, wraz z południowym obejściem drogowym miasta Opatowa;
- droga krajowa DK9 w parametrach drogi GP, wraz z zachodnim obejściem drogowym miasta Opatowa;
- Droga wojewódzka DW 757 w parametrach drogi G, relacji Opatów (w tym: ul. Leszka Czarnego, ul. Szkolna) – Staszów – Stopnica

- Istniejąca DK 74 w parametrach drogi GP relacji Opatów – Ożarów – Lublin

B) Docelowy układ podstawowy:
   - ulice miejskie w Opatowie,w parametrach drogi Z (obecne drogi krajowe);
   - ulice miejskie w Opatowie, w parametrach drogi Z: ul. Ćmielowska, ul. Graniczna, ul. Kopernika, ul. Lipowska, ul. Mickiewicza, ul. Partyzantów, ul. Sempołowskiej, ul. Słowackiego, ul. Szeroka, ul. Świętokrzyska;
   - droga powiatowa nr 0701T w parametrach drogi G relacji Opatów – Porudzie – Niemienice – Szczegło;
   - droga powiatowa nr 0729T w parametrach drogi Z relacji Opatów – Wąworków – Karwów.

C) Docelowy układ uzupełniający:
   - pozostałe drogi powiatowe w gminie, w parametrach drogi L: nr 0699T: Opatów – Kornacice do DK9; nr 0705T: Opatów – Jałowęsy – Niemienice; nr 0721T: Kobylany – Wymysłów; nr 0723T; Opatów – Strzyżowice – Wymysłów; nr 0724T: Kochówek – Gojców; nr 0726T: Opatów – Podole – Małoszyce – Grocholice; nr 0727T Opatów – Przeuszyn – Ćmielów; nr 0730T Kolonia Okalina – Malice – Pielaszów; nr 0733T: Balbinów – Nikisiałka – Lipnik; nr 0734T Wojciechowice – Gierczyce – Nikisiałka; nr 0770T: Kobylany – Modliborzyce; nr 0772T Wszechświęte – Bogusławie; nr 0775T: Oziembłów – Modliborzyce;
   - drogi gminne w parametrach drogi L i D.

D) Docelowy układ wewnętrzny:
   - Drogi transportu rolniczego;
   - Pozostałe drogi dojazdowe.

Układ nadrzędny, w połączeniu z układem podstawowym ulic, zapewnią poprawę funkcjonowania systemu drogowo – ulicznego wyprowadzając ruch tranzytowy z obszaru miasta i równocześnie zapewnia powiązania układu dróg zamiejskich z ulicami miasta Opatowa.

Obecny układ drogowy gminy, który został wykształcony poprzez drogi krajowe, wojewódzka jak i powiatowe w rejonie Opatowa, tworzą wyraźny układ promienisty ze zbieżnością do miasta. Nie daje to możliwości wyszukania w istniejącym układzie „tras zastępczych" dla ruchu tranzytowego i ominięcia miasta.
Możliwość etapowania inwestycji upatruje się jedynie w budowie obwodnicy zachodniej (Radom - droga ekspresowa) jako drogi jednojezdniowej, oraz jednojezdniowego odcinka trasy drogi ekspresowej od wlotu obwodnicy zachodniej do wlotu w istniejącą drogę Nr 9 Radom - Rzeszów. Niekompleksowość i niespójność realizacji układu, w każdym innym etapowym doraźnym rozwiązaniu spowoduje powrót ruchu tranzytowego na ulice miasta. Obowiązujące rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych zawiera drogę DK74(S74), jako jedną z 18 dróg ekspresowych w Polsce. Jednak w aktualnym Indykatywnym wykazie projektów dla Programu Operacyjnego „Infrastruktura i środowisko" przyszła droga DK74(S74) znalazła się na liście rezerwowej. Orientacyjny koszt przebudowy całego odcinka Sulejów – Opatów – Rzeszów wyniesie ok. 1 mld euro. Inwestycja jest planowana na lata 2008 – 2015.

Usprawnienie tranzytu wewnątrzmiejskiego i ruchu wylotowego z miasta można osiągnąć poprzez budowę i modernizację polegającą głównie na:

– przełożeniu ul. Kościuszki do wlotu drogi krajowej Nr 757 ze Staszowa,
– nowoprojektowana wschodnia obwodnica miasta od ulicy 1-go Maja przez skrzyżowanie z ulicą Sempołowskiej do włączenia w ul. Sienkiewicza;
– budowie obwodnicy północnej miasta od ul. 1 Maja do ul. Kościuszki.

Realizacja wyszczególnionych odcinków spełni generalne wymagania odnośnie przebiegu głównych ulic miejskich w układzie przez uzyskanie:
– trasy o jednolitym i płynnym kształcie geometrycznym,
– skrócenie czasu przejazdu przez miasto dla ruchu lokalnego, miejskiego,
– bezpośredniej, jednoznacznej wymiany ruchu w węzłach (na skrzyżowaniach).

Przełożenie ul. Kościuszki warunkuje usprawnienie tranzytu lokalnego wewnątrz miasta oraz wyprowadzenie ruchu z jego wewnątrzmiejskich źródeł i włączenie w układ zewnętrzny dróg krajowych (obwodnice miasta). Możliwość realizacji trasy ogranicza proponowane przejście drogi przez wzgórze z usytuowanym tam w odległości 40 – 70 m klasztorem O.O. Bernardynów objętym ścisłą kontrolą konserwatorską. Ponadto wzgórze klasztorne, przez które przebiegałaby projektowana ulica jest pierwotnym miejscem osadniczym na terenie miasta, datowanym na 1030 r. W związku z tym nie jest wykluczona na tym terenie obecność znalezisk archeologicznych. Przepisy ustawy o ochronie dóbr kultury zobowiązują w takich wypadkach do wstrzymania wszelkich prac prowadzonych w terenie do czasu zbadania, udokumentowania i zabezpieczenia znaleziska.
Przewiduje się, że realizacja docelowego układu komunikacyjnego a zwłaszcza obecność drogi ekspresowej, wywrze istotny wpływ na gospodarkę przestrzenną. Droga szybkiego ruchu będzie znacząco wpływać na wartość terenu w jej sąsiedztwie. Może stać się motorem procesów urbanizacyjnych tych terenów i należy to wykorzystać. Podniesie wartość i atrakcyjność transportową terenu, szczególnie w sąsiedztwie węzłów i wzdłuż dróg połączonych z DSR przez te węzły. Jednocześnie przy założeniu lokalizacji zabudowy przemysłowo – składowej (obiektów niewrażliwych) nastąpi kanalizacja przestrzenna ruchu uciążliwego, gdyż ruch drogowy wywołany przez składy, magazyny i inne obiekty wywołujące duże zapotrzebowanie na transport, po najkrótszej drodze znajdzie się na drodze przeznaczonej do prowadzenia ruchu tranzytowego. Uwarunkowania te powinny być praktycznym wskaźnikiem w kształtowaniu zagospodarowania gminy.

**2 Dla projektowanego wydobycia kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalności produkcyjno-składowo-usługowej, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, należy zachować istniejący sposób obsługi komunikacyjnej terenu, na warunkach określonych przez zarządzających drogami.*2*

7.3.1 Zmiana kategorii dróg

Zmiany kategorii dróg następowałyby w wyniku sukcesywnej realizacji obejść drogowych miasta i dotyczyłyby przede wszystkim miasta Opatowa. W związku z tym, po realizacji wyżej wymienionych założeń modernizacji i przebudowy układu komunikacyjnego miasta i gminy proponuje się następujące zmiany kategorii dróg:
– ul. Kościuszki (z drogi krajowej na drogę gminną);
– ul. Legionów (z drogi krajowej na drogę gminną);
– ul. Kilińskiego (z drogi krajowej na drogę gminną);
– ul. Sienkiewicza, do połączenia z projektowaną wschodnią obwodnicą miasta (z drogi krajowej na drogę gminną);

- ul. 1 Maja, do połączenia się z projektowaną wschodnią obwodnicą miasta (z drogi krajowej na drogę gminną);
- wschodnia obwodnica miasta, od węzła Okalina do połączenia z ul. 1 Maja (DK74) jako droga powiatowa;

7.4. Modernizacja sieci dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych

Drogi powiatowe i gminne stanowią komunikację lokalną, obsługującą tereny osadnicze i działalności rolniczej. Zapotrzebowanie na sieć i przewozy pokrywają popyt pod względem ilości połączeń i obsługi terenu lecz wymagają modernizacji przede wszystkim w zakresie wprowadzenia chodników na terenie zabudowy i odwodnienia.
Uwarunkowaniem techniczno - ekonomicznym modernizacji dróg i ulic są zbyt wąskie pasy drogowe (uliczne) uniemożliwiające wprowadzenie w przekrój systemu odwodnienia, ścieżek rowerowych a nawet chodników dla ruchu pieszego.
Usprawnienie układu wewnętrznego Opatowa jest na ogół znacznie ograniczone przede wszystkim ze względu na istniejące zainwestowanie miejskie i zabytkowy charakter miasta. Wszelkie działania zmierzające do poprawy sytuacji wymagają wykupów znacznych terenów prywatnych. Działalność w zakresie poprawy stanu istniejącego ulic przez wiele lat sprowadzała się do budowy i remontów nawierzchni. Większość ulic w mieście nie ma właściwych parametrów. Są to ulice o wąskich pasach i nieregularnych liniach rozgraniczających. Dotyczy to przede wszystkim ulic w najbliższych rejonach centrum miasta.
Zakłada się ukierunkowanie działań ze szczególnym wskazaniem na racjonalne wykorzystanie istniejącego zainwestowania lokalnego układu komunikacyjnego zgodnie z kierunkiem planowanych przemian poprzez ukierunkowanie planów modernizacji i restrukturyzacji ciągów, których znaczenie w układzie podstawowym miasta i gminy będzie wzrastać w zależności od przyjętych priorytetów rozwoju gospodarczego obszarów. Dobór parametrów technicznych modernizowanych dróg winien spełniać warunek równomiernego obciążenia sieci w zależności od przypisanym drogom (i ulicom) funkcji. Przy okazji każdej modernizacji należy uwzględniać wykonanie urządzeń dla ruchu osób niepełnosprawnych.

7.5. Poprawa stanu istniejących nawierzchni dróg

Jakość nawierzchni drogowych jest ogólnie niezadowalająca, z szybko postępującą w czasie jej dalszą degradacją. Środki przeznaczane na likwidację zaległości remontowych stanowią niewielką część szacowanych potrzeb. Powoduje to stały wzrost występowania odcinków o złym stanie technicznym. Zahamowanie degradacji generalnie sprowadza się do zabiegów przywracających nośność na odcinkach, które ją utraciły. Zaniechanie zabiegów powierzchniowych jako remontów bieżących po 1 – 2 latach kwalifikuje nawierzchnię do zabiegów cięższych, przynoszących również poprawę cech powierzchniowych i innych parametrów eksploatacyjnych lecz o wiele bardziej kosztownych.
Na degradację stanu istniejącego duży wpływ ma niekompleksowe wykonanie robót drogowych. Układaniu nawierzchni na ogół nie towarzyszą takie prace jak równanie poboczy, oczyszczanie i udrażnianie rowów, czyszczenie przepustów, modernizacja chodników. Niekompleksowe wykonanie robót nie poprawia standardu drogi, jak też nie zapobiega dalszej jej degradacji. Niejednokrotnie wykonanie drobnych, niekosztownych zabiegów utrzymaniowych takich jak zapewnienie drożności odwodnienia czy szczelności nawierzchni może przedłużyć żywotność dróg i obiektów mostowych. Dotkliwie zaznacza się brak przydziału środków z subwencji na drogi o nawierzchni gruntowej jako wykonujących małą pracę przewozową (ruch jest sporadyczny), a których udział w ogólnej długości dróg na obszarze gminy jest znaczny. Jako kryterium podziału funduszu subwencji uznano drogi

twarde, które są istotnie obciążone ruchem i które wymagają odpowiednich zabiegów utrzymaniowych, aby nie uległy dekapitalizacji, podczas gdy zamiejskie drogi gminne posiadają zaledwie 6,7% nawierzchni twardych bitumicznych w ogólnej ich długości.
Utrzymanie wszystkich dróg na tym samym poziomie nie jest wskazane ze względów ekonomicznych. Określenie parametrów modernizacyjnych i poziomu utrzymania zależeć powinna od przypisanej jej funkcji w układzie sieci.

7.6. Drogi transportu rolniczego

Do zadań modernizacyjnych należałoby włączyć sieć dróg transportu rolniczego ważnych dla gminy ze względu na typowo rolniczy charakter zagospodarowania. Proponuje się przyporządkowanie istniejących dróg rolniczych klasyfikacji funkcjonalnej, która może stać się pomocna dla właściwego projektowania sieci z uporządkowaniem jej na obszarach wiejskich oraz podejmowaniu decyzji odnośnie kolejności modernizacji.
Klasyfikacja funkcjonalna dróg rolniczych

- główne drogi rolnicze: drogi publiczne powiatowe i lokalne pełniące funkcję zbiorczych dróg rolniczych,
- drogi zbiorcze: drogi nie publiczne, zbiorcze niższego rzędu, przejmujące ruch z dróg pomocniczych,
- drogi pomocnicze: tzw. technologiczne, umożliwiające dojazd bezpośrednio do pól.

Ustalone funkcje pozwolą na dostosowanie geometrii, (głównie przekroju poprzecznego) do przewidywanego natężenia ruchu i parametrów korzystających z nich pojazdów a także na ustalenie grubości nawierzchni.
Wymagania techniczne jakim powinny odpowiadać poszczególne odcinki sieci dróg transportu rolniczego, zapewniające warunki dojazdu do pola zmechanizowanego sprzętu i maszyn rolniczych oraz przystosowanie ładowności środków transportowych przedstawia:

Tabela Nr 2. Wymagania techniczne dróg transportu rolniczego.

Klasa funkcjonalna	Klasa techniczna	Przekrój drogi	Szerokość jezdni (m)	Obciążenie nawierzchni (kN/oś)	Rodzaj nawierzchni
główne	Z lub L	dwupasowa	5,5	80	twarde ulepszone
zbiorcze	L lub D	dwupasowa	5,0	60	utwardzona
		jednopasowa	3,5 z zatokami mijania		
pomocnicze	D	jednopasowa	3,0 lub 3,5	nie określa się	gruntowa ulepszona

Koszt budowy nowych dróg przy niewielkim ruchu lokalnym (sezonowe obciążenie ruchem) powodują, że planowanie rozwoju dróg obsługujących rolnictwo powinno odbywać się w oparciu o istniejącą sieć połączeń. Program modernizacji winien uwzględniać kolejność zgodną z klasą funkcjonalną:

1. drogi główne – położone w ciągu dróg powiatowych (publicznych),
2. drogi zbiorcze,
3. drogi pomocnicze - bezpośredniej obsługi pól.

Wskazane jest dla dróg zbiorczych stosowanie tanich konstrukcji nawierzchni z materiałów odpadowych i miejscowych oraz określenie trwałości nawierzchni mając na uwadze sezonowość obciążenia ruchem. Warunkiem takiego działania jest przeprowadzenie remontów w czasie nasilenia prac polowych i po sezonie.
Drogi pomocnicze, ze względu na to, że obsługują niewielkie powierzchnie użytków rolnych i mogą być czasowo zmieniane, w zasadzie nie powinny być trwale umocnione. Prace

utrzymaniowe na tych drogach będą wystarczające, jeżeli sprowadzą się do profilowania z odwodnieniem i ewentualnym ulepszeniem nawierzchni gruntowej przez stabilizację mechaniczną. Wymagane jest, aby wszystkie drogi rolnicze, bezpośrednio połączone z drogami publicznymi miały na odcinkach co najmniej 50 m nawierzchnię twardą powodującą wstrząsowe oczyszczanie kół pojazdu oblepionych ziemią.
Wiele dróg można wykonać sposobem gospodarczym, tym bardziej, że w rolnictwie istnieją ku temu pewne możliwości techniczne (np. mechaniczna stabilizacja gruntu) pod warunkiem zapewnienia fachowego, kontrolowanego wykonawstwa tych robót.
Racjonalne ukształtowanie sieci dróg transportu rolniczego i poprawa ich stanu technicznego przyczyni się do osiągnięcia szeregu korzyści:

- obniżenie kosztów eksploatacji pojazdów i maszyn rolniczych przez zmniejszenie zużycia ilości paliwa, ogumienia, zwiększenie trwałości i niezawodności pojazdów, obniżenie kosztów i częstotliwości napraw,
- oszczędności czasu, ludzi, sprzętu i przewozu ładunków dzięki zwiększeniu prędkości jazdy,
- oszczędności na kosztach przewozu wynikającej z wykorzystania nominalnej ładowności pojazdów,
- zmniejszenie strat w uprawach przez likwidację stałych lub czasowych objazdów nieprzejezdnych odcinków dróg,
- zwiększenie intensywności produkcji rolnej na terenach trudnodostępnych.

7.7. Bezpieczeństwo ruchu

Na poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego istotny wpływ ma zarządzanie i organizowanie ruchu dla każdej kategorii dróg.
Cztery szczeble zarządzania drogami i trzy szczeble zarządzania ruchem wymagać będą umiejętności koordynacji i negocjacji, przy niejednokrotnie wspólnych lub rozbieżnych interesach. Jednolitość informacji drogowej na wszystkich kategoriach dróg, czytelność oznakowania poziomego i pionowego, instalowanie urządzeń sterujących ruchem pieszym jak również urządzeń bezpieczeństwa ruchu oraz stosowanie prawidłowych rozwiązań drogowo – ruchowych winny być przedmiotem bieżącej współpracy służb i administracji drogowej wszystkich szczebli.
Wg ustawy o drogach publicznych zarządzanie drogami publicznymi może być przekazywane między zarządcami w trybie porozumień. Taka regulacja prawna stwarzać będzie ogromne możliwości, dzięki którym samorządowe władze gminne, powiatowe i wojewódzkie oraz administracja państwowa mogą na różnych obszarach wypracować najdogodniejsze rozwiązania dotyczące zarządzania organizacją ruchu.
Główne działania poprawy warunków i bezpieczeństwa ruchu drogowego objąć powinny:

- ujednolicenie standardu oznakowania pionowego (folia o podwyższonej odblaskowości) i poziomego (masy plastyczne układane na zimno w miejscach, w których to oznakowanie nie wytrzymuje rocznego cyklu malowania),
- zapewnienie widoczności na wlotach skrzyżowań, wjazdach przez ich modernizację i usuwanie wszelkiego rodzaju przeszkód ograniczających widoczność,
- likwidację kolein nawierzchni drogowych,
- stosowanie urządzeń bezpieczeństwa ruchu,
- uspokojenie ruchu w obszarach zurbanizowanych poprzez kompleksowe zastosowanie rozwiązań technicznych i inżynierskich, mających na celu spowolnienie ruchu,
- oddzielenie ruchu pieszego od kołowego poprzez budowę chodników, ścieżek rowerowych i ogrodzeń ochronnych,

- ochronę dróg i mostów przed nadmierną eksploatacją i zniszczeniem przez przeciążone pojazdy ciężarowe poprzez wdrożenie systemu kontroli ich ciężaru i nacisków osi,
- ochronę przed niewłaściwym zagospodarowaniem otoczenia dróg poprzez przestrzeganie prawidłowych zasad lokalizowania budynków mieszkalnych, przemysłowych i usługowo – handlowych w pobliżu drogi.

Przedstawione powyżej zadania i działania na rzecz bezpieczeństwa ruchu wynikają z przyjętej strategii krajowej.
Do głównych problemów bezpieczeństwa ruchu drogowego (problem ogólnokrajowy) należą przejścia dróg zamiejskich, zwłaszcza krajowych przez małe miasta o ukształtowanym historycznie układzie urbanistycznym i komunikacyjnym oraz związane z tym zagrożenia pieszych. Wiąże się to w sposób oczywisty z wielofunkcyjnością i niedostosowaniem parametrów drogi jako odcinka ulicy miejskiej do panującego obecnie ruchu.
Radykalnej poprawy można oczekiwać dopiero po przeniesieniu ruchu tranzytowego na projektowane obejścia drogowe Opatowa.
Działaniem doraźnym, wynikającym z pilnej potrzeby łagodzenia uciążliwości związanych z rosnącym ruchem, stała się wykonana i przewidywana modernizacja skrzyżowań dróg krajowych mająca na celu usprawnienie przejazdu, które to decyduje o zanieczyszczeniu powietrza i klimacie akustycznym w tych rejonach.
Wobec faktu odległej realizacji trasy obwodnicy zachodzi potrzeba ochrony rozwiązań istniejących i konieczność realizacji zadań modernizacyjnych, polegającego na likwidacji krytycznego punktu jakimi są przedmiotowe skrzyżowania. Realizacja robót - stosownie do możliwości finansowych obejmująca między innymi wprowadzenie segregacji ruchu (pasy dla prawo i lewo-skrętów), wprowadzenie sygnalizacji świetlnej, rokuje przyniesienie znacznych efektów. Wykonanie zamierzonych inwestycji podniesie bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz zwiększy płynność przejazdu, przyczyniając się tym samym do poprawy warunków w otoczeniu.
Modernizacja obydwu skrzyżowań jest celowa, gdyż dotychczasowe, negatywne oddziaływania ulegną poprawie, a inne nie pogorszą się.

7.8. Ruch pieszy i rowerowy

Potrzeba oddzielenia ruchu pieszego od ruchu pojazdów samochodowych jest koniecznością, a tworzenie systemów niezależnych dla obu użytkowników jest w pełni uzasadnione. Aby wydatnie ograniczyć istniejące zagrożenie ruchu pieszego i zapewnić niezbędną wygodę poruszania się, celowym staje się budowa chodników przy wszystkich kategoriach dróg na odcinkach przechodzących przez tereny zabudowane oraz jako dojścia do przystanków autobusowych. Zastępczym, lecz nie całkowicie bezpiecznym azylem dla pieszych są bitumiczne pobocza jezdni przy drogach o charakterze dróg zamiejskich.
Potrzeba realizacji chodników jednostronnych lub obustronnych w zależności od potrzeb obsługi zabudowy, występuje generalnie na wszystkich ulicach miasta poza centrum. Są to ulice: Ćmielowska, Widok, Lipowska, Żeromskiego, Słoneczna, Klasztorna, Bernardyńska, Konopnickiej, 1-go Maja, Czernika, Mickiewicza, Szpitalna, Legionów (od wlotu ul. Czernika), Sempołowskiej, 16-go Stycznia, Cmentarna, Leszka Czarnego, Starowałowa, Górna, Jagiełły, Partyzantów (częściowo), Cegielniana, Słowackiego (od wlotu ul. Polnej i Nowopolnej), Sienkiewicza (od wlotu ul. Kopernika), Zacisze oraz osiedle „Kopernika II” z ulicami: Szydłowieckiego, Mendyka, Grudnia, Batalionów Chłopskich, Hejnickiego, hm. Czerwińskiego.
Popularność ruchu rowerowego nie tylko w celach rekreacyjno – turystycznych lecz przede wszystkim w podróżach codziennych, wskazuje na celowość budowy ścieżek rowerowych.

Tworzenie infrastruktury dla ruchu rowerowego należałoby zacząć od koncepcyjnego projektu układu tras rowerowych uwzględniającego potrzeby, istniejące możliwości, lokalne uwarunkowania oraz specyfikę miasta i gminy.
Dla ruchu rowerowego w obrębie centralnej części miasta brakuje terenów aby utworzyć drogi dla rowerzystów. Istnieje realna możliwość wyznaczenia nielicznych odcinków dróg lub ścieżek, które stanowić miałyby pasy ruchu przeznaczone wyłącznie dla rowerów. Do czasu budowy obwodowego układu zewnętrznego, rowerzyści poruszać się będą po drogach krajowych wspólnie z ruchem samochodowym. Pozyskanie terenu na wyodrębnione, przeznaczone tylko dla rowerzystów trasy wydaje się na dzień dzisiejszy mało realne. Szczupłość szerokości pasów drogowych istniejących ulic również nie pozwala na wprowadzenie ścieżek rowerowych w przekrój uliczny.
Szlaki rowerowe:
Przez miasto i gminę opatów przebiegają następujące szlaki rowerowe
a) okolic Opatowa:

- Szlak czerwony: Opatów - Podole - Jacentów - Sadowie – Opatów – 28 km,
- Szlak niebieski: Opatów - Strzyżowice - Tęcza - Ujazd - Boduszów - Ublinek - Włostów – Opatów – 38,
- Szlak zielony: Opatów - Nikisiałka Mała - Międzygórz - Włostów - Tudorów – Opatów – 30 km,

b) okolic Sandomierza:

- Szlak żółty: Żółty: Sandomierz - Chwałki - Radoszki - Bachaczów - Zagrody - Pęczyny - Dobrocice - Pielaszów - Męczenice - Malice Kościelne - Nikisiałka Mała - Karwów - Wąworków - Opatów - 31 km,

c) Ponadlokalne

- Rowerowy szlak architektury obronnej: Końskie - Modliszewice - Kazanów - Sielpia - Miedzierza - Smyków - Grzymałów - Stachura - Malmurzyn - Oblęgór - Oblęgorek - Chełmce - Podzamcze Piekoszowskie - Piekoszów - Szewce - Jaskinia Raj - Chęciny - Podzamcze Chęcińskie - Mosty - Bolmin - Małogoszcz - Mieronice - Brzegi - Sobków - Mokrsko - Kotlice - Motkowice - Stawy - Imielno - Skowronno - Pińczów - Młodzawy - Chroberz - Stradów - Pełczyska - Jurków - Wiślica - Chotel Czerwony - Radzanów - Szczaworyż - Kąty - Stopnica - Oleśnica - Święcica - Rytwiany - Golejów - Staszów - Kurozwęki - Kotuszów - Szydłów - Chańcza - Rembów - Iwaniska - Ujazd - Konary - Klimontów - Ossolin - Samborzec - Sandomierz - Kichary Nowe - Ocinek - Dacharzów - Międzygórz - Tudorów - Okalina - Opatów - Lipowa - Ptkanów - Rosochy - Ćmielów - Podgrodzie - Ćmielów - Trębanów - Małoszyce - Wszechświęte - Jacentów - Sadowie - Czerwona Góra - Janowice - Sarnia Zwola - Grzegorzowice - Serwis - Baszowice - Dębno - Bodzentyn - Psary - Klonów - Masłów - Kielce - 500,5 km,
- Szlak rowerowy „Przez Góry Świętokrzyskie": Cedzyna - Mąchocice - Ciekoty - Wilków - Bodzentyn - Tarczek - Łomno - Mirocice - Nowa Słupia - Grzegorzowice - Janowice - Biskupice - Zochcinek - Opatów - 83,8 km,
- Szlak Rowerowy Berlin – Lwów: Ujazd – Iwniska – Tęcza – Planta – Sobiekurów – Wymysłów – Józefów Strzyżowice – Czernikaków Opatowski – Opatów – Lipowa – Podole – Małoszyce – 27 km (powiat opatowski).

Planowane jest utworzenie kolejnego szlaku o znaczeniu ponadlokalnym (międzynarodowym) przebiegającego przez miasto – Szlak Bursztynowy Greenways prowadzącego przez Polskę, Słowację i Węgry śladami starożytnego szlaku, którym transportowano bursztyn znad Morza Bałtyckiego nad Adriatyk.

Szlaki piesze:

- Szlak niebieski Gołoszyce – Dwikozy: Gołoszyce PKS - Opatów PKS (14,0) - Karwów (21,0) - Malice Kościelne (25,0) - Pielaszów (29,0) [skrzyżowanie ze szlakiem zielonym] - Dacharzów (36,0) - Kichary Nowe (46,0) - Dwikozy PKS (50,0) (połączenie ze szlakiem czerwonym) - 50 km.

7.9. Urządzenie terenów komunikacji

Zapotrzebowanie na miejsca postojowe zwiększa się wraz ze wzrostem motoryzacji. Wskazuje się na konieczność ich lokalizacji przy obiektach handlu, usług (zwłaszcza kościoły i cmentarze) i administracji. Pełne zaspokojenie potrzeb postojowych w obszarze miasta jest praktycznie niemożliwe już na dzień dzisiejszy.
Szacunkowe wyliczenie potrzeb postojowych dla rejonu centrum (śródmieście) przedstawia się następująco przy założeniach:

- docelowa prognoza motoryzacyjna: jeden samochód osobowy na rodzinę, czyli 400 samochodów na 1000 mieszkańców osiągnięte zostanie około 2008 – 2010 roku,
- prognoza demograficzna przyjmuje w 2010 roku liczebność miasta na 7,4 tys. mieszkańców, co daje 7,4 x 400 = 2960 samochodów w mieście,
- ruch związany z centrum stanowi 50% ogólnego ruchu, tj. 2960 x 0,5 = 1480 samochodów z ruchu związanego z centrum,
- w warunkach pełnego zaspokojenia potrzeb, pojemność parkingów na terenie śródmieścia powinna wynosić do ok. 20% liczby samochodów zarejestrowanych w mieście, czyli ok. 500 miejsc parkingowych.

Ze względu na ograniczone możliwości należy wykorzystać rezerwy tkwiące w stanie istniejącego zagospodarowania i zainwestowania przez:

- zwiększenie pojemności parkingowej przez odpowiednie kształtowanie geometryczne,
- zróżnicowanie wymiarowania miejsc postojowych (miejsca postojowe dla małych samochodów),
- wprowadzenie lekkich rodzajów nawierzchni (mniej kosztownych i mniej uciążliwych dla otoczenia).

8. Polityka rozwoju systemów infrastruktury technicznej

8.1. Elektroenergetyka

- W perspektywie kilku lat nadal Głównym Punktem Zasilania miasta i gminy będzie GPZ 110/15 kV „Opatów" zlokalizowany w północno – wschodniej części miasta. Przebiegi linii Wysokich Napięć:
  - 110 kV „Ostrowiec – Opatów" - istniejąca,
  - 110 kV „Opatów – Klimontów" - projektowana,

  za pomocą których GPZ „Opatów" włączony jest w krajowy system elektroenergetyczny nie ulegną zmianie. Przebiegająca przez gminę linia WN 400 kV nie stanowi źródła zasilania gminy.
- Układ głównych linii magistralnych kablowych 15 kV oraz napowietrznych zasilających miasto:
  - 15 kV „Opatów – Miasto",
  - 15 kV „Opatów – Kotowskiego",

  i zasilających obszar gminy:
  - 15 kV „Opatów – Ożarów",
  - 15 kV „Opatów – Ćmielów – Ożarów",
  - 15 kV „Opatów – Waśniów",
  - 15 kV „Opatów – Iwaniska",
  - 15 kV „Opatów – Klimontów I",
  - 15 kV „Opatów – Klimontów II",
  - 15 kV „Opatów – Cukrownia Włostów",
  - 15 kV „Opatów – Leszczków Ujęcie Wody",

  również pozostanie bez zmian.
- Perspektywiczny wzrost zapotrzebowania mocy przez nowych odbiorców energii elektrycznej, jak również zapewnienie dostaw energii istniejącym odbiorcom o właściwych parametrach i spełnienia wymogów z zakresu ochrony przeciwporażeniowej realizowany będzie poprzez:
  - budowę stacji transformatorowych napowietrznych 15/0,4 kV na obszarach wiejskich,
  - budowę stacji transformatorowych wnętrzowych 15/0,4 kV na obszarach intensywnej zabudowy,
  - budowę linii średniego napięcia, kablowych do zasilania stacji wnętrzowych, napowietrznych do zasilania stacji napowietrznych,
  - budowę linii niskiego napięcia kablowych, napowietrznych do zasilania poszczególnych odbiorców i oświetlenia ulicznego,
  - budowę i modernizację istniejącej sieci średniego i niskiego napięcia, która jest przestarzała o zaniżonych parametrach napięciowych, zbyt długie obwody nie spełniają warunków skutecznej ochrony przeciwporażeniowej.

- Rzeszowski Zakład Energetyczny opracował program poprawy warunków napięciowych w gminie poprzez reelektryfikację sieci elektroenergetycznych polegającą na budowie nowych stacji transformatorowych (trafo), linii średniego napięcia (ŚN), linii niskiego napięcia (n.n.), oraz poprzez remont kapitalny linii niskiego napięcia w miejscowościach:
  - Marcinkowice:
    - budowa 2 stacji trafo,
    - budowa 0,6 km linii ŚN,
    - budowa 0,2 km linii n.n.,
    - remont kapitalny 3,1 km linii n.n.,
  - Karwów:
    - budowa 1 stacji trafo,
    - budowa 0,2 km linii ŚN,
    - budowa 0,1 km linii n.n.,
    - remont kapitalny 5,3 km linii n.n.,
      opracowany jest projekt techniczny na w/w inwestycje.
  - Adamów – Studzianki:
    - budowa 3 stacji trafo,
    - budowa 2,3 km linii ŚN,
    - budowa 0,3 km linii n.n.,
    - remont kapitalny 7,7 km linii n.n.,
  - Nikisiałka Mała:
    - budowa 1 stacji trafo,
    - budowa 0,3 km linii ŚN,
    - budowa 0,1 km linii n.n.,
    - remont kapitalny 2,9 km linii n.n.,
  - Nikisiałka Duża:
    - budowa 3 stacji trafo,
    - budowa 1,3 km linii ŚN,
    - budowa 0,3 km linii n.n.,
    - remont kapitalny 4,5 km linii n.n.,
  - Rudnik:
    - budowa 2 stacji trafo,
    - budowa 1,7 km linii ŚN,
    - budowa 0,2 km linii n.n.,
    - remont kapitalny 3,5 km linii n.n.,
  - Podole:
    - budowa 4 stacji trafo,
    - budowa 1,2 km linii ŚN,
    - budowa 0,4 km linii n.n.,
  - Wąworków:
    - budowa 2 stacji trafo,
    - budowa 1,1 km linii ŚN,
    - budowa 0,2 km linii n.n.,
  - Rosochy:
    - budowa 3 stacji trafo,
    - budowa 1,8 km linii ŚN,
    - budowa 0,3 km linii n.n.,

- Kochów:
  - budowa 1 stacji trafo,
  - budowa 0,2 km linii ŚN,
  - budowa 0,8 km linii n.n.,

    opracowany jest projekt techniczny na w/w inwestycje.

- Rzeszowski Zakład Energetyczny jest zobowiązany mocą ustawy z dnia 10 kwietnia „Prawo Energetyczne" (Dz.U. Nr 54 z dnia 4.06.1997 r.) do opracowania „Planu rozwoju" w zakresie obecnego i perspektywicznego zapotrzebowania na energię elektryczną na obszarze swego działania. Opracowany plan rozwoju może wprowadzić zmiany w w/w zamierzeniach inwestycyjnych RZE S.A.
- Na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych i poziomy hałasu nie mogą przekraczać niżej wymienionych wartości:
  - natężenie pola elektrycznego – 1 KV/m;
  - natężenie pola magnetycznego – 60A/m;
  - dopuszczalny poziom dźwięku dla obszarów ochrony uzdrowiskowej, terenów szpitali, domów opieki, zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży – 45 dB w dzień i 40 dB w nocy;
  - dopuszczalny poziom dźwięku dla terenów zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej, zabudowy zagrodowej oraz terenów rekreacyjno-wypoczynkowych poza miastem – 50 dB w dzień i 45 dB w nocy
- Lokalizacja projektowanych obiektów w stosunku do istniejących i projektowanych urządzeń elektroenergetycznych winna odpowiadać wymogom zawartym w aktualnych przepisach budowy urządzeń elektrycznych i normach PN-E-05100-1:1998 i PN-76/E-05125.
- W przypadku występowania kolizji projektowanych obiektów z istniejącymi sieciami elektroenergetycznymi sieci te należy przystosować do nowych warunków pracy – wymagane oddzielne porozumienie inwestorów obiektów z RZA S.A. Rejon Energetyczny Staszów.

8.2. Zaopatrzenie w gaz

Przebieg gazociągu wysokoprężnego Ø 350 CN 40 Sandomierz – Ostrowiec Św., zrealizowane stacje redukcyjno – pomiarowe I^0 i II^0 w Opatowie, Lipowej i Włostowie oraz sieć średnioprężna stwarzają potencjalne możliwości pełnej gazyfikacji obszaru gminy.

8.3. Zaopatrzenie w ciepło

Jako podstawowy kierunek wskazuje się zasadę racjonalnej decentralizacji źródeł ciepła (co jest odejściem od obowiązującej w Planie Ogólnym Miasta koncepcji centralnej ciepłowni.
Przy tak postawionym założeniu należy:

- Kontynuować i wspierać podjęty przez miasto kierunek modernizacji istniejących kotłowni osiedlowych, szkolnych i zakładowych wykorzystujących jako paliwo głównie gaz oraz inne czynniki grzewcze (olej, węgiel),
- Racjonalizować pokrycie potrzeb cieplnych poprzez:
  - wykorzystanie istniejących rezerw cieplnych w istniejących obiektach,
  - modernizację istniejącej sieci cieplnej (wymiana na sieć preizolowaną).

8.4. Zaopatrzenie w wodę

Pełne pokrycie bilansowych potrzeb gminy jest możliwe w oparciu o istniejące udokumentowane zasoby wód wgłębnych.
Należy:

- zrealizować wodociąg grupowy „Lipowa" w oparciu o istniejące ujęcie wód wgłębnych na terenie P.P.U.H. „AGROSAD" który jest jego właścicielem obejmując sołectwa Lipowa, Rosochy, Podole, Kornacice,
- zrealizować sieć wodociągową dla sołectw Jurkowice i Marcinkowice,
- dokonać wymiany starej sieci żeliwnej na terenie miasta Opatowa i odcinka zamulonej sieci wodociągowej „Kobylany".

8.5. Gospodarka ściekowa

Podstawowym zadaniem na okres perspektywiczny będzie stworzenie systemu odbioru i zagospodarowania ścieków sanitarnych obszaru gminy.
Istniejący potencjał w postaci zrealizowanej oczyszczalni ścieków mechaniczno – biologicznej w mieście Opatowie o przepustowości 1950 m^3/h a wykorzystywanej w 25%, i możliwość dalszej jej rozbudowy – II etap do 3450 m^3/h, stworzy takie potencjalne możliwości.
Elementem wspomagającym winny być:

- istniejąca oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna Sadowniczego Zakładu Doświadczalnego Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Lipowej po przejęciu przez gminę która mogłaby zagospodarować ścieki z północnej części gminy (sołectwa: Kornacice, Podole, Rosochy, Lipowa),
- projektowana oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna Kobylany obsługująca południowo – zachodnią część gminy.

W oparciu o w/w istniejące i projektowane oczyszczalnie ścieków wyznacza się dwa podstawowe obszary w których będą stosowane grupowe systemy oczyszczania ścieków:

- I. Obszar systemowy zlewni oczyszczalni ścieków Opatów,
- II. Obszar systemowy zlewni oczyszczalni ścieków Lipowa,

Jednak ze względu na konfigurację terenu, rozproszenie zabudowy, ze względów ekonomicznych dopuszcza się możliwość realizacji na w/w obszarze indywidualnych systemów utylizacji ścieków.
W oparciu o określony powyżej kierunek rozwoju systemu gospodarki indywidualnej należy opracować „Program gospodarki ściekowej na obszarze gminy".
Istniejący system kanalizacji sanitarnej na obszarze miasta należy systematycznie rozbudowywać w zależności od potrzeb terenów urbanizowanych.
Istniejący system kanalizacji deszczowej należy rozbudować i uzupełnić kolektory zrzutu o separatory co umożliwi redukcję ładunków zanieczyszczeń zrzucanych do rzeki Opatówki.

Rozporządzeniem nr 6/2005 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 31 marca 2005r. utworzono aglomerację Opatów, z oczyszczalnią ścieków w Opatowie, dla równoważnej liczby mieszkańców 13 450, obejmującej miejscowości z gminy Opatów: Opatów, Zochcinek, Wąworków, Oficjałów, Okalina Kolonia, Okalina Wieś, Czrników Opatowski, Marcinkowice, Tomaszów, Adamów, Brzezie i Albinów.
Rozporządzenie to, wydane na podstawie przepisów Prawo Wodne, określa obszar pow. 2000 mieszkańców, jako teren o skoncentrowanym zaludnieniu lub działalności gospodarczej, na którym wymagane jest, aby ścieki komunalne były odprowadzane do oczyszczalni ścieków.

8.6. Gospodarka odpadami

Składowisko odpadów w Opatowie od 2005r. jest w trakcie rekultywacji. Gmina Opatów przystąpiła do Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki (EZGDK), którego głównym celem jest opracowanie systemu zbierania, składowania i unieszkodliwiania odpadów. W tym celu stworzono Plan Gospodarki Odpadami dla EZGDK.
Zgodnie z tym planem oraz planem gospodarki odpadami dla województwa świętokrzyskiego, w miejscowości Janczyce (gm. Baćkowice) utworzona zostanie instalacja magazynowania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne, jako Regionalny Zakład Utylizacji Odpadów (RZUO).
Dalsze działania związane z gospodarką odpadami w gminie będą się opierały właśnie na działalności RZUO w Janczycach, do którego już trafiają odpady z miasta i gminy Opatów, oraz na propagowaniu selektywnej zbiórki odpadów.

Dla kopalni wapieni Wymysłów dopuszcza się zagospodarowanie mas ziemnych usuwanych z terenu górniczego w następujący sposób: częściowo do budowy ekranu ochronnego – ziemnego a pozostałe masy ziemne lub skalne będą przemieszczane do wyrobiska

8.7. Regulacja stosunków wodnych

Jako podstawowe zadanie wprowadza się realizację obiektu „Zochcin" składającego się z dwóch zbiorników o łącznej powierzchni 4,2 ha. Należy również dążyć do modernizacji i odbudowy (obiekt Gojców) istniejącego systemu melioracji szczegółowych, na który składa się 8 obiektów w gminie Opatów.

8.8. Telekomunikacja

1. W zakresie telekomunikacji przewiduje się dalszą rozbudowę sieci telekomunikacyjnych zarówno w formie tradycyjnej jak i wykorzystując nowe technologie, postuluje się rozbudowę i modernizację infrastruktury światłowodowej i objęcie całej gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym połączonym z systemami sieci wojewódzkiej i krajowej z zachowaniem w lokalizacji wymogów ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych;

2. Ustala się rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych przewodowych i bezprzewodowych stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i regionie;

3. W zakresie telekomunikacji zakłada się pełną dostępność do łączy telekomunikacyjnych, rozwój sieci teleinformatycznych. Dla zwiększenia dostępności sieci internetowej i rozwoju społeczeństwa informacyjnego, wskazuje się rozwój szerokopasmowego dostępu do Internetu, urządzenie ogólnodostępnych kawiarenek internetowych, rozwój sieci bezprzewodowych - budowę systemu nieodpłatnego dostępu do Internetu - np. za pomocą sieci Hotspotów.

9. Polityka w zakresie ochrony ludności przed zagrożeniami żywiołowymi

9.1. W zakresie budownictwa ochronnego

a) W rejonach budownictwa jednorodzinnego przewidzieć ukrycia wykonywane w podpiwniczeniach budynków przez mieszkańców we własnym zakresie, w okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa.
b) Dla zakładów pracy nie posiadających budowli ochronnych należy zarezerwować tereny pod doraźną realizację budowli na podstawie typowej lub powtarzalnej dokumentacji budowlanej. Dla nowo budowanych zakładów pracy i obiektów użyteczności publicznej, które będą kontynuować działalność w czasie wojny przewidywać budowę schronów dla załóg.

9.2. W zakresie alarmowania

Dążyć do pokrycia terenu gminy syrenami elektrycznymi dla celów alarmowania i powiadamiania mieszkańców w przypadku zagrożeń (słyszalność syreny do 300 m w zabudowie zagęszczonej). Zainstalowane syreny włączyć do obowiązującego w województwie systemu radiowego sterowania, na podstawie przepisów dotyczących sposobu uwzględniania w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa.
System alarmowania powinien być oparty na istniejącej i planowanej sieci jednostek zawodowej i ochotniczej straży pożarnej.

**2 Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga zapewnienia ostrzegania i alarmowania ludności w związku z prowadzonymi robotami strzałowymi na terenie kopalni, zgodnie z obowiązującymi przepisami.*2*

9.3. W zakresie zaciemniania

W razie prowadzenia modernizacji, rozbudowy lub budowy nowej instalacji elektrycznej oświetlenia zewnętrznego przysposabiać ją do potrzeb zaciemniania i wygaszania.

9.4. W zakresie zaopatrzenia w wodę

a) Zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej lub wytypować je z już istniejących. Odległość studni wody pitnej od miejsc zamieszkania ludności powinna wynosić nie więcej niż 800 m i posiadać wydajność min. 7,5 l na jedną osobę na dobę.
b) Istniejące ujęcia wody przysposobić do funkcjonowania w warunkach specjalnych według obowiązujących przepisów.

9.5. W zakresie urządzeń specjalnych

Nowo budowane obiekty sanitarne (łaźnie, pralnie, myjnie samochodowe) przystosować do potrzeb prowadzenia zabiegów specjalnych – likwidacji skażeń.

9.6. W zakresie energetyki

Dążyć do bezawaryjnego zasilania w energię elektryczną zakładów i wszystkich obiektów ważnych dla zapewnienia warunków do przetrwania ludności.

10. Polityka realizacji przedsięwzięć publicznych gminy

10.1. Gospodarowanie mieniem komunalnym

Szeroko rozumiana gospodarka w gminie staje się niewątpliwie przedmiotem publicznego zainteresowania. Wśród różnych narzędzi gospodarki przestrzennej zwrócić tutaj należy szczególną uwagę na planowanie przestrzenne i gospodarkę nieruchomościami komunalnymi.

Istnieje cały szereg obustronnych związków pomiędzy planowaniem przestrzennym a gospodarką gruntami. Należy tutaj mieć na uwadze zarówno zależności ustawowe (zasoby gruntów, wywłaszczenia nieruchomości, zobowiązania gminy i wpływy do budżetu gminy z tytułu zmniejszenia lub wzrostu wartości nieruchomości) jak i faktyczne oddziaływanie rozstrzygnięć planistycznych na wartość gruntów i na rynek nieruchomości.

Majątek gminy obejmuje następujący zakres rzeczowy:
a) nieruchomości gruntowe,
b) budynki i lokale mieszkalne,
c) lokale usługowe,
d) obiekty użyteczności publicznej,
e) drogi.

Gospodarowanie tym majątkiem wymaga podejmowania rozważnych decyzji, które z jednej strony przynoszą korzyści dla gminy a z drugiej nie powodują zbyt dużych obciążeń dla użytkowników.
Przedmiotem odpłatnego gospodarowania objęty jest w zasadzie majątek gminy wymieniony pod pozycjami od a do c. Może przybierać różną formę: sprzedaż na własność, wieczystego użytkowania lub dzierżawy.
Z dotychczasowego doświadczenia wynika, że preferowaną i obustronnie akceptowaną formą zbywania budynków i lokali mieszkalnych jest sprzedaż na własność.
Gospodarowanie nieruchomościami gruntowymi rządzi się trochę innymi prawami. Popyt na nieruchomości nie zawsze idzie w parze z kapitałem niezbędnym na kupno terenów. Dlatego dla wielu inwestorów zarówno małych jak i wielkich firm, alternatywą jest pozyskanie gruntów w formie dzierżawy, użytkowania. Obniżą ono koszty początkowe inwestycji, gdyż nie wymaga angażowania kapitału na kupno terenów a jednocześnie nie wyklucza w przyszłości jego kupienia.
Użytkowanie wieczyste służyć może zintensyfikowaniu budownictwa – głównie mieszkaniowego – stanowiąc ułatwienie dostępu do gruntów. Używając tej formy władze gminy mogą zapobiegać spekulacji gruntami oraz realizować założenia planów zagospodarowania terenów.
Nie bez znaczenia jest fakt, że dla gminy bardziej opłacalne jest oddanie gruntów w wieczyste użytkowanie niż sprzedanie. Sprzedając ziemię, miasto pozbywa się nie tylko kontroli nad jej wykorzystaniem ale także stałych wpływów finansowych. Jest to tylko pozorna sprzeczność. Gmina żądając stosunkowo większych opłat rocznych (w porównaniu z sumą jaką należałoby zapłacić kupując działkę) rekompensuje to sobie dzięki wzrostowi wartości gruntów w następstwie inwestycji jakie poczynili na nich i w okolicy użytkownicy wieczyści.

W przyszłości, gdy dzięki temu wartość gruntów znacznie wzrośnie, gmina może je sprzedać za dużo wyższą cenę użytkownikowi wieczystemu.
Za szczególnie istotne w gospodarowaniu mieniem gminnym uważa się następujące działania:
a) dokonywanie sprzedaży w drodze przetargu gruntów nie stwarzających dla gminy perspektyw aktywnego gospodarowania, w tym użytków rolnych oraz pojedynczych niewielkich działek w ramach terenów istniejącego lub przewidywanego zainwestowania,
b) dokonywanie sprzedaży w drodze przetargów gruntów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe lub mieszkań z zasobu komunalnego, a uzyskane środki przeznaczając na uzbrojenie terenów i zapewnienie dostępności komunikacyjnej nowych obszarów mieszkaniowych (szczególnie tych, które stanowią mienie gminne),
c) nabywanie gruntów przyległych do terenów stanowiących mienie gminne oraz pojedynczych działek dla realizacji ustalonych celów publicznych,
d) szerokie korzystanie z prawa pierwokupu we wszystkich korzystnych dla gminy przypadkach,
e) stosowanie instrumentu scaleń w warunkach niekorzystnego układu przestrzennego własności (w tym nabywanie gruntów dla uzyskania wymaganego udziału gruntów gminnych w procesie scalania) oraz dokonywanie dobrowolnej wymiany gruntów z podmiotami uspołecznionymi i prywatnymi dające wspólne korzyści,
f) gromadzenie środków finansowych na udział w wykupie terenów, które mogą stanowić ofertę dla inwestycji strategicznych (nowe miejsca pracy, stały dopływ środków z podatków i dzierżawy),
g) przeznaczanie lub dokonywanie zmian w zapisach planów miejscowych dla obszarów, na których występują grunty mienia gminnego dla umożliwienia realizacji celów publicznych oraz inwestycji istotnych dla rozwoju gminy (dotyczy sytuacji braku istotnych przeciwwskazań z zakresu ochrony dóbr kultury i środowiska naturalnego oraz uwarunkowań lokalnych).

W konkretnych uwarunkowaniach proponuje się zróżnicowanie przestrzenne polityki gospodarowania mieniem gminy w dostosowaniu do występujących uwarunkowań i ustalonych stref polityki przestrzennej. Szczególnie aktywna polityka gospodarowania mieniem gminnym winna następować w obszarach przewidzianych do urbanizacji.
W obszarze tym pożądane są działania związane z pomnażaniem mienia gminnego (dotyczy działań określonych w punktach: c, d, e, f, g) dla zapewnienia stałych dochodów do budżetu gminy. W pozostałych obszarach, a szczególnie w obszarach związanych z utrzymaniem funkcji rolniczych i leśnych gospodarowanie mieniem winno dotyczyć sprzedaży (działania określone w punktach a), b) oraz zabezpieczenia celów publicznych.

10.2. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego

10.2.1 Zadania rządowe stanowiące inwestycje celu publicznego

Plan Zagospodarowania Województwa Świętokrzyskiego nie zawiera zadań rządowych wpisanych do rejestru zadań rządowych. Dokument ten określa jednak proponowane zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych oraz istotne przedsięwzięcia rządowe o charakterze publicznym:
- droga ekspresowa S-74 Łódź – Rzeszów;
- modernizacje (obejścia) dróg krajowych (droga krajowa nr 9).

W granicach administracyjnych miasta i gminy Opatów znajdują się zadana ujęte w programie Rzędowym Infrastruktura i Środowisko:

- przebudowa drogi krajowej nr 74 do parametrów drogi ekspresowej – Piotrków Trybunalski – Sulejów - Opatów

10.2.2 Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu wojewódzkim

Zadania o znaczeniu wojewódzkim zostały określone w kilku opracowaniach strategicznych i programujących stworzonych dla obszaru województwa świętokrzyskiego, takich jak: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim 2006 – 2014, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego na lata 2005 – 2013, Program Reelektryfikacji Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007 – 2013 oraz Regionalne Programy Operacyjne Województwa Świętokrzyskiego.
W dokumentach tych znalazły się następujące zadania dotyczące miasta i gminy Opatów:
- rozbudowa gazociągu wysokoprężnego Opatów – Iwaniska (ze względu na etap inwestycji nie jest możliwe pokazanie trasy projektowanego gazociągu);
- rozbudowa i modernizacja sieci elektroenergetycznej w gminie;
- rozbudowa Szpitala Powiatowego w Opatowie;
- modernizacja gazociągu wysokoprężnego przebiegającego przez gminę o przebiegu Sandomierz – Ostrowiec Świętokrzyski,
- powołanie lokalnych zespołów innowacji jako elementu regionalnego systemu innowacji.

10.2.3 Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu powiatowym

Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu powiatowym (Plan rozwoju lokalnego powiatu opatowskiego:
- modernizacja DPS w Zochcinku;
- modernizacja Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Jałowęsach;
- modernizacja ZS ponadgimnazjalnych nr 1 w Opatowie;
- modernizacja Szpitala Powiatowego w Opatowie;
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Opatowie;
- budowa sieci kanalizacji oraz systemu oczyszczalni przydomowych na terenach wiejskich w gminie Opatów.

10.2.4 Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Realizacja inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym stanowi zadanie własne gminy. Zadania te powinny być określone w wieloletnich programach inwestycyjnych gminy i finansowane całkowicie lub w części ze środków budżetu gminy. Inwestycjami celu publicznego o znaczeniu lokalnym są ponadto zadania i cele zapisane w strategicznych dokumentach miasta, jak Strategia Rozwoju Opatowa, Planie Rozwoju Lokalnego Opatowa.

Rodzaje inwestycji celu publicznego określa szczegółowo ustawa o gospodarce nieruchomościami.

Do najważniejszych inwestycji celu publicznego, które będą realizowane w mieści i gminie Opatów należą (zawarte w wieloletnim programie inwestycyjnym):
- budowa drogi gminnej na terenie gminy Opatów;
- budowa budynku socjalnego przy ul. Szerokiej w Opatowie;
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Opatowie z rozbudową sieci kanalizacyjnej.

10.3. Promocja gminy

Zanim inwestor trafi do gminy, władze samorządowe mogą i powinny prowadzić aktywną promocję gminy i akwizycję inwestycji. Na tym bowiem etapie gmina może sama wybierać i decydować, kogo zainteresować swoją ofertą. Istotnym elementem w strategii pozyskiwania inwestycji bezpośrednich jest wybór takiego przedsięwzięcia, które będzie zgodnie ze średnio- i długoterminowymi celami rozwoju gminy.
Dążąc do zapewnienia sobie jak największego zysku (a więc realizacji celów wyznaczonych w strategii rozwoju gminy, utworzenia nowych miejsc pracy, zwiększenia wpływów z podatków i podniesienia prestiżu regionu), władze samorządowe mogą wykorzystywać techniki marketingowe, powszechnie stosowane na rynku dóbr konsumpcyjnych i inwestycyjnych. Wychodząc z założenia, że najważniejszą częścią marketingu nie jest wcale sprzedaż i działania promocyjne, ale „poznanie i zrozumienie klienta tak dobrze, aby produkt lub usługa odpowiadała mu i sama się sprzedawała", pierwszym i najważniejszym zadaniem gminy staje się identyfikacja potrzeb inwestora.
Podejmując decyzję o wejściu na nowy rynek, inwestor musi dokonać starannego wyboru lokalizacji, stwarzającej największe szanse na sukces przedsięwzięcia. Znajomość procedur i kryteriów wyboru, którymi kieruje się inwestor, pomaga w przygotowaniu profesjonalnej oferty.
Na wybór konkretnej lokalizacji wpływa wiele elementów, między innymi natury emocjonalnej. Japońskie firmy chętnie inwestują w małych gminach (zależy im na bliskim kontakcie z lokalnymi władzami). Koncerny amerykańskie natomiast preferują duże miasta (zwalnia je to w pewnym stopniu od odpowiedzialności za otoczenie socjalne inwestycji). Nie są to jednak powody o podstawowym znaczeniu.

O wyborze lokalizacji inwestycji decydują:
- bliskość rynku,
- bliskość bazy surowcowej,
- brak możliwości rozbudowy produkcji w dotychczasowej lokalizacji (na przykład ze względów politycznych, ekologicznych i in.),
- dostępność wykwalifikowanej siły roboczej,
- koszty produkcji,
- koszty osobowe.

Najważniejszymi elementami przyciągającymi obcy kapitał do Polski są: duży rynek nabywców, tania i wykwalifikowana siła robocza, przynależność naszego kraju do zachodniego kręgu kulturowego, przewidywalne ryzyko, infrastruktura sprzyjająca inwestycjom oraz możliwość eksportu do krajów ościennych, z którymi Polska utrzymuje bardzo dobre stosunki.
Należy jednak pamiętać, iż inwestorzy mają do wyboru alternatywne lokalizacje, na przykład w Czechach lub na Ukrainie. Poza tym fakt, iż podaż (liczba gmin zainteresowanych przyciągnięciem inwestycji) zdecydowanie przewyższa popyt (liczba potencjalnych inwestorów) powinien mobilizująco wpływać na oferujące lokalizacje.
W odniesieniu do nowego zamierzenia inwestycyjnego i opracowywanych w związku z nim planów (produkcyjnych, osobowych, logistycznych, finansowych) i harmonogramu realizacji przedsięwzięcia, przedsiębiorca określa wymagania wobec: poszukiwanej nieruchomości, rynku pracy, położenia nieruchomości i gminy, infrastruktury nieruchomości i gminy, sytuacji prawnej i podatkowej oraz możliwości uzyskania wsparcia finansowego (dotacje, ulgi) przy realizacji przedsięwzięcia.

Ważną sprawą stają się elastyczność i współdziałanie władz gminy we wszystkich kwestiach planowania i wydawania zezwoleń.
Nie bez znaczenia są też wymagania, które trudno obiektywnie skalkulować, na przykład: sytuacja mieszkaniowa (możliwość kupna lub wynajęcia domu lub mieszkania), możliwość kształcenia dzieci i doskonalenia zawodowego, oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego.
Przed podjęciem decyzji inwestorzy zestawiają wymienione wyżej wymagania (zwane determinantami) z oferowanymi im warunkami. Im bardziej oferowane warunki odpowiadają „determinantom", tym większa szansa na pozyskanie inwestycji. Przygotowując ofertę, należy zawrzeć w niej te informacje, które ułatwią inwestorowi podjęcie decyzji.

10.4. Polityka lokalizacyjna

Na każdym poziomie planowania rozwoju i na każdym poziomie zarządzania – na obszarze kraju, regionu i gminy występują oczywiste odniesienia do przestrzeni.
Jeszcze tak niedawno rozstrzygnięcia planistyczne nie wywoływały szerszego oddźwięku. Przede wszystkim nie odczuwano, jak mocno, nawet bardzo drobne, wąskie interesy indywidualne uzależnione są od przesądzeń planu.
Plan zagospodarowania przestrzennego może rozwój gminy zahamować, może rozwój utrudniać ale może również rozwój ułatwić. Nieruchomości gruntowe i budynkowe są bardzo często podstawowym składnikiem majątku osób i podmiotów gospodarczych. Nieraz jest to dobra lokata kapitału. Każde zagrożenie stanu posiadania rodzi odruchy obronne. Zagrożeniem mogą być również ustalenia planów miejscowych. Nikt nie może się dziwić, że zagrożony broni się wszelkimi sposobami. Nie wolno się obrażać, nie wolno nie przewidywać takich sytuacji. Szczególnego znaczenia nabiera więc jednoznaczność zapisywanych w planach podziałów przestrzeni.
Korzyści gminy (z tytułu wzrostu wartości gruntu), zobowiązania gminy (z tytułu zmniejszenia wartości gruntu) a przede wszystkim postępowania wywłaszczeniowe muszą być odniesione do konkretnych jednoznacznie wyodrębnionych wycinków przestrzeni.
Plan miejscowy musi więc precyzyjnie rozgraniczać obszary poddane określonym oddziaływaniom prawa.
Uzasadnione, z innych względów, tendencje do konstruowania „planów elastycznych", unikających jednoznacznych sformułowań, nie mogą usprawiedliwiać stosowania „orientacyjnych linii rozgraniczających" wydzielających np. korytarze komunikacyjne. Nie należy wykonywać planów miejscowych w skalach nie pozwalających na prawidłowe wyniesienie podziałów do fizycznej przestrzeni.

11. Określenie obszarów, dla których sporządzenie planów miejscowych jest obowiązkowe lub pożądane

11.1 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające scaleń i podziałów, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o pow. sprzedaży powyżej 2000 m^2 oraz obszary przestrzeni publicznych

W gminie Opatów, zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie przepisów odrębnych wyznacza się następujące obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:
- dla terenu górniczego Wymysłów II, zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 4 lutego 1994r. Prawo Geologiczne i Górnicze (Dz. U. z 1994r. Nr 27, poz. 96 z późn. zm);
- dla Parku kulturowego Opatówki, zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z pózn. zm.);
W/w obszary należy ująć w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.

W celu kształtowania struktur funkcjonalno – przestrzennych na terenie miasta Opatów wyznacza się obszar przestrzeni publicznej, który zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jest obszarem o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości życia i sprzyjania kontaktów społecznych.

Studium dopuszcza lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży pow. 2000m^2. Lokalizację tych obiektów przewiduje się w granicach gminy Opatów, na obszarach zabudowy produkcyjno–składowo-usługowej. Szczegółową lokalizację wielkopowierzchniowych obiektów handlowych określą miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Studium nie wyznacza obszarów wymagających scalenia i podziału.

**2 W związku ze zmianą przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze, obowiązek sporządzenia miejscowego planu, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… nie wynika z zapisów powyższej ustawy.*
Potrzeba sporządzenia dla terenu objętego zmianą studium, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, wynika głównie z obowiązku uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia części gruntu rolnego i leśnego na cele nierolnicze i nieleśne, w celu umożliwienia eksploatacji i przeróbki surowca mineralnego, uzyskanie której jest możliwe w świetle zapisów ustawy z dnia 3 lutego 1995 r o ochronie gruntów rolnych i leśnych, jedynie na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art.7 ust.1).
*W związku z tym teren ten należy zakwalifikować do obszarów dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.*2*

11.2 Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne

Na terenie gminy Opatów obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które pokrywają obszar całego miasta Opatów. Są to:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Opatów – Dworzec przyjęty uchwałą nr XLIII/317/2006 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 12 czerwca 2006 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Opatów rejonie ulic 1-go Maja, H. Sienkiewicza, Partyzantów, Armii Krajowej, J. Słowackiego przyjęty uchwałą nr XXX/209/2012 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 07.11.2012 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Opatów przyjęty uchwałą nr V/18/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 29.01.2015 r.

W związku zamierzeniami inwestycyjnymi gminy, a także z racji wpłynięcia kilku wniosków od właścicieli nieruchomości, gmina podjęła kilka uchwał w sprawie zmiany miejscowych planów oraz sporządzania nowych planów. Są to:

- Uchwała Nr X/86/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do zmiany Nr 1 Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego miasta Opatów w rejonie ulic 1-go Maja, H. Sienkiewicza, Partyzantów, Armii Krajowej, J. Słowackiego.
- Uchwała Nr X/87/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do zmiany Nr 1 Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego miasta Opatów. Uchwała ta została zmieniona Uchwałą nr XV/136/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 30 grudnia 2015 r.
- Uchwała Nr X/89/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „WYMYSŁÓW”. Sporządzenie tego planu ma na celu określenie sposobu zagospodarowania terenów należących do Kopalni Dolomitów S.A. w Sandomierzu zgodnie ze złożonym wnioskiem, w związku z uzyskaniem przez kopalnię decyzji zatwierdzającej dodatek do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich Wymysłów, która poszerza granice złoża i umożliwia rozbudowę zakładu.
- Uchwała Nr XIII/113/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 29 października 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze części sołectw Jałowęsy i Zochocinek.
- Uchwała Nr XIII/114/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 29 października 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze części sołectw Lipowa, Podole, Rosochy, Adamów, Brzezie i Balbinów.
- Uchwała Nr XIII/115/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 29 października 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze części sołectw Podole i Kornacice.
- Uchwała Nr XIII/116/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 29 października 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze części sołectw Lipowa i Kornacice.

Uchwały z dnia 29 października 2015r. mają na celu sporządzenie miejscowych planów dla terenów gdzie planowana jest lokalizacja elektrowni wiatrowych.

W celu zrealizowania części z ww. uchwał, gmina przystąpiła również do sporządzenia zmian obowiązującego Studium. W tym celu podjęto uchwały:

- Uchwałę Nr X/88/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Zmiany nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów. Zmiana ta będzie sporządzona dla części obrębu Kobylany, objętego złożem wapieni dewońskich, na terenie którego znajduje się kopalnia Wymysłów.
- Uchwałę Nr XIII/112/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 29 października 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Zmiany nr 3 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów. Zmiana ta będzie sporządzona dla części obrębów: Podole, Kornacice, Lipowa, Rosochy, Adamów, Brzezie, Balbinów, Jałowęsy i Zochocinek.

Ponadto planuje się objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego całego obszaru gminy Opatów.

12. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych

Obszar miasta i gminy Opatów nie jest stale narażony na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych. Zagrożenie powodziowe zostało określone na podstawie potencjalnych zasięgów zalewowych wyznaczonych na podstawie obserwacji i hipsometrii terenu.
W granicach potencjalnych terenów zagrożenia powodziowego rzeki Opatówki i Koprzywianki znalazły się pojedyncze siedliska zlokalizowane w miejscowościach: Karwów, Opatów, Jałowęsy, Józefów oraz Gojców oraz tereny w okolicach miejscowości Nikisiałka Mała.
Obszary te zostały oznaczone na rysunku „Kierunki i zasady polityki przestrzennej".
Dla obszaru gminy Opatów nie zostało stworzone opracowanie określające potencjalny obszar zalewowy, o którym mowa w ustawie Prawo Wodne.
W celu regulacji stosunków wodnych, w tym zmniejszenia potencjalnego zagrożenia powodziowego, w trakcie realizacji znajduje się zbiornik wodny „Zochcin" na granicy miasta Opatowa i wsi Zochcin. Będzie on gromadził wody rzeki Opatówki oraz cieku Grabówka.

Na obszarze miasta i gminy zidentyfikowano również obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych. Zlokalizowane są one głównie w południowo-wschodniej części gminy, oraz w mieście Opatowie. Obszary osuwiskowe czynne, obszary predysponowane do powstawania osuwisk, oraz obszary zapadlisk lessowych zostały oznaczone na rysunku „Kierunki i zasady polityki przestrzennej".

**2 W granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… znajdują się obszary predysponowane do powstawania osuwisk, określone na podstawie projektu Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO), wykonywanej przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy.*
*Występowanie terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi należy uwzględnić w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej w obrębie terenów zagrożonych.*2*

13. Obszary i obiekty, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny

W obszarze gminy istnieje teren i obszar górniczy Wymysłów II wydobycia złóż kopalin pospolitych – dolomitu ustanowiony na złożu Wymysłów. Studium nie wyznacza w złożu kopaliny filara ochronnego.

**2 Decyzja Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak:OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzająca Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, zawierający ustalenie na dzień 31.12.2013 r. zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych, aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.*
Decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, i ustanowiono obszar i teren górniczy „Wymysłów III".
*W związku z udokumentowaniem nowych zasobów i granic złoża „Wymysłów" oraz planowaną jego docelową eksploatacją nie zachodzi potrzeba wyznaczenia w złożu filara ochronnego.*2*

14. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych

Na obszarze gminy Opatów nie występują obszary poników zagłady i ich stref ochronnych, w tym obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271).

15. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Po zakończeniu eksploatacji złoża wapieni dewońskich Wymysłów należy dokonać rekultywacji obszaru w granicach terenu górniczego o kierunku wskazanym w decyzji starosty. Zakończona również została rekultywacja złoża Karwów.
W trakcie rekultywacji znajduje się teren składowiska odpadów komunalnych zgodnie z opracowanym projektem zakładającym funkcjonowanie wysypiska do 2003 roku. Po 2003 roku problem unieszkodliwiania odpadów z terenu miasta i gminy będzie rozwiązany w ramach porozumienia międzygminnego (9 gmin z powiatów ostrowieckiego i opatowskiego) z lokalizacją kompostowni w miejscowości Janik gm. Kunów.
W obszarze stwierdzonego występowania zapadlisk lessowych na terenie miasta niezbędne jest wykonywanie metodami górniczymi zabezpieczeń budynków przed spękaniami i zawaleniem.
Obszar objęty zmianą nr 1 Studium nie wymaga przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji.

**2 Teren kopalni „Wymysłów", objęty zmianą Nr 2 Studium... po zakończeniu eksploatacji wymaga obowiązkowej rekultywacji terenu, w oparciu o projekt rekultywacji. *2*

16. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych

W granicach gminy Opatów nie wyznacza się terenów zamkniętych w rozumieniu przepisów geodezyjnych i kartograficznych. Nie występują również obszary ograniczonego użytkowania na podstawie przepisów ochrony środowiska.

17. Obszary problemowe

W studium nie wyznacza się obszarów problemowych.

18. Obszary zdegradowane. Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym

Na terenach objętych zmianą Nr 1 Studium nie wyznacza się obszarów zdegradowanych oraz obszarów funkcjonalnych o znaczeniu lokalnym,

**2 Na terenach objętych zmianą Nr 2 Studium… nie wyznacza się obszarów zdegradowanych oraz obszarów funkcjonalnych o znaczeniu lokalnym. *2*

19. Synteza II części studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów

19.1 Cele rozwojowe i zadania polityki przestrzennej gminy

Cele rozwojowe gminy przedstawia się w układzie hierarchicznym w rozwiązywaniu najistotniejszych problemów zrównoważonego rozwoju gminy. Założona hierarchia celów wynika z ich wzajemnych uwarunkowań polegających na tym, że realizacja celu pierwszego wymusza działania na rzecz realizacji celu drugiego.
Cel I
Opatów – ważnym ośrodkiem obsługi administracyjno – usługowej i kulturalnej w regionie.
Cel II
Opatów – ważnym ośrodkiem rozwoju przedsiębiorczości gospodarczej w subregionie.
Cel III
Gmina Opatów – atrakcyjnym miejscem zamieszkania i wypoczynku (agroturystyka), wykorzystującym walory przyrodnicze.
Cel IV
Gmina Opatów – region efektywnego rozwoju rolnictwa opartego na rozwijającej się oświacie rolniczej, korzystnych warunkach przyrodniczych i tradycjach rodzinnych.

Zadania umożliwiające osiągnięcie wyznaczonych celów strategicznych.

- Aktywizacja gospodarcza gminy
- Podnoszenie standardu życia mieszkańców
- Tworzenie stref aktywnego i spokojnego wypoczynku

Kierunki zagospodarowania przestrzennego przyjęte w studium są rezultatem zarówno uwarunkowań wewnętrznych, jak również w pewnym stopniu zadań zawartych w innych dokumentach strategicznych, programujących i określających rozwój gminy nie tylko

w aspekcie lokalnym ale i w aspekcie powiązań z obszarem powiatu, województwa oraz kraju. Wśród tych dokumentów najistotniejsze znaczenie mają:

- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego;
- Plan Zagospodarowania Województwa Świętokrzyskiego;
- Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Opatów oraz Plan Rozwoju Lokalnego gminy Opatów.

19.2. Kierunki rozwoju i przekształceń struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy oraz przeznaczenia terenów

Podstawowe ustalenia polityki przestrzennej w odniesieniu do gminy Opatów dotyczą zapewnienia warunków rozwoju zrównoważonego tj. takiej organizacji przestrzennej, która eliminowałaby ilość konfliktów między: ochroną środowiska, rozwojem gospodarczym i działaniami na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców (w tym rozwoju mieszkalnictwa). Aspekty polityki przestrzennej dotyczą zagospodarowania obszaru wynikające z ograniczeń szczegółowo ustalonych w przepisach szczególnych i normatywnych, względnie proponowane do przyjęcia w ramach ustaleń planów miejscowych jako prawa lokalnego z uwagi na powszechną konieczność zabezpieczenia powszechnie uznanych wartości. Dotyczy to szczególnie zapewnienia warunków ochrony środowiska i ochrony dóbr kultury.

W oparciu o ogólne założenia kształtowania miasta i gminy Opatów wyróżniono następujące obszary przekształceń struktury przestrzennej oraz zmian w przeznaczeniu terenów:

- a) Zabudowa mieszkaniowa z usługami – obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych;
- b) Obszary zabudowy produkcyjno – składowo - usługowej
- c) Obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej;
- d) Obszary zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej;
- e) Obszary rozwoju funkcji rekreacyjnej;
- f) Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- g) Teren eksploatacji złoża;

19.3. Polityka w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego

Przy formułowaniu generalnych ustaleń dotyczących ochrony środowiska na obszarze miasta i gminy Opatów kierowano się zasadą zrównoważonego rozwoju – rozwoju gospodarczego z uwzględnieniem czynników środowiskowych.
Określono kierunki takiego przebiegu nieuchronnego i pożądanego rozwoju gospodarczego, który nie naruszałby w sposób istotny i nieodwracalny środowiska życia człowieka, nie doprowadzałby do degradacji biosfery i który godziłby prawa przyrody, ekonomii i kultury.

19.3.1. Ochrony wód powierzchniowych

Celem zapewnienia warunków ochrony wód powierzchniowych jako podstawowy wymóg określa się realizację sieci kanalizacyjnej obejmującej wszystkie jednostki osadnicze na terenie gminy, uzupełnienie kanalizacji na terenie miasta oraz zorganizowanie systemu odbioru i oczyszczania ścieków.

19.3.2. Ochrona wód podziemnych

Południowa część gminy zasobna jest w wody podziemne, znajdujące się w zasięgu GZWP Włostów Nr 421, którego zasoby są eksploatowane dla potrzeb gminy Opatów i Lipnik na dwóch ujęciach Leszczków i Kobylany. Ujmowane wody wymagają uzdatniania.
Celem zapewnienia warunków ochrony wód wgłębnych ograniczenia dotyczą:

- kontynuacji wzmożonej ochrony sanitarnej w obrębie stref ochrony bezpośredniej ujęć wody pitnej, 8 – 10 m dla poszczególnych studni,
- w związku z określeniem zasięgu oddziaływania eksploatowanych ujęć (zasięg leja depresyjnego ujęcia Kobylany wynosi r = 336 m, ujęcia Leszczków 1200 – 1500 m) i brakiem punktowych źródeł zanieczyszczeń ograniczenia w obrębie lejów depresyjnych dotyczą rolnictwa w zakresie nadmiernego stosowania nawozów i rolniczego wykorzystania gnojowicy,
- strefy ochrony pośredniej ujęć nie zostały ustanowione.

Ponadto stosowanie wyżej wymienionych ograniczeń, jak również ograniczenie lokalizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w szczególności na zasoby wód podziemnych (GZWP).

19.3.3. Ochrona powietrza atmosferycznego

W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego celem jest zachowanie norm czystości określonych stosownymi przepisami prawa.

19.3.4. Ochrona zasobów surowcowych

Teren i obszar górniczy Wymysłów II podlegają ochronie prawnej z mocy przepisu szczególnego - Prawo geologiczne i górnicze. Analogicznie, należy chronić przed zainwestowaniem tereny zasobów surowcowych z uwagi na możliwość ich perspektywicznego wykorzystania. W granicach miasta i gminy Opatów eksploatację kopalin można prowadzić jedynie na złożu Wymysłów, w granicach określonych obowiązującą koncesją. Dla terenu obowiązują zasady zagospodarowania określone w pkt. 2.1 części „Cele i kierunki rozwoju”.

19.3.5. Ochrona powierzchni ziemi, rekultywacje

W zakresie zabiegów chroniących użytki rolne przed skutkami procesów erozyjnych (pogłębianie wąwozów, powstawanie osuwisk) występujących w zasadzie na terenie całej gminy należy stosować:

- transformację gruntów ornych na zboczach o dużych spadkach z przeznaczeniem na sady, uprawy krzewów owocowych lub trwałe użytki zielone,
- ochronę i uzupełnienie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- prawidłową dla tego typu terenów agrotechnikę,
- zalesianie gleb zdegradowanych w wyniku erozji.

19.3.6. Ochrona gruntów rolnych i leśnych

Grunty rolne stanowiące użytki rolne klas bonitacyjnych I - III zwartych kompleksów – najbardziej urodzajne gleby w gminie	Wskazane użytkowanie rolnicze. Zmiana użytkowania powinna ograniczać się do minimum i jedynie w uzasadnionych przypadkach. Wymagana jest zgoda ministra właściwego do spraw rozwoju wsi stosownie do przepisów Ustawy z 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. 2004r. Nr 121, poz. 1266 z późni. zm.) na zmianę przeznaczenia obszaru o zwartej powierzchni powyżej 0,5 ha.
Trwałe użytki zielone wykształcone na glebach pochodzenia organicznego	Tereny wymagają na ogół okresowej regulacji stosunków wodnych. Należy unikać melioracji polegających tylko na odwadnianiu. Wskazane użytkowanie rolnicze. Zmiana użytkowania dopuszczalna jedynie w uzasadnionych przypadkach.
Grunty leśne	Należy ograniczać przeznaczenie na cele nieleśne, ograniczać szkodliwą działalność powstającą w skutek działalności nieleśnej oraz poprawiać wartość użytkową i zapobiegać obniżaniu produkcyjności. Zmiana użytkowania wymaga zgody, stosownie do przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ministra właściwego do spraw środowiska w przypadku gruntów leśnych Skarbu Państwa, a w przypadku pozostałych gruntów leśnych marszałka województwa.

19.3.7. Obszary i obiekty przyrody prawnie chronionej

Do obiektów podlegających prawnej ochronie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków należy 13 pomników przyrody. Podlegają one ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. Ponadto należy rozważyć możliwość objęcia ochroną konserwatorską w formie pomników przyrody żywej pojedynczych okazów starodrzewu znajdujących się obrębie pozostałości dawnych parków podworskich w: Oficjałowie, Lipowej, Zochcinku i Podolu lub poprzez wpis do rejestru zabytków całości zabytkowych zespołów parkowych.
Na terenie gminy we wsi Karwów znajduje się stanowisko dokumentacyjne. Utworzone zostało dla zespołu utworów geologicznych: odsłonięcie łupków kambryjskich o długości 15 m w skarpie, odsłonięcie trzeciorzędowe detrytycznych wapieni wraz z powierzchnią zawartą w promieniu 2,5m od odsłonięcia oraz stożek martwicowy. Podlega ono ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody.

Ponadto w południowej części gminy występuje projektowany obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów". Do ww. formy ochrony przyrody stosuje się zakazy, określone w ustawie o ochronie przyrody.

19.3.8 System powiązań ekologicznych – tereny otwarte

Na terenie gminy tworzą go dolina Opatówki wraz z dolinami głównych jej dopływów i występujących w ich obrębie ekosystemów łąkowych, oraz nieliczne ekosystemy leśne.
Obszary te winny być chronione przed zainwestowaniem, posiadają predyspozycje do pełnienia funkcji biotycznej – systemu terenów otwartych w gminie dla zapewnienia pożądanego przewietrzania, migracji gatunków, zachowania enklaw roślinności i ostoi zwierząt.

19.3.9 Ochrona klimatu akustycznego

W zakresie ograniczenia uciążliwości związanej z hałasem komunikacyjnym za niezbędne określa się:
- odciążenie centrum Opatowa od ruchu tranzytowego poprzez realizację obejść drogowych,
- nasadzenie zieleni izolacyjnej niskiej i wysokiej,
- poprawę nawierzchni dróg od jakości której zależy poziom emisji hałasu.

19.4. Polityka w zakresie ochrony środowiska kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

19.4.1. Obiekty wpisane do rejestru obiektów zabytkowych województwa świętokrzyskiego

Do rejestru obiektów zabytkowych województwa świętokrzyskiego wpisanych jest 26 obiektów charakteryzujących się wysokimi walorami architektonicznymi i historycznymi. W odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga uzyskania zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków w przypadku:
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywania robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenia badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenia badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenia badań archeologicznych;
- przemieszczania zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałego przeniesienia zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywania podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiany przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z wyłączeniem znaków informujących o tym, że zabytek podlega ochronie po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

19.4.2. Gminna ewidencja zabytków

Miasto i gmina opatów nie posiadają gminnej ewidencji zabytków. Poza obiektami wykazanymi w rejestrze zabytków nie zidentyfikowano innych obiektów pretendowanych do prawnej ochrony na podstawie przepisów o zabytkach i opiece nad zabytkami. Potencjalne obiekty odznaczały się znacznym rozproszeniem – nie tworzą układów przestrzennych, oraz złym stanem technicznym i niskim stopniem zachowania w stosunku do stanu pierwotnego.

19.4.3. Stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 172 stanowiska archeologiczne, określonych na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP).

Ograniczenia i wskazania w obrębie stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych:

- uzgadnianie i opiniowanie robót inżynierskich i budowlanych podejmowanych w obrębie granic strefy ochrony stanowiska archeologicznego przez służbę konserwatorską,
- w przypadku realizacji inwestycji na terenie objętym granicami strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego istnieje obowiązek przeprowadzenia badań ratunkowych poprzedzających proces inwestycyjny,
- rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służby ochrony zabytków.

19.4.4. Strefy ochrony konserwatorskiej

Wojewódzki Konserwator Zabytków w Tarnobrzegu określił zasięg strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej decyzją z dnia 8 maja 1985 r. (nr rej. 150/A). Ochroną objęty został układ urbanistyczno – historyczny miasta. Strefę ochrony konserwatorskiej wyznaczono również w miejscowości Nikisiałka Mała, decyzją z dnia 29 lutego 1984r. (nr rej. 282/A). Obejmuje obszar parku dworskiego wraz z dworem. Ponadto, w celu ochrony kulturowej Studium wskazuje granice strefy ochrony krajobrazu i powiązań widokowych. Strefa obejmuje obszar strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej oraz obszary przyległe stanowiące tło krajobrazowe dla bezpośredniego otoczenia zespołu miejskiego, historycznego.

Szczegółowe zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków, stanowisk archeologicznych oraz stref konserwatorskich, zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony zabytków oraz opieki nad zabytkami, zostaną określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na podstawie warunków konserwatorskich określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, Delegatura w Sandomierzu.

19.4.5 Inne projektowane formy ochrony dóbr kultury

Na terenie miasta i gminy Opatów projektowane są następujące formy ochrony dóbr kultury:

- Park kulturowy Opatówki,
- Zespoły: Kolegiaty św. Marcina i klasztoru bernardynów w Opatowie.

Planowane jest również oznaczenie Szlaku „cysterskiego”.

19.5 Polityka i kierunki zagospodarowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Produkcja rolna na terenie gminy Opatów odbywa się na bardzo dobrych glebach, gmina położona jest w obszarze intensywnego rozwoju rolnictwa i sadownictwa. Średni wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla Opatowa wynosi 98,2 pkt, dla Polski 66,9 pkt.

Naturalne walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy pogarsza niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych. Cechuje się ona dużym rozdrobnieniem. Pomimo, że średnia powierzchnia gospodarstwa zbliżona jest do średniej w kraju, udział gospodarstw małych do 5 ha jest duży i wynosi ponad 60% ogólnej liczby gospodarstw. Na

ogólną liczbę zatrudnionych – 3000 osób w rolnictwie zatrudnionych jest ok. 41% ogółu zatrudnionych. W grupie tej znajdują się „dwuzawodowcy".

Podstawowym celem polityki przestrzennej dotyczącej rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Opatów w oparciu o przedstawione uwarunkowania jest:

- Stworzenie strukturalnych i przestrzennych warunków do utrzymania i umacniania rodzinnych gospodarstw rolnych.
- Zmiany struktury użytkowania ziemi rolniczej w kierunku wzrostu liczby gospodarstw większych obszarowo kosztem gospodarstw mniejszych, mało efektywnych.
- Powiększania liczby wyspecjalizowanych i towarowych gospodarstw w celu wzrostu opłacalności produkcji rolnej.
- Ukierunkowanie produkcji rolnej na gospodarkę rynkową w dostosowaniu do obecnie istniejących zapotrzebowań, uwzględniając programowe wejście polskiego rolnictwa do Unii Europejskiej.
- Zorganizowanie giełdy rolno – spożywczej w Opatowie, która spełniać będzie funkcję w zakresie przechowywania produktów rolnych, standaryzacji i kompletowania dostaw, promowania produktów rolno – spożywczych oraz informacji o rynku.
- Popieranie rozwoju różnych form spółdzielczości na wsi nastawionych na zaopatrzenie i sprzedaż towarów i usług poprzez efektywne gospodarowanie środkami produkcji, produktami i zasobami pieniężnymi.
- Przystosowanie produkcji rolnej do wymogów rynku hurtowego poprzez koncentrację produkcji w wybranych kierunkach np.: zboża, buraki cukrowe, warzywa o określonych parametrach poprzez stosowanie jednorodnych i wspólnych odmian roślin, ras zwierząt,
- W oparciu o warunki naturalne kształtowanie produkcji będzie przebiegać w następujących kierunkach:
  - w produkcji roślinnej:
    - uprawa zbóż, okopowych, roślin przemysłowych,
    - rozwój produkcji sadowniczej i warzyw,
  - w produkcji zwierzęcej:
    - hodowla krów, a szczególnie krów mlecznych,
    - chów trzody chlewnej,
- Ograniczenie zainwestowania na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Kierunki zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej będą opierały się przede wszystkim na intensywnej gospodarce rolnej, rozwoju agroturystyki jako alternatywnej formy prowadzenia rolniczej działalności gospodarczej oraz na specjalizacji gospodarstw rolnych i rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Ze względu na wysoką przydatność rolniczą gruntów w gminie, w studium nie wyznacza się jednoznacznie obszarów wskazanych do zalesienia. W przypadku gmin o intensywnej produkcji rolnej i dużym udziale gruntów najwyższych klas bonitacyjnych wprowadzanie zalesień na szeroką skalę jest nie wskazane. Krajowy Program Zwiększania Lesistości dopuszcza w takiej sytuacji wprowadzenie zadrzewień śródpolnych jako substytutu lasu.
W oparciu o uwarunkowania występujące w gminie i Program Zwiększania Lesistości wyznacza się następujące obszary do zalesień i zadrzewień:

- grunty orne najwyższych klas – wprowadzenie zadrzewień śródpolnych,
- użytki rolne najniższych klas bonitacyjnych – wprowadzenie zalesień,
- tereny wzdłuż rzek i głównych cieków wodnych – wprowadzenie zalesień,
- tereny o niekorzystnej rzeźbie terenu dla produkcji rolnej – wprowadzenie zalesień.

Wskazane jest wprowadzenie zalesień w celu ograniczenia lub zahamowania procesów erozji gleb oraz poprawy stosunków wodnych, głównie na obszarach wododziałowych.

19.6. Polityka rozwoju społeczno – gospodarczego

19.6.1 Prognoza rozwoju demograficznego

Prognoza ma charakter szacunkowy i powstała na następujących założeniach prognostycznych:

- porównanie i zaktualizowanie prognozy przedstawionej dla miasta i gminy Opatów w studium zagospodarowania przestrzennego województwa tarnobrzeskiego (z dawnego układu województw) w oparciu o aktualne dane o stosunkach demograficznych dla miasta i gminy,
- uwzględnienie specyficznych cech stosunków ludnościowych określonych przez GUS dla kraju, dotyczących ogólnie miast, oraz terenów wiejskich, a przede wszystkim:
- obniżenie się wskaźnika przyrostu naturalnego, zbliżony do średniego w województwie,
- zauważalny, choć niewielki spadek wskaźnika dzietności kobiet,
- wyraźne zahamowanie tendencji odpływu ludności wiejskiej do miast,
- ożywienie ruchu migracyjnego przewidywane po 2010 roku,
- wzrost długości życia dla województwa tarnobrzeskiego (dane z poprzednich układów administracyjnych – aktualnych jeszcze brak), przewidywana średnia w 2020 roku – 72,9 lat dla mężczyzn i 79,5 lat dla kobiet, narastający proces starzenia się ludności, wzrost liczebności grupy w wieku poprodukcyjnym

Tabela nr 3. Miasto i Gmina Opatów. Prognoza demograficzna. Struktura ludności wg płci i wieku mieszkańców 2005 – 2020 r.

Wyszczególnienie			2005		2010		2015		2020	
			ilość osób [tys.]	%	ilość osób [tys.]	%	ilość osób [tys.]	%	ilość osób [tys.]	%
Ogólna liczba ludności	Ogółem w gminie	O	13,3	100	13,3	100	13,4	100	13,4	100
		M	6,4	48,3	6,4	48,5	6,4	48,7	6,4	48,9
		K	6,9	51,7	6,9	51,5	7,0	51,3	7,0	51,1
	w tym miasto	O	7,3	54,8	7,4	55,6	7,5	55,9	7,6	56,7
		M	3,45	54,0	3,47	54,3	3,50	54,8	3,52	55,0
		K	3,85	55,5	3,93	56,0	4,00	56,5	4,08	57,0
ludność w wieku przed-produkcyjnym do 18 lat	Ogółem w gminie	O	3,20	24,0	3,15	23,5	3,15	23,0	3,20	22,5
		M	1,6	25,5	1,55	24,8	1,50	23,4	1,50	23,4
		K	1,6	23,0	1,60	23,1	1,65	23,5	1,70	24,0
	w tym miasto	O	1,7	23,0	1,7	23,0	1,65	22,5	1,70	22,5
		M	0,9	26,0	0,9	26,0	0,85	26,1	0,85	26,1
		K	0,8	21,5	0,8	21,5	0,8	21,4	0,85	21,4
ludność w wieku produkcyjnym 18-60 K 18-65 M	Ogółem w gminie	O	7,85	59,0	7,9	59,5	8,0	60,0	8,1	61,0
		M	4,0	62,3	4,0	63,6	4,03	64,5	4,0	64,5
		K	3,85	55,3	3,9	55,2	3,97	54,9	4,10	54,4
	w tym miasto	O	4,6	63,0	4,7	63,5	4,80	64,0	4,85	64,5
		M	2,25	65,4	2,26	65,1	2,31	64,9	2,31	64,9
		K	2,35	60,9	2,44	60,9	2,49	61,1	2,54	61,1
ludność w wieku poprodukcyjnym K>60; M>65	Ogółem w gminie	O	2,25	17,0	2,25	17,0	2,25	17,0	2,10	16,5
		M	0,8	12,2	0,85	12,2	0,87	12,1	0,90	12,1
		K	1,45	21,7	1,40	21,7	1,38	21,6	1,20	21,6
	w tym miasto	O	1,00	14,0	1,00	13,5	1,05	13,5	1,05	13,0
		M	0,3	8,9	0,31	8,9	0,34	9,0	0,36	9,0
		K	0,7	17,6	0,69	17,6	0,71	17,5	0,69	17,5
Wskaźnik obciążenia demograficznego		Ogółem dla gminy	69,5		68,4		67,5		66,0	
		Dla miasta	58,7		57,5		56,3		56,7	

19.6.2. Prognoza zmian jakości życia mieszkańców

a) System obsługi ludności gminy

Zakłada się trzystopniowy poziom obsługi mieszkańców gminy:

I – poziom elementarny

- miejscowości: Adamów, Balbinów, Czerników Karski, Czerników Opatowski, Gojców, Jagnin, Jurkowice, Karwów, Kobylanki, Kochów, Kornacice, Lipowa, Nikisiałka Duża, Nikisiałka Mała, Oficjałów, Okalina Kolonia, Okalina Wieś, Podole, Rosochy, Tomaszów, Tudorów, Wąworków, Zochcinek.
- wyposażenie w usługi: sklep spożywczo – przemysłowy, kiosk, ewentualnie usługi rzemiosła bytowego, sala zebrań.

II – poziom podstawowy

- miejscowości: Kobylany, Strzyżowice, Brzezie, Jałowęsy, Marcinkowice.
- wyposażenie w usługi: oprócz urządzeń poziomu I występować może szkoła podstawowa, gimnazjum, klub, świetlica, ewentualnie biblioteka, mała gastronomia, boisko, usługi rzemiosła, drobnej wytwórczości.

III – poziom ponadlokalny

- miejscowości: Opatów – siedziba władz samorządowych gminnych i powiatowych z odpowiednim do pełnienia funkcji wyposażeniem w usługi w zakresie: administracji samorządowej i państwowej, gospodarczej, obsługi zdrowia, oświaty, handlu, gastronomii, działalności gospodarczej, sportu, turystyki, kultury, przedsiębiorstw komunalnych, przemysłu.

b) Standardy obsługi ludności

Rozwój infrastruktury społecznej pozostawać będzie w prostej zależności od:

- przyrostu liczby użytkowników urządzeń obsługi,
- konieczności poprawy dostępności do usług,
- wymogów w zakresie poprawy standardów obsługi ludności.

Hipotetycznie zakłada się standardy obsługi ludności w zakresie:

- Oświaty i wychowania
- Wychowania przedszkolnego
- Szkół podstawowych i gimnazjów
- Szkolnictwa średniego
- Szkolnictwo wyższego
- Ochrony zdrowia i opieki społecznej
- Kultury
- Sportu i turystyki
- Handlu, gastronomii, rzemiosła

19.6.3. Prognoza rynku pracy

Kierunki rozwoju rynku pracy w gminie winny zakładać:

- korzystne uwarunkowania wynikające z funkcji miasta jako ośrodka ponadlokalnego, dobrze rokujące na rozwój rynku pracy,
- dążenie do wielokierunkowości tego rynku, a więc nie tylko sekcji działalności produkcyjnej – szczególnie popierać należy tworzenie (nawet pojedynczych) miejsc pracy w usługach turystyki, rzemiosła i drobnej wytwórczości służących obsłudze rolnictwa i ludności rolniczej,
- do 2020 r. proporcje zatrudnienia w gospodarce narodowej nie ulegną większym przekształceniom – przeważać będzie zatrudnienie w działalności produkcyjnej i rolnictwie indywidualnym, ochronie zdrowia, edukacji, handlu i naprawach.

Rynek pracy miasta i gminy charakteryzować się będzie:

- relatywnie młodymi zasobami pracy – znaczna ilość absolwentów miejscowych szkół średnich,
- dobrze przygotowana kadra zawodowa, zwłaszcza na poziomie wykształcenia średniego – efekt działalności miejscowych szkół średnich,

– znacznym zapotrzebowaniem na kadrę z wyższym wykształceniem (zwłaszcza do sekcji: ochrona zdrowia, ubezpieczenia, bankowość, edukacja, administracja) – co wiązać należy z napływem ludzi z zewnątrz.

19.6.4 Hipoteza warunków mieszkaniowych

Kształtowanie się przyrostu zasobów mieszkaniowych w okresie do 2020 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 4. Miasto i gmina Opatów. Przyrost zasobów mieszkaniowych.

	Rok	Mieszkania	Izby	Pow. użytkowa mieszkań w tys. m^2	Przeciętnie		
					Pow. użytkowa mieszk. na 1 osobę	Liczba osób na	
						1 mieszanie	1 izbę
Jednostka	2005	1800	5200	108,0	18,0	3,30	1,15
	2010	1850	5350	109,0	18,5	3,20	1,10
	2015	1900	5600	112,0	19,0	3,10	1,05
	2020	1930	5800	116,0	20,0	3,00	1,00
	2005	2500	7350	135,0	18,5	2,90	1,00
	2010	2550	7400	140,0	19,0	2,90	1,00
	2015	2580	7500	146,0	19,5	2,90	1,00
	2020	2620	7600	152,0	20,0	2,90	1,00

Realizacja budownictwa rozkładać się winna na trzy grupy inwestorów:
Budownictwo indywidualne. Około 80% hipotetycznego przyrostu mieszkań tj. ok. 320 mieszkań, realizowanych środkami własnymi mieszkańców, budownictwo o niskiej intensywności (jednorodzinne, zagrodowe) w większości na terenach wiejskich).
Budownictwo spółdzielcze, zakładowe. Około 15% hipotetycznego przyrostu mieszkań tj. ok. 60 mieszkań, realizacją tego budownictwa przewiduje się na terenie miasta, w formie budownictwa wielorodzinnego, gdzie są właściwie zabezpieczone tereny dla tego rodzaju budownictwa. Realizację budownictwa za pośrednictwem spółdzielni mieszkaniowej.
Budownictwo komunalne (socjalne). Około 5% tj. ok. 20 mieszkań hipotetycznego przyrostu mieszkań winna być przeznaczona na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych dla najuboższej ludności, ze środków samorządowych. Zapotrzebowanie na te mieszkania nie będzie maleć – sytuacja gospodarcza wskazuje na pogłębianie się ubóstwa. Gmina jest co prawda właścicielem znacznej liczby mieszkań komunalnych, ale są one zasiedlone. Realizacja tego budownictwa może odbywać się w formie adaptacji istniejących budynków na cele mieszkaniowe.

19.7. Polityka rozwoju systemu transportowego

Opatów, zgodnie z Kompleksowym Programem Rozwoju Sieci Dróg Województwa Świętokrzyskiego leży na osi korytarza transportowego o znaczeniu krajowym relacji Łódź – Kielce – Rzeszów. Korytarz ten oparty jest na drodze krajowej nr 74 (DK74) Sulejów— Kielce — Kraśnik (Lublin), przewidziany docelowo do przebudowy na parametry drogi ekspresowej Łódź – Rzeszów przez m.in. Opatów. Przyszła droga S74 zmieni swój przebieg w porównaniu z obecnym. Będzie ona stanowiła ciąg dróg krajowych:
- nr 74 (na odcinku Sulejów – Opatów),
- nr 9 (na odcinku Opatów – Lipnik) oraz,

- nr 77 (Lipnik – Sandomierz – Rzeszów).

Z Opatowa w kierunku Lublina swój przebieg zachowa dotychczasowa droga DK74. W związku z tym, na potrzeby studium przyjęto następujące nazewnictwo docelowych dróg krajowych: DK74 (S74) – jako ciąg dróg relacji Sulejów – Opatów – Sandomierz – Rzeszów, oraz DK74 – jako droga relacji Opatów – Lublin.

Ten sam program określa Opatów jako regionalny węzeł komunikacyjny i uznaje przejście drogowe przez miasto (ul. Kilińskiego, droga krajowa nr 9 /DK9/ i DK74) za jedno z „gardeł" nadrzędnego układu komunikacyjnego województwa.

19.7.1. Weryfikacja istniejącej sieci drogowej

W związku z planowanymi inwestycjami drogowymi obejmującymi przede wszystkim miasto Opatów, ale i część obszaru gminy, staje się konieczna weryfikacja układu dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

19.7.2. Modernizacja i przebudowa dróg krajowych

Przez gminę Opatów przebiegają dwie drogi krajowe: DK 74 i DK 9. Zgodnie z przyjętymi przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad planem rozwoju sieci drogowej są one przewidziane do modernizacji i przebudowy. DK 74 zostanie zmodernizowana do parametrów klasy technicznej S. Przyszła droga S 74 będzie łączyła województwo z centralnym węzłem dróg szybkiego ruchu w rejonie Łodzi oraz z Rzeszowem i dalej z obszarami Europy wschodniej i południowo-wschodniej. W ramach przebudowy tej trasy zostanie ponadto wybudowana południowa obwodnica miasta Opatowa. Na terenie gminy planowane są cztery węzły drogowe: węzeł Zochcinek łączący miast Opatów z drogą krajową DK 9, węzeł Tomaszów łączący projektowaną drogę DK 9 z gminą i miastem Opatów, węzeł Marcinkowice łączący projektowaną drogę ekspresową S 74 z drogą krajową DK 9 i węzeł Okalina łączący drogę ekspresową S 74 z projektowaną drogą krajową DK 74 (węzeł Okalina, gmina Opatów – Lublin) w parametrach GP.

Droga krajowa DK 9 projektowana jest w parametrach technicznych klasy GP. Głównym zadaniem modernizacyjnym będzie budowa zachodniej obwodnicy Opatowa. Droga ekspresowa S74 na odcinku Kielce – Opatów (do węzła Marcinkowice) i dalej na odcinku z Opatowa (węzeł Okalina) – granica gminy (kierunek Rzeszów) przebiega w nowym wariancie. Droga ta wychodzi z gminy Opatów do gminy Wojciechowice.

W następstwie modernizacji układu komunikacyjnego w ciągach dróg krajowych nastąpi zmiana dotychczasowej numeracji wraz z ich kierunkami docelowymi. Drogi krajowe w granicach administracyjnych miasta staną się drogami miejskimi w dotychczasowych parametrach technicznych.

Miasto Opatów połączone zostanie z nadrzędnym układem komunikacyjnym za pomocą czterech węzłów.

Zarówno projektowana droga S 74, DK 9 oraz DK 74 spełniając warunki zawarte w przepisach dotyczących parametrów technicznych, którym powinny odpowiadać drogi publiczne, będą dodatkowo obsługiwane przez drogi serwisowe. Drogi te, będą prowadziły ruch lokalny, i skomunikowane będą z drogami klas wyższych poprzez skrzyżowania oraz węzły.

Do czasu realizacji drogi krajowej DK 74 relacji Opatów – Ożarów – Lublin w nowym przebiegu droga zachowuje swój dotychczasowy przebieg w granicach administracyjnych miasta – podłączenie do węzła w Tomaszowie.

Prognoza ruchu dla dróg krajowych opracowana została dla horyzontów czasowych 2005, 2010, 2015, 2020 na bazie wyników generalnego pomiaru z 2000 r. dla istniejącej sieci dróg

krajowych i przy założeniu, że do roku 2020 nie zajdą żadne zmiany oraz nie wystąpią inne czynniki mogące mieć wpływ na zmianę zachowań komunikacyjnych.

Tabela Nr 5. Prognoza ruchu na sieci dróg krajowych do roku 2020.

Nr drogi	Nazwa odcinka	Średniodobowy ruch w roku			
		2005	2010	2015	2020
DK9	Opatów (przejście)	12 970	15 502	18 033	20 600
DK9	Opatów – Lipnik	9 705	11 599	13 493	15 400
DK74	Łagów – Opatów	5 506	6 581	7 665	8 700

19.7.3 Kierunkowy układ komunikacyjny miasta i gminy

W kategoriach administracyjnych układ komunikacji drogowej w obszarze gminy Opatów tworzą drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.
W studium przyjęto funkcjonalny podział układu drogowego na nadrzędny, podstawowy i uzupełniający, a także układ wewnętrzny, związany z obsługą ruchu rolniczego.

- Docelowy układ nadrzędny:
  - droga krajowa S74 w parametrach drogi ekspresowej S, wraz z południowym obejściem drogowym miasta Opatowa;
  - droga krajowa DK9 w parametrach drogi GP, wraz z zachodnim obejściem drogowym miasta Opatowa;
  - Droga wojewódzka DW 757 w parametrach drogi G, relacji Opatów (w tym: ul. Leszka Czarnego, ul. Szkolna) – Staszów – Stopnica
  - Istniejąca DK 74 w parametrach drogi GP relacji Opatów – Ożarów – Lublin;

- Docelowy układ podstawowy:
  - ulice miejskie w Opatowie,w parametrach drogi Z (obecne drogi krajowe);
  - ulice miejskie w Opatowie, w parametrach drogi Z: ul. Ćmielowska, ul. Graniczna, ul. Kopernika, ul. Lipowska, ul. Mickiewicza, ul. Partyzantów, ul. Sempołowskiej, ul. Słowackiego, ul. Szeroka, ul. Świętokrzyska;
  - droga powiatowa nr 0701T w parametrach drogi G relacji Opatów – Porudzie – Niemienice – Szczegło;
  - droga powiatowa nr 0729T w parametrach drogi Z relacji Opatów – Wąworków – Karwów.

- Docelowy układ uzupełniający:
  - pozostałe drogi powiatowe w gminie, w parametrach drogi L: nr 0699T: Opatów – Kornacice do DK9; nr 0705T: Opatów – Jałowęsy – Niemienice; nr 0721T: Kobylany – Wymysłów; nr 0723T; Opatów – Strzyżowice – Wymysłów; nr 0724T: Kochówek – Gojców; nr 0726T: Opatów – Podole – Małoszyce – Grocholice; nr 0727T Opatów – Przeuszyn – Ćmielów; nr 0730T Kolonia Okalina – Malice – Pielaszów; nr 0733T: Balbinów – Nikisiałka – Lipnik; nr 0734T Wojciechowice – Gierczyce – Nikisiałka; nr 0770T: Kobylany – Modliborzyce; nr 0772T Wszechświęte – Bogusławie; nr 0775T: Oziembłów – Modliborzyce;
  - drogi gminne w parametrach drogi L i D.

- Docelowy układ wewnętrzny:
  - Drogi transportu rolniczego;
  - Pozostałe drogi dojazdowe.

19.7.4 Modernizacja sieci dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych

Zakłada się ukierunkowanie działań ze szczególnym wskazaniem na racjonalne wykorzystanie istniejącego zainwestowania lokalnego układu komunikacyjnego zgodnie z kierunkiem planowanych przemian poprzez ukierunkowanie planów modernizacji i restrukturyzacji ciągów, których znaczenie w układzie podstawowym miasta i gminy będzie wzrastać w zależności od przyjętych priorytetów rozwoju gospodarczego obszarów. Dobór parametrów technicznych modernizowanych dróg winien spełniać warunek równomiernego obciążenia sieci w zależności od przypisanym drogom (i ulicom) funkcji. Przy okazji każdej modernizacji należy uwzględniać wykonanie urządzeń dla ruchu osób niepełnosprawnych.

19.7.5. Poprawa stanu istniejących nawierzchni dróg

Jakość nawierzchni drogowych jest ogólnie niezadowalająca, z szybko postępującą w czasie jej dalszą degradacją. Na degradację stanu istniejącego duży wpływ ma niekompleksowe wykonanie robót drogowych. Niejednokrotnie wykonanie drobnych, niekosztownych zabiegów utrzymaniowych takich jak zapewnienie drożności odwodnienia czy szczelności nawierzchni może przedłużyć żywotność dróg i obiektów mostowych. Utrzymanie wszystkich dróg na tym samym poziomie nie jest wskazane ze względów ekonomicznych. Określenie parametrów modernizacyjnych i poziomu utrzymania zależeć powinno od przypisanej jej funkcji w układzie sieci.

19.7.6. Drogi transportu rolniczego

Do zadań modernizacyjnych należałoby włączyć sieć dróg transportu rolniczego ważnych dla gminy ze względu na typowo rolniczy charakter zagospodarowania. Proponuje się przyporządkowanie istniejących dróg rolniczych klasyfikacji funkcjonalnej, która może stać się pomocna dla właściwego projektowania sieci z uporządkowaniem jej na obszarach wiejskich oraz podejmowaniu decyzji odnośnie kolejności modernizacji.

Wymagania techniczne, jakim powinny odpowiadać poszczególne odcinki sieci dróg transportu rolniczego, zapewniające warunki dojazdu do pola zmechanizowanego sprzętu i maszyn rolniczych oraz przystosowanie ładowności środków transportowych przedstawia tabela poniżej.

Tabela Nr 6. Wymagania techniczne dróg transportu rolniczego.

Klasa funkcjonalna	**Klasa techniczna**	**Przekrój drogi**	**Szerokość jezdni (m)**	**Obciążenie nawierzchni (kN/oś)**	**Rodzaj nawierzchni**
główne	Z lub L	dwupasowa	5,5	80	twarde ulepszone
zbiorcze	L lub D	dwupasowa	5,0	60	utwardzona
		jednopasowa	3,5 z zatokami mijania		
pomocnicze	D	jednopasowa	3,0 lub 3,5	nie określa się	gruntowa ulepszona

Koszt budowy nowych dróg przy niewielkim ruchu lokalnym (sezonowe obciążenie ruchem) powodują, że planowanie rozwoju dróg obsługujących rolnictwo powinno odbywać się w oparciu o istniejącą sieć połączeń. Program modernizacji winien uwzględniać kolejność zgodną z klasą funkcjonalną:
1. drogi główne – położone w ciągu dróg powiatowych (publicznych),
2. drogi zbiorcze,
3. drogi pomocnicze - bezpośredniej obsługi pól.

19.7.7. Bezpieczeństwo ruchu

Główne działania poprawy warunków i bezpieczeństwa ruchu drogowego objąć powinny:
- ujednolicenie standardu oznakowania pionowego (folia o podwyższonej odblaskowości) i poziomego (masy plastyczne układane na zimno w miejscach, w których to oznakowanie nie wytrzymuje rocznego cyklu malowania),
- zapewnienie widoczności na wlotach skrzyżowań, wjazdach przez ich modernizację i usuwanie wszelkiego rodzaju przeszkód ograniczających widoczność,
- likwidację kolein nawierzchni drogowych,
- stosowanie urządzeń bezpieczeństwa ruchu,
- uspokojenie ruchu w obszarach zurbanizowanych poprzez kompleksowe zastosowanie rozwiązań technicznych i inżynierskich, mających na celu spowolnienie ruchu,
- oddzielenie ruchu pieszego od kołowego poprzez budowę chodników, ścieżek rowerowych i ogrodzeń ochronnych,
- ochronę dróg i mostów przed nadmierną eksploatacją i zniszczeniem przez przeciążone pojazdy ciężarowe poprzez wdrożenie systemu kontroli ich ciężaru i nacisków osi,
- ochronę przed niewłaściwym zagospodarowaniem otoczenia dróg poprzez przestrzeganie prawidłowych zasad lokalizowania budynków mieszkalnych, przemysłowych i usługowo
- handlowych w pobliżu drogi.

19.7.8. Ruch pieszy i rowerowy

Potrzeba realizacji chodników jednostronnych lub obustronnych w zależności od potrzeb obsługi zabudowy, występuje generalnie na wszystkich ulicach miasta poza centrum. Popularność ruchu rowerowego nie tylko w celach rekreacyjno – turystycznych lecz przede wszystkim w podróżach codziennych, wskazuje na celowość budowy ścieżek rowerowych. Tworzenie infrastruktury dla ruchu rowerowego należałoby zacząć od koncepcyjnego projektu układu tras rowerowych uwzględniającego potrzeby, istniejące możliwości, lokalne uwarunkowania oraz specyfikę miasta i gminy.

Dla ruchu rowerowego w obrębie centralnej części miasta brakuje terenów, aby utworzyć drogi dla rowerzystów. Istnieje realna możliwość wyznaczenia nielicznych odcinków dróg lub ścieżek, które stanowić miałyby pasy ruchu przeznaczone wyłącznie dla rowerów. Do czasu budowy obwodowego układu zewnętrznego, rowerzyści poruszać się będą po drogach krajowych wspólnie z ruchem samochodowym. Pozyskanie terenu na wyodrębnione, przeznaczone tylko dla rowerzystów trasy wydaje się na dzień dzisiejszy mało realne. Szczupłość szerokości pasów drogowych istniejących ulic również nie pozwala na wprowadzenie ścieżek rowerowych w przekrój uliczny.

Przez miasto i gminę opatów przebiegają następujące szlaki rowerowe
a) okolic Opatowa: szlak czerwony, szlak niebieski, szlak zielony,
b) okolic Sandomierza: szlak żółty,

c) Ponadlokalne: Rowerowy szlak architektury obronnej, Szlak rowerowy „Przez Góry Świętokrzyskie", Szlak rowerowy Berlin – Lwów, Szlak Rowerowy Berlin – Lwów.

Planowane jest utworzenie kolejnego szlaku o znaczeniu ponadlokalnym (międzynarodowym) przebiegającego przez miasto – Szlak Bursztynowy Greenways prowadzącego przez Polskę, Słowację i Węgry śladami starożytnego szlaku, którym transportowano bursztyn znad Morza Bałtyckiego nad Adriatyk.

Szlaki piesze: Szlak niebieski Gołoszyce – Dwikozy

19.7.9. Urządzenie terenów komunikacji

Szacunkowe wyliczenie potrzeb postojowych dla rejonu centrum (śródmieście) przedstawia się następująco przy założeniach:
- docelowa prognoza motoryzacyjna: jeden samochód osobowy na rodzinę, czyli 400 samochodów na 1000 mieszkańców osiągnięte zostanie około 2008 – 2010 roku,
- prognoza demograficzna przyjmuje w 2010 roku liczebność miasta na 7,4 tys. mieszkańców, co daje 7,4 x 400 = 2960 samochodów w mieście,
- ruch związany z centrum stanowi 50% ogólnego ruchu, tj. 2960 x 0,5 = 1480 samochodów z ruchu związanego z centrum,
- w warunkach pełnego zaspokojenia potrzeb, pojemność parkingów na terenie śródmieścia powinna wynosić do ok. 20% liczby samochodów zarejestrowanych w mieście, czyli ok. 500 miejsc parkingowych.

Ze względu na ograniczone możliwości należy wykorzystać rezerwy tkwiące w stanie istniejącego zagospodarowania i zainwestowania przez:
- zwiększenie pojemności parkingowej przez odpowiednie kształtowanie geometryczne,
- zróżnicowanie wymiarowania miejsc postojowych (miejsca postojowe dla małych samochodów),
- wprowadzenie lekkich rodzajów nawierzchni (mniej kosztownych i mniej uciążliwych dla otoczenia).

19.8 Polityka rozwoju systemów infrastruktury technicznej

19.8.1. Elektroenergetyka

W perspektywie kilku lat nadal Głównym Punktem Zasilania miasta i gminy będzie GPZ 110/15 kV „Opatów" zlokalizowany w północno – wschodniej części miasta. Wzrost zapotrzebowania mocy przez nowych odbiorców energii elektrycznej, jak również zapewnienie dostaw energii istniejącym odbiorcom o właściwych parametrach i spełnienia wymogów z zakresu ochrony przeciwporażeniowej realizowany będzie poprzez:
- budowę stacji transformatorowych napowietrznych 15/0,4 kV na obszarach wiejskich,
- budowę stacji transformatorowych wnętrzowych 15/0,4 kV na obszarach intensywnej zabudowy,
- budowę linii średniego napięcia, kablowych do zasilania stacji wnętrzowych, napowietrznych do zasilania stacji napowietrznych,
- budowę linii niskiego napięcia kablowych, napowietrznych do zasilania poszczególnych odbiorców i oświetlenia ulicznego,

- budowę i modernizację istniejącej sieci średniego i niskiego napięcia, która jest przestarzała o zaniżonych parametrach napięciowych, zbyt długie obwody nie spełniają warunków skutecznej ochrony przeciwporażeniowej.

19.8.2. Zaopatrzenie w gaz

Przebieg gazociągu wysokoprężnego Ø 350 CN 40 Sandomierz – Ostrowiec Św., zrealizowane stacje redukcyjno – pomiarowe I^0 i II^0 w Opatowie, Lipowej i Włostowie oraz sieć średnioprężna stwarzają potencjalne możliwości pełnej gazyfikacji obszaru gminy.

19.8.3. Zaopatrzenie w ciepło

Jako podstawowy kierunek wskazuje się zasadę racjonalnej decentralizacji źródeł ciepła (co jest odejściem od obowiązującej w Planie Ogólnym Miasta koncepcji centralnej ciepłowni.
Przy tak postawionym założeniu należy:

- Kontynuować i wspierać podjęty przez miasto kierunek modernizacji istniejących kotłowni osiedlowych, szkolnych i zakładowych wykorzystujących jako paliwo głównie gaz oraz inne czynniki grzewcze (olej, węgiel),
- Racjonalizować pokrycie potrzeb cieplnych poprzez:
  - wykorzystanie istniejących rezerw cieplnych w istniejących obiektach,
  - modernizację istniejącej sieci cieplnej (wymiana na sieć preizolowaną).

19.8.4. Zaopatrzenie w wodę

Pełne pokrycie bilansowych potrzeb gminy jest możliwe w oparciu o istniejące udokumentowane zasoby wód wgłębnych.
Należy:

- zrealizować wodociąg grupowy „Lipowa” w oparciu o istniejące ujęcie wód wgłębnych na terenie P.P.U.H. „AGROSAD” który jest jego właścicielem obejmując sołectwa Lipowa, Rosochy, Podole, Kornacice,
- zrealizować sieć wodociągową dla sołectw Jurkowice i Marcinkowice,
- dokonać wymiany starej sieci żeliwnej na terenie miasta Opatowa i odcinka zamulonej sieci wodociągowej „Kobylany”.

19.8.5. Gospodarka ściekowa

Podstawowym zadaniem na okres perspektywiczny będzie stworzenie systemu odbioru i zagospodarowania ścieków sanitarnych obszaru gminy. Istniejący system kanalizacji sanitarnej na obszarze miasta należy systematycznie rozbudowywać w zależności od potrzeb terenów urbanizowanych. W celu usprawnienia gospodarki ściekowej rozporządzeniem nr 6/2005 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 31 marca 2005r. utworzono aglomerację Opatów, z oczyszczalnią ścieków w Opatowie, dla równoważnej liczby mieszkańców 13 450, obejmującej miejscowości z gminy Opatów: Opatów, Zochcinek, Wąworków, Oficjałów, Okalina Kolonia, Okalina Wieś, Czrników Opatowski, Marcinkowice, Tomaszów, Adamów, Brzezie i Albinów.

19.8.6. Gospodarka odpadami

Składowisko odpadów w Opatowie od 2005r. jest w trakcie rekultywacji. Gmina Opatów przystąpiła do Ekologicznego Związku Gmin Dorzecza Koprzywianki (EZGDK), którego głównym celem jest opracowanie systemu zbierania, składowania i unieszkodliwiania odpadów. W tym celu stworzono Plan Gospodarki Odpadami dla EZGDK.

Dla kopalni wapieni Wymysłów dopuszcza się zagospodarowanie mas ziemnych usuwanych z terenu górniczego w następujący sposób: częściowo do budowy ekranu ochronnego – ziemnego a pozostałe masy ziemne lub skalne będą przemieszczane do wyrobiska

19.8.7. Regulacja stosunków wodnych

Jako podstawowe zadanie wprowadza się realizację obiektu „Zochcin" składającego się z dwóch zbiorników o łącznej powierzchni 4,2 ha. Należy również dążyć do modernizacji i odbudowy (obiekt Gojców) istniejącego systemu melioracji szczegółowych, na który składa się 8 obiektów w gminie Opatów.

19.9. Polityka w zakresie ochrony ludności przed zagrożeniami żywiołowymi

19.9.1. W zakresie budownictwa ochronnego

W rejonach budownictwa jednorodzinnego przewidzieć ukrycia wykonywane w podpiwniczeniach budynków przez mieszkańców we własnym zakresie, w okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa. Z kolei dla zakładów pracy nie posiadających budowli ochronnych należy zarezerwować tereny pod doraźną realizację budowli na podstawie typowej lub powtarzalnej dokumentacji budowlanej. Dla nowo budowanych zakładów pracy i obiektów użyteczności publicznej, które będą kontynuować działalność w czasie wojny przewidywać budowę schronów dla załóg.

19.9.2. W zakresie Alarmowania

Zainstalowane syreny należy włączyć do obowiązującego w województwie systemu radiowego sterowania, na podstawie przepisów dotyczących sposobu uwzględniania w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa. System alarmowania powinien być oparty na istniejącej i planowanej sieci jednostek zawodowej i ochotniczej straży pożarnej.

19.9.3. W zakresie Zaciemniania

W razie prowadzenia modernizacji, rozbudowy lub budowy nowej instalacji elektrycznej oświetlenia zewnętrznego przysposabiać ją do potrzeb zaciemniania i wygaszania.

19.9.4. W zakresie zaopatrzenia w wodę

c) Zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej lub wytypować je z już istniejących. Odległość studni wody pitnej od miejsc zamieszkania ludności powinna wynosić nie więcej niż 800 m i posiadać wydajność min. 7,5 l na jedną osobę na dobę.
d) Istniejące ujęcia wody przysposobić do funkcjonowania w warunkach specjalnych według obowiązujących przepisów.

19.9.5.W zakresie budowy urządzeń specjalnych

Nowo budowane obiekty sanitarne (łaźnie, pralnie, myjnie samochodowe) przystosować do potrzeb prowadzenia zabiegów specjalnych – likwidacji skażeń.

19.9.6. W zakresie energetyki

Dążyć do bezawaryjnego zasilania w energię elektryczną zakładów i wszystkich obiektów ważnych dla zapewnienia warunków do przetrwania ludności.

19.10. Polityka realizacji przedsięwzięć publicznych gminy

19.10.1. Gospodarowanie mieniem komunalnym.

Majątek gminy obejmuje następujący zakres rzeczowy:

- nieruchomości gruntowe,
- budynki i lokale mieszkalne,
- lokale usługowe,
- obiekty użyteczności publicznej,
- drogi.

Gospodarowanie tym majątkiem wymaga podejmowania rozważnych decyzji, które z jednej strony przynoszą korzyści dla gminy a z drugiej nie powodują zbyt dużych obciążeń dla użytkowników.

Za szczególnie istotne w gospodarowaniu mieniem gminnym uważa się następujące działania:

- dokonywanie sprzedaży w drodze przetargu gruntów nie stwarzających dla gminy perspektyw aktywnego gospodarowania, w tym użytków rolnych oraz pojedynczych niewielkich działek w ramach terenów istniejącego lub przewidywanego zainwestowania,
- dokonywanie sprzedaży w drodze przetargów gruntów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe lub mieszkań z zasobu komunalnego, a uzyskane środki przeznaczając na uzbrojenie terenów i zapewnienie dostępności komunikacyjnej nowych obszarów mieszkaniowych (szczególnie tych, które stanowią mienie gminne),
- nabywanie gruntów przyległych do terenów stanowiących mienie gminne oraz pojedynczych działek dla realizacji ustalonych celów publicznych,
- szerokie korzystanie z prawa pierwokupu we wszystkich korzystnych dla gminy przypadkach,
- stosowanie instrumentu scaleń w warunkach niekorzystnego układu przestrzennego własności (w tym nabywanie gruntów dla uzyskania wymaganego udziału gruntów gminnych w procesie scalania) oraz dokonywanie dobrowolnej wymiany gruntów z podmiotami uspołecznionymi i prywatnymi dające wspólne korzyści,
- gromadzenie środków finansowych na udział w wykupie terenów, które mogą stanowić ofertę dla inwestycji strategicznych (nowe miejsca pracy, stały dopływ środków z podatków i dzierżawy),
- przeznaczanie lub dokonywanie zmian w zapisach planów miejscowych dla obszarów, na których występują grunty mienia gminnego dla umożliwienia realizacji celów publicznych oraz inwestycji istotnych dla rozwoju gminy (dotyczy sytuacji braku istotnych przeciwwskazań z zakresu ochrony dóbr kultury i środowiska naturalnego oraz uwarunkowań lokalnych).

19.10.2. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego

a) Zadania rządowe stanowiące inwestycje celu publicznego

Plan Zagospodarowania Województwa Świętokrzyskiego nie zawiera zadań rządowych wpisanych do rejestru zadań rządowych. Dokument ten określa jednak proponowane zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych oraz istotne przedsięwzięcia rządowe o charakterze publicznym:
- droga ekspresowa S-74 Łódź – Rzeszów;
- modernizacje (obejścia) dróg krajowych (droga krajowa nr 9).
W granicach administracyjnych miasta i gminy Opatów znajdują się zadana ujęte w programie Rzędowym Infrastruktura i Środowisko:
- przebudowa drogi krajowej nr 74 do parametrów drogi ekspresowej – Piotrków Trybunalski – Sulejów – Opatów.

b) Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu wojewódzkim

Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu wojewódzkim na terenie miasta i gminy Opatów:
- rozbudowa gazociągu wysokoprężnego Opatów – Iwaniska (ze względu na etap inwestycji nie jest możliwe pokazanie trasy projektowanego gazociągu);
- rozbudowa i modernizacja sieci elektroenergetycznej w gminie;
- rozbudowa Szpitala Powiatowego w Opatowie;
- modernizacja gazociągu wysokoprężnego przebiegającego przez gminę o przebiegu Sandomierz – Ostrowiec Świętokrzyski;
- powołanie lokalnych zespołów innowacji jako elementu regionalnego systemu innowacji.

c) Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu powiatowym

Zadania ponadlokalnych celów publicznych o znaczeniu powiatowym (Plan rozwoju lokalnego powiatu opatowskiego:
- modernizacja DPS w Zochcinku;
- modernizacja Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Jałowęsach;
- modernizacja ZS ponadgimnazjalnych nr 1 w Opatowie;
- modernizacja Szpitala Powiatowego w Opatowie;
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Opatowie;
- budowa sieci kanalizacji oraz systemu oczyszczalni przydomowych na terenach wiejskich w gminie Opatów.

d) Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Do najważniejszych inwestycji celu publicznego, które będą realizowane w mieści i gminie Opatów należą (zawarte w wieloletnim programie inwestycyjnym):
- budowa drogi gminnej na terenie gminy Opatów;
- budowa budynku socjalnego przy ul. Szerokiej w Opatowie;
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Opatowie z rozbudową sieci kanalizacyjnej.

19.10.3. Promocja gminy

Zanim inwestor trafi do gminy, władze samorządowe mogą i powinny prowadzić aktywną promocję gminy i akwizycję inwestycji. Na tym bowiem etapie gmina może sama wybierać i decydować, kogo zainteresować swoją ofertą. Istotnym elementem w strategii pozyskiwania inwestycji bezpośrednich jest wybór takiego przedsięwzięcia, które będzie zgodnie ze średnio- i długoterminowymi celami rozwoju gminy.
Dążąc do zapewnienia sobie jak największego zysku (a więc realizacji celów wyznaczonych w strategii rozwoju gminy, utworzenia nowych miejsc pracy, zwiększenia wpływów

z podatków i podniesienia prestiżu regionu), władze samorządowe mogą wykorzystywać techniki marketingowe, powszechnie stosowane na rynku dóbr konsumpcyjnych i inwestycyjnych. Wychodząc z założenia, że najważniejszą częścią marketingu nie jest wcale sprzedaż i działania promocyjne, ale „poznanie i zrozumienie klienta tak dobrze, aby produkt lub usługa odpowiadała mu i sama się sprzedawała", pierwszym i najważniejszym zadaniem gminy staje się identyfikacja potrzeb inwestora.

19.10.4. Polityka lokalizacyjna

Plan zagospodarowania przestrzennego może rozwój gminy zahamować, może rozwój utrudniać ale może również rozwój ułatwić. Nieruchomości gruntowe i budynkowe są bardzo często podstawowym składnikiem majątku osób i podmiotów gospodarczych. Nieraz jest to dobra lokata kapitału. Każde zagrożenie stanu posiadania rodzi odruchy obronne. Zagrożeniem mogą być również ustalenia planów miejscowych. Nikt nie może się dziwić, że zagrożony broni się wszelkimi sposobami. Nie wolno się obrażać, nie wolno nie przewidywać takich sytuacji. Szczególnego znaczenia nabiera więc jednoznaczność zapisywanych w planach podziałów przestrzeni.
Korzyści gminy (z tytułu wzrostu wartości gruntu), zobowiązania gminy (z tytułu zmniejszenia wartości gruntu) a przede wszystkim postępowania wywłaszczeniowe muszą być odniesione do konkretnych jednoznacznie wyodrębnionych wycinków przestrzeni.
Plan miejscowy musi więc precyzyjnie rozgraniczać obszary poddane określonym oddziaływaniom prawa.

19.11. Określenie obszarów, dla których sporządzenie planów miejscowych jest obowiązkowe lub pożądane

19.11.1 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające scaleń i podziałów, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o pow. sprzedaży powyżej 2000 m2 oraz obszary przestrzeni publicznych

W gminie Opatów, zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie przepisów odrębnych wyznacza się następujące obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:
- dla terenu górniczego Wymysłów II, zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 4 lutego 1994r. Prawo Geologiczne i Górnicze (Dz. U. z 1994r. Nr 27, poz. 96 z późn. zm).
W/w obszar należy ująć w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.

W celu kształtowania struktur funkcjonalno – przestrzennych na terenie miasta Opatów wyznacza się obszar przestrzeni publicznej, który zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jest obszarem o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości życia i sprzyjania kontaktów społecznych.

Studium dopuszcza lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży pow. 2000m^2. Lokalizację tych obiektów przewiduje się w granicach miasta Opatowa, na obszarach przekształceń, rozwoju gospodarczego i atrakcyjności inwestycyjnej. Szczegółową lokalizację

wielkopowierzchniowych obiektów handlowych określą miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

W studium nie wyznacza się obszarów wymagających scalenia i podziału.

19.11.2 Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne

Na terenie gminy Opatów obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w granicach miasta Opatowa dla obszaru „Opatów – dworzec" przyjęty uchwałą nr XLIII/317/2006 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 12 czerwca 2006r. Obowiązujący plan pozostaje aktualny zarówno pod względem prawnym, jak i merytorycznym.

Planuje się objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego całego obszaru miasta i gminy Opatów.

Obszary, które na podstawie studium będą wymagały zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne należy ująć w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.

19.12. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych

W granicach potencjalnych terenów zagrożenia powodziowego rzeki Opatówki i Koprzywianki znalazły się pojedyncze siedliska zlokalizowane w miejscowościach: Karwów, Opatów, Jałowęsy, Józefów oraz Gojców oraz tereny w okolicach miejscowości Nikisiałka Mała.

W celu regulacji stosunków wodnych, w tym zmniejszenia potencjalnego zagrożenia powodziowego, w trakcie realizacji znajduje się zbiornik wodny „Zochcin" na granicy miasta Opatowa i wsi Zochcin. Będzie on gromadził wody rzeki Opatówki oraz cieku Grabówka.

Na obszarze miasta i gminy zidentyfikowano również obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych. Zlokalizowane są one głównie w południowo-wschodniej części gminy, oraz w mieście Opatowie.

19.13. Obszary i obiekty, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny

W obszarze gminy istnieje teren i obszar górniczy Wymysłów II wydobycia złóż kopalin pospolitych – dolomitu. Studium nie wyznacza w złożu kopaliny filara ochronnego.

19.14. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych

Na obszarze gminy Opatów nie występują obszary poników zagłady i ich stref ochronnych, w tym obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271).

19.15. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Po zakończeniu eksploatacji złoża wapieni dewońskich Wymysłów należy dokonać rekultywacji obszaru w granicach terenu górniczego o kierunku wskazanym w decyzji starosty. Zakończona również została rekultywacja złoża Karwów.
W trakcie rekultywacji znajduje się teren składowiska odpadów komunalnych zgodnie z opracowanym projektem zakładającym funkcjonowanie wysypiska do 2003 roku. Po 2003 roku problem unieszkodliwiania odpadów z terenu miasta i gminy będzie rozwiązany w ramach porozumienia międzygminnego (9 gmin z powiatów ostrowieckiego i opatowskiego) z lokalizacją kompostowni w miejscowości Janik gm. Kunów.
W obszarze stwierdzonego występowania zapadlisk lessowych na terenie miasta niezbędne jest wykonywanie metodami górniczymi zabezpieczeń budynków przed spękaniami i zawaleniem.

19.16. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych

W granicach gminy Opatów nie wyznacza się terenów zamkniętych w rozumieniu przepisów geodezyjnych i kartograficznych. Nie występują również obszary ograniczonego użytkowania na podstawie przepisów ochrony środowiska.

19.17. Obszary problemowe

W studium nie wyznacza się obszarów problemowych.

20. Uzasadnienie i synteza dla zmiany nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów

Niniejszy dokument powstał w oparciu o zapisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2016 r, poz.778, z późn. zm.) oraz w oparciu o zapisy przepisu wykonawczego w postaci Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. z 2014, nr.118, poz.1233). Jest on zgodny z Ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. z 2016 r, poz. 353, z późn.zm.)

Przedmiotem opracowania jest zmiana nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowana przestrzennego miasta i gminy Opatów dla wybranych siedmiu terenów zlokalizowanych w obszarze miasta Opatów. Zmiana ta jest konsekwencją pozytywnego rozpatrzenia wniosków właścicieli nieruchomości o zmianę przeznaczenia terenów, a także wynika z planów inwestycyjnych gminy. Zmiana dotyczy:

- obszaru nr 1 zlokalizowanego przy ulicy Lipowskiej (obszar R rolniczej przestrzeni produkcyjnej, tereny PSU zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej i teren drogi powiatowej - zmienione zostają na: obszar R rolniczej przestrzeni produkcyjnej, tereny MNU zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej oraz teren drogi powiatowej);

- obszaru nr 2 zlokalizowanego przy ulicy Widok (tereny 2MNU zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej - zmienione zostają na: tereny PU zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej);

- obszaru nr 3 zlokalizowanego przy ulicy Leszka Czarnego (teren 2MNU zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej - zmieniony zostaje na: teren MWU zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych);

- obszaru nr 4 zlokalizowanego w kwartale ulic: ppłk. Zbigniewa Kabaty Bobo, Nowowałowej, Wąskiej i Lubelskiej (teren MWU zabudowy mieszkaniowo-usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych - zmieniony zostaje na: teren MNU zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej oraz teren zabudowy MWU mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych);

- obszaru nr 5 przy ulicy 1 go Maja 48-50 (teren MWU zabudowy mieszkaniowo-usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych - zmieniony zostaje na: teren MWU zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych);

- obszaru nr 6 zlokalizowanego w kwartale ulic: Henryka Sienkiewicza, Mikołaja Kopernika i harcmistrza Jerzego Czerwińskiego (teren 2MNU zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej - zmieniony zostaje na: tereny PU zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej oraz tereny MNU zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej);

- obszaru nr 7 przy ulicy 1 go Maja 20 (teren MWU zabudowy mieszkaniowo-usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych - zmieniony

zostaje na: teren MWU zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej - obszar koncentracji usług ogólnomiejskich, w tym usług publicznych).

Szczegółowy zakres zmiany został określony w załączniku graficznym do Uchwały Nr X/85/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów. Wprowadzone do niniejszego dokumentu zmiany dotyczą wyłącznie terenów określonych w ww. uchwale.

Zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777), w której w art. 41 pkt 3 wskazano na konieczność uwzględnienia w potrzebach i możliwościach rozwoju gminy: analiz ekonomicznych, środowiskowych i społecznych, prognoz demograficznych, możliwości finansowych gminy oraz bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, sporządzono *Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę sporządzony na potrzeby zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.*
Z *Bilansu* wynika, że w mieście Opatów istnieją znaczne rezerwy dla lokalizowania nowej zabudowy. Chłonność terenów przeznaczonych w obowiązujących planach do różnego typu zabudowy mieszkaniowej na terenie miasta Opatowa jest znacznie większa od prognozowanych potrzeb. Oznacza to, że nie ma potrzeby wyznaczania nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową na terenie miasta. Dlatego też zmiany funkcji dokonano w ramach poszczególnych terenów już przeznaczonych w obowiązujących planach pod zabudowę.

Wprowadzenie zmian w przeznaczeniu terenów nie spowoduje zwiększenia nakładów na ich realizację z budżetu gminy, w stosunku do nakładów wynikających z uchwalenia obowiązujących planów miejscowych.

21. Uzasadnienie przyjętych rozwiązań wraz z syntezą zmiany Nr 2 Studium…

Zmiana Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów została zainicjowana ***Uchwałą Nr X/88/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2016 roku,*** *w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów, przyjętego Uchwałą Nr XXV/161/2012 z dnia 30 maja 2012 r.*
Zgodnie z powyższą uchwałą zmiana Nr 2 Studium... obejmuje część obrębu Kobylany i dotyczy Kopalni „Wymysłów".
Przedmiotem zmiany Nr 2 Studium… jest wprowadzenie ustaleń związanych z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzającą Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów". Dodatek aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m. Zmiana studium umożliwia również poszerzenie terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, związanej z funkcjonowaniem zakładu przeróbczego.

Zmiana Nr 2 Studium... obejmuje część tekstową i część graficzną obowiązującego Studium…, w zakresie niezbędnym dla określenia obszarów stanowiących przedmiot zmiany oraz zasad ich funkcjonowania i zagospodarowania.
Ze względu na potrzebę uzyskania jednolitego tekstu opracowania, dotychczasowy tekst studium, *został uzupełniony o zapisy dotyczące zmiany Nr 2 Studium.., które dla odróżnienia zostały zapisane czcionką Times New Roman, 12 – kursywa i oznaczone symbolem *2.*

Zmiana Nr 2 Studium…. została opracowana przez Biuro Planowania Przestrzennego Związku Międzygminnego Spółka z o.o. w Kielcach , przez zespół w składzie:
- *mgr inż. arch. Barbara Godzisz-Grychowska – główny projektant nr upr. 1256/92; zaświadczenie Nr KT-109/KW/054/2014;*
- *mgr Bożena Rumas*
- *mgr Halina Piersiala*
- *mgr inż. Małgorzata Bogdał*
- *mgr inż. arch. kraj. Joanna Helowicz*

W ***Części I Studium… zawierającej rozdziały Wprowadzenie i Uwarunkowania realizacji celów rozwoju przestrzennego gminy,*** *w ramach sporządzanej zmiany Nr 2 Studium wprowadzono zapisy dotyczące przedmiotu zmiany studium.*

W części ***WPROWADZENIE –*** *rozdział* ***2 Podstawa prawna i zakres opracowania studium*** *wprowadzono zapis:*
Podstawa prawna i zakres sporządzenia zmiany Nr 2 Studium… :
- *Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2016 r., poz. 778 z późn.zm.),*
- *Uchwała Nr X/88/2015 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 19 czerwca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów,*
- *Zasięg opracowania zmiany Nr 2 Studium… obejmuje teren o powierzchni 39,60 ha w granicach obrębu Kobylany.*

W części ***UWARUNKOWANIA REALIZACJI CELÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY –*** *rozdział* ***6 Stan środowiska, w tym stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego,*** *w pkt* ***6.1.4 Surowce mineralne*** *w części dotyczącej* ***Wapieni i dolomitów dewonu****, wprowadzono zapis:*
Decyzja Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak:OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzająca Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, zawierający ustalenie na dzień 31.12.2013 r. zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych, określa je w ilości 17 825 tyś. ton zasobów bilansowych w kat. C_1.
Dodatek nr 2 aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.

W części dotyczącej ***Eksploatacji surowców****, wprowadzono zapis:*
Decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, ustanawiająca obszar i teren górniczy „Wymysłów III".
Zgodnie z decyzją ustanowiono obszar górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 12 ha 4274 m², oraz teren górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 87 ha 9300 m². Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych. Koncesji udzielono do dnia 31.12.2021 r.
Eksploatacja złoża „Wymysłów" w nowych granicach określonych Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej, poszerzonego w kierunku południowo-wschodnim, wymagać będzie zmiany koncesji na wydobycie złoża.
Z Raportu o oddziaływaniu na środowisko planowanego poszerzenia zakresu eksploatacji złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", w kierunku południowo-wschodnim wraz z budową nowego zakładu przeróbczego oraz pozostałej infrastruktury technicznej, wynika że potencjalne uciążliwości związane z docelową eksploatacją całego złoża, nie przekroczą granic ustanowionego terenu górniczego, określonego w koncesji z 2009 roku, ważnej do końca 2021 r.

W podrozdziale ***6.1.12 Zasoby przyrody objęte ochroną prawną,*** *wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, znajduje się poza granicami ww. ustanowionych form ochrony przyrody.
W bezpośrednim sąsiedztwie zmiany studium w kierunku południowo-wschodnim znajduje się obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów".

W Rozdziale ***8 Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określone przez audyt krajobrazowy granice krajobrazów priorytetowych,*** *wprowadzono zapis:*
Organy samorządu województwa świętokrzyskiego nadal są na etapie sporządzania audytu krajobrazowego (zgodnie z art. 7 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu – (Dz. U. z 2015r. poz. 774), w związku z czym nie ma możliwości uwzględnienia w niniejszej zmianie Nr 2 Studium… rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określonych przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych.

*W Rozdziale **15 Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,** w podrozdziale **15.1 Komunikacja drogowa, 15.1.1 Układ drogowo uliczny,** wprowadzono zapis:*
Teren objęty zmianą Nr 2 Studium… znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie drogi gminnej nr 358113T relacji Kobylany – Mydłowiec, łączącej się w miejscowości Kobylany z drogą nr 757 relacji Opatów – Iwaniska.

*W Rozdziale **16 Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla,** w części dotyczącej **złoża – Wynysłów,** wprowadzono zapis:*
Decyzją OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r. Marszałka Województwa Świętokrzyskiego, zatwierdzającą Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, ustalono na dzień 31.12.2013 r., wielkość zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych w ilości 17 825 tyś. ton zasobów bilansowych w kat. C_1.
Dodatek nr 2 aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów" w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.
*W części dotyczącej **wód podziemnych** wprowadzono zapis:*
Teren objęty zmianą Nr 2 Studium… znajduje się w granicach GZWP nr 421 Włostów i jego strefy ochronnej.
*W części dotyczącej **kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla** wprowadzono zapis:*
Na obszarze objętym zmianą Nr 2 Studium…, podobnie jak na terenie całej gminy, nie występują kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

*W Rozdziale **17 Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,** wprowadzono zapis:*
Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, prowadzi na terenie kraju, prace których zadaniem jest rozpoznanie i udokumentowanie osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi.
Na podstawie projektu Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO), zostały wskazane na terenie gminy Opatów, obszary predysponowane do powstawania osuwisk, w tym na terenie objętym zmianą Nr 2 Studium…. Występowanie terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi należy uwzględnić w trakcie prowadzenia działań gospodarczych w obrębie terenów zagrożonych.

*W Rozdziale **18 Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,** wprowadzono zapis:*
Decyzja Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak:OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzająca Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, zawierający ustalenie na dzień 31.12.2013 r. zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych, określa je w ilości 17 825 tyś. ton zasobów bilansowych w kat. C_1.
Dodatek nr 2 aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.

Decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, ustanawiająca obszar i teren górniczy „Wymysłów III".
Zgodnie z decyzją ustanowiono obszar górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 12 ha 4274 m², oraz teren górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 87 ha 9300 m².
Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych. Koncesji udzielono do dnia 31.12.2021 r.
Eksploatacja złoża „Wymysłów" w nowych granicach określonych Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej, poszerzonego w kierunku południowo-wschodnim, wymagać będzie zmiany koncesji na wydobycie złoża.
Z Raportu o oddziaływaniu na środowisko planowanego poszerzenia zakresu eksploatacji złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", w kierunku południowo-wschodnim wraz z budową nowego zakładu przeróbczego oraz pozostałej infrastruktury technicznej, wynika że potencjalne uciążliwości związane z docelową eksploatacją całego złoża, nie przekroczą granic ustanowionego terenu górniczego, określonego w koncesji z 2009 roku, ważnej do końca 2021 r.

*Do **Części I** dodano rozdział **21 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy w kontekście terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…,** w brzmieniu:*
Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2015 r., poz. 1777), wprowadziła do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, obowiązek uwzględniania w sporządzanym studium, uwarunkowań wynikających w szczególności z:
– potrzeb i możliwości rozwoju gminy, uwzględniających w szczególności:
a) analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne,
b) prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego,
c) możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,
d) bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.
Opracowany przez Wykonawców zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów, w lutym 2016 roku, Bilans Terenów…, uwzględnia analizy ekonomiczne i demograficzne oraz możliwości finansowania infrastruktury technicznej i społecznej określonej w dokumentach planistycznych miasta i gminy Opatów, które zostały opracowane w kontekście całej gminy i zachowują swoją aktualność dla analiz dotyczących całej gminy. Pomija jednak część bilansową dotyczącą obszaru gminy.
W związku z powyższym do istniejącego bilansu obejmującego teren miasta Opatów, został sporządzony bilans obejmujący pominięte w poprzednim opracowaniu tereny gminy Opatów.

- ***Potrzeby i możliwości rozwoju zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej***

Szczegółowy bilans terenu ma istotne znaczenie w sytuacji wskazywania w studium dla potrzeb rozwoju inwestycyjnego większych obszarów niż wynika to z faktycznego zapotrzebowania na potencjalne tereny budowlane i dotyczy to głównie terenów zabudowy mieszkaniowej i zabudowy usługowej o szerokim spektrum funkcji uzupełniających zabudowę mieszkaniową.

W przypadku terenów udokumentowanych złóż kopalin i obszarów potencjalnego ich wydobycia oraz przeróbki surowca, sporządzenie kompleksowego bilansu terenów w skali całej gminy ma mniej istotne znaczenie.
Obszar udokumentowanego złoża wynika z prawomocnych decyzji zatwierdzających jego zasoby i nie podlega negocjacjom co do wielkości powierzchni potencjalnego złoża.
Podobnie obszar potencjalnej eksploatacji i przeróbki surowca mineralnego, jest ściśle powiązany z udokumentowanym złożem i zapisami dokumentacji związanej z wydobyciem. Negocjacjom może podlegać jedynie sposób eksploatacji kopaliny w kontekście oddziaływania eksploatacji na środowisko, uwarunkowań ekonomicznych i społecznych.
W granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… funkcjonuje prawomocna koncesja na wydobycie określająca sposób gospodarowania w obrębie terenu i obszaru górniczego.
Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych.
W związku z poszerzeniem granic złoża przewiduje się zmianę koncesji wynikającą ze zmiany granic udokumentowanego złoża.
Dalsza eksploatacja kopaliny powinna odbywać się na podstawie prawomocnych decyzji administracyjnych związanych z eksploatacją surowca, spełniających ogólnie obowiązujące przepisy prawa, w tym zapewniające ochronę i bezpieczeństwo na terenie kopalni, zakładów towarzyszących wydobyciu jak i osób postronnych, w tym zamieszkujących w bliskiej odległości od kopalni.
Lokalizacja obiektów przemysłowo-składowo-usługowych w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru potencjalnej eksploatacji jest najkorzystniejszym miejscem dla lokalizacji zakładu przeróbczego surowca wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i innych powiązanych z wydobywanym surowcem mineralnym.

Drugim znaczącym kierunkiem rozwojowym na terenie gminy Opatów, oprócz szerokiej gamy mieszkalnictwa i usług sytuowanych głównie w granicach miasta, jest rozwój szeroko rozumianej działalności gospodarczej w ramach zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej.
Na obszarze gminy tereny produkcyjno-składowo-usługowe zostały zlokalizowane, jako potencjalna oferta terenowa dla przyszłych inwestorów, usytuowana głównie w rejonach projektowanego układu komunikacyjnego, skrzyżowania dwóch dróg krajowych nr 9 i nr 74. Tereny te są ofertą związaną głównie z większymi przedsiębiorcami pochodzącymi w znacznej mierze spoza terenu miasta i gminy Opatów, dla przedsięwzięć wymagających znacznych potrzeb terenowych. Dla przedsiębiorców lokalnych szeroka oferta terenów działalności gospodarczej została usytuowana w granicach administracyjnych miasta.
Część terenów potencjalnej działalności gospodarczej, zlokalizowanych w granicach gminy Opatów to działający drobni lokalni przedsiębiorcy.
W sytuacji założenia że 10% mieszkańców w wieku produkcyjnym, aktualnie nie pracujących w funkcjonujących zakładach pracy zgłosi zapotrzebowanie na nowe powierzchnie zabudowy związanej z szeroko rozumianą działalnością gospodarczą, to zapotrzebowanie to dotyczyć będzie ok. 53 800 m² powierzchni terenu PSU a w skali 30 lat może wzrosnąć do 107.600 m² z 30% tolerancją do 139.880 m².

- ***Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej***

Z analizy obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej zabudowy obszaru wiejskiego gminy Opatów wynika, że na cele zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej (PSU) w ramach terenów o zdefiniowanej strukturze

przestrzennej brak terenów potencjalnej zabudowy możliwych do stanowienia oferty terenowej.
Do powierzchni obejmującej funkcję produkcyjno-składowo-usługową zostały włączone również tereny prowadzonej w granicach gminy Opatów eksploatacji surowca mineralnego, złoża wapieni jurajskich „Wymysłów".
Tereny te od dłuższego czasu stanowią prężnie działającą jednostkę gospodarczą gminy Opatów i ich zapotrzebowanie terenowe zdeterminowane jest wielkością istniejących zasobów mineralnych oraz możliwościami i sposobami wydobycia surowca, oraz potrzebą skrócenia drogi wydobytego surowca od wydobycia do punktu przerobu surowca i jego sprzedaży.
Obszar górniczy związany z eksploatacją kopaliny w ramach kopalni wapieni jurajskich „Wymysłów" przewidywany jest do wykorzystania w całości i mimo nie zakończonej eksploatacji nie może być traktowany jako teren rozwojowy dla innych funkcji gospodarczych niż faktyczne wydobycie.

- ***Chłonność obszarów nie zainwestowanych określonych w Studium…***

Z analizy obszar pozostałych wynika, że w granicach terenów nie zdefiniowanych na terenie obszaru gminy Opatów znajduje się na cele zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej (PSU) ok. 127.775 m² ÷ 383.325 m² w ramach terenów o niezdefiniowanej strukturze przestrzennej.
Dane te dotyczą rzeczywistych szacowanych i zakładanych optymalnych wskaźników wykorzystania terenu.
Obszar górniczy związany z eksploatacją kopaliny w ramach kopalni wapieni jurajskich „Wymysłów" przewidywany jest do wykorzystania w całości i mimo nie zakończonej eksploatacji nie może być traktowany jako teren rozwojowy dla innych funkcji gospodarczych niż faktyczne wydobycie, w związku z tym nie znalazł się w powyższej analizie.

- ***Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę***

Na terenie gminy Opatów (z wyłączeniem miasta) nie zostały sporządzone plany zagospodarowania przestrzennego, w związku z tym nie dokonano takiej analizy.

- ***Porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę z potencjalnymi możliwościami określonymi w kierunkach rozwoju***

W przypadku terenów zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej, potencjalne zasoby określone w Studium… obejmują ok. 127.775 m² ÷ 383.325 m², co przewyższa szacowane ewentualne zapotrzebowanie na powierzchnię dla szeroko rozumianej działalności gospodarczej, wyszacowanej w wielkości ok. 139.880 m², przy optymalnym wykorzystaniu terenu. Przy intensywności wykorzystania terenu analogicznej do istniejącej tereny te pokrywają się z prognozowanym zapotrzebowaniem.
Należy jednak zauważyć że większość nowych terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowych została zlokalizowana w pasie potencjalnego rozwoju, usytuowanego w sąsiedztwie projektowanego przełożenia dróg krajowych nr 9 i nr 74 i planowanego wyrzucenia węzła komunikacyjnego poza obszar miasta Opatów. Uruchomienie tych terenów jest ściśle powiązane z wcześniejszą budową projektowanego układu komunikacyjnego, odległą w czasie i w znacznym stopniu dedykowane jest większym przedsiębiorcom, w tym również spoza terenu gminy.

Część terenu produkcyjno-składowo-usługowego zlokalizowana została w bezpośrednim sąsiedztwie prowadzonej działalności górniczej kopalni „Wymysłów". Lokalizacja tych terenów znajduje solidne uzasadnienie jako tereny, na których odbywa się bezpośrednia przeróbka surowca mineralnego, wydobywanego po sąsiedzku.
Z tymi terenami związana jest sporządzana zmiana Nr 2 Studium…

- ***Charakterystyka zmian w zagospodarowaniu wynikająca ze sporządzanej zmiany Nr 2 Studium… oraz zmiany w sporządzonym bilansie wynikającej ze zmiany Nr 2 Studium…***

Przedmiotem zmiany Nr 2 Studium… jest wprowadzenie ustaleń związanych z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzającą Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów". Dodatek aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m. Zmiana studium umożliwia również poszerzenie terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, związanej z funkcjonowaniem zakładu przeróbczego.
Część terenu objętego zmianą studium stanowi wg sporządzonego bilansu tereny już istniejącego wydobycia w wielkości ok. 12,24 ha oraz tereny produkcyjno-składowo-usługowe o łącznej powierzchni ok. 8,28 ha. Łącznie ok. 20,52 ha
Po wprowadzeniu zmiany Nr 2 Studium…, w obrębie Kobylany na cele potencjalnego wydobycia zostanie przeznaczone ok. 18.96 ha, oraz na cele lokalizacji zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej ok. 27,29 ha.
Przeznaczenie nowych terenów na powyższe cele wynika z planów rozwojowych kopalni „Wymysłów", planowanego wydobycia w granicach poszerzonego złoża wapieni jurajskich oraz planowanego przeniesienia istniejącego zakładu przeróbczego na nowe miejsce, w związku z aktualną jego lokalizacją w granicach udokumentowanego złoża.
W przypadku terenów udokumentowanych złóż kopalin i obszarów potencjalnego ich wydobycia, sporządzenie kompleksowego bilansu terenów w skali całej gminy dla takiego przedmiotu analiz wydaje się niezasadne, w szczególności w związku z obowiązkiem prowadzenia racjonalnej gospodarki zasobami surowcowymi zakładającymi docelowe 100% wydobycie surowca.
Obszar udokumentowanego złoża wynika z prawomocnych decyzji zatwierdzających jego zasoby i nie podlega negocjacjom co do wielkości powierzchni potencjalnego złoża.
Podobnie obszar potencjalnej eksploatacji i przeróbki surowca mineralnego, jest ściśle powiązany z udokumentowanym złożem i zapisami dokumentacji związanej z wydobyciem. Negocjacjom może podlegać jedynie sposób eksploatacji kopaliny w kontekście oddziaływania eksploatacji na środowisko, uwarunkowań ekonomicznych i społecznych.
W granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… funkcjonuje prawomocna koncesja na wydobycie określająca sposób gospodarowania w obrębie terenu i obszaru górniczego.
Docelowo w wyniku przyjęcia rozwiązań określonych w zmianie Nr 2 Studium… powstaną nowe tereny potencjalnego wydobycia oraz nowe tereny zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, powiązane z tym wydobyciem.

W wyniku wprowadzenia zmiany Nr 2 Studium… w granicach gminy Opatów zwiększy się potencjalny obszar zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej (PSU) z ok. 51,11 ha do ok. 70,07 ha. Nowe tereny jako ściśle powiązane z prowadzoną już, aktywną działalnością górniczą i przeróbką surowca znajdują bezsprzeczne uzasadnienie dla ich wprowadzenia jako wynikające z aktualnych potrzeb i zapewniające możliwość aktywizacji zawodowej potencjalnych bezrobotnych znajdujących pracę w ramach prowadzonej inwestycji.

Należy również zauważyć, że większość potencjalnych terenów zabudowy produkcyjno-składowo-usługowych została zlokalizowana w pasie potencjalnego rozwoju usytuowanego w sąsiedztwie projektowanego przełożenia dróg krajowych nr 9 i nr 74 i planowanego wyrzucenia węzła komunikacyjnego poza obszar miasta Opatów. Uruchomienie tych terenów jest ściśle powiązane z wcześniejszą budową projektowanego układu komunikacyjnego, odległą w czasie i w znacznym stopniu dedykowane jest większym przedsiębiorcom, w tym również spoza terenu gminy, ***co tym bardziej uzasadnia potrzebę wprowadzenia nowych terenów rozwojowych w rejonie istniejącej kopalni „Wymysłów".***

W wyniku sporządzenia zmiany Nr 2 Studium … powstanie również ok. 18,96 ha terenów potencjalnego wydobycia surowca mineralnego. Teren ten stanowiący obszar docelowej eksploatacji kopaliny, przewidywany jest do wykorzystania w całości na cele wydobycia i mimo nie prowadzonej aktualnie eksploatacji nie może być traktowany jako teren rozwojowy dla innych funkcji gospodarczych niż faktyczne wydobycie, w związku z tym brak podstaw do szacowania jego wielkości pod kątem jego chłonności dla zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej.

- ***Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej służących realizacji zadań własnych gminy***

Wprowadzone w ramach zmiany Nr 2 Studium..., nowe tereny rozwojowe nie wymagają ze strony gminy Opatów żadnych nakładów finansowych związanych z budową komunikacji, infrastruktury technicznej i infrastruktury społecznej służącej realizacji zadań własnych gminy. Wszelkie potrzeby infrastrukturalne zapewnia Inwestor.
Występowanie złóż kopalin podnosi wartość ekonomiczną terenu i stwarza źródło dochodu dla budżetu gminy, niezbędnego dla zaspokajania potrzeb społecznych w zakresie infrastruktury technicznej czy społecznej mieszkańców gminy. Eksploatacja prowadzona zgodnie z przyjętymi dokumentami dotyczącymi wydobycia, gwarantuje efektywne gospodarowanie surowcem, zachowanie walorów ekonomicznych terenu oraz zachowanie ładu przestrzennego i wymagań ochrony środowiska.

W pozostałych rozdziałach tej części Studium… nie wprowadzono żadnych zmian ze względu na brak istotnych powiązań z przedmiotem zmiany Studium… oraz brakiem wpływu na rozwiązania przyjęte w dalszej części Studium…

W części ***II Studium …****zawierającej rozdziały* ***Cele i kierunki rozwoju i Polityka rozwoju przestrzennego,*** *w ramach sporządzanej zmiany Nr 2 Studium… wprowadzono zapisy dotyczące przedmiotu zmiany studium.*

W rozdziale ***1. Cele rozwojowe i zadania polityki przestrzennej gminy****, wprowadzono zapis:*
Aktualnie podstawowe dokumenty strategiczne dotyczące rozwoju przestrzenno – gospodarczego województwa świętokrzyskiego oraz przekładające się na kreowanie kierunków rozwoju Miasta i Gminy Opatów stanowią:
– Zaktualizowana „Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020", przyjęta przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego Uchwałą Nr XXXIII/589/13 z dnia 16 lipca 2013 r.;
– Plan zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego (zmiana), uchwalony Uchwałą Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego dnia 22 września 2014 r.

W powyższych dokumentach zostały zawarte dyrektywy dotyczące przedmiotu zmiany Nr 2 Studium…
Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego określa jako jeden z celów strategicznych nr 2 – Koncentrację na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego Regionu i wskazuje na konieczność wspierania takich charakterystycznych gałęzi dla rozwoju regionu jak m.in. przemysł: metalurgiczny, maszynowy, motoryzacyjny, odlewniczy, wydobywczy i przeróbki surowców skalnych.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, uchwalonym Uchwałą Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, gmina Opatów, w tym tereny objęte zmianą Nr 2 Studium, leży w obszarze funkcjonalnym o największym potencjale rolniczym oraz w podobszarze kumulacji działań w zakresie poprawy dostępności do usług. Wraz z pozostałymi gminami województwa świętokrzyskiego należy do obszaru o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych oraz do obszaru predysponowanego do wsparcia krajowego w zakresie odnowy demograficznej ze względu na wysoką koncentrację negatywnych procesów demograficznych.
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego określa również m. in. „Kierunki rozwoju bazy ekonomicznej oraz obszary wydobycia i przetwórstwa surowców mineralnych" przy zachowaniu zasad i polityki przestrzennej, polegających na oszczędnym i racjonalnym korzystaniu z zasobów surowcowych wraz z systematyczną poprawą stanu środowiska zmienionego w wyniku eksploatacji kopalin, głównie na terenach wielkoskalowych przekształceń.
Plan województwa przewiduje również podjęcie eksploatacji pojedynczych złóż, które nie spowodują zagrożeń dla krajobrazu i środowiska oraz są uzasadnione względami gospodarczym.
Zmiana Nr 2 Studium dotyczy możliwości poszerzenia potencjalnego obszaru eksploatacji surowca mineralnego oraz poszerzenia terenów produkcyjno-składowo-usługowych, powiązanych z prowadzoną eksploatacją i przeróbką kopaliny.

Ponadto na terenie województwa świętokrzyskiego została przyjęta uchwałą Nr XVII/248/15 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 27 listopada 2015 r. „Aktualizacja Programu ochrony powietrza (POP) dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych".
Aktualizacja POP przewiduje realizację szeregu działań naprawczych w obszarze planowanie przestrzenne, w tym m.in.: wprowadzanie w dokumentach planistycznych zapisów dotyczących:
- ograniczeń w lokalizacji obiektów powodujących wzmożone natężenie ruchu samochodowego (centra logistyczne, handlowe i in.);
- stosowania systemów grzewczych ograniczających negatywny wpływ na jakość powietrza atmosferycznego;
- rozwoju zieleni i terenów zielonych.
W powyższym programie gmina Opatów została wymieniona wśród gmin, w których w szczególności powinny być prowadzone działania naprawcze, eliminujące lub minimalizujące zagrożenie dla poziomu czystości powietrza.

W granicach województwa świętokrzyskiego funkcjonuje również „Plan gospodarki odpadami dla województwa świętokrzyskiego" 2012-2018, przyjęty Uchwałą Nr XXI/360/12 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28 czerwca 2012 r.

Powyższy „Plan… zawiera w szczególności:
- analizę aktualnego stanu gospodarki odpadami
- prognozowane zmiany w zakresie gospodarki odpadami;
- cele w zakresie gospodarki odpadami i określenie kierunków działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz kształtowania systemu gospodarki odpadami;
- określenie kryteriów rozmieszczenia obiektów przeznaczonych do gospodarowania odpadami oraz mocy przerobowych przyszłych instalacji do przetwarzania odpadów;
- określenie regionów gospodarki odpadami;
- wykaz regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych w poszczególnych regionach oraz instalacji przewidzianych do zastępczej obsługi tych regionów;
- plan zamykania regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych;
- określa metody monitorowania działań programu.
W Planie… odniesiono się do trzech zasadniczych strumieni odpadów tj. odpadów komunalnych, niebezpiecznych i pozostałych tj. zużytych opon, odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej, komunalnych osadów ściekowych, odpadów opakowaniowych i odpadów z przemysłu. W celu usystematyzowania gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa świętokrzyskiego utworzono 6 regionów gospodarki odpadami.
Wg Planu… Gmina Opatów znalazła się w Regionie 1, posiadającym funkcjonującą regionalną instalację do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, regionalną instalację do przetwarzania selektywnie zbieranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz regionalną instalację do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie odpadów przez okres nie krótszy niż 15 lat.
Mając na uwadze zrównoważony rozwój, bezpieczeństwo ekologiczne województwa, a także szeroko pojętą ochronę środowiska w „Planie…" przedstawiono zakładany system gospodarki odpadami obejmujący m.in. rozwijanie selektywnego zbierania i odbierania odpadów, zapewnienie funkcjonowania wystarczającej liczby nowoczesnych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów, a także szeroko pojętą edukację ekologiczną mieszkańców województwa.

W rozdziale ***2. Kierunki rozwoju i przekształceń struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy oraz przeznaczenia terenów****, w podrozdziale* ***2.1 Kierunki zagospodarowania terenu,*** *w części Obszary zabudowy produkcyjno-składowo-usługowej, wprowadzono zapis:*
Obszary zabudowy produkcyjno – składowo – usługowej (PSU) wskazane zostały również w sąsiedztwie terenu eksploatacji złoża „Wymysłów". Są to obszary funkcjonalnie powiązane z prowadzonym wydobyciem kopaliny.

W części Teren eksploatacji złoża, wprowadzono zapis:
Zgodnie z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, ustanawiająca obszar i teren górniczy „Wymysłów III".
Zgodnie z decyzją ustanowiono obszar górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 12 ha 4274 m², oraz teren górniczy „Wymysłów III" o powierzchni 87 ha 9300 m². Eksploatacja kopaliny odbywa się systemem odkrywkowym, w wyrobisku stokowo-wgłębnym, poniżej zwierciadła wód podziemnych. Koncesji udzielono do dnia 31.12.2021 r.
Eksploatacja złoża „Wymysłów" w nowych granicach określonych Dodatkiem nr 2, aktualizującym zasoby i granice złoża, w kierunku południowo-wschodnim, wymagać będzie zmiany koncesji na wydobycie złoża.

Eksploatacja kopaliny musi spełniać wymagania zawarte w ogólnie obowiązujących przepisach prawa, w tym zapewniających ochronę i bezpieczeństwo na terenie kopalni, zakładów towarzyszących wydobyciu jak i osób postronnych, w tym zamieszkujących w bliskiej odległości od kopalni.
Z Raportu o oddziaływaniu na środowisko planowanego poszerzenia zakresu eksploatacji złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", w kierunku południowo-wschodnim wraz z budową nowego zakładu przeróbczego oraz pozostałej infrastruktury technicznej, wynika że potencjalne uciążliwości związane z eksploatacją nie przekroczą granic ustanowionego terenu górniczego, określonego w koncesji z 2009 roku, ważnej do końca 2021 r.

*W podrozdziale **2.2 Wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów**, uzupełniono zapis:*
• minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej … powinien wynosić:
- dla zabudowy produkcyjno- składowo-usługowej – PSU, objętej zmianą Nr 2 Studium…- 5%;
- dla terenu wydobycia , objętego zmianą Nr 2 Studium…, nie określa się .
• dla terenów objętych zmianą Nr 2 Studium… - PSU, dopuszcza się lokalizację budynków i urządzeń o gabarytach i zadaszeniach wynikających z funkcji i technologii lokalizowanych obiektów.

*W części **Polityka rozwoju przestrzennego**, w rozdziale **3. Polityka w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego**, w podrozdziale **3.1. Ochrona wód powierzchniowych**, wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony wód powierzchniowych, w szczególności ochrony cieku wodnego „Od Kobylan".

*W podrozdziale **3.2. Ochrona wód podziemnych**, wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony wód podziemnych, w aspekcie ilościowym i jakościowym, zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony środowiska i Prawa wodnego.

*W podrozdziale **3.3. Ochrona powietrza atmosferycznego**, wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony powietrza atmosferycznego, w zakresie dopuszczalnych emisji pyłów i gazów.

*W podrozdziale **3.4. Ochrona zasobów surowców,** wprowadzono uzupełnienie zapisu:*
Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów", zostały uaktualnione zasoby i granice złoża „Wymysłów". Eksploatacja kopaliny w nowych granicach wymaga zmiany koncesji na wydobycie.

*W podrozdziale **3.5. Ochrona powierzchni ziemi, rekultywacje,** wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony powierzchni ziemi, w zakresie określonym obowiązującymi przepisami z zakresu ochrony środowiska i ochrony gruntów rolnych i leśnych.

Po zakończeniu wydobycia przedsiębiorca eksploatujący złoże zobowiązany jest do rekultywacji pokopalnianej terenu.

*W podrozdziale **3.6. Ochrona gruntów rolnych i leśnych,** wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntu rolnego klasy IIIb oraz lasu i gruntu leśnego, na cele nierolnicze i nieleśne, zgodnie z obowiązującymi przepisami o ochronie gruntów rolnych i leśnych .

*W podrozdziale **3.7. Obszary i obiekty przyrody prawnie chronione,** wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, znajduje się poza granicami ww. ustanowionych form ochrony przyrody. W bezpośrednim sąsiedztwie zmiany studium w kierunku południowo-wschodnim znajduje się obszar Natura 2000 „Ostoja Żyznów", co wymaga uwzględnienia w planowanym zagospodarowaniu terenu potencjalnego zakładu przeróbczego.

*W podrozdziale **3.8. System powiązań ekologicznych,** wprowadzono zapis:*
W zagospodarowaniu terenu projektowanego wydobycia kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalności produkcyjno-składowo-usługowej, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, należy uwzględnić ciągłość przepływu cieku „Od Kobylan", i zachować ochronę biologiczną cieku, zgodnie z obowiązującymi przepisami z zakresu ochrony środowiska.

*W podrozdziale **3.9. Ochrona klimatu akustycznego,** wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalność produkcyjno-składowo-usługowa, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga uwzględnienia ochrony klimatu akustycznego, poprzez nie przekraczanie dopuszczalnych norm hałasu, na terenach zabudowy zagrodowej zlokalizowanej na pograniczu z terenem górniczym, zgodnie z obowiązującymi przepisami z zakresu ochrony środowiska.

*W rozdziale **4. Polityka w zakresie ochrony środowiska kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,** w podrozdziale **4.3 Stanowiska archeologiczne**, wprowadzono zapis:*
W przypadku ewentualnego odkrycia w trakcie prac wydobywczych lub budowlanych, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, przedmiotu co do którego istnieje przypuszczenie, ze jest zabytkiem archeologicznym, należy niezwłocznie powiadomić o znalezisku Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach lub organ samorządu lokalnego.

*W rozdziale **7. Polityka rozwoju systemu transportowego,** podrozdziale **7.3. Kierunkowy układ komunikacyjny miasta i gminy**, wprowadzono zapis:*
Dla projektowanego wydobycia kopaliny ze złoża „Wymysłów" oraz działalności produkcyjno-składowo-usługowej w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, należy zachować istniejący sposób obsługi komunikacyjnej terenu, na warunkach określonych przez zarządzających drogami.

*W rozdziale **9. Polityka w zakresie ochrony ludności przed zagrożeniami żywiołowymi**, podrozdziale **9.2. W zakresie alarmowania**, wprowadzono zapis:*
Projektowane wydobycie kopaliny ze złoża „Wymysłów" w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium…, wymaga zapewnienia ostrzegania i alarmowania ludności w związku z

prowadzonymi robotami strzałowymi na terenie kopalni, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W rozdziale ***11. Określenie obszarów, dla których sporządzenie planów miejscowych jest obowiązkowe lub pożądane****, w podrozdziale* ***11.1 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych*** *……, wprowadzono zapis:*
W związku ze zmianą przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze, obowiązek sporządzenia miejscowego planu, w granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… nie wynika z zapisów powyższej ustawy.
Potrzeba sporządzenia dla terenu objętego zmianą studium, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, wynika głównie z obowiązku uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia części gruntu rolnego i leśnego na cele nierolnicze i nieleśne, w celu umożliwienia eksploatacji i przeróbki surowca mineralnego, uzyskanie której jest możliwe w świetle zapisów ustawy z dnia 3 lutego 1995 r o ochronie gruntów rolnych i leśnych, jedynie na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art.7 ust.1).
W związku z tym teren ten należy zakwalifikować do obszarów dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

W rozdziale ***12. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych,*** *wprowadzono zapis:*
W granicach terenu objętego zmianą Nr 2 Studium… znajdują się obszary predysponowane do powstawania osuwisk, określone na podstawie projektu Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO), wykonywanej przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy.
Występowanie terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi należy uwzględnić w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej w obrębie terenów zagrożonych.

W rozdziale ***13. Obszary i obiekty, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny****, wprowadzono zapis:*
Decyzja Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak:OWŚ-V.7427.29.2014 z dnia 27.01.2015 r., zatwierdzająca Dodatek nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża wapieni dewońskich „Wymysłów" w kat. C_1 w miejscowości Wymysłów, gmina Opatów, powiat opatowski, województwo świętokrzyskie, zawierający ustalenie na dzień 31.12.2013 r. zasobów geologicznych wapieni przydatnych do produkcji kruszyw łamanych i nawozów wapniowych, aktualizuje stan zasobów i granice złoża „Wymysłów", w związku z poszerzeniem granic złoża w kierunku południowo-wschodnim oraz pogłębieniem do rzędnej 210 m n.p.m.
Decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OWŚ-V.7422.38.2016 z dnia 02.09.2016 r., została zmieniona koncesja wydana Kopalniom Dolomitów S.A. w Sandomierzu, i ustanowiono obszar i teren górniczy „Wymysłów III".
W związku z udokumentowaniem nowych zasobów i granic złoża „Wymysłów" oraz planowaną jego docelową eksploatacją nie zachodzi potrzeba wyznaczenia w złożu filara ochronnego.

W rozdziale ***15. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji,*** *wprowadzono zapis:*
Teren kopalni „Wymysłów", objęty zmianą Nr 2 Studium... po zakończeniu eksploatacji wymaga obowiązkowej rekultywacji terenu, w oparciu o projekt rekultywacji.

*W rozdziale **18. Obszary zdegradowane. Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym,** wprowadzono zapis:*
Na terenach objętych zmianą Nr 2 Studium… nie wyznacza się obszarów zdegradowanych oraz obszarów funkcjonalnych o znaczeniu lokalnym.

W pozostałych rozdziałach tej części Studium…. nie wprowadzono żadnych zmian ze względu na dużą uniwersalność zapisów oraz brak istotnych zmian wymagających wprowadzenia w celu umożliwienia realizacji przedmiotu zmiany Studium…

*Na zakończenie wprowadzono **Rozdział 21. Uzasadnienie przyjętych rozwiązań wraz z syntezą zmiany Nr 2 Studium… ,** stanowiący niniejsze podsumowanie.*

*

*Sporządzona zmiana Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Opatów, została poddana procedurze **strategicznej oceny oddziaływania na środowisko,** poprzez sporządzenie **„Prognozy oddziaływania na środowisko ustaleń zawartych w zmianie Nr 2 Studium…”**, uwzględniającej również szczegółowe dane dotyczące aktualnego i projektowanego funkcjonowania kopalni i zakładu przeróbczego, zawarte w prawomocnych decyzjach administracyjnych, koncesjach, pozwoleniach wodnoprawych, raportach itp.*

Zmiana Nr 2 Studium… wraz z Prognozą… została zaopiniowana i uzgodniona przez organy i instytucje administracji państwowej i samorządowej uczestniczące w procedurze oraz wyłożona do publicznego wglądu, zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.